

చెన్న పట్టణము, ఫిబ్రవరి ౧౯౩౨

సంపుటము ౯

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరము మాఘమాసము

సంఖ్య ౨

ధర్మపత్రి

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారు, ఎం. ఏ.

పూర్వజన్మలలోఁ ద్రవ్యపోషకొన్న - యొక మహాపుణ్యరాశి యిట్లొరిగెనేమొ
తనయెడంద నర్వన్య మంతఃప్రణీత - శుద్ధభావనాపూతమ్ము చూఱియొసంగ.
తనబ్రదుకెల్ల నాకొఱకుఁ దాల్చిన యీశతివత్నిమూర్తి తాఁ
దన కొఱిసృష్టి యున్నదని తాన యెఱుంగునో లేదో పాప మీ
అనుభవవీధిలో బ్రదుకు యజ్ఞపశుక్రియ నర్పణంబు నే
యనె చరితార్థతాపరణియంచుఁ దలంచిన దెంతదివ్యయో !

ప్రకటితయజ్ఞమూర్తి యిది భాసురజన్మము నిట్లుగా నలౌ
కికవినియోగరీతికి లగించిన దద్దమునందు మూర్తివో
లిక తనమూర్తి యెల్ల నవలీలగ నా తనకోసమైన జీ
విక కొదిగించి క్రొంజివురు విల్చిన దామరశాఖశాఖిక.

అతివిషమ మృదుయానదుర్లుటము నాకోర్కి వెంబడి తనకోర్కి మలుచి
అత్యల్పభాగభేయవిహాషితంబు నాబ్రదుకు వెంబడి తనబ్రదుకు పొంది
జ్యోతిరజ్యోతిరాశుభ్రాంతిహితము నాయాత్మవెంబడి తనయాత్మ జోపి
గదపూర్ణ మయ్యు దీర్ఘమైన నాదు నాయుస్సుతోఁ దనదానాయుస్సు తెచ్చి
నామనసు నే వెఱుంగనివాడె నన్ను - నదుముకొని వచ్చి నాజీవితాంతమునకు
నన్ననుసరించుకొంచు వెంటఁ బడి వచ్చు - నీతపోరాశిచేతఁ బునీతుఁ డైతి.

భూమిజచే జగత్ప్రియవిభుండు రఘూత్తమదివ్యమూర్తి, సా
దామనిచేత నీలజలదంబు, మధూజ్జ్వలకుల్యతోడిపాం
దామరచే మధువ్రతనతంసమునట్టుల పూతభావనా
శ్రీమహితాత్మ యీతరుణిచే మతి నేనును ధన్యుడే సుమీ.

ఒకదేశమ్మని యొక్కదైవమని యేదో ధర్మమం చిట్టు లూ
రక ప్రాణములు చూఱయిచ్చెదరు వీరశ్రేణి లోకంబునం
దకలంక మృనపేతసాహసము నవ్యాజంబు నౌ నీదుజీ
విక కే నంజలిపట్టెదన్ విభుడ నై విజ్ఞుండ నై యుండియున్

ఆంధ్ర కవిత్వ చరిత్రము

భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారు,

(రెండవ భాగము)

ప్రాబున్నయయుగము

(చెమకటి సంచిక తరువాయి)

౫, ౬ శతాబ్దాలలో వేగిదేశము

మతము, జైనమతమును భాష కన్నడభాష యును గాఁ బ్రశ్నిమదేశమున వాతాపి సగర మేలుచుండిన కర్ణాటచాళుక్యులు ౭-వ శతాబ్దప్రారంభమున వేగీకళింగ దేశములు జయించి యొకకుటుంబమువారు దూర్పుదేశ మునందే స్థిరపడిరి. ఈనివరము లన్నియు మఱియొక ప్రకరణమునందు వివరింపబడును. పితాపురము, వేగీ మున్నగు పట్టణములు రాజధానులుగాఁ జేసికొనుచు దూర్పుదేశ మున స్థిరపడిన చాళుక్యరాజులకుఁ దూర్పు చాళుక్యులను వ్యవహారనామం బయ్యె. మఱి యుఁ దర్పరిపాలితదేశ మాంధ్రదేశం బగుటచే నాంధ్రచాళుక్యు లనియుఁ బిలువఁడుచున్నారు. ఈమాంధ్రచాళుక్యులలో మొదటిరాజు కుబ్జవిష్ణువర్ధనుడు. 'అఖిలజలధివేలావలయ వలయితపనుమలివనితావిభూషణంబై పద్మ నాశంకవశతాబ్దమున నాంధ్రకితితాల్మీకి ఊరసాగరంబైన వేగీదేశము, ౭-వ శతాబ్ద ప్రారంభమునఁ గర్ణాటచాళుక్యుల పరిపాలన ములోనికి వచ్చునని కెట్టిస్థితియం దుండెనో, తత్సర్వ మేయేరాజు లెంతకాలమునుగిడి పాలించుచుండిరో, వారిభాష యెయ్యదియో, వారికతన నాదేశభాషయగు నాంధ్రభాష కేమైన మేలు చేకూరెనో లేదో, యానాటి

యాంధ్రదేశములో నేయేభాషల కెంతవఱకు స్థానము లుండెనో, యన్యభాషలయం దాంధ్ర భాష యెంతవఱకు సంక్రమించి యెట్టిరూపము నొందెనో, యానాటిప్రజలలో నేయేమతము లెంతవఱకు వ్యాప్తి చెందియుండెనో మున్నగు సంశయము లాంధ్రసాహిత్యవిద్యార్థి ముఖ్యముగా గమనింపఁదగినవి. దేశకాలపరిస్థితులపైనే భాషాపరిస్థితు లాధారపడియుండును. కావున విష్ణువర్ధనుడు పట్టాభిషిక్తుఁ డగునరికి వేగీదేశ మెట్లుండెనో తచ్ఛార్పితకాంశము లిందు సంక్షేపముగాఁ బొందుపరచెదను.

అప్పటిమాంధ్రదేశస్థితి

ఆంధ్రదేశముతో సంబంధించిన రాజకీయ వాఙ్మయ మత కవితాదివిషయములలో దేనింగూర్చి వ్రాయ సమకట్టినను జరిత్రకారు నకు వేగిదేశము విస్మరింపరానిది. ఇది తమిళులకు మెంజైదేశము. కర్ణాటకులకు వేగీదేశము. తెనుఁగువారికి వేగిదేశము. ఈమెంజై వేగీవేగిపదములు క్రమముగాఁ దమిళకర్ణాటాంధ్రభాషాపదములు. ఈపేరులను బట్టియే యీదేశమున కీమూఁడుభాషలతోడను సంబంధ ముండియుండునని స్ఫురించును. అయి దవశతాబ్దమునుండి యేడవశతాబ్దమువఱకు నియ్యది పల్లవరాజులపరిపాలనమం దుండెను.

పల్లవచాళుక్యప్రభువులకాలములలో నీ దేశము దక్షిణమునఁ గాంచిపురమువలకును, ఉత్తరమున మహానదివలకును వ్యాపించినది. క్రీ. శ. ౬౩౩-వ సంవత్సరప్రాంతమున హానుత్సాంగను చీనాదేశయాత్రికుఁడు వేగి దేశమును పొడవచ్చి యప్పటియాంధ్రచాళుక్యప్రభువగు జయసింహవల్లభున కతిథిమై తాను జూచిన యంశములను దనగ్రంథమునందు వ్రాసెను. అప్పటివేగి దేశమునకు మహాంధ్రదేశ మను పేరు కలదట. ఈ దేశమునకు వేగినగరము రాజధానియట. భూమి సారవంతమై సస్య సమృద్ధి వహించియుండె ననియుఁ బ్రజలు చామనచాయగలిగి భయంకరస్వరూపులై యుండి నను విద్యాసక్తు లనియు వ్రాసెను. మఱియు గంగులు, గదంబులు, క్రూరులగు చోడులు దేశమును గొల్లగొట్టుచుండిన కారణమునఁ బట్టణముల జనసంఖ్య తక్కువగా నుండి నట్లును, బౌద్ధులసంఘారామములు శిథిలములై భిక్షుకళాసృష్టములై యుండినట్లును గూడ విర్ణించెను.

పూజ్యపాదుఁడు

ఈమహాంధ్రదేశమున వైదాఱుశతాబ్దములలో తైనమతము, కన్నడవాఙ్మయమును బ్రబలియుండెనని చెప్పఁదగిన నిదర్శనము లనేకములు గానవచ్చుచున్నవి. ౫-వ శతాబ్దాంతమువాఁడైన దేవనందిపూజ్యపాదుఁ డను తైనవిద్వాంసుఁడు రాజాలయొక్కయు, బ్రజలయొక్కయు సమ్మాన మాశించి యాయాంధ్రదేశమునకు వచ్చెను. ఈపూజ్యపాదుఁ డప్పటి

గంగరాజైన దుర్విసీతుని యాస్థానపండితుఁడు. దుర్విసీతునిశాసనములలోఁ బూజ్యపాదునిగూర్చి కొన్ని వివరములు గలవు. కన్నడ కవిచరిత్రమును, గన్నడవాఙ్మయచరిత్రమును బట్టి యీతైనపండితుఁడు పాణినివ్యాకరణమునకు 'పాణినిశబ్దావతార' మనుపేర వ్యాఖ్యానము వ్రాసినట్లును, తాను స్వతంత్రముగ 'జినేంద్రవ్యాకరణ' మనుపేర నొకవ్యాకరణమును వ్రాసినట్లును, భారవి కిరాతార్థునీయమునందలి పదునైదవసర్గకు టీక వ్రాసినట్లును దెలియుచున్నది. దుర్విసీతుని శాసనములోఁ బూజ్యపాదుఁడు, "శబ్దావతారకార దేవభారతనిబద్ధబృహత్సప్తః" అనియు, "కిరాతార్థునీయపంచదశసర్గటీకాకారః" అనియుఁ బేర్కొనఁబడెను.

పూజ్యపాదునియాంధ్రదేశసం చారము వలన నాఁటియాంధ్రదేశమునందు తైనమతాభిమానులును, గర్హటభాషాపండితులు ననేకులుండి యుందరని యూహింపవచ్చును. ఒక్కయాంధ్రదేశమునందే గాక యీతఁడు కర్ణాటచోళపాండ్యమండలములయందుఁగూడ సంచరించెను. ఇన్ని దేశములయందును వాని కనేక శిష్యప్రశిష్యు లుండిరి. దిగంబరదర్శన మను తైనమతగ్రంథమునందుఁ బూజ్యపాదుఁడు తన శిష్యుడైన వజ్రనందిచే మధురానగరములో నొకతమిళసంగమును స్థాపింపఁజేసెనని చెప్పబడినది. ఈతమిళసంగము దిగంబరసమాజము. అప్పటిపాండ్యరాజులసమ్మతి లేకయే వారిరాజధానియందు దిగంబరసమాజస్థాప

నకుఁ బూజ్యపాదుఁడు సాహసించియుండఁడు. కావున నైదవశతాబ్దమునందలి పాండ్యరాజులును జైనమతాభిమానులే యనియు, నారాజులమాతృభాషయగు తమిళభాషయు జైనమతసంపర్కము కలిగియుండెననియు జెప్పవచ్చును. ఒక్కపాండ్యదేశమునందే గాక పూజ్యపాదుఁడు తాను సంచరించినదేశములయందెల్లఁ బ్రజలకును బ్రభువులకునుగూడఁ బూజ్యుఁడు, గురువు నయ్యె ననుటకు సంశయము లేదు. ప్రభుప్రజావర్గములకుఁ బూజ్యపాదుఁడు మతగురు పగుటచేతనే క్రమక్రమముగాఁ బూజ్యపాదనామము వ్యక్తినామముగాక గౌరవార్థనూచకమై గుర్వర్ణమునందు రూఢిమైనదేమో? 'పూజ్యపాదులు,' 'భగవత్పాదులు'ననుపూజ్యార్థకవిశేషణములు నేటికిని మతగురువులకు నుపయోగింపఁబడుచున్నవికదా! జైనము చిరకాలమునుండియు

“ప్రమాణ మకలంకస్య

పూజ్యపాదస్య శాసనమ్,

ద్విసంధానకవేః కావ్యమ్

రత్నత్రయ మిదం స్మృతమ్.”

అనుశ్లోకమును దమకుఁ బ్రార్థనశ్లోకముగా నుపయోగించుచుండిరి. ఆంధ్రదేశము చిరకాలము జైనాక్రాంతమై యుండిన కారణమున నీనూచారము మనకు జైనులనుండియే విచ్చియుండు ననుట యాశ్చర్యము గాదు.

పాండ్యరాజులకుంబోలె జోళరాజులకును దమిళభాషయే మాతృభాష. పూజ్యపాదుఁడు జోళదేశమునకుఁగూడఁ బోయినట్లు

కర్ణాటకచరిత్రము చెప్పుచుండుటచే నతఁడదేశమునఁగూడఁ దనమతమున కధికవ్యాప్తి గావించియుండును. అయిదవ శతాబ్దములో జైనమతమున కత్యున్నతదశ ప్రారంభమయ్యెనని చరిత్రకారులు వ్రాసినవ్రాతలంబట్టి యానాటిపూజ్యపాదుని మతవిజయములంగూర్చి మనము సంశయింపవలసిన పనిలేదు.

బౌద్ధబ్రాహ్మణమతములు

ఆనాటి జైనమతమునకు బౌద్ధబ్రాహ్మణమతములు పరమశాత్రవములై యుండెను. పూజ్యపాదాది మతబోధకులబోధలకు రాజులు వశులై జైనమతానక్తు లగుచుండినకొలది బౌద్ధులు, బ్రాహ్మణులు నిరుత్సాహు లగుచుండిరి. ఈ రెండుమతములును స్నేహభావముతోడనే సంచరించుచు జైనమతము నెదుర్కొని యోడించుటకు విశ్వప్రయత్నములు సేయుచుండెను. కాని ప్రభువులప్రాపకమున జైనమతము దశదిశల వ్యాపించుచుండుటచే దటుచుగ నీరెండుమతములు పరాజయమే పొందవలసివచ్చుచుండెను. ఏయుగమునందైన సాధారణముగఁ బ్రభుమతమే ప్రజామత మగుచుండును గావున, రాజుల ననుసరించి తత్ప్రజలును జైనమతము నభిమానించి యవలంబించుచుండిరి. ఇట్లనివార్యము, దుర్నిరీత్యము వైన జైనమతప్రాబల్యముచే బౌద్ధమతము క్రమక్రమముగ నిరాశ్రయమై, 2-వ శతాబ్దప్రారంభమునాటికే క్షీణించుటచే బౌద్ధమతముడైన హానుత్సాంగునాటి బౌద్ధమత పతనమును వర్ణించుటయు, విచారించుటయు జరి

గను. బౌద్ధమతమునందువలె బ్రాహ్మణమతమునందును, జైనమతమునకుఁ బ్రబలశక్తు భావముండినను బౌద్ధమతమునకుఁ గలిగిన ఊహదశ బ్రాహ్మణ మతమునకుమాత్రము కలుగలేదు. మన మింతవఱకుఁ బ్రసంగించుచుండిన యైదవశతాబ్దమునందలి జైనములు బ్రాహ్మణుల నెట్లు ద్వేషించుచుండిరో యీ క్రిందివాక్యములవలనఁ దేటపడఁగలదు:

* The Jains of the beginning of the 5th century, in their works treated the Brahmans with marked disrespect, saying e. g. that a Chakravarti, a Baladeva or a Vasudeva could not be born in a Brahman or other mean family, but received birth in a noble family, a Kshatriya family, as in the family of Ikshvaku or the Harivamsa. Further proofs of their predilection for the Kshatriyas are Gunavarma's Harivamsa, Pampa's Ramayana, and the quotations from the works of all the old Jaina authors, as they appear in Nagavarma and Kesava (as shown above) in which frequent allusions to Kshatriyas of the Mahabharatha, Ramayana and Southern dynasties occur.....".

పాండ్యవోళప్రముఖులైన భూనేత లనేకులు జైనమతమునకుఁ జేమాత్ర యొనంగుచుండ, నాకాలమున బ్రాహ్మణమతాభిమానులైన పల్లవరాజులు విజృంభించి మహాంధ్రదేశము నాక్రమించిరి. దానంజేసి యంతవఱకు

జైనమతముతో ఘోరసంగ్రామ మొనరించుచు నోటమి వాటిల్లుట శంకించుచుండిన బ్రాహ్మణమతము పరాజయభయంబు వాసినూతనోత్తేజము నహించినది. ఆకాలమునఁ జిన్నచిన్నమండలముల కధిపతులై తమలోఁదాము నిత్యమును బోరాడుకొనుచుండిన రాజులకలహములకుఁ జరిత్రకారులు రాజకీయకారణములను మాత్రమే వ్రాయుచుండినను, మతసంబంధములైన కారణములు గూడ నుండియుండవలయును. దీనికి జైనచరిత్రమే మనకుఁ దార్కాణము. జైనములు కేవలము తనుమతవ్యవహారములతోఁ దృప్తి నెఱింగి, రాజ్యాంగవిషయములయందుఁ గూడ జోక్యము కలిగించుకొని తమకు విరోధమతస్థులైన రాజుల నెదిరించుచుండిరి. శత్రుహంతగ్రమైన గాంగవాడిరాజ్యమును గంగరాజులకు మఱు నిప్పించినవారు జైనులే యను ప్రాచీనకథకలదు.

పల్లవుల చరిత్ర

విదవశతాబ్దమునందు మహాంధ్రదేశాధీశ్వరులైన పల్లవరాజుల పరిపాలనము నడునొకండవశతాబ్దమునందలి రాజనరేంద్రుని పరిపాలనముతోఁ గొన్ని విషయముల పరిపోలుచున్నదని యాంధ్రసాహితీవిద్యార్థి తెలిసికొనవలసియున్నది. ఆసామ్యము నొకరిత గుర్తించుటకే యాకాలమునందలి రాజులు, వారిభాషలు, వారిమతములు మున్నగువిషయముల సీమాత్రము ప్రసంగింపవలసివచ్చినది.

* An Essay on Kanarese Literature, By F. Kittel.

ఆంధ్ర దేశవాజ్ఞయచరిత్రమునందును, ఆంధ్ర దేశమతచరిత్రమునందును రాజనరేంద్రుని పాలనమున మనము ముఖ్యముగా గమనింప వలసిన మహాత్తరవిషయములు రెండు. మొదటిది యాంధ్రకవిత్వోద్ధరణము. రెండవది బ్రాహ్మణమతప్రతిష్ఠ. ఆంధ్రమహాభారతకావ్యములమున నీరెండుమహాకార్యములును రాజరాజుచే సమగ్రముగ నిర్వహింపబడినవి. పల్లవరాజుల దానశాసనాదికములఁ బరిశీలించుచో, వారిభాషయు నాంధ్రభాషయే యై యుండినయెడల, రాజరాజునాఁ డాంధ్రకవిత్వమునకుఁ గలిగిన మహోన్నతి యైదవశతాబ్దమునఁ బల్లవులనాఁడే కలిగియుండునని మనకు స్ఫురింపక మానదు. కాని పల్లవులది తమిళభాష. తమిళపురాణగ్రంథములయందు వీరు 'పల్లవా' అని వ్యవహరింపబడుచుండిరి. బ్రాహ్మణమతప్రతిష్ఠయందు మాత్రము వీరు రాజరాజునకు లేతమును దీసిపోరు. ఒక్క విషయమే గాక రాజరాజు తన కిష్టమైనవని చెప్పకొనిన వెల్లఁ బల్లవరాజులకుఁగూడ 'కరం బిష్టంబు లై' యుండెను.

"ఇని యేనున్ సతతంబు నాకును గరం

బిష్టంబు లై యుండు బా

యపు భూదేవకులభిత్తర్పణమహీ

యఃప్రీతియున్ భారత

శ్రవణానక్రియుఁ బార్వతీపతిపదా

బృధ్యావపూజామహో

త్సవమున్ సంతతదానశీలతయు శ

శ్వత్సాధుసాంగశ్యమున్."

ఈసందర్భమునఁ బల్లవరాజులచరిత్రాంశము లించుక పరిశీలించునెడ నీవిషయము లన్నియుఁ దేటపడఁగలవు. ఆంధ్రదేశచరిత్రములోఁ బల్లవులచరిత్ర మిక్కిలియగాఢమైనది. మఱియుఁ గడు విచిత్రమైనది. వారిపుట్టు పూర్వోత్తరములను దెలుపుటలోఁ జరిత్రకారులు భిన్నాభిప్రాయు లగుచున్నారు. అయిదవశతాబ్దమువఱకు వీరిచరిత్ర మనేకసంశయముల కాస్పదమైయున్నది. అయిదవశతాబ్దము తరువాతఁగూడ సంపూర్ణముగాఁ దెలియునని చెప్పటకు వీలు లేదు. అయిదవశతాబ్దము వఱకును గల పల్లవశాసనములు ప్రాకృత భాషారచితములు. తరువాతివానిలోఁ గొన్ని కేవలసంస్కృతభాషాకలితములు. కొన్ని సంస్కృత తమిళభాషామిశ్రములు. పల్లవులనియు, విష్ణుకుండినపల్లవులనియుఁ బల్లవరాజులు రెండుతెగలవారు. విష్ణుకుండినపల్లవులు కాంచీపురాధీశ్వరులై యుండిరి. ఈ రెండుతెగలవారును బంధువులనియు, మిత్రులనియుఁ జరిత్రలవలనఁ దెలియుచున్నది. మఱియు వీ రొక్కకుటుంబమువారుగానే వ్యవహరింపబడుచున్నారు. ఏకకుటుంబ మనుభావముతోడనే పల్లవులచరిత్రాంశములను నే నిందు వ్రాయుచున్నాను.

ఆకాలపురాజులు కొందఱు సూర్యవంశజుల మనియు, గొందఱు చంద్రవంశజుల మనియుఁ దెప్పకొనుచుండఁ బల్లవులు తాము భారతవీరుడైన యశ్వత్థామసంతతివార మని పెక్కుశాసనములయందు వ్రాసికొనిరి. మొ

దట మహావిష్ణునాభికమలమునుండి బ్రహ్మ యుదయించెనట. సిమ్మట బ్రహ్మ కంగిరనుడు పుట్టెనట. అయ్యంగిరనునకు బృహస్పతియు, బృహస్పతికి శంయువు, శంయువునకు శాంయ వుడు ననగా భరద్వాజుడు, వానికి ద్రోణుడును, ద్రోణున కశ్వత్థామయు, శ్వత్థామకుఁ బల్లవరాజును గ్రమముగా జనించెరట.

‘ఆసీ దంబుజనాభనాభికమలా

దృహ్మ తతో స్యంగిరా
స్తస్మా ద్వేవగురు స్తత శ్శుభమతి
శ్శంయు స్తత శ్శాంయవః,
తస్మా త్కుంభనముద్భవః స్మరరిపా
ద్ద్రోణి స్తతోంశః క్రమా
దస్మా ద్విస్మయనీయకీర్తి రఖల
త్యైవల్లభః ప్లవః.’

ఇట్లు పల్లవులు బ్రాహ్మణవంశజాతులైనను క్షత్రియధర్మమునే యవలంబించి, తాము క్షత్రియులమనియే చెప్పుకొనుచు, క్షత్రియజాతినూచకమైన వర్మశబ్దమును దమ నామాంతములయందఁ జేర్చుకొనుచుండిరి. ఆకాలపురాజులలోఁ బాండ్యరాజులకుఁ బల్లవ రాజులు ప్రబలశత్రువులై యుండిరి. పాండ్య రాజులు తాము పాండవులసంతతివారమని చెప్పుకొనుచుండిరి. అశ్వత్థామసంతతివారును పాండవులసంతతివారును ఆకాలమున ఘోరముగఁ బోరాడుచుండుటచేఁ గ్రీస్తుపూర్వ మేనాడో జరిగిన మహాభారతయుద్ధము క్రీ. శ.

అయిదాఱుశతాబ్దములలోఁ గూడ జరుగుచుండెనా యని స్ఫుించును. పాండవబలమును నిర్మూలించి యుపపాండవుల సంహరించినవాఁ డశ్వత్థామ యగుటచేత, పాండవ వంశజులైన పాండ్యరాజులతోడి శత్రుత్వకారణమునఁ దా మశ్వత్థామసంతతివారమని పేరు పెట్టుకొనిరే గాని, నిజముగాఁ బల్లవు లశ్వత్థామసంతతివారు కారని యాంధ్రులచరిత్ర మీవిషయము నాక్షేపించుచున్నది.

* “ఏరు (పాండ్యరాజులు) బ్రాహ్మణులకుఁ బ్రతిపక్షులుగ నుండిరి. కనుక బ్రాహ్మణులు తఱచుగఁ బల్లవులపక్షమున నుండుచు వచ్చిరి. పల్లవులశాసనములను వ్రాసినవారు బ్రాహ్మణులే. తమపక్షమును బూని తమ్మురాదరించుకొటకు, వారిని బ్రహ్మకులమని, భారద్వాజగోత్రులని, అశ్వత్థామసంతతియని, పల్లవరాజవంశమని వారల కుల్లాసము గలుగునట్లుగఁ బొగడి యిట్టి పెన్నియో కల్పించి వారలను వశపఱచుకొనిరి. బ్రాహ్మణులు తమకార్యమును సాధించుకొని లాభమును బొందియుండరు. అశ్వత్థామ యుగ్రహమును జూపి విజృంభించినతోడనే భీమార్జునకృష్ణులు భయంపడి పిఱికిపందలై యాయుధములను విడిచిపెట్టి చేతులు జోడించుకొని నిలంబడిరని కానకుడితామ్రశాసనమునం దశ్వత్థామపరాక్రమము వర్ణింపఁబడినది. ఇట్టివర్ణన పల్లవులను సంతోషపెట్టుటకుఁ గాక మఱియెందులకు?”

ఈయూహ యుక్తియుక్తముగను నహేతుకముగను గన్పట్టదు. ఇందువలన నానాటి బ్రాహ్మణులు ముఖస్తోత్రపాఠకులనియు, నట్టిస్తోత్రపాఠముల కుప్పొంగుచుండిన పల్లవరాజులు తమ వంశవృత్తాంతమైన నెఱుంగని యజ్ఞానులనియుఁ జెప్పవలసినవచ్చును. “భారతమునుబట్టి యశ్వత్థామ బ్రహ్మచారియని మన మెఱుంగుదు” మనియు, “అశ్వత్థామకు భార్య లేదు గనుక నప్పురన నొకదానిని ముడిపెట్టి” రనియు నాంధ్రులచరిత్రము చెప్పుచున్నది. అశ్వత్థామ యవివాహితుఁ డగుటచేతనే యప్పురఃకాంతానందర్యనజాత రేతఃపాతము పల్లవరాజోత్పత్తికి హేతుభూత మయ్యెను గాని, యతఁడు వివాహితుఁడే మైనయెడలఁ బల్లవరాజుతల్లి గీర్వాణి గాక బ్రాహ్మణి యని యే చెప్పఁబడియుండును. అశ్వత్థామతండ్రియైన ద్రోణు డెట్లు జన్మించెను? భరద్వాజుం డొకానొకయస్సరోగనం గాంచి కామరాగాంతరంగుం డగుటచేతనే కదా తత్కూమారుఁడగు ద్రోణుఁడు కుంభసంభవుఁడు కావలసినవచ్చెను! తండ్రియే గాక, యశ్వత్థామతల్లియైన కృపియు, మేనమామయగు కృపుఁడును

గూడ బ్రహ్మచారియైన శరద్వంతుని వీర్యమున జనించినవారలే కదా!

భారతము:—

“ఆతరుణికటాక్షేక్షణ

పాతము గాతమున కపుడు పటుబాణధనుః

పాతముతోడన రేతః

పాతము గావించె రాగపరవశుఁడగుటకా.

“దాని నెఱింగి శరద్వంతుం డయ్యాశ్రమంబు విడిచి చని యొందుసోటం దపంబు నేయుచుండ నవ్వీర్యం బొకశర స్తంబంబున ద్వివిధంబై పడిన నం దొకకొడుకునుం, గూతురుం బుట్టిరి.”

వీరికే కృపియుఁ గృపుఁడు ననునామంబు లయ్యె. కావున భారతమునుబట్టి యశ్వత్థామ బ్రహ్మచారి యనునిశ్చయ మొక్కటియే గాక యశ్వత్థామవంశమున వానితల్లియు, దండ్రియు మున్నగు ననేకు లస్సరోగవల సంభవించిన బ్రహ్మచారులకే జన్మించినవారను సంగతిగూడ మన మెఱుంగవలసినది. అట్టియెడ నశ్వత్థామకుఁగూడ నట్టిసంతానము కలుగుటలో నేమియాశ్చర్య మున్నది? *

* ఆంధ్రులచరిత్రమనం దిట్టి యాక్షేపణము గావించినను మ. రా. రా. శ్రీ చి. వీరభద్రరావుపంతులు గారు, రాజరాజనరేంద్ర పట్టాభిషేకసంవికాయండు దాము వ్రాసిన ‘చాళుక్యుల కులప్రశంస’ యనువ్యాసములో, “పల్లవులు భారద్వాజస్త్రీయుడైన ద్రోణపుత్రుఁడు అశ్వత్థామకు నప్పురసయందుఁ బుట్టిన పల్లవునియొక్క సంతతివారు” అని యంగీకరించిరి.

[మొకటి పంచక తరువాయి]

మిగుల సోగలై తెల్లనై మెఱయుగుణము - లబ్ధమా! దాచనేటికే? హా! తెలిసెను,
పాడులక్ష్మి యాగోపములఁ జూడఁగానె - యడుగువెట్టదు నీయింట నలిధయమున.

జలవాసవ్యసంబులేడు, బురదక జన్మంబునుంబొంద, పు
జ్జ్వలరత్నప్రభఁ జూఱలాడఁగలమైచాయ న్వయింగొందు, దో
స్థలవంకేజమ! కాని, పాడువిధి హృద్దౌర్బల్యముఁ మెండుగా
నలిపె, నీ కటుగానిచో సిరికి వాసం బీవైయె యుండవే.

బాటలోనున్న చెట్టెక్కి భయములేక - యాలపురుగు కూయునుగాక చాలనేపు
నిభలదిక్కుల శబ్దంబు నిండఁజేయు - శంఖమే మాననీయంబు జనులకెల్ల.

శంఖమన నస్థితేదమే, జంతువులను - జంపియో చీల్చియో దానివంగ్రహింతు
రనుచు శంఖమూఁదరు కొందఁ యునఁదాన-స్వాదుమంగళస్వనములే వచ్చుచుండు.

చివురుల కనువగుపూవులు, - పువులకు ననువైననుఫలములు, ఫలములకుం
దవు సుబధారోహముగల - యవనీజము లెందుఁబోయిమ్మా, చెలమా.

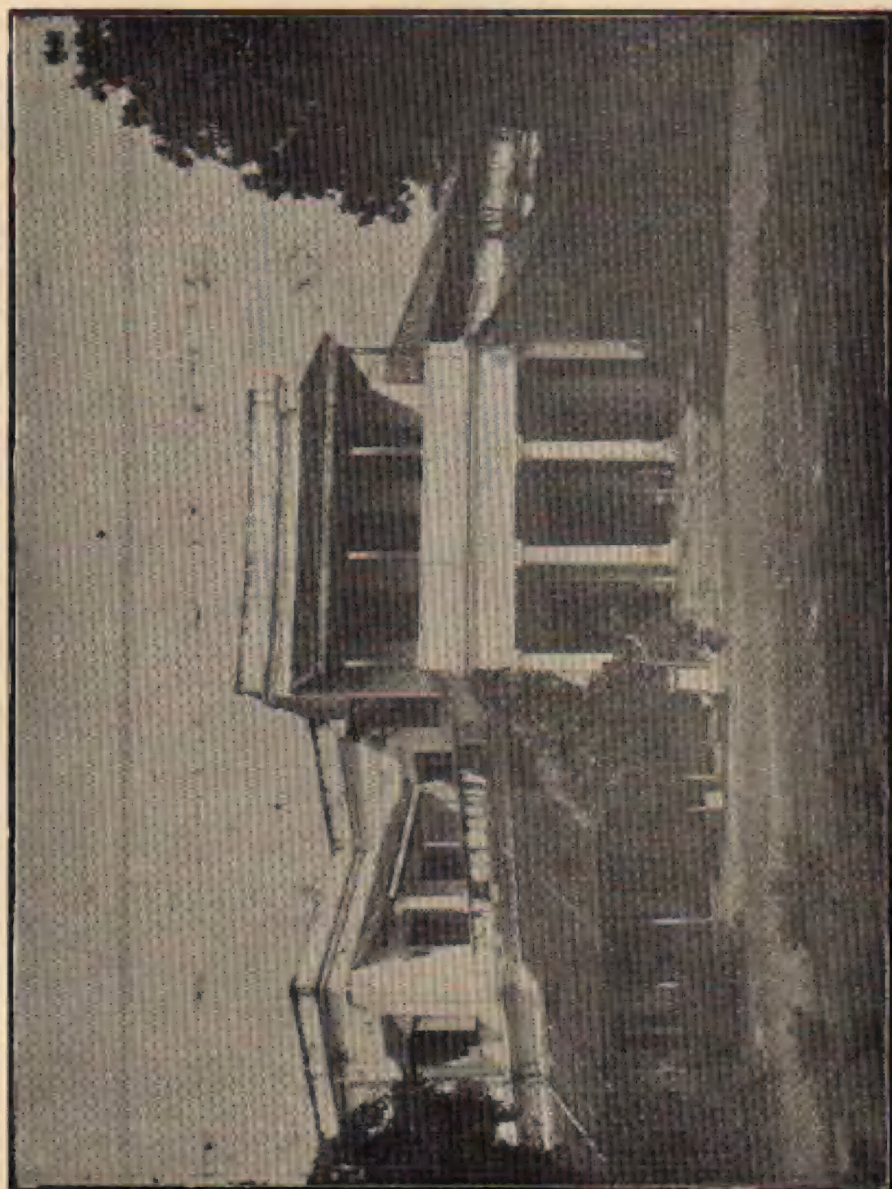
చందనమహిజమునకుఁ బుష్పములు నేయఁ గా నృథాశ్రమ పడలేదు కమలగర్భుఁ;
డదియ లెగు న్వహూమునకుననువుగాని - పుష్పమేటికిఁ జందనభూజమునకు ?

పాడుగుకొమ్మ లాకులు ఫలంబులును గలిగి - భానుశీపులనాఁపు కల్పతరు వుండ,
నీడఁగోరువాఁ డెవఁడైన నిలుచునొక్కొ! - శీర్ణలతక్రిందఁ; బశువైనఁ జేయదట్లు.

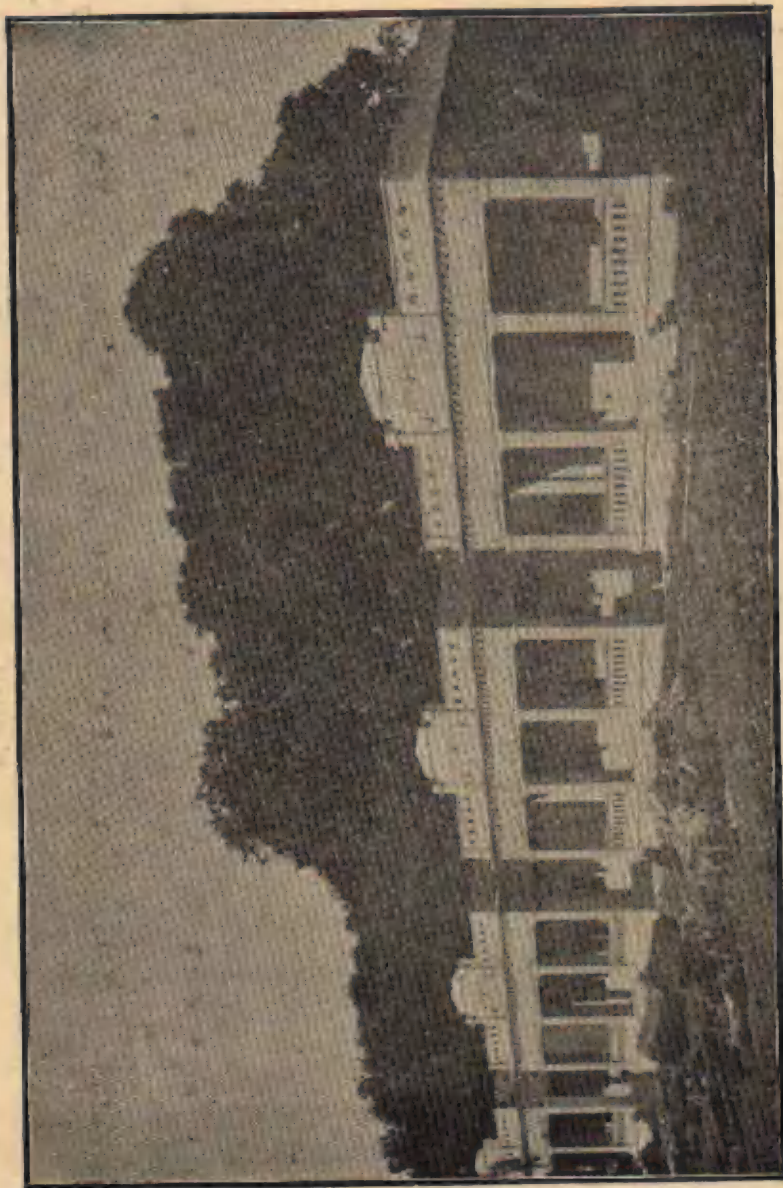
పాము లొండ్రింటిఁ బెనఁగొని పాడుకొనియె-సంకెలువోలె జడమగు చందనమున,
నందుచేత నెకాఁబోలు నాకుజమున - లేవు తావులీనెడుపువులే, లేవు పండ్లు.

లలితవస్తువులకు రక్షవలయుఁ గాన - సైఁవచ్చును బాములఁ జందనమున
ఖదిరకుజమ! నీయందంబుఁ గావనొక్కొ - ముండ్లుదాల్చితి వీరులు నిన్ముట్టకుండ.

మద్రాసు సేవాసదనచిత్రములు

మద్రాసు సేవాసదనచిత్రము

శ్రీ. కౌ. ప్రభుత్వము

ముద్దతో నిండునామూల్యగ మంగంబు, తావియించుకలేదు పూవులందు,
నవనయింపంగఁజాల దాయానమును ఛాయ, పండు లాఁకలిదీర్చు బనికెరావు,
ఆర్యనంగతియులే దవియెల్ల నటునుంచి తుమ్ముచెట్ట! విను నీదుర్గుణంబు
పండివ చెట్లఁ గాపాడునెపంబున నిద్ధమయ్యెదవు కంచెవయి నీవు.

అనుచితమైనయట్టిఁని యవ్వధిపూవులు, పండ్లు జండనం
బున కిడకుట, నట్టిడకపోవుట కేమికలంబో, కాని యి
చ్చినయెడ మొగ్గ తోచంగనె చేతులఁబూని మహాకుశారముల్
జనములు దానిఁ గూల్తురని లజ్జలుచుంటిమి మేము పెల్లుగాఁ.

శ్రమచే పాంథులుతిట్టుతిట్టుకును బ్రాంతిపై నయాతాళవృ
క్షము నూరేడ్లకుఁ బండ్లుపండు, నవి మెక్కల్ లాభమేముండు, న
య్యెన్నులెంబునలెఁ జావులేనటులఁ జేయఁజాలునా, కానిదో
నమలంబై నరసాయనంబునలె దీర్ఘాయుస్సు జేకూర్చునా?

కడుదాఁమునుబొందునెడ మీకుఁ జెలి, చంద నమహిజమయ్యయో! నలుకఁబడియె,
నద్దానఁ జరభోగ మనుగ్రవించినమీరు మఱచి యయ్యది, యెందఁబఱచి రపుడు,
క్రూరదంష్ట్రాఁమిగ్గులఁ జెట్టు నఱకిన యన్నీయఁ గాల్చుకయున్న మానె,
ఘోరూర! చెట్టుతోఁబాటు తుమ్మనియలై మీరును నకియింటిపో రదేమి?

ఇదిసంతోషమొ, కా కనాదరమొ - యెంతోభమో ద్వేషమో,
మదిచాంచల్యమొ, పాడుదైనమ! యసామర్థ్యంబో, యేమో, సుఖ
ప్రదమాగందపుమానికీ దదనుసూపంబైనయాపుచ్చునం
పదయుక్ సత్ఫలవృద్ధి నీవు కలిగింపంగూడదో చెప్పుమా.

అనుగా, చూతమ! సైచుకొమ్మెట్టులొ శాఖాకర్షణతోభధం
జనముఖ్యాపదలక, స్వయంకృతము దోషం బిందు, నీవేటికిఁ
జననంబొందితి నాచతుష్పథమునక, నచ్చాయలీ నేల, పం
డ్లను నీవేటికిఁదాల్చు, జేతులకు నంద స్వంగిపోనేటికి.

అపని సన్మూలంబు నత్యేన్నతంబు నచ్చాయంబు నన్యార్థవంశిత మగు
తరువాశ్రయింపంగఁ దగునంచు విని బాటసారి తాళద్రుమచ్చాయఁ జేరె,
మనుజునితెల్వి యీమాత్రంబ, యది నేడె, పండునో, గా కెల్లిపండునో, మఱి
యేనాడు పండునో యెన్నఁడుఁబండదో శక్యమే యెఱుంగ? నీశ్వరుడె యెఱుగు,

పురుషాయుస్సుగతిం చై, గాయ మఖిలంబు క్షేర్ణ మైహాయదు
ర్భరమిహేను త్తణంబు నిల్వడిక మత్ప్రేణంబు సీపాద మా
కరణం గొల్వ శుభంబునీకు, గనుమింక వృద్ధి, లే చెట్టితో
దర, మాపుత్తులొ పాత్రులో ఫలములందఱ వచ్చు నోసాలమా!

ఇది స్వల్పంబగుమట్టు చూతమట, యె గ్గేహానోయంచు గిరుల్
మదమేపార నువేక్షచేసి, నచిపుల్ మాన్యుల్ ప్రబోధిం, న
య్యది నానాటికిఁ బెద్దదాటఁ బిడు గత్యంతో గ్రమై రాలె, నా
పదగల్గె, ఘనవైరిచేత దహియింపంగాఁబడె శైలముల్.

ఇది విద్వాంసులకెల్ల ధ్యేయమగు సుమ్మి యోరి యుత్పాతనో
యద! ఈదుష్కరకార్య మన్యుల శసాధ్యంబా, దగు నీకె రా
త్పెద వెన్నోపిడుగుల్ సుఖిదములొక్షేత్రతాపిపై, దాత్రి కా
పదగాఁ గానలపై నెడారులయిం పర్చింతు వొక్కుమ్మడిన్.

జలదమ! సీదువృక్షుల నిజంబుగఁ గొన్ని మృగంబులు బలుం
గులు మఱిగొన్ని జంతువులు గ్రోలె జలంబు, కమించె దాహము
ఫలరహితంబు లీచవటిపట్టలమాట దలంప వెందుచె
మలమల మాఢియున్న విసుమా యవి, ముప్పటియల్లె చూడుమా

జలధి! పానాచమనయోగ్యములు జూత-యంబులని రోసి నిను జేరునతనియెదుట
నధమకృత్యంబుల కుపయోగ్యంబులైన - నీజలము జూచి పొందనే నీవు సిగ్గు.

ఎఱుంగుదు రంగనల్ శిశువులేనియు వార్ధి జలం బవేయమై
తఱుగక రక్షితంబు యథాస్థితి నున్నదటంచు, నట్టిచో
వెఱుపులు గొల్పనేటి కిక, భీకరదంష్ట్రలుగల్గునట్టివా
త్పరములతోడఁ గూడుకొని నంద్రము వై జలరంగపంక్తితో.

జలనిధి! నీమహత్త్వమును జాటుకొనంగ మహాగ్రగర్జనల్
సలుపుచుఁ గర్ణ పీడనములం జూనరించెదనేల మాటికి
కలశమునందుఁ బుట్టినయొకానొకమాని జలంబు ద్రావరాఁ
గలిగెనె నీరు? వానిచులుకంబును నింపుటకైన నీకడక.

నేను జగత్త్రయంగలుగునీటికి నెల్ల నిధానమందు నెం
లేనియుఁ బొంగుదోజలధి! యీజలమేగద నీడుశక్తి, య
న్నా! నినుఁగొల్చే వేలగిరినాథుఁడు పెక్కుయుగాలు, దాని దా
వాసలమార్పవైతివని యాగిరి యెంతగఁ గుండుచున్నదో.

అలుగక యాలకించునెడ నంబుధి! ప్రశ్న మొకండువైపు, మా
ర్వలుకక యుత్తరంబిడు, విసాసనుజెందిన పాటసారి యా
శలవిడి వేడియూరుపు తెనంగఁగ నీకడ నిల్వ, నష్ట నీ
యలమట యెంత హెచ్చో బడబాసలతాపముకన్నఁ జెప్పమా.

వినిశితం బగుఁజ్ఞాపాదనముతోడ-నంతరముదాఁక భేదింపుమయ్య, నీవు,
జడమయిన యాస్పటికమణి శంక లేక-యెంతగా నుండునో దానికాంతిఁ జూడు.

ఓసి చింతామణీ! వంత నొండఁబోకు-తగినప్రభు వాడలను నిన్నుఁ దాల్చెడనుచు,
నిఖిలసాధాగ్యవీజహానిన్నుఁ దాల్చు-పున్నమునుగన్న మూర్ధంబు పుడమి లేదు.

బ స వ పు రాణ ము వెల 2-8-0

గ్రంథకర్త:—పాల్కురికి సోమనాథకవి పరిష్కర్త:—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు
పండ్లెండవ శతాబ్దమున వెలసిన శైవమతప్రతిపాదకమగు ద్విపదకావ్యము. ఇందు శైవ
మతోద్ధారకు డగు బసవేశ్వరునియు, తత్పూర్వలు, తత్సమకాలీనులు నగు శివభక్తులయు
చరిత్రములను నెరసముగను, పాఠకులు మనసుకరిగి తన్మయులగునట్లుగను కవి వర్ణించినాడు.
గ్రంథమున మృదుమధురము లగు జానుదెనుగు పలుకుల జాలువార్చి రచనమున ముద్దులు
గురిపించినాడు. గ్రంథము భిన్నభిన్నమండలములకు జెందిన పెక్కు తాళపత్రమాత్మకలతో
సరిచూచి పరిష్కరింపబడినది. పాతాంతరములు సూచింపబడినవి. పరిష్కర్త రచించిన
అమూల్యమగు పీఠిక (129 పుటలు) ఇందుగలదు. ఆకాలపు టపూర్వసారస్వతచారిత్రకవిశేష
ముల లెక్కకు మిక్కిలిగ నందు పరిష్కర్త యేర్పికూర్చినారు. విద్యార్థిలోకమునకు, అధునిక
కవికుమారులకు నిది యత్యంతోపకారకము.

మేనేజరు: ఆంధ్ర గ్రంథమాల, నెం. 7, లంబుకెట్టివీధి, జి. టి. మద్రాసు.

ఉ ప రి చ రు డు

హిందువులకు వేదము ప్రామాణికము; చిత్వా నార్తము. వేదవాక్య మెట్టివారికిని నమల్లంపునీయము. వేదాంశముల నందఱును భరవాచసాంపవలసినదే. కాని వేదార్థము సామాన్యముగా దురవగాహము. అది యింపి అకుసు దెలియునది కాదు. వేదార్థమును సకలజాతుల వారును గ్రహింప ననువనవిధమున వ్యాసమహర్షి శ్లోక రూపమున పులికైలితో సంస్కృతమున భారతమును రచించినాడని కావుననే "భారతః సంఘమా వేద" యను నూక్తి వ్యాపించినది. హిందువులకు వేదమనందువలెనే భారతమందుఁ బ్రామాణికబుద్ధియు, గౌరవమును జనించినది. వేదవాక్యములవలెనే భారతవాక్యము లనుల్లంఘనీయము లయినవి. భారతము పులభావగానా మునుటచేఁ జెక్కండ్రు తవర్థమును గ్రహించి యానందించు వారు లేకపోలేదు. రామరాను, హిందూసంఘము వృద్ధిచెందినది. కొంతవఱకు జ్ఞానసంపన్ను మైనది. అట్లయినకొలదిని, నార్యమత మే కాక యితరమతములు ప్రబలినవి. అందువలనఁ బ్రజలయభిరుదులు మాజీనవి. ఆకాండమున ననాదిగా వచ్చు నార్యమతమునందు నమృతము తొలగినది. వారికిఁ గౌత్రిహర్షములు మాపట్టినవి. ఆనూతనమతములందు వారికి నమృతము కుదరినది. ముండిగో చెడ్డనో, తాము నేర్చుకొన్న మతనమితో ద్వేషములు లోకమునకు వెల్లడించి ప్రజల నుద్ధరింపవలె నన్నపట్టుచు వారికి పాల్పినది. కాని వారియుపదేశములు, మితోద్దేశములు ఇవి తెల్లువా రెవ్వరు? సామాన్యముగాఁ బ్రజల కట్టివాని యందు చిత్వాన మదయించు పెట్టు? తమ యుపదేశములం దెట్లయినను ప్రజలకు నమృతము పుట్టింపనిచో వారిరెలంపు దెట్లు నెఱవేఱును? హిందువులకు నమృతము గల్గించుట వేదకుల్యము, ప్రామాణికమునను భారతము ముండినది. తమయుద్దేశములు కల్గడింప నందితము కిష్టమున సంశయమిచ్చి యు భారతమునఁ జేర్చు నారంభించిరి.

భారతమునఁ బ్రక్షిప్తభాగములు చేరుట కిది యొక మార్గము.

లోకము భిన్న రుదులు గలవి. కొంచఱకు ధర్మరూప నందు భక్తి, కొంచఱకన్దుమనము; బుద్ధిపారము. కొంచఱకు గర్హుడు ప్రేమాస్పదుడు. ఇట్లు తలంపుట మాన నస్సాధ్యమిది. మానవులకుం బై శేవత రెక్కుడును హిమ గలవారు. లోకములో, బూజనీయుఁడను నుత్తము నీతో పాటి తెచ్చుకొనుదుము, సంబంధము కల్పించుకొనుటయు మానవుల ప్రజము. అందుచే భారతపురుషులలోఁ దమ శిష్టుఁడనువాఁడు మహామహిమగలవాఁడని లోకులకు వెల్లడించుటకై వారికి దేవతాసంబంధము గల్పించి తప్పుచకములను శ్లోకములను భారతమునఁ జేర్చఁజొడిగిరి. భారతమునఁ బ్రక్షిప్తములు చేరుట కిది యొక మార్గము.

అనాదినిద్ధముగా వచ్చు నార్యమతముం దిగ్గిరుచి లేనివారు ప్రజలకు దవ్యతమునందు హేయబుద్ధి పుట్టింపుటకై యార్యమతోద్ధారకులందును, దేవతలందును లోపములను నాప నిశ్చయించి యట్టిశ్లోకములను, కథా భాగములను భారతమునఁ జేర్చి యిష్టస్థితి పవయ నిశ్చయించిరి. భారతప్రక్షిప్తముల కిది యొక మార్గము.

ఆలోచింప భారతముగర్భరవమే దాని పట్టు ధ్వంసముచేయఁ గారణమైనది. భారత మిట్లు ప్రక్షిప్త ధూయిష్టమై యుండునా యని సంధియపడి నవరము లేదు. ఆర్యమతమును గాన, మతగ్రంథములను గాని సంరక్షించుభారము హిందూ ప్రభువులకు లేకపోయెను. ప్రజల కా భారము మెదులనే లేదు. ఇక నట్టిభారము పూనవలసినవారు మత, యువులు. శింకరాదు లప్పినవమ్మన నార్యమతరక్షణ భారము వహింపఁజాలిన మత, యువులు లేకే లేరు. మతయు నాకాలమున ప్రాచీనరూపముగా నున్న మతగ్రంథములందలి ప్రక్షిప్తభాగముల వరయుట

యశశ్శయము. ఎట్టియడ్డుపాటును లేకపోవుటచే మరేతరులను, రక్షింపఁజూయఁటను నెరవేరుపై పేర్చానఁచాదులై రావఁజాలఁజుందువలె భారతమున విహరించిరి.

ఈ ప్రక్షిప్తభాగము లోకకాలమున వాక్కునచే జేర్చబడలేదు. ఆయాకాలములందు స్వాధ్యాయాధ్యయన పండితులు లేకుండ దోచినయంశములను భారతమునఁ జేర్చిరి. రామరా వరి ముద్రితగ్రంథములందు స్థిరపడి భారతకర్తయగు వ్యాసభగవానునకు గ్రంథరచనయందసామర్థ్యము, అసంభవవర్తనాపటత్వము, పూర్వాపర విరోధము మొదలగులోపములు గల్గించినవి. ప్రక్షిప్తభాగములను చేర్చఁబడునంత భారతము నున్నదున్నట్లు విమర్శించఁజూపట యిక్కము.

ప్రక్షిప్తభాగనిర్ణయము సామాన్యకృత్యము గాదు. పెక్కుపండితులు పరిశ్రమచేసి పాఠింపవలసినవని. ప్రక్షిప్తభాగములను దొలగించి భారతమును సరిచేయవలసిన భారము పండితులు వహించినఁ గాని సాధ్యమేదు. భారతమునగుల ప్రక్షిప్తభాగములను నూచించుటయే నావని. భారతమును సవరించి సరిచేయు భారము పండితులది.

భారతకర్తకు మొదటిదైన యుపరిచరవసువువృత్తాంతము పరిశీలించుము.

జనమేజయుఁడు కారవంశమునుసూర్వియందుగఁ గా చైత్రపాయముఁడు శంకమనితోఁ బ్రారంభించి చెప్పఁజలచి కారవవంశోద్ధారకులగు. సత్యవతిజన్మవృత్త మెఱిగింప నెంచి, దానిఁ గారవఁడగు మపరిచరుని చరిత్రమును తెప్ప మొనరిడెను. ఇందు వ్యాసుఁడు రచించిన భాగముతోఁ గన్న ప్రక్షిప్తములు చేరినవి. సంస్కృత భారతమును మాక్ష్మ్యపుష్టితోఁ జదివినచోఁ వైయంశము చోనవడ మానదు.

భారతమున నాదిపర్వములో, సంకాపతారపర్వముందు, ఆఱువదిమూడవయాధ్యాయముగా "రాజోపరిచరో నామ భర్మనితోఁ మహాపతి" యనుశ్లోకము మొదలుకొని "రాజోపరిచరే శ్రేయం నామ రే ప్యాన విశ్రుత" మనుశ్లోకమువఱకును మపరిచరుఁడు వర్ణింపఁబడెను. అందుపరిచరుని ప్రవర్తనము, మహావైధివము మిక్కిలిగా

వర్ణింపఁబడినది. ఉపరిచరునిసర్వపరిపాలనము, సర్వాస్తక్తి, మహాతపస్సు వర్ణనాతీతములు. ఇంద్రాదిదేవతలచే పం న్నాయమానమును సుఖగమము గలవాఁడు; మహాదైన్యవంతుఁడు; ఇంద్రియతీత. అతఁడు రోషసర్వస్వ ప్రసముచే దేవతలను మెప్పించి విమానమును, చైత్రయంతిని మాలను, వేణు యెట్టిని బహుమానముగా వొందిన యుక్తమశిలండు. రోషస్వీజనము మెచ్చుకొనఁదగిన యింద్రియనిగ్రహము గలవాఁడు. ప్రశ్నోకవంశములకు మూలకారకులగు నైదు సురుకొడుకులు గలవాఁడు. భర్మయుక్తముగా రాజ్యము ను కాలించి ప్రజామరగామును జననినవాఁడు. ఈ భాగమును జదివినచో మపరిచరుఁడు చుత్తమోత్తముడని యనక తీఱదు. ఇట్టిమహామహాపుండు యందుముం డెల్లులున్నాడో చూడుఁడు.

శుక్తిమతీశోలాపాలులచరిత్రము ప్రారంభమైనది. శుక్తిమతీశోలాపాలులు నదీపర్వతములా? లేక మానవులా? లేక నదీపర్వతాధిపావదేవతలా? ఈయంశము చర్చించుము.

మూలమున "పురోహదాహిని" అని చెప్పుటచే నది యనియే నిశ్చయింపవలయును. శోలాపాలుఁడనున పర్వతము శుక్తిమతీనది నడ్డగింపఁగా నది దేశమును ముంచి పాడుచేయుచుండెను. ఆదేశపాలకుఁడగు మపరిచరుఁడు మహాబలకారి గావున నాపర్వతమును గారితోఁ చూర్చి తేసి నది నెప్పటిదిగమున, దేశమున కనుప్రదనకరముగాఁ బాటునట్లు చేసెను. ఇది యుపరిచరునకు విచిత్రకృత్యము. ఇది యుపరిచరుని ప్రవర్తనమునకు సునరయం తెచ్చినది. కాని యీవక్ష్యమున శుక్తిమతీనది శోలాపాలునివలన దనకుఁ గల్గినపుత్రీపుత్రులగు గిరికావసుపదులను వసురాజున కిచ్చుట యసంభవము. నదీపర్వతములు మానవులను గనుట ప్రకృతినిరుద్ధము. లోకజ్ఞానసంపన్నుఁడగు వ్యాసుఁ డిట్టి విరుద్ధవర్తన మారించెను. లేక శుక్తిమతి యిచ్చిన దన్న పుత్రుల కేతొకవిధముగా సర్వము చేసికొనవలెను. వసురాజు శుక్తిమతీవంశఁ గల్గినయొప్పదనమును బారించి నివాసయోగ్యమున నానదీతీరమున వివసించియుండఁగా గిరికావసుపదులతనికి లభించిరి. శుక్తి

మరింతమున లభించుటచే వానదీయొద్దనున్న భావించు కొని సమర్థించుకొనవలెను.

వామనామ్యమునుబట్టి శుక్తిమతీకోలాహల శబ్దములు మానవవానికములు గావచ్చును. మతీయను వారు దంపతులని చెప్పవలయును. వారు దంపతులే గానిచో "తస్యాం నద్యా మజయన్ నిగ్రహం పర్యతః స్వయం" — అనగా వానదీయందుఁ గోలాహలని కిరువురుపిల్లలు పుట్టిరి యనునది సమన్వయించును.

వారు దంపతులేయని విశ్వయంతము. అట్లయినచో, "అకాశ్చిచ్చేర్వహయన్తః కామా త్కోలాహలః కిల" అనగాఁ గామముచేఁ జెర్రెస్థవంతుఁడన కోలాహలండు శుక్తిమతీని నిర్బంధించె నను నది విరోధించుచున్నది. భర్త భార్యను గామమున నిర్బంధించుట యభర్యమనరా? "గిరిం కోలాహలం తంశు పదా వసు రతాడయత్" — అనగా వసురాజు కోలాహలండు కావించిన శుక్తిమతీ నిర్బంధమును చెలిపికొని కోలాహలనిఁ గాలి తోఁదన్న తొలగించెననికదా యర్థము. భర్తజ్ఞాడను సుపరిచరుఁడు దంపతికలహమునఁ జేయించెననునా? వారు దంపతు లయినను భరద్వాజునారాగము లేనివారన్నచో, "తస్యాం నద్యా మజయన్ నిగ్రహం పర్యతః స్వయం" మన్మథులకే మెట్లు సమన్వయించును? ఈసమన్వయము నిమిత్త మాదంపతులు కొంతకాల మనురాగ వంతులై యుండి పిమ్మటఁ గలహించుకొనిరని చెప్పవలయును. అట్లునుకొన్నను, గోలాహలండు శుక్తిమతీ నధికముగా బాధించినట్లు గాని, యామె రాజసాయము వచే టిండుటగాని గ్రంథముం దెచ్చటను గానరాదు. అట్లయినప్పుడు దేవునిన నెచ్చటను జెప్పటచేఁ జరిగిన యాలిమగలకయ్యి ముతో సుపరిచరునివంటి యుత్తమునకు సంబంధము కల్పించుట యుక్తమా? శుక్తిమతీకోలాహలు లభియైనదేవతలని దేవతామహిమ మారోపించినను మైనిరోధములు తప్పలేదు.

ఈ రెండుపక్షములందును నొకవిధముగా పూర్ణమును కుదర్చికొనవలెను. కోలాహలపర్యతమునకు రాజైన కోలాహలంఁ దోకఁ దుండెను. అతనిభార్య శుక్తిమతీ. వారికి గిరికా వసుపరులను పుత్రిపుత్రులుగలరు. కోలా

హలండు దుష్టుడై భార్యను బాధించుటయే కాక ప్రజలనుగూడ బాధించుచుండెను. దుష్టశత్రుఁడు రాజునకు విపాకము గావున వసురా జతనిని నిర్బంధించెను. హిందూ శ్రీస్వభావమునుబట్టి యపరాధియైనను భర్త టంకిపుఁడు గాన శుక్తిమతీ రాజునకుఁ దననంతానద్యయమును గానుకగానిచ్చి భర్తను విడిపించుకొన్నది. "తస్యాద్విహేత్ తా ద్ప్రీతా నదీ రాజ్ఞే న్యజేదయత్" అనువప్పుకు కోలాహలనివంటి తన్ను విడిపించినందులకు సంతసించి యనునర్థము గాక, "తస్యాద్విహేత్ తాత్" అవిడుదలవలన ననుగాఁ దనభర్తను విడుదలవలన సంతసించి యనునర్థము చెప్పకొనవలెను. అట్లయినచో వసురాజు ప్రవర్తనము నకుఁ గాని, శుక్తిమతీలక్షణమునకుఁ గాని యెట్టిభంగమును గలుగజేరదు.

ఇక గిరికోపరిచరులవృత్తాంతము పరికింతము. ఇందనేకములను నసంభవములు గలవు. ఇట్టివానిని వ్యాసు నివంటియుత్తమకవిశ్వరుఁడు వ్రాయకొప్పడు.

ఉపరిచరుఁడు గిరికను బర్ని గాన్వీకరించెను. అతఁడు భార్యయుక్తుడై విమానము నధిరోహించి మనోహరములగు తావులందు సంచరించుచుఁ గాలక్రమమున గిరికవలన నొకకుమారికను గనెను. ఆమెయే సత్యవతి. ఈయంశము నే వ్యాసుఁడు వ్రాసియుండును. కాని యల్పజ్ఞులచే విపరీతముగా మార్పఁబడియుండును.

గిరికావివాహ మైనదిమ్ముల ఋతుమతియను గిరికకుఁ దిర్వేరియొగనున మృగమాంసమును తేట్టదలఁచి చేయకుఁ బోయి వసురా జచ్చట భార్యను స్మరించుకొనుచు సలసము గావించుకొనెను. ఆమెఘనము నావీర్యమును ఋతుమతియను భార్యకు వసుడు పక్షిచేఁ బంపెను. ఆపక్షి వృక్షపర్ణమున నున్న యావీర్యమును నోటఁ గలిచికొని యెగిరిపోవుచుండఁగా మతీయొకపక్షితో దానికిఁ గలహము సంభవించెను. ఆయుద్ధసమయమున వసువీర్యము నదిలోఁబడెను. కాపవశమున మత్స్యరూపము గాల్చియున్న యంద్రక యనునచ్చర మ్రింగి గర్భము దాల్చెను. గర్భవతియను నాచేప జాలరులకు లభించెను. జాలరులు దానిని జంపకుండఁ గొంతకాల ముంచిరి. పదియవమాసము రాఁగానే యాచేప కవలవారిని గనెను. ఆచేప జాల

దులచే బంపబడి, మానవులను గని తాపహోమమును బొందు మను బ్రహ్మచార్యమునొప్పున స్వస్వరూపముతో వెడలిపోయెను. వసురా జందు మగగికువును దీసికొనిపోయి యాడుగికువును దాశరాజున కిచ్చెను. మగగిల్లవాడు మత్స్యదేశరాజయ్యెను. అడుగిల్ల దాశరాజుచే బోపి రయ్య పెద్దదయి సత్యవతి యనుపేరితోఁ దండ్రిని నేమించుచుండెను. సంస్కృత భారతమునందున్న కథయిది.

ఇంద్రదేవములను నసంభవములు గలవు. ఉపరిచ రుండు మహాతపస్వియై, ధర్మజ్ఞుఁడై, సంతానవంతుడై యుండెను. అతడు భార్యను స్వయంబుగొన్నంత మాత్రమున స్థలము గావించుకొనువంత యదైర్యవంతుఁడు కాఁడు. ఇదిహాకు వర్ణించిన వసురాజునవనవన కిది పలము వివరము. పక్షిలో సంభాషణ మసంభవము. వసురాజు దయమును ఋగుమరియను భార్యకుఁ బంపుటలో మత్స్యదేశ మేమో తెలియదు. గిరిక యాచార్యును నేమి చేయును? దేగలపోట్లాలవలన నాచార్యును నదిలోఁ బడవచ్చును గాని యద్రక్ దానిని మ్రొంగి గర్భము బాల్చుట యసంభవము. మతీయు వసురాజునకు వీర్యము నదిలోఁ బడవని తెలియవచ్చును గాని యద్రక్ మ్రొంగి పిల్లలను గనునని తెలియుట యసంభవము. అది తెలియనప్పుడు వసురాజు పది మాసములకాల మచ్చట వేచియుండునా? మతీయు ఋగుకాలములో గిరికకు మృగహంసము దెచ్చి పెట్టుట కరిగినవసురాజు పిత్వనియోగధిక్కారము గావించి యానదీతీరమునఁ బదిమాసములకాల ముండుట యసంభవము. జాలగులవలకుఁ జిక్కినచేఁప పదిమాసములు బ్రదుకుటయు, మానవగికువులను గనుటయు మతీయు నసంభవము. వసురాజునకుఁ బుట్టివపిల్లలలో నాడుగికువును దాశరాజున కియ నవసరము లేదు. దాశరాజునవసురాజులకుఁ గలసంబంధ మేమి? ఎట్లాలోచించినను నిదియన్నియుఁ బ్రకృ

తికి విరుద్ధములు. వ్యాసమహర్షి వంటిమహాకవి యిట్టివిరుద్ధాంశములను వ్రాసియుండఁడు. మతీ నిజ మేమన—

గిరికయు వద్రకయు వేణుస్త్రీలు గారు. ఒక్కతేకే గ్రంథకర్త యట్లు వాసియున్నాఁడు. వసురాజు భార్యలో నడచి కేనుటయు, సం దామెతో విహరించుటయు, బదిమాసములకుఁ గవలవారిది గనుటయు నిజము. స్నేహితుఁడగు దాశరాజుతోగిరిక వసురాజు స్త్రీగికువు నిచ్చియుండును. ఈభాగమువందుఁ బరువారివారు స్వభావవిరుద్ధములగు కొన్నిశ్లోకములు చేర్చియు, కొన్ని మాధ్వియుఁ బాడుచేయుచుండును. అట్లు చేయుటలో వాని యుద్దేశ మేమందురా? ఏమియును లేదు. సంస్కృతవాక్యాయమం దదేవములను మత్స్యప్రమత్తగ్రంథములు రచించినవ్యాసుఁడు లోకజ్ఞానము లేనివాడని నిందించుటకే! మతీయు నీసందర్భములో నీసత్యవతియే వ్యాసునితల్లి యని తెలియఁజేయుచు, జన్మయునందు వ్యాసుడే కాక యతనితల్లియను సత్యవతి మతీంధ్రసీమరాలని మతీతరులు నిందించుటకుఁ బన్నివపన్నుగద.

పాతాంశము—కోలాపాలపర్వత మధ్యగా నుండుటచే దేశమును ముంచి పోటి పాడుచేయుచున్న కుక్షిమిని దేశమున కనుపద్రవకరముగాఁ బాలునట్లు వసురాజు చేసెను. అప్రాంతమున విహరించురాజునకు గిరిక లభించెను. అతఁ డామెను పెండ్లియాడెను. గిరికకే యద్రక్ యనునాహారలేరము. అతఁడు గిరికవలన నిరుగుగు పిల్లలను గనెను. స్నేహితుఁడగు దాశరాజు కోరుటచే నాడుగికువు నతని కిచ్చి వసుఁడు మగగికువును దీసికొని పోయి యుండును. ఆపాతికయే సత్యవతి యను పేరున శంతమని పరించెను. వసురాజు చంచలత్వము, వీర్యప్రస్థాపనము, మత్స్యరూపయగువద్రక మానవగికువులను గనుట మొదలగు నవి ప్రక్షిప్తములు.

పెట్రోలు నిపుటకు — ఈ కొత్తరకపు పెట్రోలు పంపు లండనులో గలదు.

G. K. A.

క్రిందటిమానవు భారతీసంచికయందు “మ
రుద్యభా” పదముయొక్క నిర్వచనమా
నుసూర్చి చెప్పవచ్చును ప్రసంగవశమున “ఇరా
వతీ” పదముకూడ ఉద్దేశించబడెను. ఇంగీషద
మునుసూర్చి ముచ్చటించును.

“ఇరావతీం పరస్మి *త్యాహుః, పర్వవతీ,
భాస్వతీ, కుటిలగామినీ.”
(యాస్క-వచనము.)

దీనికి దుర్గాచార్యవ్యాఖ్యానము నీక్రింద
వ్రాయుచున్నాను:—

“యేయ మిరావతీతి లోకే ప్రసిద్ధా తా
మిమా మేతస్మి శృంగ్రలే మంత్రాథవిదః పరుష్ఠీ
త్యాహుః; సా క్షాత్? ‘పర్వవతీ’ కి ముక్తం
శవతి? ‘కుటిలగామినీ’ ఇతి త దస్యాః పర్వ
వత్త్వం, యాని కుటిలాని తాని పర్వాశీవ
తస్యాః, తై స్తద్య తీతి.”†

ఇందు పర్వవతీ యని పరుష్ఠీ పదమునకు
ప్రత్యక్షతీ చెప్పి, అదియే నదియనునిర్వచనమున
నేనదిని లోకమున “ఇరావతీ” యని చెప్ప
చున్నారో యదియే ‘పరుష్ఠీ’ పదముచే తెల్పు
బడు చున్నదని వైవాక్యము తెల్పుచున్నది.
“ఇరావతీ” యనునదియొకటి బర్మాదేశము
నందున్నది. కాని ఋగ్వేదకాలమున గాని,
ఆరణ్యక కాలమునకు గాని ఆర్యులు గంగకు

తూర్పున నున్న దేశము నెరుంగనట్లు తెలిసి
కొనియున్నాము. అందుచేత నీ “ఇరావతీ”
పదము బర్మాయందలివదికి పేరని చెప్పట
కెంతమాత్రమును వలనుపడదు. యాస్క
కాలమునకుకూడా బర్మాదేశమును ఆర్యు
లెరుంగుదురని చెప్పటకు వలనుపడదు. మఱి
యు యాస్క-కాలమునకే “పరుష్ఠీ”నదికి “ఇరా
వతీ” యని పేరు కల్గినట్లు వైవాక్యమువల్ల
నిర్ధారణము. అదివర కీపదము బహ్వర్థకమై,
నదీసామాన్యవాచకములలో నొకటియై యుం
డెను. ఈక్రింది యాస్క-వచనమును చూడుడు:

“అవనయః, యవహ్యః, ఖాః, నీరాః, ప్రో
త్యాః, ఏవ్యః, ధునయః, దుజానాః, వతునాః,
ఖాచోల్లరాః, రోధచక్రాః, హరితః, సురీతః,
అగ్రహః, నభస్వయః, వధ్యః, హిరణ్యవర్ణాః, రోహి
తః, మసృతః, అల్లాః, సింధవః, కుల్యాః, పర్యః,
ఉర్వ్యః, ఇరావత్యః, పార్వత్యః, నైవంత్యః,
ఉర్జస్వంత్యః, పయస్వంత్యః, సరస్వత్యః, తర
స్వత్యః, హరస్వత్యః, రోధస్వత్యః, భాస్వత్యః,
అజిరాః, మాతరః, వద్యః, ఇతి న ప్రతీతిశ్చ
దీనామాని.”

(యాస్క-వచనము, నిరుక్తము, పుట ౧౬౧.)
వైగుప్తుంచిన పదములుకూడా యిందు గలవు.
విశేష మేమన, వెనుక మనము యాస్క-వచన

* The Ravi. † Name of a river in the Punjab now called Ravi.
(Monier Williams' dictionary p. 168.)

మువలన నదీసామాన్యవాచకమని నిర్ధారణము చేసిన “మరుద్వ్యధా” పదమిందు లేదు. అంత మాత్రమున నాపద మట్లుపయోగింపబడలేదనుటకు వలనుపడదు. అప్పటి కింకను తత్పదము తదర్థమున రూఢము కాలేదనియు, బహుస్థలముల తదర్థమున నుపయోగపడకుండుట యది చేర్చబడనందులకు కారణమనియు మాత్రమే చెప్పవగును. ఈ “మరుద్వ్యధా” పదము ఋగ్వేదమున నొకఋక్కునందును, యజుర్వేదారణ్యకమునందును మాత్రమే యున్నట్లు మనకు తెలియును. యజుర్వేదారణ్యకమునం దనువదించినది ఋగ్వేదమునందలి ఋక్సే మైనందున వేదమున మొత్తముమీద నొక్కస్థలమునమాత్రమే వచ్చెనని గ్రహింపవగును. ఒక్కమారు తదర్థమున నుపయుక్తమైన పదమును సామాన్యవాచకశబ్దములలో నిచ్చుటకు వీలు లేదుగాన యాస్కం డట్టియ్యలేదు. పైవాక్యమున నదీసామాన్యవాచకముగా నిచ్చిన “ఇరావతీ” పదము యాస్కకాలమునాటికి “పరస్త్వీ” పదమునకు పర్యాయముగా రూఢమైనట్లు తెలిసికొన్నాము. పైనచనమున క్రింద గుర్తించబడిన “సింధవః”, “సరస్వత్యః” అనుపదములను పరిశీలించిన నీయర్థము మనకు సులభగ్రాహ్య మగును. ఇప్పుడు సింధునదియని చెప్పబడుదానికి వేదకాలమున తత్పద ముపయోగింపబడుచున్నట్లు కానబడదు. సింధునదిని చెప్పవలసినదనిపలు చెల్ల “సుహామ” పదము నుపయోగించినట్లు కనపడుచున్నది. “సుబహ్య సుహామయా”

యని వెనుకటిఋక్కు మనకు తెలియును. యాస్కకాలమునాటికి మాత్రము తత్పదము తన్నదికి వాడబడుచున్నట్లు “సుహామ సింధుః” అనునర్థ మిచ్చుటయే సామ్యము. మహాభారతకాలమునాటికి తన్నామ మానదికి ఉపయుక్తమయిన ట్లీకిందిట్లొకమునకున తెలియనగును.

‘వివాశాచ శుక్కుదీచ చంద్రభాగా సరస్వతీ, ఇరావతీ విగస్తాచ సింధు ద్వేవనీ తథా.’

చంద్రభాగానది పశ్చిమదేశమున పండరాపురమువద్ద నున్నది. మరియు నీకాలమునాటికి నదీనదభేదము పాటించబడుచున్నట్లు కూడ దీనివలన తెలియగలదు. కాని వేదకాలమునాటికి “సింధు” పదము నదీసామాన్యవాచకముగ నేయుపయుక్తమగుటచేత నే యాస్కం డట్లు తత్పదమును నదీసామాన్యవాచకములలోనిచ్చెను.

“సముద్రా గిరియశ్చ సర్వేస్తా త్సింధం దంతే సింధవ స్సర్వయాపాః.”

(యజురారణ్యకము.)

ఇందలి “సింధవః” అను బహువచనమే తత్పదము నదీసామాన్యవాచకముగా నుపయుక్తమైనట్లు చెప్పక చెప్పచున్నది.

“సరస్వతీ” పదము ఋగ్వేదకాలమునాటికే బహ్వర్థముల నుపయుక్తమగుచున్న ట్లీకింది యాస్కవచనమువలన తెలియుచున్నది:

“తత్ర సరస్వతీ త్యేతస్య నదీన ద్వేవతావ చ్చ
నిగమా భవంతి.”

(నిరుక్తము, పుట ౧౫౭.)

దీనికి భాష్యము:—

“తత్ర సరస్వతీ త్యేతస్య, తత్ర తస్మిన్
సప్తపంచాశత్కే వాక్ష్వామగణే, సరస్వతీ
త్యేతస్య నామ్నః నదీన ద్వేవతావ చ్చ నిగమా
భవంతి, నద్యర్థయుక్తాశ్చ దేవతార్థయుక్తా
శ్చేత్యర్థః.

(పుట ౧౫౭.)

పైవ్యాఖ్యానవాక్యమువలన “సరస్వతీ”
పదము నదీవాచకముగానే గాక దేవతావాచ
కముగాకూడా వేదమున నుపయోగింపబడి
నట్లు తెలుసు. ఈపదము వాక్ష్వామముగా
కూడా ఉపయోగింపబడినది. కాని వాక్ష్వా
మముగా తద్గణమున యాస్కు దీప్తియుండ
లేదు. పైవాక్యమునందలి “నిగమాః” అను
బహువచనము తత్పదము తదర్థమున ననేక
స్థలముల నుపయోగింపబడినదని చెప్పను.
మరియు వేదకాలమునకు “సరస్వతీ”పదము
ప్రత్యేకనదీవాచకముగాకూడ ఉపయోగింప
బడినట్లు రాజసూయప్రకరణమునందలి యీ
క్రిందిమంత్రమువలన తెలియనగును:

“వరుణస్య వాభిషించమాన స్త్యేంద్రియా
వీర్య మపాక్రామత్, త త్రేభాభవత్, భృగు
స్తృతీయ మశవ చ్ఛ్చాయం తీయం సరస్వతీ
తృతీయం ప్రాచికత్.”

ఇంద్రుని “సరస్వతీ” పదము ప్రత్యేక
నదీవాచక మగుట స్పష్టము. అట్లు ప్రత్యేకనదీ
వాచకమైనను బహుస్థలముల నాపదము నదీ
సామాన్యవాచకముగా నుపయోగింపబడుటచే
యాస్కువచనమున నుదాహృతము. ఈనంద
ర్థమున సాయణభాష్యము!

“హే సరస్వతి? నదీయామేణ వి
ద్యమానే బ్రహ్మత్వి!”

పై “సరస్వతీ”పదమువలన “ఇరావతి”
పదముకూడా బహుస్థలమై యున్నను నదీసా
మాన్యవాచకముగా బహుస్థలముల నుప
యోక్తమగుటచే తత్పదమును యాస్కుడు నదీ
నామముల నిచ్చెను. బహుస్థలమని దిక్పాత్రము
క్రింద చూపుచున్నాను.

“సమూఢ మస్యసాగ్ంసుర ఇరావతీ
ధేనుమతీ హి భూతగ్ం సూయవసినీ మనవే
యశస్యే వ్యస్కభాన్ద్రోదనీ విష్ణు రేతే
దాధార పృథివీ మభితో మమూత్త్తి.”

(యజుర్వేదసంహిత, ౧. ౨. ౩.)

ఈమంత్రము ద్యావాపృథివీ సరమని
యందలి “రోదనీ” పదము తెల్పుచున్నది.
“ద్యావాపృథివ్యా రోదస్యా.”

(అమరకోశము)

ఇచ్చట వేదభాష్యము లిట్లు వ్యాఖ్యాన
మును వ్రాయుచున్నవి:

“హే హవిర్ధానాత్మికే ద్యావాపృథివ్యా!
ఇరావత్యో అన్నవత్యో, భూతం భవతం,

యజ్ఞసాధనద్వారేణ * * * ధేనుమత్యైవ భవతం.” (భట్టభాస్కరుడు.)

“కించ ఇరావతీ, అన్నవతీ, ధేనుమతీ, ధేను రృషాక్షీరా గాః, తద్వత్యైః సూయవ సిసి శోభనైర్యవపై రభ్యవహార్యై ర్యుక్తే, మనవే మానవప్రజాభం యశస్యై యశోవిమితై భవతం.”

(సాయణాచార్యుడు.)

ఆకాశము వర్ష మిచ్చిన పృథివి సస్యాభ్య మై ఫలింపటయే గాక గోవులకు గ్రావము లభించి బహుక్షీర లగును. కావున ద్వైవా పృథువులు మా కన్న ధేనుమతు లగును గాక యని తస్మింత్రార్థము. ఇచ్చట ‘ఇరా’ పదము ‘అన్నము’ అనునర్థమున నుపయుక్తమైనది. వైమృత్రమే యరుణమను యజుర్వేదారణ్యక భాగమునకూడా నచ్చుచున్నది. అరుణము సూర్యునిరము. అచ్చట యీ పద మీక్రింది విధముగా వ్యాఖ్యాతమైనది:

“ఇరావతీతి. త్రిష్టుభేమా; ఇరావతీ, ఇరా వత్యై ఉదకవత్యై, ధేనుమతీ ప్రీణనత్యైన ధేనుస్థానీయై నిభావైః, తద్వత్యైః గోమ త్యైవా.” (భట్టభాస్కరుడు.)

ఇచ్చట ‘ఇరా’ పదము ఉదక మనునర్థమున నుపయుక్తమైనది. మరియొక మూడవయర్థము నందుపయోగించబడిన ట్రిక్రిందియు పనిపద్యా గమువలన తెలియగలదు:

“న ప్రాణ, వృష్య భూతంచ భవిష్యచ్చ పూర్వా పాదా, శ్రీశ్చైరా చాపరా, బృహ ద్రథంతరే అనూచ్యే.....”

(కాషీర కృష్ణనిమత్తు.)

ఇచ్చట ‘ఇరా’ శబ్దము పృథివీపరముగా నుపయుక్తము. ఇంక ననేకస్థలముల కీరా ద్యర్థముల నుపయుక్తమైనట్లు కనుగొనవగును.

“ఇం, కామం దదాతీతి ఇరా, తద్వతీ ఇరావతీ.” (శబ్దకల్పద్రుమము.)

కొరిక నిచ్చునట్టిగాని, తృప్తిపరచు నట్టిగాని యనేకపదార్థజాతమున కీశబ్ద ముప యుక్తము. కావున నీ “ఇరావతీ” పదము “సరస్వతీ” శబ్దమువలె బహ్వర్థమైనను నదీ సామాన్యవాచకముగా నుపయుక్తము గాన నదీనామములలో నియ్యబడినదనియు, “సర స్వతీ” పదమువలె వేదకాలమునకే ప్రత్యేక నదీవాచకముగాక యాస్క-కాలమునకు “పరు క్షీ” నదికి పర్యాయముగా మాధమయ్యైన నియు, “మరుద్వృధా” పద మొక్క-మారే యుపయుక్తమైనందున యాస్క-కు నదీసామాన్యవాచకముగా తద్వాచకపదములలో దాని నీయలేదనియు, ఒక్క- “సరస్వతీ” పదము దక్క- మిగిలిన తద్వాచకములలో ఏపద మును ప్రత్యేకనదీవాచకముగా వేదకాలమున వాడబడియుండ లేదనియు పరిష్కారము.

[ఏతద్వ్యాసరచనానంతరము “సింధు” పదము “సింధు” పదికి దాదాపు ఋగ్వేదమున నాల్గుస్థలములను, “సరస్వతీ” పదము “సింధు” పదముగా కొన్నిస్థలములను ఉపయుక్తములై నట్లు కనుగొంటిని. కాని “సింధు” పద మప్ప టికి “సింధు” నదియందనవ్యర్థము కాకుండుటచే నీవ్యాససిద్ధాంతమును మార్చజాలను.

ప్రభాతస్తవము

(శిరదాశి నుండి)

జి. జా. ము. వ. గా. రు.

అగడపమబ్బుకయ్యల నవరశిఖరి - బుడుతచంద్రుడు నిద్దరపోవుచుండె
నీచెలుపునీట నరని కుయ్యెలలు గట్టి - జోలవాడుచు నావంకజూడవేమి ?

కులికినస్వాతిమేనుములకుఁ దలయెత్తినకాకిడిప్పలఁ
నిలిచినవానదిన్నులు మణిత్యము దాల్చి, సముద్రమందిర
స్థలుల నలంకరించినవి స్వామి! యనూహ్యములైన నీదుచే
తలకు నమస్కరింతును కృతజ్ఞుడ నయ్యెడఁ గ్రుంగిపోయెదన్.

గొలుసులు గట్టి నీవలనకుం బరువెత్తెడు నాడునద్య
క్కుల నెదిరించి వచ్చినవి, కొండలపిందులు కొమ్ము లొడ్డి, లో
యల నిడురించు నీముదురుటంధతములు, నీపదాంకము
ద్రలు గమనింపజాలను పరాత్పర, నాకు శరణ్య మేమిరా ?

ఏమిటి కెక్కువెట్టితివి యంద్రధనుస్సును మిటిచాయ ? నా
స్వామి, పయోదమాలికలచాటున సూర్యుడు నక్కినాడు, తా
నే మహారాధము స్సలిపి, యిట్టివిత్తును దెచ్చిపెట్టె ? నీ
భూములు నిల్పుచా భవనమోహన ! నీవు పరాక్రమించిన ?

సుకము లశాశ్వతంబు లనుచుం బాగరెక్కినకొమ్ముల్లేగు వా
రక చెవులొడి, తుమ్మెదదొరక బెదరించు ననుమణుం బదే
నకలచరాచరంబులకు సామ్యములై, నెఱుగున్న పోలిక
నికటజలశోయంబుల జనించినబుద్ధుడముల్ నశించెడి.

కొండలనుండి క్రిందివఱకుఁ దక్కించుగఁ జెగలించి, యీ
యెండినయేటిమీఁదఁ బ్రవహించిన యాసెలయేటిసీటిలో
గుండ్లము లన్నదే కుదురుకొన్నవి పాథుల నాహరింప బ్ర
హ్మాంశవిలాస, నీకవన మచ్చిత మర్థగభీర మీశ్వరా !

భూతపంచకమున మునిగి తేలుచునున్న - నీయనంతశక్తి నిశ్చయముగ
నాకుఁ పట్టుకొమ్మ, నానజ్రకవచము - సిలుగు లేమిసేయగలవు నన్ను ?

తొక్కన యుద్ధోగపర్వము

(చెనకటి సంచిక తరువాం)

తాడూరి లక్ష్మీనరసింహారావు పంతులు గారు

౧. (B) మాండవలక్ష్మి పెద్ది యనిన : వ్యాస భారత సంజయమానవర్ణయలో నిరువదితొమ్మిదవ యధ్యాయములో నేబదియేడవ పద్యము—

“స్థితాః కుక్రూషీకుం పార్థాః
స్థితా యోధృ మరీచమాః,
యత్కృత్యం ధృతరాష్ట్రస్య
తత్కరోతు వరాహః.”

అని యున్నది. ఇది శ్రీకృష్ణుడు సంజయనితోఁ గడపించి చెప్పినమాట. ఈపద్యమునకు నాయాంశ్రీ కర్తవ్యము—

‘భక్తులై కొల్వ నున్నారు భంజనంబు
సరిసి చంపంగ నున్నారు కౌరవులయు
పార్థులతో నూత, రేప కెద్ది పరమగుభయము
యాయొది యొనర్చి కొను మను మాంభోరయ.’

అని యున్నది.

ఇందు వ్యాసమహర్షి కనిండుడు — ‘పాంశవులు లే మరా జ్యము తమకు నీ విచ్చితివేని నిన్ను భక్తితోఁ గొల్పుటకు సంసిద్ధులై యున్నారు. దానికి నీ వంగిరింపనివాడు మీతో యుద్ధముచేయుటకు సంసిద్ధులై యున్నారు. మాతో యుద్ధముచేసి మమ్ము గెలవగలరా యందుజేమా, వా రరించుమై యుద్ధముచేయు సమర్థయోధులునుమా! నీవు సంగి కొనఁ బడక బుద్ధిహీనుడవై యుద్ధముచే కొరుడని వారు యుద్ధముచేసి మిమ్ము నందఱును మాడ్చివేయగలరు. కావునఁ దెలివిగలవాడవై తానగ నాలోచించుకొని నీ కపని చేయదుననో యది చేసికొమ్ము.’ అని ధృతరాష్ట్రునితో నయమున భయమునఁ జెప్పుమని సంజయునకు శ్రీకృష్ణునిచేత సామవచనంబులను, దండవచనంబులను జెప్పించుచున్నాడు.

ఈశ్లోకమునకుఁ దిక్కవరదించిన తెనుగు పద్యము చూడుడు—

‘పరిచారమై యంతుడు
రరివర్ణవృత్తికరమున కనుదురు వీరివ్
సరిఁ దవకొడుకుల మెలఁచిన
తెరువున మెలఁగింపవలదె ధృతరాష్ట్రునివకున్.’

అని యొప్పును. ఇందలియర్థము—

‘వీరు పాంశవులు లేనకు నేవకులై యుందురు. పరిపక్షవృద్ధుడు లేన వైరులతోఁ బోరఁగలరు. వీరిని దన యింట నునిచికొని లేవకొడుకులతో సమానముగా ధృతరాష్ట్రునిఁ గు పములతోఁ ద్రిప్పి కొనరా దా’ అని యొప్పును.

ఇది దీనాలాపములు. పల్లెటూరిమాడుదాని మాటలు. ఈదీనాలాపములయందుఁ గలరసమును, వ్యాసవిమలాలక్ష్మీకంబున మన్న పారస్యమును చూడుడు. కృష్ణునియట్టిమహోదయనకు, మహాపురుషునకు, మహాయోధకు, నవతారపురుషునకు, నిట్టిదీనాలాపము లను దూపముగా నున్నవా? ఈ శ్లోకమునకుఁ బూర్వ మేఁబదిమాటలశ్లోకములలో శ్రీకృష్ణుడు యుద్ధిష్ఠిరుని మాటలనుబట్టి సంగి మిక్కిలి దుమ్మరచునియును, ధృతరాష్ట్రునిఁ గుడుకులును బాంశవులభామి కాళి మానరైరనియును, దానిచే యుద్ధము కాక రప్పచనియును సంజయునితోఁ జెప్పుమఁ గౌరవులమర్దయమును, దుమ్మిర్వములును సుగ్ధించినాడు. ఆధాగమండుగల కొన్ని మాటలశ్లోకములు నా తెనుగుపద్యముల సహిత మిం దుదాహరించుచున్నాను చూడుడు:—

వ్యాసపద్యములు:—

౧. ‘మదుమ్మరం త్రైత కమాపి నూసం ప్రదర్శితః సంజయ పాండవేన,
యస్మిన్ గృప్రో ధృతరాష్ట్రః సప్తరైః
కస్మా దేహం కలహో వావమాశ్చ్యేత్.’

3-వ పద్యము.

౩. 'తేచే ప్రియై కర్మణి వర్తమానా
ఆపద్యేరన్ దిప్తవశేన మృశ్యుమ్,
యథా శక్త్యా పూరయంతః స్వకర్మ
తద శ్యేషాం నిశనం స్యా త్ప్రేక్షమ్.'

౨౦-వ పద్యము.

౪. 'ఉతాహో త్వం మయ్యశీ కామ్యమేవ
రాజ్ఞాం యుద్ధే వర్తతే భర్తృశంభ్రమ్,
అయుద్ధేనా వర్తతే భర్తృశంభ్రమ్
తతైవ తే వాచ మిహం శ్రుణోమి.'

౨౧-వ పద్యము.

౫. 'యథా గృహ్యే త్వరభూతో వృశంసో
విశిష్టకోటి ద్విల మాదదానః,
తతో రాజ్ఞా మభవ ద్యుద్ధ మేత
త్తైత జాతం వర్మ శస్త్రం భవశ్చ.'

౨౨-వ పద్యము

౬. 'ఇంద్రేణైవ ద్దహ్యవధాయ కర్మ
హ్యుత్పాదితం వర్మ శస్త్రం భవశ్చ,
.....'

౭. 'తత్ర పుణ్యం దహ్యవధేన బద్ధతే
సోఽయం లోమః ముఖే స్తీవరూపః,
అగ్రశ్చైతే ర్ధర్మ మబుధ్యమానైః
ప్రాగుర్భూతః సంజయ, చాధు తన్ను.'

౩౧-వ పద్యము.

౮. 'తత్ర రాజా భృతరాష్ట్రీశ్చ పుత్రః
భర్మ్యం పారన్ పాండవానా మకస్యాత్,
నానేక్షతే రాజభర్మ్యం పురాణం
తదస్యః కురవః సర్వసేవ.'

౩౨-వ పద్యము

౯. 'ప్రేతో హరే ద్యుత్ర భనం ప్యోవృష్టః
ప్రసవ్యానా యత్ర హరే ద్యుష్టః,
ఉభౌ గర్హ్యో భవతః సంజ యైతా
కిం చై పృశక్త్యం భృతరాష్ట్రీశ్చ పుత్రే.'

౩౩-వ పద్యము.

౧౦. 'సోఽయం లోభా న్యన్యతే భర్మమేతం
య మిచ్చతి శ్రోధనామగామి,
భౌగః పునః పాండవానాం నివిష్ట
స్తం నః కస్యా రాచదీరన్ పరే చై.'

౩౪-వ పద్యము.

౧౧. 'అప్యిన్ పదే యుద్ధతాం నో వధోఽపి
క్షాణ్య పీత్యం పరరాజ్య ద్వికీప్తమ్,
ఏతాన్ భర్మాన్ కారవాణాం పురాణా
నాచక్షిణః సంజయ రాజమధ్యే.'

౩౫-వ పద్యము.

౧౨. 'ప్రియాం భార్యాం ద్రౌపదీం పాండవానాం
యశస్వినిం పిపృశోపపన్నామ్,
యదుపైక్షంతే కురవో భీష్మయుభ్యాః
కామామగే నోపరుద్ధాం వ్రణంతీమ్.'

౩౬-వ పద్యము.

౧౩. 'తాంచేత్తదా తే కుమారవృద్ధా
అనారయిన్యోకా కురవః సమేతాః,
మమ ప్రియం భృతరాష్ట్రీఽకరిన్యత్
పుత్రకాంచగౌత మస్యాభివ్యక్త్.'

౩౭-వ పద్యము.

౧౪. 'అబుధ్యాత్వం భర్మ మేతం పతామా
మధేచ్ఛసే పాండవ పోషప దేహ్నుమ్,
కృష్ణా త్వేత త్కర్మ చకార శుద్ధం
కుదుష్కరం తత్ర సఖాం సమేత్య.'

౪౧-వ పద్యము.

౧౫. 'అహోపయిత్యా యది పాండవార్థం
పుణ్యంచ మే ప్యా చ్చరితం మహాదయమ్,
శమం కురూణా మపి చేచ్ఛకేయం
ముచ్చేరం శ్చ కురవో మృత్యుపాకాత్.'

౪౨-వ పద్యము.

నా తెనుగుపద్యములు:—

‘వివసు సంధి యందు విను
మక్కట చేతులారే దంచు ని
మానవవాసులూటలనె
మాకును నీకును స్పృహయ్యెయ్యెఁ దా
వాసరనాయకుండు మఱి
యారెనిపుఁగులు పిరిభూమికై
మాసర యాక యెట్లు లీక
మానును గయ్యెము గాక చెప్పుమా.’

3

‘తమవీశ్రయం బగుకర్మమున్ పలుపుచి
ధర్మాగుణుల న్నా ప్పక
ర్మమునుక శక్తికొలంది: తేయారజీఁ ద
నావ్యవస్థాపిత్ స్వక
ర్మమునం దైవవశంబుచే మరణమున్
రానైనచో సంజమా
యమరం దన్మరణంబు పేరె యగు: నా
మృతి పీరికిం జూడంగన్.

30

‘శాంతియే యందుమా నీవు క్షత్రియులకు
ధర్మతంత్రంబు యాద్య మీ భరణితోవ
ధర్మతంత్ర మయ్యుద్ధనా ధర్మవిదుఁడ
యేదో చెప్పుము నీమాట యేమి విందు.’

31

‘బలియుఁ దగురాజా దైవంబు ప్రాణిహారి
మునము నిలఁడవయి యెరుపాము గొనఁగఁ దలఁచఁ
బుట్టురాజులలో యాద్య మట్టిపనికి
గాదె పుట్టెను విశేష స్త్రీకంకలములు.

32-వ పద్యము.

‘తదవ్యుత్పన్నములొకే
తా బేదేంద్రుండు దురము తగఁ బుట్టించెం
గాదే శస్త్రము విశేష
దాడిగఁ గల్గినకలపరికర్మాములో న్నన్.

30-వ పద్యము.

‘అని దవ్యున్ వధియింపఁ బుణ్య మగుఁ తా
మృతి క్షిప్రతూపంబ యై

చనునీదోమము భర్మమాదు లయి న
చ్చుం తెప్పగా భర్మమున్
వివగా వొల్లనికారవారిదెన నా
విద్యుత్ మయ్యెం గదే
యినమా మందిది కాదు వారి కది ను
మృతి సంజమా చూడంగన్.

30

‘అట దుశ్శ్రోతవరాజు పాంథపుంధ
ర్యుం దైవరాజ్యంబు న
క్కట యాకస్మిన్ మైయట్టిగతి నో
గావల్లనీ వోడెఁగా
కుటిలండై తొలిరాజభర్మమును నా
గోరంత చూడంప యె
క్కట తక్కుంగలికారపుం దితుడు ర
క్కరపువో నాన్దమే.’

32

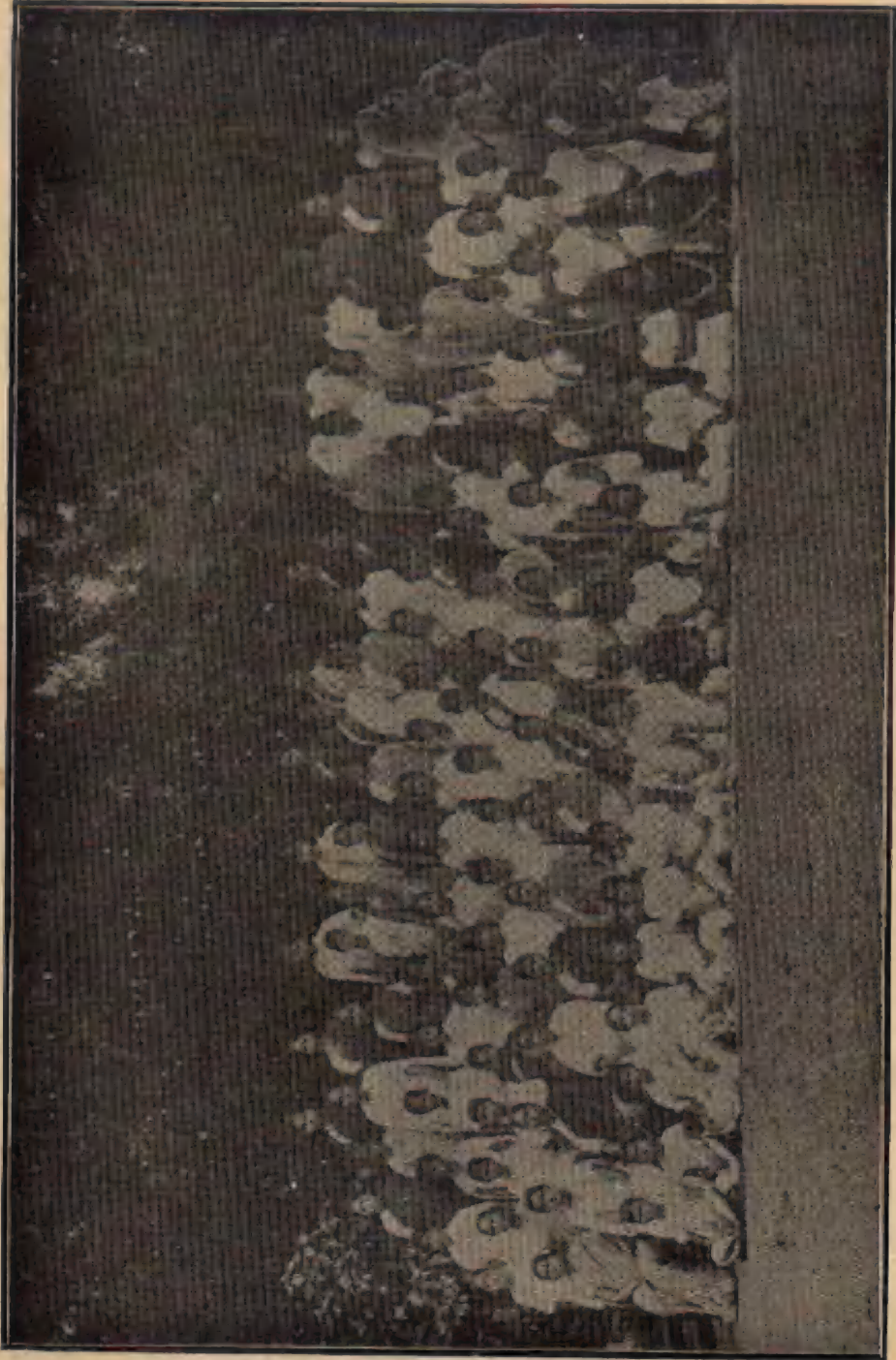
* * * * *

‘కవయింపంగను దొంగ దొంగిలును నా
గావల్లనీ యొక్కో
గమయింపంగ బూత్కొరింది యొకవో
క్రోధ్యంబునం దొంగ
గన వియ్యిదమునున్ మహావయగనే
గర్భ్యున్ మమీ భారతా
ప్రొనకున్ పిరికి భేద పేమి చెప్పుమా
చూడంగఁ దర్వంబునన్.’

33-వ పద్యము.

‘ఘన మా క్రోధముచేత కద్ది వదయం
గాఁ గల్గె నత్తానిని
దన దా లోభముచేత నాతఁ డెకటా
భర్మ్యుంబి యంచుండుఁ జూ
ఘన లో పార్థులు పాలు చాచికొనిరే
గాదే తలంపంగ నా
ని నొరుం దెట్లు గ్రహింపఁగాఁ దగు మది
నీ ప్రాపానీయంగదే.’

34-వ పద్యము.

3. సదనవిద్యార్థినులు

౪. రాయపేట ప్రభుత్వ వైద్యశాలకుందు డాక్రిములు బహుమతులను విద్యార్థినులు

‘మాకుక రాఁ దలచుచు కాల మునీ
 నాచావునుక క్లామ్యమే
 విడం గాంచెను నవ్యరాత్రియవకుం
 ద్విత్వంతె శ్రేష్ఠంబు ను
 ప్పా కర్మ్యగతురాగరమృ కరం
 నీ జేరె చెప్పంగచే
 గూకారవ్యమహాపభాంతరయవం
 దారాజమవ్యంబునన్.’

31-వ పద్యము.

‘ఘమరాటుం ద్రియభార్య హంశపులకుం
 గావల్లడీ శీలమం
 దును వృత్తంబున సాటిలేనియదియున్
 లోకంబులోనన్ యశ
 స్విని యా ద్రాపడి ముట్టుతోడ నభిలా
 చిలిల్లి తా నూత యే
 ద్వ నుపేక్షించిరి ధేమ్యమఖ్యులర న
 వ్వాచెన గూకారపువ.’

32-వ పద్యము.

మానీసికృత్యము—

‘అప్పుడు తిక్కభయంచున యంపిన
 యట్టిరు కారపు దెల్లకుఁ దా
 మొప్పుగఁ దిన్నలుఁ జెద్దిం నవ్వని
 పొల్లక మాన్పినవాఁ రయిరే
 తెప్పెడఁ నొదచు నాకుఁ ద్రియంబును
 శ్రేణుమనుం దనపుత్రునకుం
 దవ్వక చేసినవాడ యగుంగద
 తా భృతరాష్ట్రీయం గూతమతా.’

33-వ పద్యము.

‘నాఁ డీభర్తయు లొక్కటైన నభిలా
 శం జెప్ప కొంజుగూ
 నేఁ డీశీలిని బుద్ధు లెన్నొ యిలుఁ గాం
 లేయాశిం తెప్పెదే
 మాడుంగా నతిదుష్కరంబు మజీయన్
 కుదంబు నా కార్యమన్’

నాఁడే చేసెను దత్తభాంతరమునం
 దా ద్రాపడిలేనియే.

34-వ పద్యము.

‘హంశవార్ధంబు తెవకుంపఁ కారవారి
 నేను పంధికి దింపంగ నేర్తునేని
 ఘనమహాఘనమృత్యుకరుడ వనరు
 ముత్తి గాంగురు కారపుక మిత్తిమంపి.’

35-వ పద్యము.

ఈపద్యములయందు మాంశపద్యముతో నీవ్యవ
 హారముతో సంధి కానేరదని యుద్ధిష్ఠిరునిమాటలవలననే
 కవచముచున్న దనియును, విరిధిమి కారపులు విరువగు,
 యుద్ధము కా కల తక్కు వనియును సంజయనితోఁ
 గృహ్యంబు చెప్పినట్లు స్పష్టమయియున్నది.

హంశపులు పిత్ర్యగర్భమైన యుద్ధము నేయునా
 దైవవశముచే మరణము సంభవించినను వారికి మేలే
 నుమా యని యిరువదియవ పద్యములోఁ గృష్ణుడు
 చెప్పుచున్నాడు.

నీవు కాంతిపడు మమచున్నావు గదా, క్షుత్రియు
 లకు ధర్మశ్రోత్రము యుద్ధమా యయుద్ధమా నీజే చెప్పు
 నుని యిరువది యొకటవపద్యములోఁ గృష్ణుఁ డనచు
 వ్వాడను.

బలియుఁ డగురా తొరుకొమ్ము నవహరింపఁ
 దలఁచెనేని యుద్ధము పుట్టు వనియును, సట్టిపనికి నిల్లును,
 శస్త్రకంకటములను బుట్టె వనియును, దవ్యువనకొఱకే
 యాపరికరముల సహితము యుద్ధమును దేవేంద్రుడు
 పుట్టించినాఁ డనియును, దవ్యులను యుద్ధములోఁ జం
 పుట పుణ్య మనియును, దొంగ మనము చూచుచుండ
 గదా, మనము చూడకుంపఁగను దొంగిలు వనియును, నీ
 రెండువిధములవారును సమానముగనే గర్హ్యులనియును,
 విరికిని దుర్యోధనునవమ భేదము లేదనియును, హంశ
 పులు వానియొద్దను దమపాలు దాచికొనిరి కాని వాని
 కర్మణము చేసినవారు కారనియును, యుద్ధము చేసి తమ
 పాలు వడయుట మేలికార్య మనియును, నిష్కరాగ
 ధర్మము కారవనభిలోఁ జెప్పుమనియును నిరువది

తొమ్మిదిమొదలు ముప్పదిమొదలుదాకా గల యేనుపద్యములలోఁ గృష్ణుడు చెప్పుచున్నాఁడు.

త్రావదిని పభోలోఁ గౌరవు బహునించినారని భృతరాష్ట్రుఁ గావని ముప్పదయేడ దశకుఁ ద్రిశ ము పనియు, దుశ్శోభనుఁడు బ్రహ్మకుటుమార్గ మనునని యను గృష్ణుడు ముప్పదియేను ముప్పదిమొదలుదియు వసు పద్యములలోఁ జెప్పుచున్నాఁడు.

నాఁడు నోరెత్త నూటకుండి నేఁగు సిగ్గు లేక సాంద్రులకు భక్త్యోపదేశము చేయుచున్నాఁడని నలువదియొకటవపద్యములో సంజయుని గృష్ణుఁ డనుచున్నాఁడు.

సాంపతులభాగము సంపూర్ణముగాఁ బాంపతులకు వచ్చెనేని సంధి యగుననియు, గౌరవులు మృత్యువునోటనుండి ముక్తు లగుదురనియు నలువదియెడవ పద్యములోఁ గృష్ణుడు సంజయునితోఁ జెప్పుచున్నాఁడు.

ఈతనిని సంజయునితోఁ పిరాలాపములు పలికిన కృష్ణుడు తిక్కన చెప్పినట్లు నూటికి నుద్దకుఁ దృప్తి నొంది పాంపతులు దేవసహితముగా భృతరాష్ట్రునింబఁ బలిసాటులు చేయఁగలవారని సంజయునితోఁ జెప్పనా? చెప్పుడు. “పితా మోక్ష ముదించునా” యన్న దానితోఁ దిక్కన సరియైన యర్థము చేసికొనఁబడే నిట్టికొఱగాని సంభవించినది. అతఁడు త్లోకముయొక్క యుక్తిరార్థము లోని భావము గ్రహింపఁజాలఁజియ్యదు. అతఁడు శ్రీ కృష్ణపాత్రవర్తనాచిత్యము చెందినాఁడు.

F. (c) ఇంక నాలవలక్ష్యము మౌఘుచున్నను జూచుడు :

ఇరువదియేడవ యధ్యాయమున రెండవపద్యము వ్యాసమూలములో నట్లున్నది:—

“నచే ద్వాగం కురవో న్యుగ్ర యుద్ధా
త్ప్రియచ్చేరం ద్రుగ్ధ మజాతక్రో!
త్తైక్షరర్యా మంధకవృష్టిరాశ్చ
క్రేమో మశ్యే నమ యుద్ధేన రాజ్యమ్.”

ఇది సంజయుఁడు భర్మరాజుతోఁ జెప్పినమాట. దీనికి నేను రచించిన తెనుగుపద్యము:—

‘కయ్యమునఁ గాక మచియెంబు మృతశేంద్ర
కారవులు పాలు నీకు నీరైన యేని

కయ్యమున నెప్పురాజ్యంబుగల పె మేలు
యాష్ట్ర యంధకవృష్టిరాజ్యమాలయందు,’

ఇందలితాత్పర్యము స్పష్టముగా నున్నది. ఈ సంవర్షమునఁ దిక్కనచేసిన తెనుగుపద్యము యాదుడు :

‘పా లీక కారవులు ను

స్థితఁ తెను దలంచిరేని చెప్పెద నుభిరా

భీలాన్న ముగం తెను గడు

మేలకు భిక్షున్నమైన మినునదనకిన్.’

ఈపద్యములోఁ పాత్రసంభాషణాచిత్యము చెకి నది. కారవమార్తయైన సంజయుఁడు కారవులకు విశోధి యును, నా నెవనియొద్దకు మారగాఁ బంపఁబడెనో యట్టివాఁడును నయిన భర్మరాజువకు దౌత్యవాక్కు నివేదించునో వరనిచేత గౌరవులు దుస్థిలరని తిక్కన యిట్లు చెప్పించినాఁడు. సంజయుఁ డిట్లు చెప్పెనేని తనయొడయఁ దైవదుశ్శోభనునిచే వధ్యుఁడు కావలయు వాడే. ఎట్లంటే, తాను దుస్థిలడనని తననిశోధిలోఁ జెప్పుమని దుశ్శోభనుడు తనమారతో నెన్నడయినను చెప్పనా? చెప్పుడు. ఒడయఁడు చెప్పనిమాట మార చెప్పవచ్చునా? చెప్పరావదు. అట్లు గాక మార చెప్పెనేని మార రక్షణము వధింపఁబడవలయువాడే. యాదుడు, వక్ష్యమాణంబున భగవద్వ్యావవర్తనములోఁ దెల్పబడిరెడవయధ్యాయులో సంజయుఁడూ వాసంతరంబ సంజయునిదౌత్యధిపయమై మాటలాడుచు యున్నదిరుడు శ్రీ కృష్ణునితో నేనునుచున్నాఁడో—

౧. ‘శ్రుతం తే భృతరాష్ట్రస్య
సపుత్రస్య చిక్ష్పితమ్,
ఏతద్ధి సకలం కృష్ణ,
సంజయో మాం యదబ్రవీత్.’

౨. ‘తస్యతేం భృతరాష్ట్రస్య
సోహ్యత్యా విమృతాం వరః,
యథోక్తం మార ఆచక్షే
తస్య స్సాగ్ధి వద్యతాబ్రువత్.’

—అని యనుచున్నాడు. ఇది వ్యాసమాలములోని యాశీర్వాదవర్ణములు. దీనికి నా తెనుగుపద్యములు—

‘అయ్య భృతరాష్ట్రోడును వానియెను సమానుఁ
దెట్టి చేయంగఁ దలచి రట్లు వింటి
యెయ్యది వదించె సంజయుం డయ్యెట్లు
మాధవా భృతరాష్ట్రోనిమరమనుచున్.’

‘కోవిదా సంజయుడు వానినందెకాయ
యెప్పుగా వానిమది యెల్ల విప్పి చూపెఁ
బనువలుకినట్లు మార తాఁ బలుకుఁ గాక
వన్యఁ డనుఁ గాదె యన్యథా పలికెనె.’

ఈపద్యములలోని కథపటివాగ్యమునుబట్టి యెవ
యడు చెప్పినమాట మార యెదిరినోఁ దెప్ప నేని రెన
యొడయనిచేతనే వన్యఁడు కావలయుట స్పష్టమగు
చున్నదిగదా! నిక్కవమరేమందు సంజయుఁ డట్లు
చెప్పినవాడయ్యెను. ఆచెప్పటలోఁ దనయొడయనియం
దుఁ బాపముపూడ నాకోపించినవాడయ్యెను. రేనయొడ
యనిఁ దెలియు నిట్లునుండఁ దెట్టివాడయ్యెను. మా
రాజా చెమఁగాక, నీవు బాగుపడు మనియెను. వ్యాస
మహర్షి శిష్యుడను, మహాపండితుఁడు నైన సంజయుని
యట్టిమాట యిట్టియకార్యరంగములు చేయువా? ఆ
వాచ్యములు మన్నివా? ఇంతవ్యామిక్రోహి యగువా?
భీరపురుషుడైనవానిని నిచ్చుకొని, గొందెకానిని తేసి
వానిచేతఁ దిక్క వసోమయాజి యకార్యరంగములు
చేయించినాడు. అవాచ్యము లాడించినాడు. తిన్నింటి
వాసములు లెక్కపెట్టినవానిపోర్చి వానిని స్వామి
ద్రోహిని తేసివాడు. పోమయాజి రాజనీతి నుండి
యిట్లు సాత్రాచిత్వము చెందినాడు. పోమయాజి
చెప్పినదే నిజమయినయెడఁ బాంశపులయొద్దనుండి తాను
గౌరవభక్తు మందిపోయినవంటివే సంజయుడు మర్యా
దమరితేత వధింపఁబడును. అవెంటనే భారతయుద్ధము
ప్రారంభమగును. అప్పుడు మహర్షి వ్యాసభారతప్రబంధ
ములో సుద్వేగపర్వము సంజయమావాంతురపర్వము
లోనే ముగియును. కానితెనుక నిపు మున్న మహారాజ
నీతిలోగమగు ప్రహగరాంతరపర్వమును, సమూల్య

మయిన మహ్యత్యభోగ్యుల భవత్కూతాంతరపర్వమును;
సుత్కృష్టమైన యావనిభవర్వమును భగవంతుండైన
శ్రీకృష్ణుని దివ్యాత్మతవాక్యగులుగల భగవద్వాక్యవపర్వం
ను నిది మొదలుగాగల యాంతరపర్వములునులేకుండు
ను. చూచితిరా సాత్రాచిత్వము చెందుటచేత నెంత
దోషఁగు వాటిల్లెనో!

౯. (d) ఇంక నేనవలగ్యము చూడఁడు!—

సంజయమానవర్వములో నిరువది మూడవ
యధ్యాయములో భర్తరాజా కారపులత్రేమమును వేర్వేర
యడిచి బ్రాహ్మణ్య వృత్తులును, మంత్రవర్గవృత్తులును
భృతరాష్ట్రోడును గొడుగులును జరపుచున్నారా యని
సంజయు మనఁపరచును, జరపుచున్నారని సంజయుడు
ప్రశ్నల్లర విచ్చుచో—

‘యద్యుష్మాకం వర్తతే సావనర్మ్యం
అద్రుగ్ధేషు ద్రుగ్ధవ త్తన్న సాధుఁ,
మిత్రైర్లు క్షాన్త భృతరాష్ట్రోః సత్త్రో
యుష్మాక్ ద్విపక్ సాధువృత్తా వ సాధుఁ.

అని చెప్పినాడు. ఇది యిరువదిహలవ యధ్యాయము
లోని మూడవపద్యము. దీనికి నా తెనుగుపద్యము—

‘జనవర, మీకు ద్రోహమును
సల్పనివానిని సల్పినట్టివా
రని వధియింపఁ బూనుటది
యెక్కట క్రొత్త మసాధువృత్తి యాఁ
దనుకాదుఁ దా ససాధు వయి
తేత భృతరాష్ట్రోడ సాధువృత్తిచే
దనరు మియం బగంగొనివఁ
దప్పక ద్రోహియై మిత్రోజితివ.’

అని యున్నది. దీనింబట్టి భారతరాష్ట్రోలు ద్రోహులు
కారనియను, వారియెడ ద్రోహ మనకోపించుటచే మీరు
గొడ్డును నోకినది నిశచ మ కటికవాంఛనియును, నిప్పుని
మీకు లగ్న గాచనియును, దాను మిమ్ముఁ బగకొనెనని
మారాజయిన భృతరాష్ట్రోనిఁ బాత్రసమేతము మిత్ర
ద్రోహి యవకన్యమనియును, వారట్టివారు కారనియును
సంజయుడు భర్తరాజాతోఁ దెప్పినట్లు స్పష్టమగు

ఘన్నది. నిజ మిట్లుండ నీసందర్భమునఁ దిక్కన సంజ యునిచేత నెట్లు చెప్పించినవాడో చూడుడు:—

“భృతరాష్ట్ర! భూపతి! వృ

దతకశమునఁ జిత్త మొకవిధము గామి మనో

దతి మాన్యడ నాడు మనః

శూచి వీరపం బుట్టి యిపుడు కాంతుం డయ్యెన్.

‘ఇట్టిచందంబు లెల్ల నీవు పుణ్య

చిత్తవృత్తిమై నైచినఁ తెల్లవచ్చు

నీయజాతశక్తులంబు విభిలలోక

విశ్రుతము నాది ధర్మప్రవీణునయ.’

అని యిట్లు చెప్పించినాడు. ఇందు—సంజయుడు ధర్మలాని ధర్మప్రవీణుడయ్యా యని సంజోధిం చుచు, దురోగ్యనాదులు తొల్లి మీయెడఁ బాపము చేసినారనియు, వస్తుకు తాను ముసలివాఁ డనుటచే మతిస్థిరత లేక భృతరాష్ట్రోడు తనకొడుకులతో నేత్ర విందినాడనియు, నిప్పుకు మనస్సునకు చెప్పి తగిలి కాంతుఁ డైనాడనియు, నాతనియీచేష్ట లన్నియు నీవు సహించవలయుననియుఁ జెప్పచున్నాడు. దీనిచే దన యొడయందు పాపిష్టుడని సంజయుడు సమ్మతించి వట్టులే యయినది. ఈవర్తనము దూతకుఁ దగునా? తగదు. తిక్కనచేసిన తెనుఁగుపట్టి పకలగ్రాహిత్రయు, ధర్మచారియు నయినసంజయునిర వ్రనమున కనాదిత్యుడు పంభరించినది. ఇది గాక భృతరాష్ట్రోడు నాదమప్పుడు ముసలివాడై యుండి మతి చెడి, నాదమునకు చెమకఁ బడునాల్లసంవత్సరములకుఁ బడుచువాడై స్థిరమతి గల వాఁ డైనాఁడా? యుద్ధిష్ఠిరుడు యుద్ధముచేయునేమో యని భయపడి యాయనతో సంజయుఁ జేచున్నాడో చూడుడు :

‘బలం కష్టా ద్వర్ధ యిత్యా పరస్య

నిజా వ్యసా ర్థిర్మయిత్యా సహాయాన్,

విరుష్య కష్టా ద్వర్ధ పూగా న్యనేషు

యాయత్సవే పాండ వాపీనకాలమ్.’

౨౬-ఆధ్య. ౨౦ పద్యము.

ఇందు నా తెనిగించినప్రకారము—

‘చెరుగనిచ్చితి తేల నీయరిబుంబు ?

నీపహాయులఁ గృశియింపఁజేసి తేల ?

అదనిఁ తెక్కండ్లు వసియించి తయ్య ? యేల

కడపి కాలంబు చివ్వుకుఁ గడఁగె దిపుడు.’

అని యడుచున్నాడు. పదునూఁడు సంవత్సరములు ప్రవాసము చేసి వచ్చినంతమాత్రన యువకుడైన భర్మరాజును నీవు ముసలివాడై వైతివని యిందు సంజ యుఁ డడుచున్నాడు. ఇట్లున్న సంజయుఁడు ముసలి వాడైన భృతరాష్ట్రోఁ దీపదుమాఁడు సంవత్సరములకే పడుచువాఁ డైనవాడని చెప్పనా? చెప్పఁడు. కావున ‘భృతరాష్ట్ర! భూపతి! వృద్ధకతమున’ ననుపవ్యా ర్థము సంజయుడు భర్మరానితోఁ జెప్పినది కాదు. తిక్కన చేసినపని తప్పు.

౯. (e) ఇంక నామలక్ష్మము చెప్పచున్నాను నానుడు:—

యౌధ్ధము చేయుట పాపమనియు, చిచ్చమెత్తి కొమ్మనియు సంజయుడు తనతోఁ జెప్పినవీఁడులు భర్మరాజు వాని నాక్షేపించి యద్విషయమయి భర్మరాజు గనచెంత మన్న మహానుభావుఁడయిన కృష్ణుఁ డుపన్యసింపఁగలఁడని వానితో ననియెను. దానిపయిని గృహ్యుడు సంజయునివాదము ఖండించుచు భర్మరానివాదమును బోషింపుచు సంజయునితోఁ జెప్పిన భర్మరాక్కు లేఁ బనియెనిమిదిపద్యంబులుగల యరువదితోమిక్కువయధ్యా యములో న్నాగుడు వర్ణించినాడు. ఆయుపన్యాస మగ్గంబున శోరత్రలేక యుపన్యాసాసంతరంబ భర్మ రాని నెలవడికొని కృష్ణునకు ధీత్రీహర్షకముగ నను ప్పరించి సంజయుడు హస్తీనాపురమునకు మరలి పోయెను. అట్లు నెలవడికొన్న మాటలు వినుడు:—

“అమంత్రయే త్వాం నరచేవదేవ

గచ్ఛా మ్యహం పాండవ, న్యపి లేఽస్తు,

కచ్చి స్తు వాచా వృణం సి కించి

దుచ్చారికం మే మనసోఽభిమంగాత్.”

ఇది వ్యాసుని ముప్పదియవయోధ్యావంశములో
మొదటిపద్యము. దీనికి 'వాలేను' అవధ్యము—

“వెలపు నైకొని పోయెడ క్షీణవత్సర్య,
పాండవా, నీకు 'గావుర' బరమగుభయము,
చాల బలికిలి: తత్తాభివంగమునను
అందు దివ్యానందం కొంచెమైన దండ్రు.”

ఇది యిట్లుండు దిక్కున మహానావమాకుడైన
శ్రీకృష్ణుని మహాపవ్యాసవాక్కు, శ్రీకృష్ణమహర్షియున
సంజయునిచే నమ్మకము భావునితో నొకమాట యాడించి
నాడు. అర్వియమై కొంచెము చెప్పవలయునది
గలదు. వినుడు.

కృష్ణపవ్యాసమైన యేబది యెనిమిదిశ్లోకము
లలో రెండుశ్లోకము లుద్గడించుచున్నాను. అవి యర్వి
యనిన,—

౧. ‘ప్రియం భార్యం ద్రోషదీం పాండవవానం
యశస్విదీం శివశ్చత్రోపపన్నామ్,
య దుపైశుంఠే నరతో ధీమ్యముఖ్యాః
కామానుగే కోపగుధాం ప్రణతీన్.’

౨. ‘తాం చే త్తదా తే నుకుహరవృద్ధా
అవారయిష్యన్ నరవః సహేతా,
మమప్రియం భృతరాష్ట్రోఽకరిష్యన్
పుత్రాణాంచ కృత మస్యా భరిష్యన్.’

అనునది. శుశ్లోకంబులకు వాలేను అవధ్యంబులు—

‘సుకుహరం ప్రయభార్య పాండవపుత్రక
గావల్లజీ శివం

దును వృత్తంబున పాటి లేనియదియన్
లోకంబులోనన్ యశ

స్వితి యా ద్రోషదీ ముట్టుతోడ సభా
భీతిల్లి తా నుత రే.

స్వ మహేక్షించిరి ధీమ్యముఖ్యులన
వ్యారన యాకారపున్.’

‘అప్పుడు తల్లిభయంబుల మండిన
యట్టిని కారపు రెల్లరు దా

మొప్పుగఁ బిన్నులఁ బెద్దలు వచ్చుని
యొల్లక నాన్నివ నా రయిరే;
తెప్పెరఁ జూడెను నాకుఁ బ్రియంబును
క్షేమమును దవపురొనకుం
దప్పక చేసివదాఁడ యంగుడద
తా భృతరాష్ట్రోను మారెనుతా!’

అనియే యున్నది.

ఏబదియెనిమిది మూలశ్లోకంబులు గల కృష్ణప
వ్యాస విరుదధియైదు పద్యగద్యములలో: దిక్కునసోమ
యాడ తెనిగించినాడెను. అం దిప్పుడు చూపిన రెండు
శ్లోకములకు—

‘వెట్టన సభలో నేవుర
కట్టెదుర నరాతిరనము గా కెంతయు వా
రట్టిగుంపలో శ్రోపది
నట్టుపఱచి రొగులు నావమాడర యెందున్.

‘అనవును సంజయంబుడు దేవా నీచిత్తంబున నిడి
దీని నింత గొనియాడిన గర్జం బొపంబుననే యనిన
వాసుదేవుం డిట్లునియె.

‘అత్తటి ధీమ్యముఖ్యులన
నచ్చటివృద్ధవనంబు లెల్ల నో
రత్తక యూంకంబిడి ను
హీశ్వరునిత్త మెఱుంగునొక్క దా
కొత్తి కుమారులం నిదియ

నోపడ యక్కట మాన్య గన్న నా
చిత్తమ కాదు లోకముల
చిత్తము లెల్లను సంతసింపజే.’

అని తెనుగు రచించినాడెను.

దిక్కుననియైన యీపద్యములలో మూలశ్లోక
ములభావము సరిగా వచ్చినదా లేదా యనువిషయము
నాచమవరులకే యొల్లక కాగలదు కావున దానింగూర్చి
నేను మాటలాడను గాని రెంటినకుమును గల ‘అనవును
సంజయం’నను వచనవిషయమయి కొంచెము మాట
లాడెదను. అనవదములోనియర్థము మూలంబున లేదు.
అందు “దేవా నీచిత్తంబున నిడి దీని నింత గొనియాడిన

గర్జించునో" యని తిక్కన సంజయనిచేతఁ గృష్ణునితో ననిపించినమాట లెన్నావలయునం దున్నవి. ఆమాట లిప్పుడు చచ్చరింపఁగూడెను. మహాకావ్యమాకుఁడైన కృష్ణుడు మహావేగముతో మహాసభలో మహాభయము లుపవ్యసించుచుండ వఁచు నెవఁడైనను మాటలాడఁగలఁడా? మాటలాడుట తెలివిలేమి గాదా? "అనిన వాసుదేవుఁ డిట్లువియో" నని తిక్కన కల్లమాట చెప్పినాడు గాని యాసంజయనిమాటకుఁ గృష్ణుడు ప్రత్యుత్తర మిచ్చినాఁడా? ఆమాట కృష్ణుడు వినిపించినాఁడా? తిక్కనరచనప్రకారము సంజయఁడు వెట్టిమొట్టిమాట లాడినాఁడు. ఆవెట్టి మొట్టిమాటలలోఁ గూడెనదయెవఁడయ్యెను? యని యొప్పకొనుచున్నాఁడు. మహాకావ్యములను నాయన వంకవారికావ్యములను నీచిత్తమునం దుంచినవలసిని కృష్ణునితో ననుచున్నాఁడు. చిత్తమునం దుంచిన కొనిమాడవల వలెనున్నాఁడు. ఈ కొనిమాడవలదను మాట యియ్యర్థమందు మోగుండైన సంజయఁడు కృష్ణునియట్టి మహామభావులతో నవలసిన దగునా? కొనిమాడిన గర్జన లోడఁగూచునే యని సంజయఁ డడుగుచున్నాఁడు. కర్ణ మెద్ది? కుమ్మరప్రియములతోఁ గూడిన తనదాత్యయ? అట్టితనదాత్యయ నెవఁడెంటి కృష్ణునకుఁ గావలయునా? కృష్ణుడు తనమిత్రుఁడా, తన కీడుజోడువాఁడా! కర్ణ మెవఁడగుననీ యని యడుగుటకు? ఇది యలకవిమాటలు. యలకవిమమమ్యులూడికొనుమాటలు. సంజయఁడు నీరపురుషుఁడు. ఇట్టి మాట లెన్నఁడు నాడువాడు కాఁడు. ఆతఁ డిట్లాడ నేని వోయ మూసికొమ్మని కృష్ణుఁ డవలయును. కృష్ణ పశ్చాత్త మయినపిదప నయినను సంజయఁ డాయనతో మాటలాడుటకు పాపాపింపలేక భర్తృభావ మెలవడి కొని కృష్ణునకు ననుకూలముమాత్రము చేసి తనకావొద్దకు మరలిపోయాను. ఈసందర్భమున సంజయని విషయములోఁ బూత్రనదాత్యయ తిక్కన చెప్పి వాడు. ఈవిషయములో నేఁబరియోనిమిదిశ్లోకములు గల వ్యాసునిమాటలైన యిరువదితోమిదవ యధ్యాయమున, "నేఁబరియోనిమిది తెనుఁగుపద్యములుగల నాయును

వదితోమిదవ యధ్యాయమున, తిక్కన ప్రశమాశ్వాసములోని 343-344-345-346 నాలుగుపద్యములును మోక్షము. నాయునిప్రాయముయాభావ్యము సృష్టవడఁగలను. గ్రంథవిస్తరశీతిచే నది యిం దుగ్గడింపవలెనని.

F. (1) ఇంక నేడవలగ్నము చూపుచున్నాను: "మాలములోని యజువది రెండవ యధ్యాయములో మొదటియాలు శ్లోకములలోను దుశ్యోగమునతోఁ గర్ణుడు గర్వాలాపములు పలుకుచున్నాఁడు. అందు 'ద్రోణగోమృలను సర్వమహీపతులను నీయొద్దన యునిచి కొమ్ము నే నొక్కడన పోయి యుద్ధము చేసి పొండ్ నాడుటను వధించి నను ప్రలోకములు నీ కిచ్చెదను; నిజముగ నిప్పుని భారము వదియేనుమా' యని ప్రతిజ్ఞ చేయుచున్నాఁడు. ఈసందర్భమునకు సంబంధించిన రెండు శ్లోకములకు నాతెనుఁగు పద్యములు లివె చూడుఁడు:-

'మేలను నమ్మునీం ద్రుదయ
 మేలొని సర్వకరూపముఖ్యపాం
 చాలరఁ బుత్రహిత్రయం
 సర్వపృథావకాళిభారముం
 గూం నిమేషమాత్రమునఁ
 కొట్టి భూవరశస్త్రరాజచే
 వోరి నను ప్రలోకముల
 నొక్కట 7ల్పి బలే యొసంగెదన్'.

'జవవర, ద్రోణగోమృలను
 సర్వమహీపతు లై నవారల
 కొనకొని నీకడ న్నిలిపి
 కొమ్ముక నాడు ప్రధాన మాబు
 మృదు గొనిపోయి పొండ్పులఁ
 బోరను నేగ వధించి వత్తు నే
 వినదిభలేన నిక్కముగ
 నీవనిభారము వదియే నుదా!'

ఇది కర్ణవిగర్వాలాపములు; అజువది రెండవ యధ్యాయములోని యైదొండుపద్యములు.

ఇట్లు కర్ణుడు పరికినవిమ్ముల నైదుల్లోకములలో
 భీష్ముడు కర్ణుని దీక్షింపఁజేసెను. యుద్ధములో
 గర్వసహితముగాఁ గౌరవు లందఱును వాళమగుదుర
 నియుఁ, గృహసాహాయ్యముచే నద్దమఁడు గెల్పుననియు
 వండుఁ జెప్పుచున్నాడు. రానిమీద శోషము పుట్టి
 కర్ణుడు పండ్రెండుఁ బరుహూడు నగు ల్లోకములలో
 భీష్మునికివిరాఠాధిపా న ప్రైశస్నాస్థముచేయుచున్నాడు.
 భీష్ముడు పడినవెనుక యుద్ధమునకుఁ బోయి తపఃప్రభా
 వము రాజులందఱుఁ శోద్యమగునట్లు చూపెనని
 ప్రతిజ్ఞ చేయుచున్నాడు. పరుహూడవ ల్లోకమునకు
 నా తెనుఁగు పద్య మిందుఁ బొందుపఱచుచున్నాను
 నానుఁడు:—

‘వికిరితి క ప్రైశ్మే పే నిభుకు
 భీష్ముడు శీవముతోడ మండుఁగాఁ
 గవఁకటి యండువాడఁ డభిః
 గయ్యును పొంకఁకుఁ బోవవొల్ల నా
 తఁకు పడుచెన్నఁ నా పెనవ
 దద్దయు వాచుప్రభావ మెల్ల నీ
 పునమిని నేలువారలను
 గూపకు లెల్లరుఁ బోద్య మందఁగక.’

ఇట్లు పరికి కర్ణుడు పభిలోనుండి చయ్యిన వేది
 యింటికిఁ బోయెను. ఈరెండవప్రతిజ్ఞనుబట్టి భీష్ముడు
 తీరిందియున్నంతకాలము యుద్ధములో వెంకటాచలనాళి
 మయినప్పటికిని, దుర్యోధనుడు వధింపఁబడి నప్పటికిని
 గర్ణుడు తాను జూచుచు నూరటంచెదనని చెప్పిచట్టుకే
 యైనది. దానిమీద భీష్ముడు పెద్దసత్వ వద్వి యు
 భారము తనయొక్కనిదే యని ముందు ప్రతిజ్ఞ చేసి
 తోడనే యస్త్రైశస్నాస్థము చేసినదానికి కర్ణ వపహాసిం
 చును, తపశ్ర్యాహములకుఁ బ్రతిగా భీముడు తపశ్ర్యా
 హము లమర్చి తలలను దునుమాడి లోకక్షయము చేయఁ
 గ మీ రందఱును నాచెదరని దుర్యోధనునిలో బది
 రేసును బదిమాలు నగు ల్లోకములలోఁ జెప్పుచు
 న్నాడు. ఈ ల్లోకములకు నా తెనుఁగుపద్యము లివే
 చూడుడు:—

‘ఓం యంతటివర్తనా క్తితఁడు తా
 నావంత్యచేదిగ్వఱ
 దిరుత్ వాహికుఁడుం జయప్రభుఁడుగా
 లింపుత్ కన న్నే ద్విమ
 ద్విరశ్రేష్ఠుల లక్షలక్షల రణో
 ద్విం గొల్తు నం చెల్లనా
 గారం బుక్కును దీర్చు నెట్టులాకా తా
 నాభార మెఱువరా!

‘నువశ్ర్యాహములకుఁ బ్రతిగాఁ
 దసశ్ర్యాహముల నమర్చి తలలను దునుమా
 దిసవాడై లోకక్షయ
 మను భీముడు వేయఁ గండు పోరక మీరక.’

ఇట్లు భీష్ముడు పలుకుచున్న దుర్యోధనుడు
 శోషకహయితస్వాంతుడై భీష్ముతోనామలసాహాయ్య
 ము తనకు నలపనియుఁ దా శోక్కురుండు కర్ణదుష్కాస
 మల సాహాయ్యముచేఁ బొంకఁపుల నేతరను వధించెద
 ననియుఁ బరికి భీష్ము నవమానించినగాఁడు. దీనికి విద
 ర్మనముగ నలువదిమాడవయధ్యాయములోని మొదటి
 యొకలొకములకు నా తెనుఁగుపద్యములు లిం దుదాహ
 రించుచున్నాను నానుఁడు.

‘పదుగురతోడఁ సమానులుఁ
 బరుగురువలెఁ బుట్టివట్టివారలుఁ బాదుత్
 మది నశ్యంతముఁ చలఁచెద
 వది యేటా వారె గెలుకు రమయను దాత.’

‘విన దిర్యమునఁ బరాక్రమ
 మన వయసునఁ బ్రతిభ వస్త్రమున క్రుతముననుత్
 ఘనకాలమున వేగం
 బున కూరసమ్మిది వయ్య పూరుషవర్యా.

‘సమలము మేమును వారును
 సమలాతీయులము మర్త్యజన్మము గదా
 యమరును వారికె గలుపని
 యమరవదీప్రత్ర, యెట్లు లంటిని చెప్పుమా.’

‘కాదు నిను నమ్మి ద్రోణుని గాదు నమ్మి
కాదు కృపబాహ్నికుల నమ్మి కాదు రాజా
లైనయితరుల నమ్మి భీమాపావమున
కేను గడంగుల విక్రమ మ్మెనక మెసగ.

‘ఏ నొక్కరుండఁ గర్గుని
తో వారముగఁ జనునట్టి దుశ్శాసనుతో
నోనేసి వాడియమ్ముల
తో నేపురు పొండెపులను దురయునఁ నూలున్.’

ఈవిషయములో మహాభారతకర్తయైన వ్యాస
మహామునిగ్రంథము యిట్లున్నది. గ్రంథవిస్తరభీతిచే నేను
మూలశ్లోకము బుడచారంపక నా తెలుగుపద్యములు
మూల్ర ముదాహరించినవాడను. అధ్యాయసంఖ్యయును,
శ్లోకసంఖ్యయును తెప్పించాడను గానఁ బండితులు
మూలమును నాదికొనవచ్చును. పద్యమునకుఁ బద్యము
చొప్పునఁ దెలిసిందిన నాయుద్యోగపద్యములోని
అధ్యాయసంఖ్యయును బద్యసంఖ్యయును మూలము
ననుసరించియే యున్నవి. నాయుద్యోగపద్యము వ్యాస
మూలమువలెనే విస్తరముగా నున్నది.

కర్ణుఁ డప్రసన్నాస్థునియు చేసినంతమాత్రమున
తెంగపెట్టికొని యుద్ధము మానవలసియయ్యె, గర్గునికంటె
దాసు మేలుగ యుద్ధము చేసి క్రూరసంహారము చేసెద
నవియు దుర్యోధనునితో భీష్ముని గర్వాలాపములు
పలికిన జ్ఞిందెందును లేదుగదా! త్యో మిట్లుండఁగా,
దిక్కవరచన యెట్లున్న తో చూచుడు:—

కర్ణుఁ డప్రసన్నాస్థుని చేసిన సంహారమునఁ
దిక్కన కవిత్వము:—

‘నీరు నానావుతోద్బాటు లేకయుండ
వలయు నీ తెగునంతకుఁ గలవ నిలువ
నాయుగంబులు విడిదితి సంతమీద
మోసని బలవిక్రమంబులు నెలపువాడ.

‘అని యప్రసన్నాస్థునియు చేసికొలుపున నిలువ
జొల్లక దిగ్గన లేచిపోయె నట్టియెడ కాంతనపుండు
నవ్వును దుర్యోధనునితో నిట్లనియె.

‘అంతకుఁ బాలఁడె కర్ణుం
డింతకు మను బావ యిచ్చి యెన్నఁడు బొంకం
డింతటిమానిసి యరిగినఁ
గొం లేయుల కెట్లు బ్రతుకఁగా వచ్చు ననిన్.

‘అని వెండియు నిట్లు నా
తనిమాటల కెట్లు గడఁగి భర్తృత్వయుతో
ననినీయక తక్కివు నీ
వసుమానము వాయఁజూచు మరనివి నన్నున్.

‘ఏను బాహ్నికద్రోణ ప్రముఖులు గనుంగొను
చుండఁ బ్రతిజ్ఞుల వశేనవాక్రంబులు సమయించెదఁ
దినప రాధేయురణంబునుం నాచెదవు గాక యనిన విని
దుర్యోధనుండు కర్ణపక్షపాతియు, నవివీక్షించుచు నను
టంచేసి సహింపక పితామహుతో విట్లనియె.’

ఇది తిక్కన రెండవ యాశ్వాసములోని
౨౮౧, ౨౮౦, ౨౮౧, ౨౮౨, ౨౮౩ వగు పద్య గద్య
ములు.

౨౮౧-వ పద్యములో “విచ్చి” యశ్వాసార్థక
రూప మేల ప్రయోగింపఁబడినో తెలియదు. నీది కవి
గాని, యిందుఁ గర్ణుఁడప్రసన్నాస్థునము చేసినంతమాత్ర
మున తెంగపెట్టికొనవలసిని భీష్ముని దుర్యోధను మాట
డిందినట్లును, యుద్ధము మానవలసియయ్యె, గర్గునికంటె
దాసు మేలుగ యుద్ధము చేసి క్రూరసంహారము చేసెద
నవియు గర్వాలాపములు పలికినట్లును దిక్కనయొక్క—

‘అని వెండియు’ నను ౨౮౨ అనుపద్యమువలనను,

‘ఏను బాహ్నికద్రోణ ప్రముఖులు గనుంగొనుచుండఁ
నను, ౨౮౩-వ పద్యమువలనను గనఁబడుచున్నది.

౨౮౨-వ పద్యముయొక్క యార్థముమాత్రము
లేటగా లేదు. పద్యములోనివాక్యగ్రంథన యశర్థము
(unhappy) గా నున్నది. తిక్కనభావము తెలుపుటకుఁ
బద్యము—

అని చెందియు నిట్లు నా
 తనిమాటల కెట్లు కడగి భర్తృత్వముతో
 వనినేయక తిక్కన నీ
 పదమానము వాయించాడు మఠనిని నన్నున్.

అని దిద్దితిమీరి కొంతవట్టు బాసగ నుంచును.

ఇట్లు భీష్ముడు దుర్యోధనుపక్షమున గర్వాలాపములు పలికినట్లు మూలంబున లేదనియు, భీష్ముడు కారవవగ చేయఁగలవాడని యారెఁడు పరికినవాడనియుఁ బ్రమాణము యాపునుఁ బయిని నేను తెప్పియున్నాను. బాహ్నికుడు కరువృద్ధుని మహారాజు, ఆతఁడు భీష్ముడువలెనే పాండవులకు రాజ్యభాగమిమ్ముని దుర్యోధనునకు బుద్ధిచెప్పిన పుణ్యాశ్వుడు. ద్రోణుడును పాండవపక్షపాతియే. తానుబోలెనే పాండవులతో సమవృత్తమొందువా దుధియలు మెచ్చునట్లు పాండవుల వధించెదనని భీష్ముడు పలికెననుట యచివేకము. ఇంతిచ్చెట్టి యుద్ధరా? పాండవులతో యుద్ధము చేయుమని దుర్యోధనునితోఁ జెప్పుస్వభావము గల వాడా భీష్ముడు? కర్ణులకంటె దా నెక్కువవాడనని యమృతమభావుడు చెప్పికొనుటకుఁ జనియును లేదు. అట్లు చెప్పికొనుటలో నాయనకు గొప్ప లేదు. కర్ణుఁ డాయనకాలిగోరికిఁ బోలెఁడు. కర్ణుడు కుచ్చుఁడుః భీష్ముడు మహాశూరుడు. కర్ణుఁ డబలుఁడు: భీష్ముడు మహాబలుఁడు. కర్ణుఁడు బొంకటి: భీష్ముఁడు సత్యవ్రతుఁడు. కర్ణుఁ డధరభంగుఁడు: భీష్ముడు మహారథుఁడు. కర్ణుఁడు కారవులకు భృష్యుఁడు: భీష్ముడు కారవులకు మేటి. కర్ణుడు శిష్యుకోటిలోనివాఁడు: భీష్ముడు గురుకోటిలోనివాఁడు. కర్ణుడు పరశురామునిశిష్యుడై యుండియు బొంకటి యనిపించితిని తనపక్షమిద్దఱు తన్ను విడిచిపోవునట్లు మహామభావునిచే తపింపఁబడినవాఁడు: భీష్ముడు కర్ణునిగురువును, భూమిమీఁదఁ గల సమస్త క్షత్రబాహింబుల నిలువదియొక్కమాటులు పరశుస్థానకుతారధారచేఁ ద్రుంచినమహాయోధయును, విష్ణువత్సరపురుషుఁడు నైన పరశురాముని జయించిన బల్లిదుండు. కర్ణుడు పాండవులకు రాజ్యభాగ మీవలవదనియు, వారితో యుద్ధము చేయవలయుననియు దుర్యోధనునకు

దుర్బులము చెప్పఁ దున్నుతి: భీష్ముడు. పాండవులకు రాజ్యమియ్య కవహించుట ద్రోహమనియు, వారితో యుద్ధము చేయవలవదయు దుర్యోధనునకు బుద్ధిచెప్ప మహాశ్రమపురుషుఁడు. కర్ణుఁ డుత్తరగోగ్రహణభులో నర్జునునిచే నోడిపోయియుఁ దనరాజయిన దుర్యోధనుని గూడ వాతనిచే నోడించియు, ఘోషయాత్రలో వానిని గోలుపోయియు నర్జునునాశుర్యము ఖాండవదహనాదులయందుఁ బలుమాటులు చూచియు, లోకగురువును మహావీరుఁడు, పజయ్యుఁడును, భగవంతుండు నగు శ్రీకృష్ణుడు వానికిఁ దోడని యెఱింగియు, పాండవులను వధించి భూవక్ర మెల్ల నేకచ్ఛత్రముగా దుర్యోధనుని చేత నేలించెదనని రజ్జులుగొట్టు మాఘండు: భీష్ముడు తత్త్వగ్రాహియై పాండవుల నెఱవలేమనియు, వారికి రాజ్యమియ్యనియెడ యుద్ధములోఁ జచ్చి నోట మమ్ము గొట్టికొనిపోవుల సంభించుననియు దూరదర్శియై, భర్త వేత్తయై దుర్యోధవాదులకు బుద్ధిచెప్పిన జ్ఞాని. పాండవులు ద్రుపదపురోహితునిచేఁ గోరవులకు మొదట సందేశము పంపినప్పుడు వారికి రాజ్య మీయవలదని కర్ణుఁడు చెప్పగా నీదూరదర్శి పల్కిన వాక్యము వినుడు—

‘ఇది యాత్రావ్యాజుచెప్పిన
 యది యాగతిఁ జేయమేని యని వారలచేఁ
 దుదిఁ జచ్చి నోట మన్నే
 యదిరా కొట్టికొనిపోదు ముట మన మెల్లన్.

ఇది వ్యాసోక్త్యోగ పర్వమందలి యిరువదియొకటవ యధ్యాయములోని పదియేడవపద్యమైన—

‘నచే కేవలం కరిష్యామో
 యదయం బ్రావ్యాశోఽబ్రవీత్,
 భ్రువం యుధి హతా నైవ
 భక్షయిష్యామ పాంశుకాన్.

అనురానిబట్టి నేను దెనుఁగునఁ జేసినపద్యము.

ఇదియును గాక పాండవులను చాను గొట్టఁజాల నని వక్ర్యమాణంబున రథాతిరథసంఖ్యాపర్యములో దుర్యోధనునితో భీష్ముడు స్పష్టముగాఁ జెప్పు

యన్నాడు. ఈనీరవ నువాహించిన ౧౭౩ అగు
సభ్యాయములోని ౨౧ యగు మూలశ్లోకమును వా
రెవరినిబద్ధమును బరువుడు:—

‘సర్వాం స్వస్యాన్ పానిష్యామి
పార్థివాన్ భరతర్షభ,
యాన్ శమేష్యామి సమశే
వశు కుంతీసుతాన్ వృష.’

‘ఆపాపంబున నే: వాడునట్టి యితర
పార్థివుల కెల్లరం గొట్టువాడన నగుదు
నింకొకటి చెప్పెదను వృషా, యిదియు వినుము
గొంతికోడుకుల శివరినిం గొట్టువాఁ.’

మఱియుఁ దానును బరకురాముఁడును నొండొరు
లలో యుద్ధమాడుదుండ నయ్యుద్ధము మాన్పించుటకు
యుద్ధవరగమున. పార్శ్వలోకమునందె వచ్చిన పరకు
రాముని పితృప్రపితామహులు, భీష్ముఁడు నీచేత
వధ్యుఁడు కాఁడనియు, విద్యునుచేత వధ్యుఁడుగా స్వయం
భీష్ట విధించెననియును బరకురామునితోఁ జెప్పిరిని
దుశ్యోధనునితో భీష్ముఁడు తానే వధ్యుమాణునిన
నంతోపాఖ్యానములోఁ జెప్పుచున్నాఁడు. ౧౮౬ అగు
సభ్యాయములోని ౧౯-౨౦ యు సగు శ్లోకములు చూడ
వలయును. వానికి వారెవరిబద్ధము లిది చూడుడు:—
తరల—

‘తనయ భీష్ముఁడు గంగకడ్విస
ధారుణీసరి శంతనం
డమనరేంద్రునకుం బనించిన
యట్టిఁడో వశు వారయన్
సమయశక్కుఁడు నీకు కెట్లులు
గా బయింపఁగ నొను వా
ని నిడ నిప్పుడు మానఁగాఁ గదె
వెమ్మియుద్ధము భౌర్గవా.

‘జూండవ శ్రేష్ఠుడై పరగునుండెనువాఁడు
నింద్రకుమారుడై యెసఁగనవాఁడు
బలియుఁడై పీరుడై వశులునుండెనువాఁడు
బూర్వులు చేవుడై పోలుచువాఁడు

వార్ధంతములు లేక యనుగునుండెనువాఁడు
దొరిప్రవాపతి యోధు చెలయువాఁడు

భౌర్గవా పరగుడని పరగిజట్టిపురాఁ
యనివరుం డెట్లును డెక్కడువాఁడు
సమృపాచి యటంచు ముజ్జగములందు
విమతి గాంచిన పీరుండు భీష్మున కిల
గాల మగుతలే మృత్యువుగా విధింపఁ
బడె స్వయంభవుచేత శోవర్ష తండ్రి.’

సంగకు చిట్టుంపఁగా, మహాపురుషులు శోట
వచింపతాని కట్లులు భీష్మముహాపురుషునతోఁ బెట్టి
తిక్కనపోతుయాజ యాయన కపచారము చేసినాఁడు.

‘.....’
తదిమాటల కెట్లు కడగి భర్తృతనయుతో
ననివీయక తక్కువు నీ
వమమానము వాయె: మాడు మాతని నమ్మిన్.

‘ఏమ కాష్టిక ప్రముఖులు గనుఁగొనుచుండఁ బ్రతి
పీరుల ననేకసనాస్రంబుల సమయించెద ననవ రాధ్యయు
రణంబు చూచెవవు గాఁ.’

అని భీష్మునితోఁ బెట్టిన పలుకుల
యర్థము చూపమున లేదు. తిక్కన పరికించిన స్త్రీపలు
కులు భీష్ముఁడు తనపీరులనకు విరుద్ధముగను, నిజమునకు
విరుద్ధముగను బలికియాండెనని దుశ్యోధనుఁడు తాను
పంతోషింపవలయునని తోపకపాయితస్వాంతుఁడు
కావేరి? సంతోషించి భీష్ముని బూజింపవలయునని
నేమ యుద్ధమునకుఁ గడఁగుట నిన్ను నమ్మి కావనియు,
నీతో సమానముగాఁ బూజ్యులైన క్రోధశృపాదుల
నమ్మి కావనియు నని భీష్ము నవమానింప నేర? యెండు
పరపురవిరుద్ధప్రతిజ్ఞలు చేసి యున్నవన్నానము చేసిన
కర్ణునిని, పనరమ్ముడైన దుశ్యోధనుని పెట్టికొని పొండివ
వధ చేసెదనని భీష్మునితో నిష్ఠూరము లావ నేర? అంత
వెట్టివాఁడా దుశ్యోధనుఁడు? లక్ష్మీ తనంతలుఁ దా
వచ్చెన నన్న నేనెట్టివాఁ డెట్టిదను? కావున కాష్టిక
ప్రముఖులు గనుఁగొనుచుండఁ బ్రతిపీరుల ననేకసనాస్రం
బుల సమయించెద నను నిది లోనుగాఁగల పంతులు
భీష్ముని కావు. అవి కర్ణునిని, కర్ణుని ప్రతిజ్ఞవాక్కులు

భిష్యుఁడుగ్గడించి యుత్తిపాడిదివాఁడు. వ్యాసుని యజు
వదిరెంచిన యధ్యాయములోఁ జదియఁజడ. శ్లోకమయిన-

‘అవంత్యే కానింజ జయద్రశేషు
చేదిప్యతే తిష్ఠతి బాస్తికేవ,
అహం హనిష్యామి పదా పరేషాం
సహస్రశ్చ క్షాయంతశ్చ మౌధాన్.’

అనునది యనువ్యయించికొనుటలోఁ దిక్కన పార
పడినాఁడు. తిక్కన వ్యాసవూలమును విడిచి తన
త్రోవను బోయినాఁడనియు, భాషాంతరకారుఁ డట్లు
పోవచ్చుననియు నందులేమా! ఒకవేళ మూలముకంటె
భిన్నముగాఁ గాని, మూలమునకు విరుద్ధముగాఁ గాని
భాషాంతరకారుఁడు కథను బుద్ధిపూర్వకముగాఁ గాని,
యబుద్ధిపూర్వకముగాఁ గాని మార్చికొనినను మార్చికొన
వచ్చును గాని, తనరచనలోనే పూర్వపరములకుఁ బర
స్పరభేది మునుపఁగూడదు. పాత్రవృత్తైదిర్యము చెఱవఁ
గూడదు. ఇది మహాదోషములు. ఇక్క డీ రెండు
దోషములను తిక్కన చేసినాఁడు.

తిక్కనయం దొకదోషము కలదు. అతఁడు తన
గ్రంథములోని మహాపురుషులచేత మాటలాడించునపుడు
వారి పేరివృత్తములు బాగరూకతతోఁ బరికిలించక, ప్రమ
త్తుడై, తన జీవితకాలములోఁ ననకుం బరిచితులైన
పామరజనుల పేరివృత్తంబులు జ్ఞప్తిలో నుంచికొని యా
పామరజనుల కలపడిన స్వల్పపుమాట లొక్కొక్కప్పు
డామహాపురుషులతోఁ బెట్టును. ఈదోషము మహాకవి
యైన వ్యాసమహాముని కెక్కడను లేదు. తిక్కనయొక్క
యాదోష. మీ నావ్యాసమయొక్క యా తొమ్మిదవ
గుంటి (Paragraph) లో నే నిచ్చిన ౧-౨-౩-౪-౫-
౬-౭-౮-౯ యు నగులక్ష్యములవలన చుప్తచపఁగలదు.
శాలివ్యములలో వృత్తైదిర్యము చెఱవఁబడ్డ మహాపురు
షులు సజయులఁడు, బలరాముఁడఁ, గృష్ణుఁడు, భిష్యుఁడు,
నకులుండు, సహదేవుఁడు నను వాఁలుగురు గలరు.

౯. (G) ఇంక తెనిమినవలక్ష్యము చూపు
చున్నాను:—

పాండవులు శ్రీకృష్ణుని గౌరవసభకు మాతిగాఁ
బంపునపుడు నకులుండు శ్రీకృష్ణునితోఁ జెప్పినమాటలు

వ్యాసుఁడు యుక్త్యోగపర్వములో నెనుబడియన యధ్యాయ
ములోఁ బడుతెనిమిదిపద్యములలోఁ జెప్పినాఁడు. నకు
లునితాత్పర్యము యాద్యముమీఁదనే యున్నది గాని
సంధిమీఁద లేదు. వ్యాసునివూలము ననుసరించి నకు
లుండు ‘భర్తృరాజును, భీముఁడును, నర్జునుఁడును సంధి
చేయుమని నీతోఁ జెప్పిరి. నీవును దదనురూపముగాఁ
బలికితివి. ఈసంభాషణ మటుంచి శత్రువులతో మాట
లాడి వారియభిప్రాయము విని యప్పటికినినబట్టి యేది
చేసిన బాసండు నని నీకుఁ దోయినో యది చేయుము
కృష్ణ! అని కృష్ణునితోఁ జెప్పుచున్నాఁడు. మఱియును
గార్వ్యంబులవినయనుయి యభిప్రాయంబులు కాలాను
సరణముగ మాటునుండునవియును, ముందు పేషు వన
వాద ముండునప్పుడు రాజ్యకాంక్ష మాకు విశేషముగా
లేచినయను నేడు నీయమగ్రహముచే నేవత్సహింబు
బలము దొరకుటచేసి యాకాంక్ష విశేషముగా నున్న
దనియును, మాయిప్పటిబలముననుసరించి నైరులు మాతో
యధ్యహాద మెఱువదయను గూడ నకులుండు చెప్పు
చున్నాఁడు. దీనికి నివర్తనముగా వ్యాసునివూలపద్య
ములు పది వాతెమఁదనవ్యముల సహిత మిదె చెప్పు
చున్నాను:—

వ్యాసపద్యంబులు:—

౧. ‘ఉక్తం బహువిధం వాక్యం భర్తృరాజేన మాధవే
భర్తృజ్ఞేన నదాన్యేన క్రుతంచై వేహ తత్త్వయా.
౨. ‘మరే మాజ్ఞాయరాజ్ఞశ్చ భిమనేనేన మాధవ,
సంకమా రాహునిర్వంచ భ్యాశితం మాధవాత్మనః.
౩. ‘తత్తైవ ఫాల్గునేనాపి యదుక్తం తత్త్వమాక్రమేష్వ,
ఆత్మసశ్చ మరేం పీర కళితం భవతా సకృత్.
౪. ‘సర్వ మేత దతిక్రమ్య క్రుత్వా పరమతం భవాన్,
య త్ప్రప్రకాలం మన్యేథాః తక్కుర్యాః పురుషే
త్రమ.]
౫. ‘తస్మిన్తస్మిన్ని మిత్రేహి మరేం భవతి కళన,
ప్రాప్తకాలం మనుష్యేణ క్షమం కార్య మరించను.
౬. ‘అన్యథాచింతితో న్యర్థః పున ర్భవతి సోన్యథా,
అనిత్యమరేయో లోకే నరాః పురుషసత్తమ.

౩. 'అన్యథా బుద్ధయో హ్యేవం అస్మాను వనవాసిషు,
అన్యత్యే వ్యన్యథా కృష్ణ పృత్యేషు త్వవ రన్యథా.
౪. 'అస్మాకముపి వాల్మీకీయ వనే వివరణాం తదా,
న తథా ప్రణయో రాశ్మయథా సంప్రతి వర్తతే.
౫. 'నిష్కర్తవనాసాన్తుః శ్రుత్యే వీరవమాగతాః
అత్తేహిణ్యోహి సక్తేమాః త్వత్ప్రసాదా జ్ఞనార్దవ.
౬. 'ఇమాన్ హి త్వురువన్యాహూన్ అదింత్య బల
పారుషా,
ఆత్మకప్తాః ప్రణే దృష్ట్యా నన్యతే దిహి కః త్తమాన్.
నా తేనుసంవ్యములు:—

'ఉర్వి భర్తృహృదున వనాన్యండు నాదుఁ
బరఁడు వీధర్మగా నా తా బహువిధములఁ
తప్పె నీతోడ నెదిలేని యొప్పు విజ్ఞాన
మాధవా వింటి' వీవు సమ్యక్కు లెల్ల.
సమమైన బాహువిధము
తనకుఁ గల దటంచు నృపురుషులు మోపున సం
ధి న చేయవలయు నంచును
జనార్దవా చెప్పె నీకుఁ జన భీముండుగా.
'అట్లే ఘాటించు దాడిన
యట్టిపలుకు లెల్ల వింటి వయ్యా నీరై
నట్టి యభిప్రాయంబును
నట్టిది యని తెన్న చెప్పి తీవును వీరా.
'ఇదియెల్ల నట్లు లంఘించు
విధిలేకుగా శత్రుమరేకు విని సర్వము నీ
చది తలఁచి దగిన దని తలఁ
తదియే నేయంగవలయు నంబుజనాథా,
'వివిధకార్యంబులందును వెలయుచుండుఁ
దగ నభిప్రాయములు వివిధంబు లౌచు
జనుఁ డరిందను, కాలానుసరణముగను
జేయఁ దగునది చేయఁగా నీది యోను.
'ఒకవిధముగఁ దలఁచినపని
యొకవిధముగ నేను నా మతోక్తపుడు దా
నినీని నభిప్రాయములుం
బ్రహ్మంబుగ మాటుచుండు మహిఁబురుషులకుఁ.

'ఒకవిధము వనమునం దొం
దొకవిధ మజ్ఞాతముందు నొకవిధ మిత్తునం
బ్రహ్మంబుగ మాటఁ గోరిక
లు కృష్ణ వేర్వేరు విధములుగ నయ్యెఁ జామా. ౩
'అనవులఁ దిరుగుచుండునెడను
నెడ మాకున్ రాజ్యకాంక్ష కృష్ణా విష మి
య్యెడ నున్న యంతే పెద్దగ
నెడంద లేదయ్యె నిక్క మెన్నఁడుఁ జాన్యే. ౪
'వనవాసముండి వచ్చితి
మని విని యిట్లాటనొక్కయత్తేహిణు లై
చనుబలము నీప్రసాదము
న విత్తుకు చేహుజీనది జనార్దవ మాకున్.
'బంతును బొరుగుమును గడుఁ
గలిగి రణము నేయఁబూని ఘనమా శత్రుం
బలం దాల్చిన యాత్మంవ్యా
ములఁ గని భయపడఁ జెనంకు వోడిం గృష్ణా, ౬
ఇది యిట్లుండఁగాఁ దిక్కనహామయాని నను
బనిచేత కృష్ణున కేమని చెప్పుచున్నాఁ డంటే—
'కృష్ణా, భర్తృగా నాను భీముండు నర్జునుండును సంధి
చేయుమని నీతోఁ జెప్పుచున్నారు. ఆచెప్పుట వ్యర్థ
ముగాఁ జెప్పుట కాదునుమా. ఆప్రకారముగా సంధి
చేయింపుము. పూర్వము వనవాసము వజ్రాతవాసమును
జేయుచున్నప్పుడు మేము మిక్కిలి యుత్సాహముతో
నుంటిమి. ఇప్పుడు నీప్రసాదమున నేడత్తేహిణులబలము
చేహుజీనవిష్ణులు దుఃఖముగ్గునునగుటమై యున్నాము
తండ్రి' యని చెప్పించుచున్నాఁడు.
ఇది యంతయు వ్యాసమూలముననను, నిజమున
నను, వ్యాసముననను విరుద్ధముగా నున్నది. మఱి
యును గౌరవుల మనలను గన్వేతెట్టినను మనము వానితోఁ
గూరముగా యుద్ధము చేయఁగూడవనిమాడ నకులంని
చేతఁ గృష్ణునితోఁ దిక్కన చెప్పించుచున్నాఁడు. అట్లు
చెప్పించు కథపట్టునఁ దిక్కన తన కభ్యంతమైనవీరిని
"ఒకఁడు పశువును గొట్టివాఁడని యొకఁడు మానవ
గొట్టవచ్చునా" యను నొకసామెతమాడఁ బ్రయోగించి

వాడు. ఈసామెత గాని దీనిభావ మిచ్చుచాక్ష్యము గాని వ్యాసమూలములో లేదు. ఈసామెత మాలకభక్తు యిద్రుమగాఁ గూడ నున్నది. ఇది పురుషనిపారుమమును జంపిచేయుచున్నది. దీనికి నిదర్శనముగాఁ దిక్కన యుక్త్యోగపర్వ కృతీయాక్యాపమలోని ౯౦-౯౧ యను పద్యములు లీల దుగ్ధదేయచున్నాను నానుటఁజూడఁ—

‘అనిన ముకుందతో నకులుఁ
 దల్లవ యిట్లును నీకు భర్తృ-ం
 నును అవనాశ్యకంఠు నరుఁ
 దుం దగఁ తెప్పలు రిత్తగాను మా
 మనము లరణ్యనామము
 మత్యమహిమలిలాల మన్న య
 ద్విములభంగి గాను కృపఁ
 దీవ్రతఁ గుంధినచంద మయ్యెమిన్. ౯౦
 ‘కపదగి నొకట్లు పవరము
 నరేంద్ర నొకటలకుఁ తెయ్యె నమవలయునే
 యెను తెయ వాకారపుల
 కప నిలండుం గాక మనకుఁ గ్రార్యం చేలూ.’ ౯౧

ఈకథాపరివర్తనమునకు నకులుని శిలవృత్తములు తిక్కనసోమయాజి సంప్రదముగఁ జెప్పినవాఁడు. లేన కన్నులముందరఁ బుట్టి లేనకన్నులముందరఁ జెరిగిన పాండువకారపులకుఁ బితామహులును, చారితోఁ గలది మొలసి సంవలించుచు చారితఁ బరపద్యపును బుద్ధులు చెప్పిన జ్ఞానియును, జగంకియియును, ద్వికాలతేదియు నయిన వేదవ్యాసమహర్షి కలింబ్రసనంబు మొన్నటివాఁ డయిన తిక్కనసోమయాజి తెప్పల తెలిపెను గాఁబోయ నకులుని శిలవృత్తములు!

మహాకవి యైనవాఁడు లేనకావ్యమందలి మహా పురుషుల మహాసూరములను మహానక జ్ఞప్తిలో మనిది కోవలయుమని మహావీర పురుషులను, క్షత్రియుఁ డును, ద్వాపరయుగము నాటివాఁడును నయిన నకులుని గలియగములోఁ దనవలిదితొటిలోనివాఁడును, కాసు రుఁడును, బందయు నను నొకకర్తకుఁడు ప్రాలయ దున్ని కొని ప్రమమవాడు] గా నెంచి యాకర్షకున కమ సూరములైన మాటల నమృతాపిరునిచేతఁ దిక్కనమహా కవి పల్కించినాడు. ఇట్లు చేయుట సోమయాజి కథ్య స్తమయిన మహాదోషమని ముందు చెప్పియున్నాను. మూలాధారము లేక యాయొక ప్రయోగించునామెలేలు తోయ కృషివృత్తపరముతో సంబంధించినవియు, భోజన

వృత్తపరముతో సంబంధించినవియు నగును. కాన నిది యును జనునకుల కలుంగఁ తెప్పయన్నాను.

౯. (H) ఇంగఁ దొమ్మిదవంక్యము యాపుచు న్నాను నానుటఁజూడఁ—

‘తిక్కయెఁడు రాయచారిగాఁ బోవు కథాపరివర్తనమున సహదేవుఁ జాతనితోఁ తెప్పమాటలు వ్యాస మూలమునబట్టి గొడ్డటిపెట్టుగా మన్నవి.

‘భర్తృరాజు సంధిచేయుమని నీతోఁ తెప్పలు సహవలసపుభర్తృ మైనప్పటికిని యుద్ధమే కర్తవ్యము. కారపులు యుద్ధ మొల్లక సంధి కోరినప్పటికిని యుద్ధమే యనునట్లు చేయవలయును. అతని ద్రౌపది సభలోని తీర్థ్యగాఁ నాచియుండియు దుశ్యోధనుని జంపక విడిచిలేమని నాకుఁ గోప మవగదు. భర్తృరాజును భీముఁడు నర్థమయను మువ్వరును భర్తృగృహ లయనము నేను భర్తృము విడిచిపెట్టి దుశ్యోధనునితో యుద్ధము చేయనే కోరుచున్నాను గృహ.’

అని సహదేవుఁడు విస్మయముగా నరితీవ్రముగా నుకో ధముగాఁ జెప్పయన్నాడు. దీనికి బ్రహ్మానుగా వ్యాసునిమూలపద్యమును, వారచించిన తేనుగుబర్హ ములును తెప్పయన్నాను నానుటఁజూడఁ—

భగవద్వాగపర్వములో ౮౧ యను పద్యము మలో ౧-౨-౩-౪ నగు మూలపద్యములుఁ—

౧. ‘యది తి త్కళితం రాజ్ఞా భర్తృ వీష సహరేషు,
 యథాచ యుద్ధమేవ పాఠ్య త్తతా కార్య మరీచమ.
౨. ‘యది ప్రణమ విచ్ఛేయుఁ కురకు పాంవైష్ణవః,
 తథాపి యుద్ధం దాకర్త యోజయేత్ సుహృదతైః.
౩. ‘కళంకు దృష్ట్యానంచారీం తథాకృష్టనభాగతామ్,
 అవధేన ప్రతాప్యేత మను మన్యః సుయోధనే.
౪. ‘యది భీమాద్భుతా కృష్ణ భర్తృరాజ శ్చ ధార్మికః,
 భర్తృ ముత్సృజ్య తేనాపాం యోధు రిచ్చాను సంయుగే.’

ఈపద్యములకు నా తెనుగు పద్యములు :—

‘నిది రాజు చెప్పె నీక
 యుద్ధియ సహవలసపుభర్తృ మైనను విను మో
 యదునందన దేవిధముఁ
 గదినం బను నల్లవిధము కార్యము నువ్వే.”

‘కురుకురులు పొంపవులతో’

దుర మెల్లక సంతి కోరుదురయేనియు నా
కురుకురులతో నవశ్యము

దురమే యగు నట్లు చేయు రోయజవాళా. ౨

‘అరీతి వాడు క్రోధవి’

నారీమణి నభికు నీక్షివం గనియును నా
రాజాజంజంపమే విక

వేరీతిని గోచ మడగుఁ గృష్ణ వాతున్. 3

‘జనవాసంజను భీటుఁడు’

భనంజయఁడు మువ్వ రధికభార్మికు లైవం

జన విడిచి యేను భర్తం

బనిఁ బోవఁగఁ గోరువాడ వారనితోడన్. ౪

ఇది యిట్లుండఁగాఁ దిక్కినయును సహజేవుని
మాటలు నాలుగుపద్యములుగానీ చెప్పినాఁడు గాని
మూలములోని రస మందుఁ జేవయ్యెను. అరణివాలగు
పద్యములు నిందు వ్రాయుచున్నాను నాడుఁడు:—

‘రక్క సమాట లాడెదరు

రాజును దిమ్మలు వానిలోన నీ

చొక్కటి యైనఁ గా దనక

యూతొవడుండుట యంతకంటె మే

లక్కట యిట్లు వేడికొన

తైవను బోయెదు రో కుయోధనుం

దెక్కడ భూమిలోన నగ

మిచ్చుట యెక్కడ వాననాంతకా.

‘తలచం గూడుని యింతలేసి దొర నీ

దైన్యంబు చుట్టంబులుం

తెలులం దిట్టరె లాఁపిరాజులకు మె

చ్చే యిర్విధం దిట్టిదిం

గలదే వేడెగ భర్తాం దడుగఁ బోఁ

గాఁ గృష్ణఁ డాధారరా

ప్రొల్లి పా లీక చలంబువం తెనగ ని

ట్లుం గూడు తీవయ్యెనే.

‘వీరలు భర్తావర్తము న

విస్తరణం దగ వాడిరేనియన్

వారలు దీని కియ్యకొని

నన్ విను మయ్యత యట్టిసంధి పెం

పారగ నేర్చునే యుచిత

మైనది కయ్యమ వంకమాట లే

నేరఁ గురుప్రవీరునభి

విశ్వయ మిట్టిద కాంగఁ జెప్పుమి.

‘తుది రాజ్యము సగమ్ము నొ మ్మనవియం

దుం చేరు వంచిందియుం

బదుమాఁడేదలు నీవును దిరిగి రా

పా లీకపో వచ్చునే

యది కాదే డెగి బంటు వై యజుము మా

యతో పమ్ము నే స్పింకఁ జె

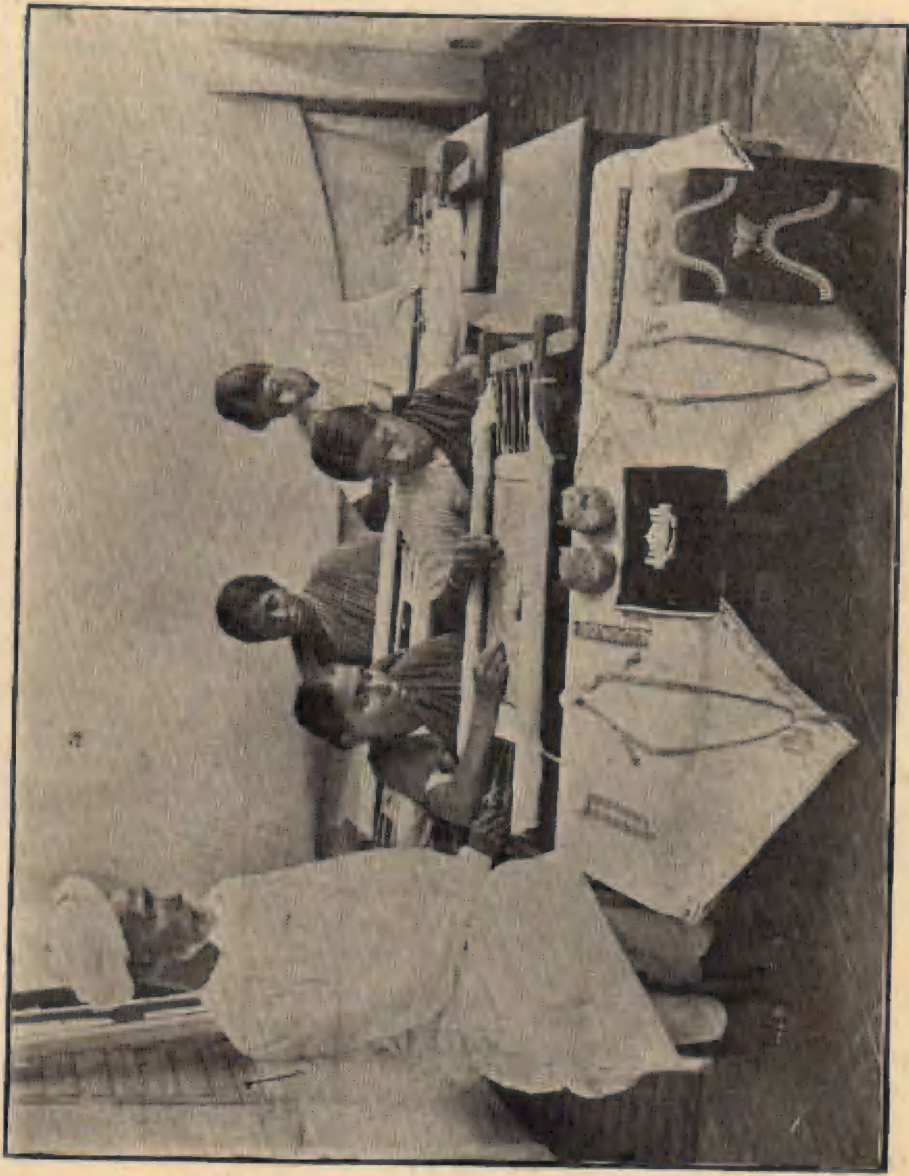
ల్లదు నూ నీ కని యాగుయోధుని యు

ల్లం బుచ్చిపో నాడుమి.’

ఈనాలుగును మూలములోని యనుష్టుప్తములతోడఁ

గాక పెద్దపెద్దవృత్తములు. ఇందు చెందవపద్యములో
ఘంపస్సునకు వ్యాకరణము బలిహద నియ్యఁబడెది. ఇది
పెద్దవృత్తములే కాని మొదటిరెండుపద్యములలోను గల
భావము మూలమునం దెక్కడను లేదు. మాఁడవపద్య
మైనను మూలము ననుసరింపదు. వీరలు సంధి యిడిగినను
వారలు సంధి కంగీకరించినను నాసంధి నిలువదని సహ
జేవుఁడు భయపడుచున్నట్లు లీమాఁడవపద్యము చెప్పు
చున్నది. దీనిభావము సహజేవునకు సంధిమీఁదఁ గోరిక
యున్నట్లులే యగుచున్నది. ఇది మూలమునకు విరుద్ధము.
ఇక నాలవపద్య మున్నది. అది సమన్వయించుటకే
యెవవుగాఁ గానిపింపదు. అందు వాక్యసంబర్ధము
మథుగా లేదు. దుష్టము (unhappy) గా మన్నది.
అయినను మొత్తముమీఁద నీవు మాభాగ మియ్యవలయు
వనియు, నట్లియ్యవేని బంటువై యుద్ధము చేయు మని
యును దుశ్శోధనునితోఁ జెప్పుమని మాత్రము సహ
జేవుఁడు కృష్ణునిఁ గోరినట్లు దానిభావ మైనట్లు కాను
పించుచున్నది. ఇదియు సహజేవునకు సంధి యిష్టముయి
నట్లులే స్పష్టముగాఁ జెప్పుచున్నది. మూలములోని
పొరువవాక్యములు సహజేవునితోలఁ దిక్కిన పెట్టినే
లేదు. పాపవాక్యములతోనే కాలము గడపుచున్నాఁడు.
సహజేవహిత్రవిషయములో సునాదిత్యము సంపూర్ణ
ముగాఁ జెందినాఁడు. మూలముయొక్క రసము గ్రహిం
పక, పాత్రముయొక్క సుఖము గ్రహింపక సంధిసంధి
యని యొకటే పాట పొడుచున్నాఁడు.

౧౦. నేను జేయఁగల విమర్శన మింకనుం గలదు
గాని గ్రంథవి ప్రకటితమే నింతటితో నిష్పటికే విరమించు
చున్నాను.

గి. జినినేని పురగతి

ప్రజోత్పత్తి సం. మాఘమాసము

నన్నియయతులు—కొన్నిటికతులు

నడిమిదటి—వీరరాజు చతురుగారు

(అష్టమసంపుట ప్రథమసంచికా శీషము)

ర. సరసయతులు

ఏకస్థానజన్యత్వము, ఉచ్చారణబంధుత్వము మొదలగునరససాహిత్యలక్షణములు గలిగి యుండు హేతువుల నాధారపఱచుకొని మన పురాతనకవీంద్రులు,

అ, య, హ—ఇవి పరస్పరమును,

ణ, న—ఇవి యన్యోన్యమును,

వ, ఛ, జ, ఝ, శ, ష, స—ఇవి యితరేతరమును

యతిమైత్రి తెంచునట్లు తమగ్రంథముల యందు ప్రయోగించియుండుటంజేసి యాంధ్ర లాక్షణికులు వీనికి 'సరసయతులు' అని నామ కరణ మొనర్చిరి. విన్నకోట పెద్దన వీనినే "ఇతరేతరవర్గజవతులు" అని వర్ణనహరించెను. నామధేదమే కాని కార్య మొక్కటియే. నన్నియభట్టారకునిధారతమునఁ దక్కినగ్రంథములయందుంబోలె సరసయతులు వైలక్షణము ననునరించియే యున్నవి.

ఆంధ్రకవుల 'యతిమైత్రి' విధాన మేక సూత్రనిబద్ధమై యుండలేదు. అట్లుండుటకును వలనుపడదు. కొన్నియక్షరములు సావర్ణ్యము హేతువుగా మైత్రి నొందుచున్నవి; కొన్నిటికి సావర్ణ్యము వర్తింపదు. కొన్ని పలుకుబడి

చుట్టతీకము గలిగి వెలయుచున్నవి. కొన్ని యితరకారణములచే బాత్తు నేయుచున్నవి. వీనివివరణము వేతాకవిమర్శమున విపులముగ విశ్లేషింపఁబడును.

గి. ఏకతరయతులు

ఆంధ్రకవీంద్రులయసామాన్యప్రతిభావిశేషమును వెల్లడించు యతినియమములలో 'ఏకతరయతి' మిక్కిలి ప్రశంసనీయమైనది. ఏమన,—

ఇంతదనుక వివరింపఁబడినరీతిని, భాష యందుఁ గల యక్షరములలోఁ జాలవఱకు (స్వర, వర్గ, సరసయతులక్రింద) రెంటింగింఁజే దక్కువ గాని వర్ణము లొక్కొకగణముగఁ జేరి, పరస్పరమైత్రి నొందుచున్నవి. న, ణ (౨); అ, య, హ (౩); ట, ఠ, డ, ఢ (౪); ఇ, ఈ, ఋ, ఎ, ఏ (గి) మొదలగునవి. *

ఇంక నన్యాయములు వేనితోడను పాత్తు నేయక తమకుఁ దామె వ్విశాంతిసాఖ్యము నెఱపకొనునవి

మ, ర, జ, ల, వ

అనునైదువర్ణములుమాత్రమే సనాతన కవిమతమునఁ బ్రత్యేకత్వము నొంది వెలయుచున్నవి. కావుననే వీనికి—ఏకతరయతులు,

* ౧, ౨, ౩—వీనినిగూర్చి వేతాకవిఁ జూడవలయు.

లేక, ఎక్కటివడులు—అని మనపూర్వులు చేరిడిరి.

కవిజనాశ్రయముద్రితపు ప్రకమునఁ గాన
వచ్చు

“క. మ, ర, య, ల, వము లనుజీన
క్కురములు దమకేమక వట్లు...”

అనుపాఠమును, దానిపాఠాంతరములును లేఖకాదిప్రమాదసంజనితములు. ఏమైన, వైవానిలోని యకారము సరసవడితరగతియందు చేరి, అ, హలతో విరామమైతి నందుచునే యున్నది. అట్టిది యేకతరయత్యక్షర మెట్లును గానేరదు. కావున, “మ, ర, అ, ల, వ...” అనియే కవి వ్రాసియుండును.

ఏకతరయతుల నామలక్షణములను బట్టి యాగణమునఁ జేరినయొక్కొక్క యక్కరమును దనకుఁ దానే కాని వేతొకదానితో యతిమైతి నొందరా దనుటయే యాదికపుల-తెలుఁగుకవిత్వము పుట్టినకాలమున దానికి నియమముల నేర్పఱచి కొనిన సనాతన కపుల—మతమైనట్లు స్పష్ట మగుచున్నది. ఇట్టిప్రకృప్తనియమము గల యియ్యోకతరయ త్యక్షరములు కాలక్రమమున నుచ్చారణభేద, లేఖనభేద, కవిప్రయోగస్వాతంత్ర్యాద్యనేక హేతువులచే దమ నియమబంధనమునుండి యొక్కటొక్కటిగ జూతుచు, తుదకు నామ మాత్రావశిష్టము లయ్యెను. వానివివరణము సంగ్రహముగ నీక్రిందఁ జెలుపఁబడుచున్నది:-

మ—దీనికి మకారముతోనే యతి,
“హనితసత్యధావ! యభి.మన్య...”

వన్నియ, అదిపర్యమ.

ఇట్లే మకారగుణీతాక్షరముల కెన్ని నా యాస్వరమైతి గల మకారగుణీతాక్షరముల తోనే యతిఁ గూర్చవలసియుండెను. కాని, యీమకారము శృంగసహితమై ప్రప్రథమ మున ‘విభక్తిముకార’మనుపేరు దాల్చి పు, పు, బు, భు లతోడను, వానిమిత్రము లగు పా, పో, పా, బో...లతోడను మైతిసేయ నారంభించినది.*

మఱియు నీమకారము, క్రమక్రమముగా, పూర్ణబిందుపూర్వకము లగు ప, ఫ, బ, భ, య, ర, ల, వ, శ, ష, స, హ— అనునక్షరములతోనయితము విరతి నొందవచ్చు నను లక్షణము తరువాతికపుష్కలయోగములనుబట్టి యేర్పడినది! ఏకతరయత్యక్షరముగాఁ దొలు దొలుత నిర్ణయించఁబడిన మకారమునకుఁ గాలక్రమమున నెంత స్వేచ్ఛ యీయఁబడినదో యాయాలత్య లక్షణములనుబట్టి యెఱుంగ వచ్చును.

నన్నియభట్టారకుని భారతమునమాత్ర మీదృశిమగు(రెండవ)మకారయతి గానరాదు.

ర, అ—ఆంధ్రకవిత్వ మవతరిల్లిన యాదికాలమునాఁడీయక్షరద్వయమునకు లేఖనభేదముతోపాటు, ఉచ్చారణభేదము సయితము స్పష్టముగా నుండినట్లు స్ఫురించుచున్నది. అక్కాలమున దీనికి నేమాత్రపు

* తెరువాతఁ గేవలము కారమునయితము విభక్తి మకారము చేపడికార్యమునే చేయవచ్చును!

బలుకుబడిచుట్టటిక ముండియున్నను, ఇతిరాశ్
రములు వేనితోడను సంబంధము లేని యేక
తరయత్యక్షరములలో నివి చేర్చబడియుండు
టయు, దక్కిన అ, య, హ; స, ణ...మొద
లగువానివలె సరసయతులయందైన నివి చేర్చ
బడకుండుటయు, పాసఁగియుండనేరదు. కావున
నతిప్రాచీనకాలమున రేఫద్వయమునకు నెట్టి
మైత్రియు లేకుండె ననుట స్పష్టము.

శకటరేఫోచ్చారణము, కాలక్రమమున
నడలిపోయి, సన్నియభట్టనకుఁ బూర్వము
పుట్టిన యుద్ధమట్లునిబెడవాడశాసనమునాటికే
సాధు రేఫోచ్చారణసామ్యమును కెందినట్టు
భాశాసనములోని “చేల్లోలు, చేల్లోలు”
అనులేఖనమునుబట్టి మనముగ్రహింపవచ్చును.
మఱియుఁ బ్రాచీనశాసనములయందు కొన్ని
పదము లిట్టిరూపద్వయలేఖనము గలవి గానం
బడుచున్నవి. ఈపాతపువలన సన్నియ
భట్టారకాదులకు మిక్కిలియుఁ బూర్వమే
యీరెండు రేఫములును బలుకుబడిచేరికను
బొందియున్నట్లును, వీని కిట్టిచేరిక గలుగక
పూర్వమే యీయేకతరయతిలక్షణ మేర్పడి
నట్లును స్పష్టమగుచున్నది.

ఈరేఫద్వయమునుగూర్చి తరువాతి
భందోగ్రంథకర్తలు పొందినపాట్లు కడుంగడు
శోచనీయములుగాఁ గన్పట్టుచున్నవి. వీనిం
గూర్చి “సన్నియప్రాసములు” అనువిమర్శ
మున విపులముగఁ జర్చించెదను.

భట్టారకమహాశయుని భారతభాగమున
యతిప్రాసములపట్టులం దుపయోగింపబడిన

శకటరేఫయుక్తపదములు ౬౦ మాత్రమే
కలవు. వానిలోఁ గేవలయతిస్థానమునఁ
బ్రయుక్తమైనది యొక్కటిమాత్రమే చూపట్టు
చున్నది:—

“కొట్టులు తెట్టితి పిపు నీచి-అంతకాలమునకే.”
అదివ. చతు. ౨౬౯.

అంధ్రకవిత్వలక్షణాశ్చత కెల్ల రేఫద్వయ
విజ్ఞానమే ప్రధానమైనదిగాఁ బ్రాచీనకాల
మునఁ బరిగణింపఁబడుచు వచ్చినట్లు గానం
బడుచున్నది. కాని, తత్పాటవము కాలక్రమ
మున శిథిలమైపోయినను వానికలయిక గూడ
దనునియమముమాత్రము లక్షణగ్రంథముల
యందు పారంపర్యముగా వచ్చుచుండుట,
మనవారికిఁ గల ప్రాచీనలక్షణాధినివేశమును
సూచించుచున్నది!

౧—అంధ్రకవితాలక్షణము ప్రప్రథమ
మున నేర్పఱుపఁబడునాటికి నాంధ్రాక్షర
మాలికయందు శకారము చేరియుండలేదో,
లేక సంస్కృతమర్యాద ననుసరించి లళల
కభేదము పాటించఁబడినదో కాని, లకారము
మాత్రమే యేకతరయత్యక్షరముగా మన
ప్రాచీనలాక్షణికుల చే నిర్ణయింపఁబడినది.
మఱియు,

“అన్ని మీశే త్రుకోహితమ్. ఋశ్వదము.
“యత్ర విశ్వం భవ శ్వేకపీశమ్.” యశశ్చై.

ఇత్యాదిగ వేదములయందు శకార
ముద్ఘరింపఁబడుచున్నను, పాణినిమహాశయుఁ
డు దానిని బ్రత్యేకాక్షరముగఁ జేర్కొని
యుండలేదు. కాని, వరరుచ్చాదులు దానిని

గ్రహించిరి; అగమజ్ఞులు ద్రోసివైచిరి. ప్రాక, తభాషయందును, మంత్రశాస్త్రమునందును దాక్షిణ్యభాషలు కొన్నిటియందును భకారము గలదు.

పైసంగతులనుబట్టి భకారము ప్రత్యేకాక్షరము గా దనెడిమత మొక్కటి గలదనుట విస్పష్టము. ఇంతియకాక మన తెలుగు బాసయందు,

వెడలు—వెళ్ళు, నురలు—మళ్ళు, కాలు—కాల్లు; మొనడులు—మొనళ్ళులు, చోడ—చోళి, యి. ఇవి మొదలగునవియు యచ్చారణాదివిశేషములచేడ, ర, ల—వీని స్థానమున భకారము ప్రవేశించుచున్నది. సంస్కృత భాషయందును,

ఈడే—ఈశే, హేడనమ్—హేళనమ్, యి. (ఉచ్చారణభేదసంజాతములు.)

తరలమ్—తరళమ్, బహులమ్—బహుళమ్, యి. (లేఖనోచ్చారణభేదసంయుక్తములు.)

ఇత్యాదినదములు గలవు. పైపాఠపుల నన్నిటినిబట్టియే మనపూర్వము భకారము సర్వాక్షరముగఁ బరిగణించలే దని తోచెడిని. అట్లు గాకున్న సేణ లనుంబోలే లళ అను సయితము సరసయతులలోఁ జేర్చియే యుండును.*

వ—భందశాస్త్రమున వకారము బాతివా యనియు, లాతివా యనియు రెండు విధములు గాఁది. వదముతోనే పుట్టినది

బాతివా; సంధివశమున ‘వకారమున కాదే’ కముగా వచ్చినది లాతివా. ప్రాచీనకవి మతమున నీరెండువకారములకే పరస్పర యతిమైత్రి లేదు! కావుననే,

“పాలుపడి నిల్చి ‘లాతివా’ ప్రాచీనునకు బాతివాకు పదమై శంక లేక;
యతికిఁ బంచమవర్గాద్య ములుజేసి చెల్లదు వకారమునకు లక్ష్మీభుజంగ!”
అచ్చకవి. ద్వి ౨౪౯ ప.

అని యప్పకవి వక్కాణించి యున్నాఁడు. ఇట్టిచోఁక, ఘ, బ, భ లకు వకారముతో యతిమైత్రి గలిగించుట సనాతనకవుల కిష్టమైనకార్యము గా దనియు, అట్లు గలిగించుచో, దానియేకతరయతిత్వము వ్యర్థమగు ననియు స్పష్టపడుచున్నది. మఱియుఁ బురాతనలక్షణ గ్రంథము లగు కవిజనాశ్రయ, కావ్యాలంకార చూడామణులందు వ వ లయతి వేర్కొనఁబడలేదు. అనంతామాత్యుఁడు పూర్వలాక్షణికుఁడే. అయిన నాతనిభండోదర్పణమున,

“ప్రకట వకార వకార
ద్వికమునకుప జను సభేవరిరతి నిగాట
ప్రకర మెరిసె రామునిసా
వసశరమున జవకముత సె-పంబున వవగన్.”

ప్రగ. ౧౨౬ ప.

అనులక్షణము గానవగుచున్నది. ఈపద్యము,

“భర సెక్కటివళ్ళయి తన

‘అరమంబలం.....’

ప్రగ. ౧౧౮ ప.

అను నాతనినిబంధనమునకుఁ బూర్వోత్తరవిరోధమును దెచ్చిపెట్టుచున్నది. కావున నీతఁ

* అనేక పాఠపులనుబట్టి భకార మన్యభాషలమందియే తెలుగులోనికి వచ్చినట్లు కన్పట్టుచున్నది.

డిట్టిలక్షణమును వ్రాయటకు గారణమార
యవలసియున్నది. నన్నియకవిభారతములోని

“వల్లభ! తక్షకాశమున-వంబున” (ఆదిప.)

అను లేఖక ప్రమాదసంజనితపాతము గల
ప్రతి యాతనికి లభియించియుండుటయే యా
తనియూలక్షణమునకు హేతువై యుండును.
కావుననే యాతఁడు ‘నెవము’నే లక్ష్యముగాఁ
జూపినాఁడు! అట్లు గాదేని పవలయతిఁ జెప్పిన
యక్కవీధుఁడు తనగ్రంథముల (ఛందోద
ర్పణ, భోజరాజయ, రసాధరణముల)యం
దొక్కచోటనైన నిట్టియతిని బ్రయోగించి
యుండఁడా? ఈ పవలయతియందు గలసం
దేహముచేతనే కాఁజూలు ననునట్లు, ఆలక్షణ
పద్యముక్తిదనే,

“...పూర్వప్రయోగంబు లెఱిగి యెవ్వ
బహుళమై తోఁచె నని యొనర్పంగవలయు.”

అని సూచించినాఁడు! కాన యీపవలయతి
యసంతునికి నయిత మిష్టమైనది గాదని యెంచ
వచ్చును. (లేదా, ఆలక్షణపద్యము ప్రక్షిప్త
మైన వై యుండవచ్చును.)

పవల-యతిమైత్రి

శబ్దశాసనమహాకవి భారతమున పవలకు
విరామమైత్రిని గూర్చి నని కొందఱయూహ
యము. అట్టియభిప్రాయము వారికిఁ గలుగు
టకుఁ గారణమును గలదు. ముద్రితభారత
పుస్తకములయందును, గొన్నివ్రాతప్రతుల
యందును నేడెనిమిదిచోటుల ప, బ, వ లు
వకారముతో వ్రాశాంతి నొత్తదు పాతములు

చూపట్టుచు వారిభ్రాంతికి హేతువులైనవి.
కాని, యిందుకంత విమర్శదృష్టితోఁ బరిశీలిం
చునెడల, నొక్కనన్నియగ్రంథముననే కాక,
యష్టదిగ్గజములగ్రంథములవఱకును గల యాం
ధ్రకవీంద్రకోశములయందును పవలయతికి
వైముఖ్యము గోచరింపఁగలదు. లేఖకప్రమాద
సంస్కరణాదులు పూర్వగ్రంథములయందు
చేరి, కృష్ణకాయలయనంతరము పవయతిని
సిద్ధాంతీకరించినవి. ప్రస్తుతము నన్నియగ్రంథ
మునఁ గానవచ్చు ప, బ, వ-లకుఁ బరస్పర
మైత్రి యున్నట్లు దోహదముప్రయోగములను
గూర్చి విచారించెదను.

(౧)“వహీ, వల్లభ! తక్షకాశమున-వంబున.”

ఆదిప. ప్రభ. ౧౨౫

నన్నియకాలమున ‘నెవము’వాడుకలో
నుండి యంతరించినది. అదియునుం గాక తాటి
యాకుపాత్రములలోని కొందఱవ్రాతయందు
ప, వలు న, సలవలెనే విస్తృతముగా నుండవు.
పైహేతువులచేఁ గొన్నివ్రాతప్రతులయందు
‘నెవంబు’ అనుపాతము దొరలినది. ఛందో
దర్పణకారునకు లభియించినది యీపాతమే
యై యుండును. కాని శ్రీనాథునకు ‘నెవంబు’
అనియున్నప్రతియే చేకూరినది! కావుననే
యాతఁడు,

“చివుడుగెవ్వారి చిలుగాటు-నెవము గాఁగ.”

అని తనశృంగారనైషధము (ఆశ్వా. ౮, పద్య.
ర.౨)నఁ ప్రయోగించి యాంధ్రకవి పండిత
విమర్శకలోకమునకు సందేహము లేకుండ

విడచిపోయినాడు. ముక్కు తిమ్మనార్యుడును దనపారిజాతాపహరణమున (ద్వితీ. 3౬-౪.)

“పరితలయూర్పుగాడ్చిలని-పంబున”

అని వ్రాసి నన్నియ శ్రీనాథుల ప్రయోగములను ధ్రువపఱచినాడు. కావున నన్నియ భట్టారకుడు ప వ లయతిమైత్రి నొనర్చెననుటకుఁ జై ప్రయోగము సాధనము గాఁబాలడు. (ముక్కు-తిమ్మనార్యుని గ్రంథమునను ‘పవ’ లకు యతిమైత్రి గానరాదు.)

౨. “ధ్యానా, పరితేంద్రియ” నున్న—వాని కవికాక”
అది. ద్వి ౧౬౮

ఇదియుఁ బై ‘నెఁము’ వంటిదే. లేఖక ప్రమాదమున ‘ధ్యానా, పరితేంద్రియ’ అను పాఠము కొన్ని ప్రతులయం దేర్పడినది. అపరతపదముకంటె, ఉపరతశబ్దము సుప్రసిద్ధ మని యెంచి కాఁబోలు, కొందఱు ‘ధ్యానో, పరితేంద్రియ’ అని నవరించినారు. అపరత్యుపరతులు సమానార్థకములే కావున, ‘ధ్యానా, పరితేంద్రియ’ అనియే నన్నియ వ్రాసి నని నిశ్చయ మగుచున్నది. దానంతేసి పవయతి నిదియు సాధింపనేరదని చెప్పనగును.

౩. “నూపురే, ప్రత! యొకవానిమేల మఱి—పాపులు—”
అది. చతు. ౯౨.

ఇందు ‘వాపులు’ అనునది విన సొంపుగా లేదని కాఁబోలు, నేమహానుభావులో ‘బాపులు’ అని దిద్దినారు! ఈరీప్సపాఠ మున్న కవివాఁటికే పుట్టినదో, లేక, యుక్తాంత్రపాఠమునుబట్టి యాతని గ్రంథమునఁగూడ నవరించి నారో కాని, అప్పకవీయమునందును (తృ. ౮౯)

‘బాపు’ అనియే యుదాహరింపఁబడినది. నన్నియభారతములోని యీపద్యము,

“శ్లో. పరం హాపకతా ద్వాపి,
పరం వాపకతా త్క్రతుః;
పరం క్రతుకతా త్పుత్తరీ,
పరం పుత్తరీకతా ద్వరణ”

అనుదానికి భాషాంతరీకరణమై యున్నది. కావున వకార మేకతరయత్యక్షరముగా భావించునన్నియభట్టారకుడు మూలమున నున్న వాపీశబ్దమునే యుపయోగించినాఁ డనియు; దీనివలన వబ యతియు స్థిరపడలే దనియుఁ దెలియనగుచున్నది. [సభా. ప్రథ. ౨౮౭ వ పద్యమునఁగల ‘బాపు’ అనునదియుఁ బైదాని వంటిదే. ‘అనంద’వారిప్రతి (౧౯౧౪ సం.) యందును, వావిళ్లవారి ప్రతియందును ‘వాపులు’ అను పాఠము సూచింపఁబడియేయున్నది.]

౪. “అ, వారికేకరణమితి నడుమ వారింపంగా.”
సభా. ప్ర. ౧౯౭.

ఈపాఠమునకు మాఱుగా ‘అ, పారకరావలు’ అను పవయతిపాఠము చిత్రముగ నుప్పతిల్లి ముద్రితగ్రంథముల కెక్కినది! కాని వావిళ్లవారుమాత్రము నరియైన పాఠమును జూపియున్నారు.

౫. “హ, ర్పవారలఁ బగఁబలని—వారల.”
సభా. ప. ౪౦

నేను చూచిన—అచ్చుప్రాంత—ప్రతులన్నిట నీపాఠ మిట్లే యున్నది. కాని, ఎన్నియమహాకవివాఁటి వ్యాకరణరూపము నూహించినచో దీనికి సరియైనపాఠము బయల్పడఁ

గలదు. ఎట్లన, కూర్పుధాతు వకర్మక మైనప్పుడు దాని వ్యతిరేకార్థకవిశేషణరూపము 'కూర్వసి' అని యగును. ఆర్పు, నేర్పు, ఓర్పు అనునవి యకర్మకము లైనప్పుడు, 'ఆర్వసి - ఆర్వసి, నేర్వసి, ఓర్వసి' అనురూపము లెట్లేర్పడుచున్నవో, అట్లే కూర్పుధాతువునకును (అకర్మక మైనప్పుడు) 'కూర్వసి' యేర్పడుచున్నది. కావుననే 'ద్యూతక్రీడకు నేర్పు, ఏండ్లకు నోర్పు, కూర్పుచింతులు మాకు' ఇత్యాది ప్రయోగము లేర్పడినవి. అయిన నేమి? కాలక్రమమున నకర్మక మయినకూర్పుధాతువు వ్యతిరేకరూప మగు 'కూర్వసి' యనునది యొకటి యుండుటంజేసి, నన్నియనాటి 'కూర్వసి' నిజరూపమును గోల్పోయి, తాదాత్మ్యమును జెందెను. దానంజేసి 'కూర్వసి' అనురూప మిప్పట్లున నసాధువు. కావున,

"హ, ర్వరికారలఁ బగలవలసి-వారల"

అనియే నన్నియమహాకవి ప్రయోగించియుండుననియు, నన్నియనాడు పవయతి లేదనియు మన మూహింపవచ్చును.

౬. "ఏనోష్ఠ తకుశమనోరె. శెవఁగనుదానిన్."

ఆర. త్ప. ౨౯౨.

ఈయుల్లమపాతమునకుఁ బ్రతిగా "వెలిగెడుదానికా" అనుపాత మావిర్భవించినది! వానిల్ల వారియచ్చుప్రతియందుమాత్రము పూర్వపుఁబాతము సూచింపబడినది. మఱియు,

"భీమేశ్వరంబును శెవఁ గనుచున్నతి

చర్వతంబును నాది..."

అష్ట. ౧౩౯.

అని వేతొకచోట నన్నియార్పుడు పర్వతమునకు బెడంగును గూర్చినాడు! కావున 'వెలిగెడు' అనుపాతము ప్రక్షిప్తము.

౭. "కోరి యశేకయుగంబు ల

పాఠపాఠముల్ బయన-వారికి..."

ఆరణ్య. ప్ర. ౩౭౧.

అనేకము లగువాఁలేప్రతులయందు నిది యిట్లే యున్నది. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్కార్యస్థానమున నున్నప్రతులలో ౯౮౪ నెంబరు ప్రతియందు "కోరి...ల, వార * " అనియు, ౨౭౨౭ నెంబరు ప్రతిలో "కోరి... , వారు" అనియుఁ బాఠములు గానంబడుచున్నవి. ఇవి యంతగా పంత్వప్రతికరములు గాకున్నను నన్నియభట్టారకుఁ డిచ్చోట్ట వకారయుక్తపదమునే వ్రాసియుండె ననియే స్ఫురింపజేయుచున్నది. యుక్తమగుపాఠమునకై భిన్న దేశపుఁబ్రతులను బరిశీలింపవలసియున్నది.

పైపాతము నన్నియప్రయోగించినది గాదనుటకు నొక్కకారణమును జూపుచున్నాను. నన్నియభారతభాగమున యతిస్థానమునందు వకారముతోఁ గూడినపదములు ౬౮౪ ను, వకారముతోఁ గూడినవి ౭౨౦యు, బకారయుక్తములైనవి ౩౭౧యుఁ గలవు. అన్నిప్రయోగములలో, నొక్కచోట వైన, పవలకు

*శబ్దశాసనకి క్యావకి కచ్చటను యతిఁ గూర్చకపోవుటచేతను, "భాగ్యవంతులైన-భాగవతుల", "శబ్దః పట్టు సేలఁ-ద్రల్లి"-ఇత్యాదిప్రాసయతులను గూర్చియుండుటచేతను, "ఆ, వార్య-" అని వ్రాసెనేమో యమనూపామ పొడకట్టుచున్నది. కాని యిది యింకను వైర్యమునీజాలకున్నది. దీనింగూర్చి మఱియొకపృథు వ్రాసెదను.

యతిమైత్రి సంఘటింపని నన్నియమహాశయం
 డీయొక్కచోటమాత్రము ప్రాచీనకవినమ్మత
 ము గాని యయ్యతిని గూర్చియుండె ననుట
 సమంజసము గాదు. సహృదయు లగువారి
 కారణ్యవర్తకినిలావణ్య నీసమయమున జ్ఞాపిక
 దెచ్చుచున్నాను.

“వ్రతముల వేవపూజల న-

పారజపంబులఁ జేసి నిష్ఠతో

పశులతపంబు నేసె...”

అర. శృ. ౩౦౪.

నాకు లభించినకొన్ని ప్రతులయం దీభా
 గము లేదు. ఉన్నవానిలోఁ బెక్కిటఁ బైపా
 రమే యున్నది. కాని, ఆం. సా. ౪. కార్యస్థాన
 మున నున్న ౨౩ రర సంఖ్య గలప్రతియందు,
 “...న-పారజలంబులనుండి నిష్ఠతో...” అనియు
 ఆంధ్రపరిశోధకమహామండలి ప్రతులయం దొక
 దానియందు “.....న-వంశ్యజపంబు” అనియు
 నున్నవి. ఈమార్పునుబట్టి యాలోచింపఁగా
 నిచ్చటఁ గవిప్రయుక్తమగు పదముమాత్రము
 శిథిలమైనట్లును, దానిస్థానమున నెవరికీ దోచి
 నట్లు వారు నవరించి రినియుఁ దోచుచున్నది.

వైపాకమున వ్రతశబ్ద మొకటి గలదు.
 నన్నియభారతమున వ్రత మనుపదము ౧౬
 చోట్ల యతిస్థానముఁ బ్రయోగింపఁబడినది.
 ఇచ్చటఁదక్క మిగిలినచోట్ల నెల్ల వకార
 ముతో యతి గూర్పఁబడినది. ఇన్నిచోట్ల
 లేని దీ యొక్కచోటనుమాత్రము కవి కక్కు
 తీరి పడియుండునా?

అదేవకారము (లాఠివా)

భట్టారకమహాశయుని భారతభాగమున
 యతిస్థానమునం దాదేవకారములు ౫౨
 గలవు. వానిలో నొక్కటిదప్పఁ దక్కిన వన్ని
 యు, పకారముతోనే యతిమైత్రి నెఱపుచు
 న్నవి. అయొక్కటియు (నభా. ప్ర. ౨౨):

“కృష్ణ, వేణి పరస్వతి-వెన్న మైరావతి.”

ఇందు వెన్న యనునదియే సంధివశమున
 వెన్న మైనదికాని, భారతమునం దెల్లమొడల
 జాతివాకును, లాఠివాకును విరతిని గూర్చని
 నన్నియకవిండుఁ డీయొక్కచోమాత్రము
 గూర్చియుండునా యని విచారించఁగా, నాగర
 లిపిగల సంస్కృతమూలమునం దీఘట్టమున,
 కూర్వనివారలఁ బగఱవలని-వారల”

“కారిదీ, విదికా, వేణా, చర్మకా, వేగవాహిని”

ఇత్యాదిశ్లోకము గానవచ్చి యెసలేని
 యామోదమురు వేకూర్చినది. మఱియు,
 భారతము లక్ష్మీపతిగారివ్యాఖ్యానమునం దీ
 శ్లోకమే ‘వేణా’ అనుపదముతో నుదాహరిం
 పఁబడినది. కావున, నన్నియకవినిఁటికి నిది
 ‘వేణా’ అనురూపముతో నున్నట్లు తోచు
 చున్నది. దానందేసి భట్టారకమహాకవి,

“వేణిపరస్వతి-వేణ మైరావతి”

అని వ్రాసియుండఁగా, పూర్వలేఖనసం
 ప్రదాయము ననుసరించి లేఖకులు తాటియా
 కులపై ‘వేణా’ అనుదానిని ‘వేణా’ అని వ్రా
 యఁగాఁ గాలక్రమమున నదివెన్న మైనది!
 వెన్నయే వెన్న! లక్ష్మీపతిగారును దమభార

తవ్యాభ్యానమున, వెన్న — వేణ్న శబ్దభవము — అని వ్రాసినారు. ఇంతియ కాక, అప్పకవి నాటి కీఘట్టమున 'వెన్న' శబ్దము లేదనుటకు నాతనిగ్రంథము (ద్వితీ. ౨౫ ౧) సాక్ష్య మిచ్చుచున్నది!

"లాఠి జాతికి వడికి నిర్బంధము లేదు
యూతమునః శిష్యులే దవి చూడవలదు
వన్నయాద్యుండు పంచమాన్నా యమానమ
నిలంబుల్యంబులకు మామవలకవశమే?"

మఱియు సహచేవుడు దక్షిణదిగ్విజయ
యూత్ర కేగినప్పుడు వేణానరిత్రీరమున నున్న
యధిపతిని జయించినట్లు నాగరిలిపియం దున్న
భారతముననే కాక, పురాణము హయగ్రీవ శిష్యునగును.

శాస్త్రీగారు వెర్మిగరించిన (తెలుగులిపి గల) సంస్కృతభారతమునందును శిష్యబడియున్నది.* కావున సన్నియకవిసింహాండు వైద్యపాదమున వేణ్ణ, లేక వేణ అనుపదమునే ప్రయోగించినాఁ డనియు, 'లాఠి లాఠివా'ల కారణంబు యతిమైత్రి నొసర్పలే దనియు నిరాఘాటముగఁ జెప్పవచ్చును.

"ఏను వారనునట్టిబుద్ధిని-వేకము" అను (ఆది. అష్ట. ౨౯) వైద్యము ముద్రితగ్రంథములందును, పలువ్రాతప్రతులందును నుండిన హేతువున, లక్షణగ్రంథములలోని "ఏను... బుద్ధిని-భేదము" అనుపాఠము సరియైనది గాదనియు, వ, భ లయతి సన్నియది గా దనియుఁ

* తెలుగులిపిగల సంస్కృతభారతమున 'వేణ్ణ' అని ముద్రింపఁబడినది. ఆది 'వేణ్ణ' అను వ్రాతఁ బట్టి కల్గిన ముద్రణదోష మని తోచెడిది.

శతకమంజరి - భక్తిసంపుటము

వృషాధిప, సర్వేశ్వర, దేవకీనందన, ఒంటిమిట్టరఘువీర, నారాయణ, శ్రీకాళహస్తీశ్వర దాశరథి, రంగశాయి, శ్రీరామతారక, రామచంద్రశతకములు పది యిందు గలవు. ఒక్కొక్క శతకమునకు పెక్కు మాతృకలతో నరిచూచి చేర్చిన పాఠభేదములును, అయా శతకకర్తల చరిత్రమును, రచనమును, విషయమును విమర్శించిన విపులమగు పీఠికయును గలవు. ముచ్చటలు గూర్చునట్లు మేలి క్యాలికొలైందు వెలయు. ౧-౮-౦. శతకములు విడిగను దొరకును.

మేనేజరు: ఆంధ్ర గ్రంథమాల, నెం. 7, తంబు శెట్టిపిథి, జి. టి. మద్రాసు.

అయమునావగాతలుయందలి పచ్చికపట్టులందు ను

చ్చాయగలిగి మనోజ్ఞమగురాగములు జలికించు వేణువు
హాయిగ నూదితూది హృదయ మ్మనురాగరసప్రవాహాహో
లాయతి నూచు నాయదుకులౌగ్రణి నెన్నఁచు గాంచగదనో?

అపుప్రటీరమం దలకు లల్లన రాల్చినపచ్చపున్నదుల్
మాపయిఁ బర్వి చిత్తమున లాలనతం బరికొల్పి, చారున
ల్లావచస్తరంగతతులం బడి యివ్వర మొందొరక భజా
క్షేపములం గవ్రంగిటికిఁ జేర్చిననాటియదృష్ట మెట్టివో?

కనులక మోడ్చి తదీయరూపమహితాకారమ్ము నే భావపీ
ఠి విరూపించెడివేళ, స్వీయమహిమక దివ్యస్వరూప్రద
ర్శనము న్నాకు ననుగ్రహించు నలకృష్ణస్వామి యేనాటి కే
డినమందక మరలక మనీయనయనోత్సేకంబు గావించునో.

కాకక మబ్బులసంగడిడయిన యాకంబాక్షువత్సోవిభా
గారాద్యుమిని మించునై మెఱయు భాగ్యం బున్నదో? లేదో బల
గారాబం బాలికించు నాచుచెలిమిం గాంక్షించి, తా నిక నన్
జీరక వచ్చునో రాదో? రాధవయి విన్నప్రేమకుం దప్పెనో?

పారశీక వాఙ్మయచరిత్ర

మొదటి ప్రకరణము

0

విశ్వసాహిత్యమున పారశీకవాణి

ప్రపంచవిత్వచరిత్రమున పారశీకకవిశేఖరుల దేశ యమూల్యాధ్యాయము. పారవ్యరశాఖల నన్నింటను పారశీకవాణి పారభించినది. వితిహాసికులలో ప్రపంచమున నే సుప్రసిద్ధకవితోపైనను 'ఫిరదాసీ' సమానానము పొందగలడు. వైతికకవిత్వమునకు 'సాసీ' పెట్టినది పేరు. 'హాఫీజ్' దివ్యకంఠమున భావకవిత్వము భాగ్యవత్తర మైనది. 'ఉబైదా జకాసీ' హాస్యరసమునకు శాస్త్రీయ పద్ధతిని ప్రసాదించినాడు.

సూఫీకవిత్వమున పారశీకులవిశిష్టత్వము జగద్విదితమైనది. క్రీస్తుశకము ఏడవశతాబ్దమున అరేబియాలో అవతరించిన మొహమ్మద్ ప్రవక్త తనబామాతయగు 'అలీ' కు దేశించిన సూఫీతత్వవీజములు గురువరంధరాగతములై పారశీకమున విద్యత్కవులదోహదమున వెరిగి మహావృక్షములై, తమ చల్లని నీడును మార్గగమనమున డప్పిన పాంథజనుల ఆత్మలకు శాంత్యాతిథ్య మొసగినవి.

పారశీకకవితీలకులు ప్రాద్దేశములనే కాక పాశ్చాత్యదేశములందును తమకాదీధితుల నెరిపి ఆదేశీయులకావ్యజీవితమున కికారంభమును కావించిరి. పదునేడవశతాబ్దమునాటికే

మొహమ్మద్ ఖాసింఖాన్ (కవిత్వానిమిత్ర)

పెక్కు పారశీకకావ్యములు ల్యాటినులోనికి పరివర్తించబడెను. శార్మణ్యదేశమున పందొమ్మిదవశతాబ్దమున సూతనోజ్జీవనము నెలకొనగా పలువురు జిజ్ఞాసువు లుద్భవమందిరి. ఒకపండితు డన్నట్లు, ప్రాద్దేశముల నానాడు ఆంగ్లేయులును, పరాసులును రాజ్యాభివృద్ధిని, వాణిజ్యాభివృద్ధిని కాంక్షించి తమకక్రీసామర్థ్యములను యుద్ధరంగములందు వినియోగించుచుండగా, శార్మణ్యులు ప్రాచ్యవిజ్ఞానదిగ్విజయ యాత్రకు పూనుకొనిరి. హెర్డర్, గెటే, ప్లిగర్, ప్లెగెల్, లేటెన్, దూకట్, హీన్, బోడెన్ప్రెజ్ మున్నగు విద్యత్కవిపుంగవులందు పైతము పారశీకులప్రాద్దుల మెంతేరికాననగును. అమెరికా, ఆంగ్లదేశములందు పైతము పారశీకులు తమకావ్యరసమును పెల్లిగొల్పిరి. అమెరికాదేశ జిజ్ఞాసువులలో అతిప్రసిద్ధుడగు ఎమర్సన్, హాఫీజ్ నుగూర్చి చెప్పుచు అతడు హెడార్, హూరేన్ అంతటికవులకు కూడ లేని సూక్ష్మమగు అంతర్దృష్టి కలవాడనియు, అతడు కవులకు కవి (the Poet of poets) అనియు శ్లాఘించెను. ఆంగ్లదేశమున ఫిట్జెరాల్డ్, పూష్లే, బిక్నెల్ మున్నగు విద్వాంసులచే తమభాషలోనికి పరివర్తించబడిన పారశీకకావ్యములు బ్రానింగ్, టెన్నిసన్ మున్నగు కవులయొక్కయు, కార్నెల్, రస్కిన్ మున్నగు కళాతత్వజ్ఞులయొక్కయు భావవికాసమునకు

తోడ్పడినవి. అట్లే భారతదేశమున అమీర్ ఖుస్రా వంటి మహాకవులకే కాక, సింధుదేశమున ప్రభవించిన సూఫీకవులకును, కబీర్ చిష్టీ వంటి యోగులకును కూడ పారశీకులే గురుస్వాములైరి.

౨

భాషావికాసము

పారశీకవిత్వచరిత్రము హిజరీ శకము మూడవశతాబ్దమునుండి ప్రారంభమగును. ఇంతకు పూర్వమును పారశీకులు పద్యరచనమును కావించుచుండిరి కాని స్తుతిపద్యములు తప్ప కావ్యము లనదగిన వేదియు రచింపలేరి. డిమర్ ఖలీఫా మొదలు హుజ్జాత్ కాలము వరకు ఖలీఫాలు తాము జయించిన ఏదేశమునను దేశభాషలతో జోక్యముకలిగించుకొనలేరి. పారశీకమున పారశీయే రాజభాషగా ఉండెడిది. కాని హుజ్జాత్ కాలములో అరబ్బీ రాజభాష మైనది. హిందూదేశమున ఉర్దూ వలెనే పారశీకమున పారశీ అరబ్బీభాషలు కలిసి ఒకక్రొత్తభాష ఏర్పడెను. రాజభాషయగుటచే పారశీకవిద్వాంసు లందఱను అరబ్బీని చదువ సాగిరి. అరబ్బీలోనే వారు వ్రాసినగ్రంథము లెన్నియో కలవు. అరబ్బీ తెలియనిచో రాజసమ్మానము దుర్లభమగుచుండెడిది.

కొన్నాల్లవరకు దేశభాషయందు పద్యములను రచించుటాహయే పారశీకులకు కలుగలేదు. మూడవశతాబ్దమునాటికి అబ్బాసియా

ఖలీఫాల సామ్రాజ్యము పతనోన్ముఖము కాజొచ్చెను పారశీకమున ఖలీఫాప్రభుత్వప్రతినిధులు అక్కడక్కడ స్వతంత్రరాజ్యముల నేర్పరచుకొనసాగిరి. దేశమున పెక్కుమంది స్వదేశరాజులు ప్రభుత్వము చే ప్రజాలో స్వభాషాభిమానము వ్యక్తము కాజొచ్చెను. ప్రభువులును దానికి దోహద మొనంగుచు వచ్చిరి. మామూన్ అల్ రషీద్ కాలములో అబ్బాస్ అనుకవి ఒకపారశీకపద్యములను రచించగా మామూన్ అతనికి ప్రతిస్పందము వేయి రూప్యముల నిచ్చునట్లు ఏర్పాటుచేసెను. దీనితో కవులలో మిక్కిలి ప్రోత్సాహము జనించెను. నాటినుండియు పారశీకావ్యముల రచితములు కాజొచ్చెను. ఆంధ్రకవిత్వవలెనే పారశీకవిత్వకూడ అనువాదముతోడను, అనుకరణములతోడను ప్రారంభమాయెను.

3

పాహానియ కవులు

అబ్బాసియాసామ్రాజ్యము విచ్ఛిన్నమైన యనంతరము పారశీకమున స్వతంత్రరాష్ట్రము లేర్పరచుకొన్న తాహిరియా, నసారియా వంటియులకాలములో పారశీకవిత్వదీపములు మొట్టమొదట జల్లుబడినవి. ఇప్పటి కవులలో షనకు తెలిసినంతవరకు ఖజలా బాద్ ఖైసీ మొదటికవి. తర్వాత మహమూద్ విర్రాఖ్, ఖైసీక్ ముసరఖ్ మున్నగుకవులు ప్రభవించిరి. వీరి కావ్యములంత ప్రశస్తములు కాకపోయినను, అవి పద్యరూపముగా ఛందోనిర్మాణమున గుఱకరించినవి.

వీరికి విమృశించి వచ్చిన సామానీయుల కాలములో ఎన్నడగిన ప్రథమకవులు పలువురు బయలుదేరిరి. ఈకాలముననే పాఠశీకకవిత్వ చరిత్రమున వనంతోదయ మైనది. ప్రబల యందు దేశాభిమానము, మాతృభాషాభిమానము ప్రబలెను. ఈకాలమున ప్రభవించిన కవులు ప్రతిభావంతులు. జాతీయతా విజృంభణము వీరికవితయందు చక్కగ ప్రతిఫలించినది. వీరిలో రూదకీ, రావియూ, దళిత, పహీద్, అబూ షకూర్, శిమూర్, ఖబాజీ కవులు ముఖ్యులు.

రూదకీ జాత్యంధుడు. అష్టవర్షప్రాయముననే ఖురాన్ ను నమగ్రముగ కంఠస్థమొనరించిన మేధావి. బహుళకావ్యప్రణేత. “పాఠశీకకవితా పితామహుడు” అని ఈతని బిరుదము. బాలయీ అను సామానీయప్రధాని ‘అరబ్బులలోను, పారశీకులలోను రూదకీ అనమానుడని పల్కెను. ఇతనిని ‘సుల్తానే షా ఇరాన్’ (కవిపాఠ్యభాషము) అని మారుఫీ అనెను. విజిక్కులను రచించిన ప్రథమకవి. తనపాటల నీతడు విషందిపై మధురముగ పాడెనువాడు. ఇత డశక సూతనవృత్తములను ప్రయత్నించెను. “కలీలా దమూ” అను కావ్య మీతడు రచించగా ఇతనిని పోషించుచున్న నసర్ ప్రభువు నలువదివేలదిర్హములిచ్చి బహూకరించెనట.

ఇతడు లక్షపద్యము(ద్విపాత్తు)లకు పైగా రచించెను. “నేను అరవిపద్యములను పద

మూడుసారులు గణించితిని. అవి యొక్కలక్ష యుండెను. పరిశోధించినచో ఇంతకంటె ఎక్కువగనే లభించును”—రషీదీ.)

శిదాహరణముగా రూదకీ రెండుఖండికల అనువాదము నిర్వచున్నాము.

౧. కెంపు కరగింది పాత్రిక నింపికేము,
భాషిదీ ప్రితో వారశీహబిష చంద్ర
హాసమో యది తెమ్ము నా కా మహుళ!
అది సులూబిలము, వదియంగబట్టి
శుభ్రమైనది—వల్ల గా సోకగలదు
దానిమధుమి గాఫిద్రావణము
చిరనిశ్చిప్రసీతాక్షిపయితో!

౨. చరమనిశ్వాస మెగయు వామరణ ముత్తమ
వ్యయముపడ నానుకుడిక్కింపుమే లేక
పక్షక దరిసి నామట్టిపై పలుకు విట్లు
‘ఏమి చెప్పితి నిమ! ఏడ్చు నివును నేని.’

రావియూ కవయిత్రి. ఈమె పాఠశీక కవిత్వ అరబ్బీనికూడ కవిత్వము చెప్పగలిగెడిది. యోగినిమైన ఈమె ఒకబానిసను మానసికముగ ప్రేమించెను. ఈనెపమున దుర్మార్గు లీమెను చంపించిరి. ఈమెను సూఫీలు తమతరగతిలో చేర్చుకొందురు. ఈమెపద్యములు గ్రంథరూపమున లేకపోయినను పహీద్ తనకవిజీవితములలో పెక్కుపద్యముల నుదాహరించినాడు.

ఈకాలమున పాఠశీయందు నిండియున్న అరబ్బీపదములను పెక్కింటిని లొలగించి సాధ్యమైనంతవరకు దేశీయపదములనే వాడుచు భాషను శుభ్రపరచినకవి దళితనేకు శ్రుత విశ్రుతమైన పానామా కావ్యమును ప్రారం

భించినకవి ఈడు. వేయినద్యములకు పైగా రచించి పరమపదించెను.

ఇతనిపద్యపాదములు కొన్ని :

౧. ఆమెపెనవులకింద నాన్వయ్యెనయ్య
తారకల కానినో తెల్లనాడువరకు
లక్ష్మిదుట యేల రాత్రి నే ముక్కులగము;
జగతిలో అన్నిటం గల పొగను నిండి
ఆమెగాకానియెడల తన్నీను కాని
యెడయె లెలపు నాతత్వ భాగియెకొనుడు;
బ్రతుకు చెలి లేక గడవగా చలకెనేని
బ్రతుకువక దేవ! చాంఠింపు పరిసమాప్తి.

ఒకరాజు నిట్లు పొగడినాడు :

౨. కుడితిరుగున్నర్గ మాతృతన శ్రుతియెనెను
నేము రాజుజ్ఞు వడి నాలించుకొరకు;
తని ఇతనిభీతి పధికశోభముచే ని
కాలగగనపాత్రాజ్యవర్చవము వెరచు.

షహీద్ అరబ్బీ పారశీల రెంటును కవిత చెప్ప నేర్చినవాడు. రూదకీ ఈతనిమరణమునకు విలపించుచు కొన్ని పద్యములు చెప్పెను. షహీద్ భావనాశక్తి నిర్ణీద్రము. ఈక్రిందిపద్యములు దిజ్మాత్రములు.

౧. ప్రేమవీరి కోరించెమీరి నంబు

వామా మేన్ము; ప్రేమితవలె వని వాచిందు!
నావలెనె మారమందు నాపాపు మేఘ
నివదముదయాన బాలికే వనదవపును.

౨. నూనుమే కర్ణియం దెనా దుఃఖమునకు
ఏ వెరుండును భుని నావలించు నిరులు,
వెలకు మెల్లజగత్తు—దుఃఖముకు కాని
విజ్ఞానోకదేని నీకు కాన్పింపతోడు.

తక్కినకవులు నామమాత్రములుగ కవిజీవి తములందు కానవచ్చుచున్నారు. వారికావ్యము లంతరసవంతములు కాకుండుటచే ఏవో కొన్ని పద్యములు తప్ప తక్కినవన్నియు కాలగర్భమున మాటుమణిగిపోయినవి.

౪

గజనవీణు ఆస్థానము

సామానీయులరత్నావళి గజనవీయులు పారకీకరాజ్యసింహాసనము నలంకరించెరి. ఈ ప్రభువులలో మహమ్మద్ ప్రఖ్యాతాడు. ఇతని భారత దేశపు దండమాత్రలు చరిత్రప్రసిద్ధములు. కాని ఇత డెంతటిరక్తపాసియో అంతటి కళాపిపాసి. ఇట్టిసంఘటన చిత్రమే. అయిన చరిత్ర ఇట్టిచిత్రపురుషుని జీవితముల్లేఖించినది. ఈచక్రవర్తిస్థానమున నాలుగు వందలమంది కవులు నానాదేశీయులు గౌరవ మొందుచుండెడివారు. ఒకనా డీకవికల్పకము కవుల నందరను సమావిష్టుల చేసి ఒక్కొక్కని కిర్వాదవేల ఉర్దము లిచ్చి యెల్లారను బహూకరించెనట. అన్నీకవి ఒకవ్యాధ్యపద్యమును చెప్పగా అతనినోటిని రత్నములతో నింపెనట.

మహమ్మద్ ఆస్థానములో అన్నీ కవి సార్వభౌముడు. ఎవ్వ రేకావ్యమును రచించినను ప్రప్రథమమున అన్నీకి చూపిన విదపగాని ఆస్థానమునకు పీసికొని రాకూడదని మహమ్మద్ ఆజ్ఞ. తనప్రభువు కావించిన యుద్ధముల నన్నిటిని వర్ణించుచు అన్నీ ఒకకావ్యమును రచించెను. ఈతడు ముష్పదివేలపద్య

ముల రచించెనని చరిత్రము చెప్పచున్నను అభించినవిమాత్రము మూడువేలకు మించవు.

షానామాకావ్యమును రచించి అమృతయశస్వియైన ఫిరదాసీ మహామూడుఅస్థానములోనివాడు. ఈతనిని పాశ్చాత్యులు “పాఠశాల Homen” అని వ్యవహరింతురు. జీవితమునంతయు షానామారచనమునకై వినియోగించి మహాన్నతకళాసాధమును నిర్మించిన ధన్యు డీతడు. ఈగ్రంథమునకు పిమ్మట ఫిరదాసీ “మూసఫ్ జులైఖా” అనుపేరు కావ్య మొకటికూడ రచించెను.

షానామా పాఠశాలపీఠరాజన్యులచరిత్రము. ఫిరదాసీకవి ఎడతొర్రాజులచరిత్రముల నీమహాకావ్యమున మధురగంభీరముగా నుగ్గడించుచున్నాడు. ప్రపంచము నాకర్షించిన సోప్రహారుస్తుముల చరిత్రవంటి వీరకథ లెన్నేని కీనిలో కలవు. కీనిలో ౨౦,౦౦౦ డ్విపాత్రులు కలవు.

ఆంధ్రవాఙ్మయమున మహాభారతమునకు గల స్థానము షానామాకు పాఠశాలసారస్వతమున కలదు. అందును తిక్కనతో ఫిరదాసీ ఎంతయేని సరి రాదగినవాడు. సంస్కృతదాస్యము నెడల్పుచు తిక్కన దేశ్యపదములతో చక్కనికూర్పు సాగించినట్లు ఫిరదాసీయును అరబ్బీపదప్రయోగమును తప్పించి దేశీయపదములనే మిక్కిలముగ వాడిన కావ్యశిల్పి.

“ఫర్కా సుఫ్త అహాడక్, ముక్కా సుఫ్త జహా
ఖిలాసుఫ్త గేయా, ఖిదర్ సుఫ్త దహా”

(అకసముజయ!) అనెను; దేవతలు ‘సెబాను’ అనిరి; మృత్యువు ‘పట్టుము’ అనెను; అదృష్టము ‘బహాకరింపుము’ అనెను.)

అనుపద్యమున అహసన్ (జయ) అను నది అరబ్బీపదమని ఆక్షేపణ రాగా ఫిరదాసీ, ఆపదము ఆకాశ మునయోగించినది కాని తాను వాడినభాష కాదని చమత్కారముగా తప్పించుకొన్నట్లు గల కథ అరబ్బీపదముల కిత డెంత దవ్వున నిల్చునో తెలియజేయ గలదు.

ఉదాత్తనాయకులను చీత్రించుటలో గల భావనాసామర్థ్యము, మనఃప్రవృత్తుల నుల్లేఖించుటలోని ఆంతర్దృష్టివైశిష్యము, తత్తదచిత్రవాతావరణసృష్టిలో ప్రదర్శించు కళాకాశల్యమును ఫిరదాసీకావ్యసింధువున మనకనుల మిరుమిట్లుగొల్పు దివ్యరత్నములు. యురీ వేగమున కథను నడిపించుచు రసానందము ఘటించుటలో నిత డందెవేసిన చేయి. సౌందర్య మీతని ఆరాధ్యదేవత. అయినను విషయ లౌల్యము ఇతనిసౌందర్యసిద్ధాంతములకు దూరము. శృంగారము వర్ణించుపట్ల పాఠశాలకు లండే ఎందరో కవులు నాయకానాయకుల సల్లాహసంభోగవర్ణనలతో కావ్యములను నింపి వైచినను, ఫిరదాసీమాత్ర మీరసమును పోషించుపట్ల సున్నితమగు కళాభిరుచిని చూపించినాడు. పిల్లీ యనినట్లు, ఈమజ్జనశాలను ప్రవేశించి ఉత్తమకవులు సైతము నగ్నులైపోయిరి; కాని ఫిరదాసీ ఇట్టిచోట్ల

తలవండకొని చూచియు చూడనట్లు కదలి పోయెను.

ఏపుణ్యనగరము పిరచానీ మహాకవికి జన్మభూమియో అట్టి తైపనగరముననే అనసి కవిజన్మించెను. షానామా తుదిఆశ్వాసముల సీతడు రచించెను. ఆంధ్రమహాభారతమువలెనే షానామాకావ్యముకూడ మువ్వరుకవులచే వినిర్మితమైనది. కావ్యమును ప్రారంభించిన వాడు దళిభ. మువ్వదీయై దేండ్లు కన్నడి దానిని సాగించినవాడు ఫిరచానీ. మూడవవాడు అనసి. వృద్ధాప్యమున ఫిరచానీ కావ్యసంపూర్తికి వేయినద్యములు కొడుకగా విడుచుటచే అనసి కవి దానిని పూర్తిచేసి ముదిర్చుకొన్నతండ్రిలో సహస్రమును పొందెను. అట్లు పూరించిన వేయినద్యములను అనసికవి తన గురుతుల్యుడగు ఫిరచానీకిచ్చి వినిపించి తదనుజ్ఞతో వానిని షానామాకు చేర్చెను. అతడు గుర్తాన్వనామా అను శేషాకావ్యమును వ్రాసి సీతందర్శనామా రచించిన ప్రఖ్యాతికవియగు విజామికి ఆదర్శప్రాయుడయ్యెను. ఈవిగవ సీతని ప్రసిద్ధిగేయ మొకటి ఉదాహృతము.*

గజనవీయులకాలమునాటి ప్రసిద్ధకవులలో మనూ చహరీ చివరివాడు. ఇతడు మహామూదుమరణానంతరము గజనవీసభను దర్శించెను. అప్పుడు మహామూదుకుమారుడు మహమ్మదు ప్రభావు తొండవలెనే మహా

మృగకూడ కవిత్వానియుడు. ఇతడు మనూ చహరీని ఎంతయు నాడరించి అతని కుచితవేతనము నిచ్చునర్హులు కావించెను. మనూ చహరీ అస్సరికి శిష్యుడైనట్లుగా తోచుచున్నది.

మనూ చహరీ ప్రకృతిని సజీవముగ వర్ణించుటలో సిద్ధహస్తుడు. మెలకువతో ప్రకృతిని కలికిలించి సూక్ష్మవివరములను కూడ మనోహరముగా ప్రదర్శించు నేర్పరి ఇతడు. ఇతనిగులాబీ మనల నెంత ఆకర్షించునో గడ్డి పోచయు అంతగా ఆకర్షించగలడు. ప్రకృతిలో ఇతడు సౌందర్యమును గ్రహించనితావు లేదు. తా నట్లు విచ్చించిన సౌందర్యామృతకలశమును మహోత్సాహముతో పాతకుల కితడందించగలడు.

ఇతడు నారోజా (సంవత్సరాది)నా జోవర్చిన ప్రకృతివర్ణనము నిచ్చట ఉదాహరణముగా నీయవచ్చును.

నారోజో వచ్చినది. కాళ్ళొయికులు ఆకులను పుల్లె పరిచినది. సుబాబీ అలంకరించుకొనినది. మమహాకొచ్చెల్లు తమమంగురులను తీర్చికొనినది. కొంచెకొమ్మలనుంకి హంసలు కలహారముల నొనర్చుచున్నది. గువ్వలు కుహా కుహాస్వలులచే వనమును విందినది. బుల్బులుంబు తమవివంచకలను సవరించుకొనుచున్నది. పారిణములు చెవులరిక్కించుకొని శకుంతలాగవహును చిమనున్నట్లున్నది. త్రియులు తమ అవస్థాతేజావహులను నెవక సారంభించిరి. పరొదభిండ్లను లవ్వపిచ్చుడు చిగునీపలను కర్పించి వనమువంతము మనోహరతర మెవరించుచున్నది.

* “మధువనపశ్చాత్తాపము పొందుచు మధువు గూర్చి డే నూటలాడెదను; పంకిమణికముల విడువరితములగుప్రతిమలపొగనే పంజరముండెదను; పెరితితోడ పరితాప మొప్పుకొని యెనవలోన రాగిల్లుచుండెను. దేవా, నాకుచిత్రితపద్మ కుమింపును ప్రార్థించెదను...”

2. నేతజీవి తరగతి

౮. అల్లికబది చరగతి

0

నాక కవిని, పండితుణ్ణి. ఈకాలంలో కవి కాని వాడెవ్వను; అందురు కవులంటారేమో, ఆమాట నిజమే కాని, అందులో సూడ కొన్ని మందితెడ్డ లున్నాయని తలచేవారిలో నే నొకణ్ణి. అందురు చిల్లరకవులలో పాటు నన్ను రీపితేయడానికి వీలు లేదు మరి. ఉభయ భాషల్లో పండితుణ్ణి, కావ్యాలు చదివాను. చ్యాకరణము చదివాను. ఛందశ్శాస్త్రము క్షుణ్ణముగా ఏకరువుతెట్టాను. కవిత్వంలో సూడ అచ్చటన్నటు ఆకువు చెప్పి మెప్పించాను. అవాదినుండి మమ్ములను గురువులుగా పూజించు యుండిన చర్తకళిభామశిష్యుని పోలికెట్టిగారు నా ఆకు వునకు, కవిత్వపటుత్వమునకు మెచ్చి మొన్న మొన్న జరిగిన వారి చిన్న ర్షాయి అక్షరాభ్యాసముయమున మవర్తకంకణ మిచ్చి బహూకరించివారు. పుస్తకాల కంపెనీలకు బాలర గుప్తయుక్తముగ ముద్రితైరిని మృదుమధురముగ పరిణయగ్రంథములను రెండుదినముల కొక్కటి చొప్పున వ్రాసియిచ్చాను. ఇల్లాంటిది యింకా చాలా వున్నాయెండి. చెప్పడానికి మధ్యనకు మాత్రము ఒకటి రెండు చెప్పాను ప్రస్తుతంలో ఇల్లా ఆనేకవిధములుగా భాషానివేషేస్తూ, చదువుకొన్నవాణ్ణి గనుక దీరగుండలేక, 'కావ్యాంలే నాటకం' అని పెద్దలన్నారగునక, నాటక మొకటి వ్రాసినదో అక్కణ్ణి సంపూర్ణియగునని తలచి మన పననాగరిమలకు నచ్చేలాగున అన్నిరసములను పోషించుచు నాటక మొకటి వ్రావాను. నాటకం వ్రాయడం అంటే తెలియని కొందరి అభిప్రాయం కాని మంచి నాటకం వ్రాచుట అంటే పేరులు తెలిపాలి. ఎన్ని వుంటే నాటక మవుతుంది. ఆరు మాసాలు నిద్రాపోతారు లేక కష్టపడి పూర్తిచేశాను. కాని రేమిటాధం. నేను చదువుకొని ఆనందించడమే కాని నలుగురు చూడడానికి విపదానికి ఆనందించడానికి వీలు దొరకడం లేదు. నలుగురూ ఆనందించి రసము గ్రహించుటకంటే కవికి కావలసిన డేమి? ఓదాక్క

వాళ్లు లేనప్పుడు ఎంత యేడ్చినా బాధం లేనట్లు ఆనందించే అవకాశం లేనప్పుడు కవి ఏమి వ్రాస్తే యేమి ప్రయోజనము. అందుచేత నామిత్రులసలహా ననుసరించి దీనిని యేలాగైనా ప్రచురణమునకు తేవలెనని యిప్పటికి దాదాపుగ రెండుమాసములనుండి నేను పడుచున్న పాట్లు వర్తింప నలవికాదు. ఏకైకము వాడి వెల్ల అక్రయించాను. రంగరత్నములు, నాటకసింహములు, నాటకోద్ధారకులు, మాధానములు, కళోద్ధారకులు, ఇత్యాదివిరుదాంకితుల మాటల నిక చెప్ప నేం? విరిసిన చేయలేక, చుట్టూ తిరగ లేక, వ్రాణాలు విసిరిపోయినాయి. అయినా అభిలాష పోలేదు. ఇంకా సాధిద్దామనే వుంది మనసులో. యేకంపెనీవారిలో యిచ్చి ప్రచురింపచేద్దామంటే కంపెనీ వుంటుందో వ్రాడుతుందో తెలియదు. ముఖలో పుట్టి పుట్టలో నూడేటట్లు చిత్రవిచిత్రాల నామాలతో నాటకసంఘాలు తెల్లవారక మునుపే విధిగోడలమీద మోడున్నాయి. నాటకమైన మర్నాడు మటుమాయమైపోతున్నాయి. నోటినులు అయ్యచేసిన అచ్చాక్షిమ వారు ధమ్ముకై రిజిస్ట్రే నోటీసు యివ్వగా యిట్టిపేరుగల కంపెనీ మామూలులో లేదని తిరుగునీదులమీద వ్రాసి వచ్చుచున్న సంగతిమాడా నే చెరుగుదును. యిట్లాగ వేసినపేరుతో నేయక, ఆడిననాటక నూడక, వేసిన పూల్లో నేయక, పేరులు మార్చి, తలలు మార్చి, రేట్లు మార్చి నాటకములు చేయుచున్న కంపెనీలకు యివ్వడానికి మనస్కరించడంలేదు. ఏదో ఒకకట్టువాటు ననుసరించి జరుగుచున్న కంపెనీ కిద్దామని అభిలాష. అందుకే యిచ్చి అగచాట్లు పడుచున్నాను. ఏలాగైనా యీ కంపెనీకి—చేరెందుకు రెండి—యిచ్చి ప్రచురింప తేసి ఆనందించాలని వుంది. యీకంపెనీలో సుమారులైన ఏకైక వున్నారు. స్థావరంగా పని చేస్తూవుంది. కిక్కురికగనిదే, బాగా నలగంటే నాటకం ప్రచురింపరట. మంచి నాటక మైతేనే గాని ప్రచురించడానికి ఆలోచనలోనే పెట్టరట. యింకా చాలాచాలా కట్టుబాట్లు

యొప్పు వున్నాయట. అందుచేత యేలాగైనా యీ కంపెనీవారికి నానాటక మిచ్చి ప్రదర్శింపజేయాలని దీక్షతో మాడుకోజాలమంటే యీ హోలంబట్టు తిరుగు తున్నాను. కాని యింతవరకు లోనికి ప్రవేశమే కలగ లేదు. రేపు రేపని గేటువద్ద వున్న జవాను జవాబుతోనే పరిపోతోంది. లోనికి ప్రవేశమే కలగడంలేదు. 'మేనే జరు దర్శనం అంతకంటే లేదు. యీ హోలంబట్టు యెట్లా వుందో మరి మామూలు 'రేపే' అవునో, లేక 'ఆ రేపు'నకు మరియెందు తోపులే కలగునో తెలియదు.

౨

చేతు దోలతు మిక్కిలి పెకాపెకాసిపోయి, గేటు వద్ద చాలా బాగైతేనా వుంటాడని యీయొద్దను నియమించారు కంపెనీవారు. మామూలుమాదిరిగా నేను గేటువద్దకు వాగంక్షము చంకలో పెట్టుకొని మేనేజరు దర్శనానికి వెళ్లాను. సాయియగారికి వమ్మ చూచిన చూడ దంతోటే బాధి కలిసింది కాబోలు, రోజూ వచ్చి తిరిగి పోతుండడంచేత, సాహెబు—“ఏమండీ కాస్తున్నారూ! మీ! రోజూ వచ్చి పోతున్నారు. చూకి మిమ్మల్ని చూస్తే బాధి చేస్తుంది. ఎందుకు వచ్చారో, మీపని యేమిటో చెప్పి లే జూగదనా చేస్తాను” అన్నాడు.

వాకర్కం కారింది. దీక్షతోనా పని చెప్పితే ఏమి అలోచిస్తావట. యెంకాలం వచ్చిందిరా రాయ. పూర్వం కవు లొచ్చారంటే మహామహాలు, రాజాధిరాజులు, యెదురుగా వచ్చి సవానించి సగౌరవముగా పూజించే వారట. ఆహా కాలమహిమ! అప్పటికి యిప్పుటికి యెంతకర్మ వ్యాధి నుంది. ఈసాయెలుగారికి నాపని చెప్పవలెను. రాను! రాను! అయినా చేయవలసిందీ లేదు. ఎంతటి వాడైనా కాలానికి కట్టుబడవలె నన్నారు పెద్దలు. నేను కార్యవాదిని గాని నిష్టవాదిని గాను. నాకు పట్టునలతో నిమిత్తం లేదు—అని మనసులో అనుకొని, “సాహెబు గారూ! నేను కవిని. చదువుకొన్న పండితుణ్ణి. చాలా కష్ట పడి నుందినాటక మొకటి తయారుచేశాను. ఇది మీకం పెనీవారితే ప్రదర్శింపజేయాలని సంకల్పించి మేనేజరు గారిదర్శనం చేయాలని తిరుగుతున్నాను” అన్నాను.

సాహెబు—“అగ్గాగ్గా! కాస్తున్న చెప్పారు. ఏదంటే నుంచి నాటకం వుంది. అందులో కొంత సదిది యిసిపి చండిమాకీ, మాదాయు. బాటం లె మేము మీకి సాయంచేస్తాము. సాహెబ్—” అన్నాను.

“పారా జవానువద్ద పొంకిత్య ప్రకటన”
చేయవలసివచ్చింది.

ఈమాటలు విన్నదనికి నా కళ్ళు దాదేవి కోపం వచ్చింది. అయినా యేమి చేయగలను? తలతల కొట్టుకొన్నాను. పారాజవానువద్ద నాపొంకిత్య ప్రకటన చేయవలసివచ్చిందిగా అని దుఃఖించాను. వానికోరిక తీర్చక పోతే ఏల్లేదు. నాభౌతిక దర్శనం వాడిమీద ఆధారపడి వుంది. కవిభాష్యుడనంతవాడు ద్వార పాలకుడైన సాహిజీనుడుకి రామాయణం అంకితంయివ్వగాలేనదీ నేను యీద్వారపాలకుడికి చదివి వినిపించినంతమాత్రం చేత దోష మేమని సంశ్యపించెదాను. పూజారి వర మిస్తే గాని నేనును వర మివ్వకు అన్నాను. ఆత్మ గౌరవం చంపుకొని, సగము వచ్చి, సాహెబుగారు

244/3
413

భారతి

సచిత్ర మాస పత్రిక

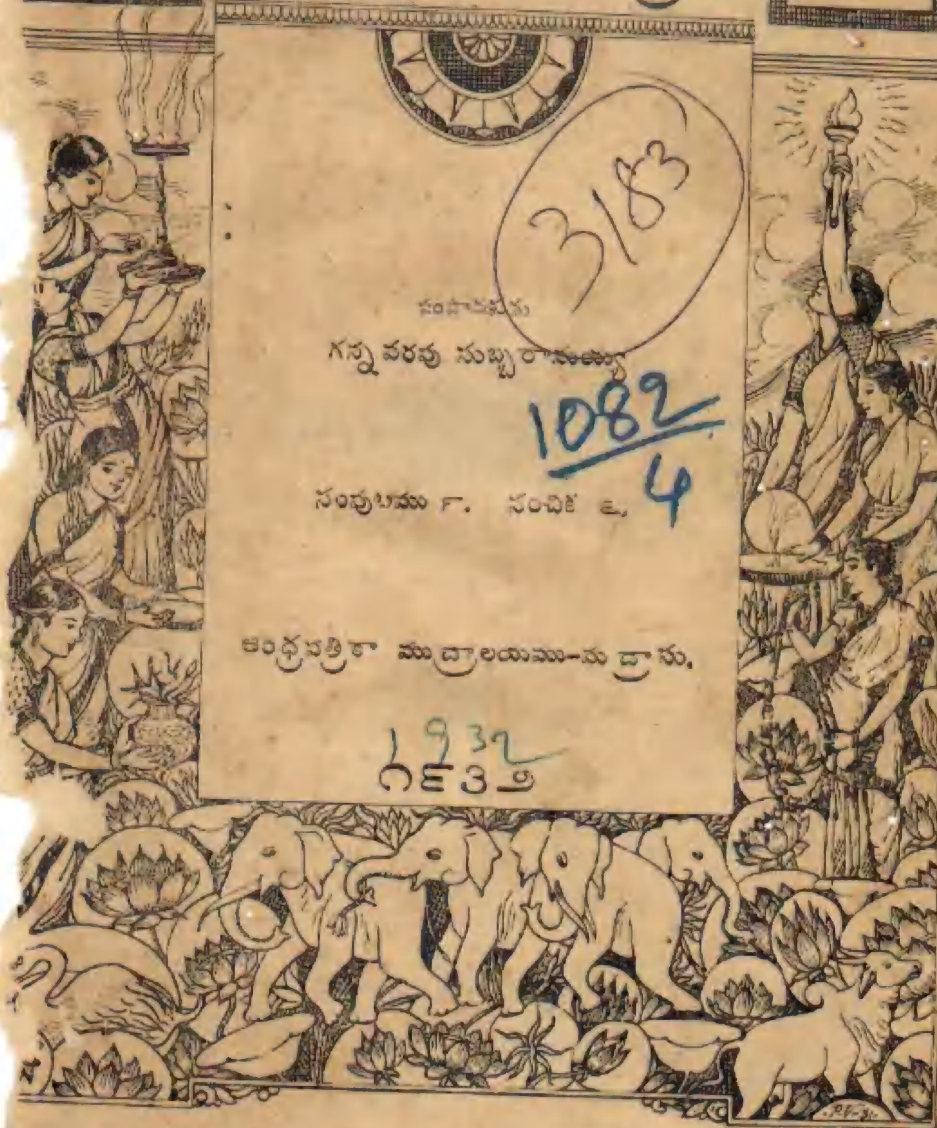
సంపాదకులు

గన్నవరపు సుబ్బరామయ్య

సంపుటము ౯. సంచిక ౬

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము-మద్రాసు.

1932
౧౬౩౨

తెంచుకొని మామృతముగా ఆగేటువద్ద ఆయనను యెదురుగా పొలుపటి ఒకటిరెండురంగములు చదివి వినిపించాను. ఇంకా చదవండి కాస్తున్నా యాదాం అంటూ గడ్డం మీసం దువ్వుకొంటూన్నాడు. ప్రార్థనా మందిరవాడికి చరి లేదు. మావాగిమనాలు వదులుకొన్నవాడికి సిగ్గు లేదు. ఒకటిరెండురంగములు చదివినవాడికి యింకొకటి రెండురంగములు చదవ వచ్చునా? సాహెబుగారు వద్దవేరహా, పండ్లబిగిలో, సుక్క ప్రవృత్తివలనా చదివేవాడు. అర్థం గాకో, లేక వానిముసల అర్థం అయ్యె చెప్పలేదు గాని, చాలండి. బాగా వుంది గాని, మాటాటివాళ్ళకిసూచా కొంచెం ముఖాచేపి బట్టగా ప్రాయాశ్చర్యం, అంటూ, మీరు యిక్కడ వుండిండి. మీము తిరిగి వచ్చి మీకి లోపలికి పంపుతామని చెప్పి వ్వాడు లోపలికి.

ప్రభువ కీపుడా! ఇంకమాత్రంలో వదిలిపెట్టాడు. ఇంకా పెద్దనిమగ్నమయ్యెట్టి, "మీరు యిలాగా వ్రాడండి. యీలా దిద్దుకోండి." అని అంటాడేమో అని, ప్రాణాలు యెగిరిపోయినాయి. ఇట్లా యిరవైనమి మాలు వోపికబట్టి సాహెబుగారిరాక కెదురుమాడ్డా నిలవబడ్డాను. ఇంతలో సాహెబువచ్చి, "మీనేజరుగారు యింకా రాలేదు. లోపల యాక్ట్ ద్దన్నాడు. మీరు లోపల్కి అభాంతరంగా వెళ్లి యుండు దీర్ఘకి రట్టు కోండి. అక్కడ హీరో (hero) పాత్ర చేసుకొనే వాళ్ళలగాయ్రు జవాబేమం వేసినాడివరకు వున్న గొప్ప యాక్ట్ ద్దన్నాడు. వెళ్ళండి" అన్నాడు. ప్రార్థిచని జరక్కపోయినా లోపల ప్రవేశం దొరికింది గనా అని సంతోషిస్తూ లోపల ప్రవేశించాను అనుమాన ఆశ్చర్యాలతో, కొత్త గనక.

3

హాలు చాలా విశాలంగా వుంది. చిన్నచిన్న గదులుసూడా చాలా వున్నాయి. "హ్యునేజరు ఆఫీసు", "ప్రయవేలు", "కంపెక్టురు యూను", "యాక్టుర్లు హాలు", "మిస్ ఇంచుమణి" అంటూ వ్రాసినతోడ్దలు గదిద్వారాలపైన అమర్చబడి వున్నాయి. వాకు చాలా ఆశ్చర్యం వేసింది. అంతా పాశ్చాత్యపద్ధతిగా క

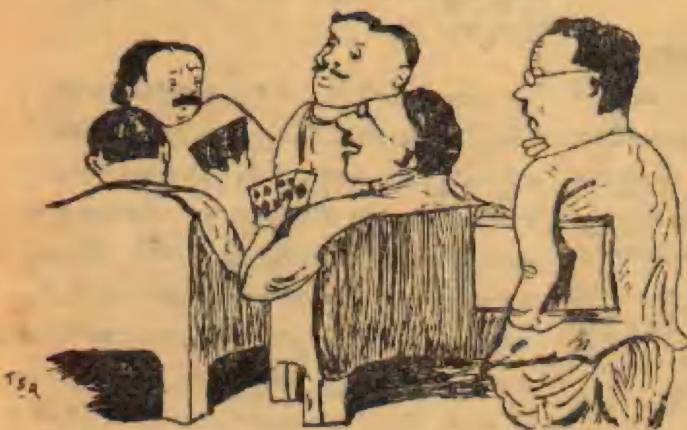
బడ్డది. అందుచేత చాలా కట్టుదిట్టంగా పనిచేస్తోంది కామాను వదుకోన్నాను. ఇన్ని గదు లున్నాయి. ఏ గదిలోకి వెకిలే యేమిచిక్కు వస్తుందో అని అనుకొని మెల్లగా యిటు అటు చూస్తూ యాక్ట్ ద్దహమలోప వెళ్లాను. అచ్చట సుమారు పదిమందివరకు వుంటారు. అందులో కొందరు పెద్దయాక్ట్ ద్ద కామల్లు, అయి రారుపరు చుట్టూ నూచొని పేకాట ఆడుకున్నారు. రకరకాలమనుష్యులు. వింతదంతకట్టు. అందులో ఒక డికి ఆడేవో బుల్ డాగు క్రాపింసుట, యామగ్గ భార తిలో ప్రకటించారే అట్లాంటిది, వుంది. ఒకడికి సుమార్ గంగా రెండుదా అట్టు; స్త్రీనేహినికి పనివచ్చేవా డనుకొన్నాను. —మరివోడికి నిరబాలు. చెంప సగము వరహ వెండ్రుకలే. ఒకడిది బట్టలేదు. మరివోడికి గుండు మగ్గ కట్టుపింక. ఇట్లాగ ఒకరికి ఒకరు తీసిపోకుండా వున్నారు.

ఇంకా అక్కడ కార్మి పారవేసిన సిగరెట్లు, బీడీలు, చుట్టుల రెక్కలేన్నీ వున్నాయి. మనశేకంలో వచ్చే అన్నిరకాల చుట్ట, బీడీ, సిగరెట్టుల సాంపిళ్లు కావాలంటే అచ్చట దొరకగలవంటే అతిశయోక్తిగా జాలదు. అందులో, కొందరు నన్ను చూపి కామల్లు పేకాట ఆడుతూనే పూనిరాగాలు తీయడానికి మొదలు పెట్టారు—తాము గొప్పయాక్ట్ ద్దని నే ననుకోవాలని కావల్సి. ఇక కజుర్లకి రెక్కవలేదు. దర్జీలకు గాబు లకి అంగు లేదు. యీవిధంగా కాలక్షేపం అయింది కొంతసేపు. కాని వ న్నెవ్వరూ చలకరించా లేదు; మానోపండి అన్నపాపాన్ని అన్నా పోలేదు. వాళ్ళ ఆటేమో, పాటేమో, కలుకే మో—అంతే. ఒకమూల కొంతమందిదిల్లి లున్నారు. పాపం వాళ్లు లోతువ కాతోలు, చారి కేటో పాటలు చెప్పుతూ పాడించుచు న్నాను హోలోనిస్టు వోట సిగరెట్టుతో. ఈవిధంగా యాదిత్రాలన్నీ చూస్తూ వీరే కాబోలు నటకాగ్రేహాలు, అభినవనాట్యభావనలు; లోకొద్దరణమనకు నాలు కరంగాలచై నభినయించి పండితపామరజమల కాదర్ప ప్రాయలల మహామహులు వీరే కాబోలు ననుకొన్నా నాలో నేను. ఇట్లా అనుకొంటూ కొంతసేపు నిల

జ్ఞానం. ఇంతలోనే మేనేజరుగారు వచ్చారని ఎవరో చెప్పారు. ఆయన బిశేషంగా కేకలు ఆడుతున్న వారిలో ఒకడు లేచి ముక్కలను క్రింద పారేసి గభాయక పెల్లి పోయాడు. మిగతావారు మామూలుగానే మోకొనే వున్నారు. ఆ పెల్లి వమాను తిరిగి చేతిలో ఓ బోకంవదా, ఓచేరిలో తెత్తం, చెప్పులుతోడు తీసుకొనివచ్చి, "వీటిని మేనేజరు క్రైవేటురూములో పెట్టి వేస్తాను. ముక్కల్ని కలపండి" అని చెప్పి పెల్లి పోయాడు. యా దృశ్యం చూసేసరికి వా కాశ్చర్యం చేసింది. ఎందుకంటే వీడొక నాకరనియు, మిగతావారు యాక్షర్లని వా కప్పుకు తెలిసింది. ఉచ్చవీచాలు లేక ఓ నాకరుతో కలిసి కేకలు ఆడుతున్న ముక్కాగ్రసరులను చూచి ఓరిథమైవ రోత వుట్టింది. అయినా యిదో కంపెనీరూలు కాబోలు

యెగాదిగా యేగిదిమ్మని అక్కడ నున్నవా క్లంతా వావంక చూపారు. ఇవంతా నేను కనిపెట్టుతూనే వున్నా. అంతలో ఒకరు "ఎవరండీ? ఎవరికోసం వచ్చారు?" అనడంతోనే, "చిత్తం. మేనేజరుగారి విద్యనార్థం వచ్చాను" అని చెప్పాను. వాజవాలును తిరిగి యేదిథమైవప్రక్కా వారేరు. నే నల్లాగే నిలబడ్డాను గదినుమ్మంలా.

ఇక గదిలోనింగతి మనరిచేస్తా. నామీద కోపం వస్తుఉన్న దున్నట్లు చెప్పతాను. అది విజమే అనుకోండి, వివేదమే అనుకోండి; ఎల్లా భావించినా సరిలోపమే. గదిలో నయన దున్నారు. అంతా కంపెనీపెద్దప్రక్కొగ్గులు లలాగ కనబడ్డారు. ఇచ్చటిహడా కేకలు తోరుగా పాసి తోంది. కాని వెనక చూపించానికి దీనికి వ్యత్యాసం వుంది.

కవి:—“ఇచ్చటిహడా కేకలు తోరుగా పాసి తోంది. ఆటహడా పెద్దదిలాగే వుంది.”

ఇక్కడ రవనుబల్ల, అంతా నర్సిలమీద హుచ్చున్నారు. ఆటహడా పెద్దదిలాగే వుంది. మనిషికి మూడుముక్కలు, నమ్మా మగ్గ ప్రాసవడి, మహాజోరుగా పాసి తోంది ఆట. ఈజోర్ములో ఏమీ కన బడ్డం లేదు—చారిత్రాపేకా, వారేకా!! యిల్లాగా నువ్వారు అరగంటనేపు నిలబ డ్దాను. ఈవిధంగా వుండగా అందులో ఓకు “కాస్తుల్లు గాయా! తాను పెద్దలు, రేమకు పని చెప్పమాడదు. చూడండి, ఆ ఆశ్చర్యాలలో నీసాను చిన్నగానూను వుంటుంది. యిల్లా యివ్వండి”అన్నారు. కార్యవాదిని గవక, అమగ్రహం సంపా

ననుకోన్నా, గాంధీమహాత్ముడు సర్వమానవసహాయత్వం ప్రపంచానికి చాటుకున్నాడు కాబట్టి, మహాత్ముడితో భల్లా నీని పట్టుబడక పోయినా యిందులో మాత్రం బాగా పట్టుబడి లోకానికి ఆదర్శప్రాయం లెకున్నారని అనుకొని, అచ్చట యేంతనేపున్నా లాభం లేదనుకొని మేనేజరుగారి దివ్యసం చేసుకొందామని బతుకుకు వచ్చాను. ఆయన ఆశీసురూములో వుంటా డనుకొని గడులమీద బోర్డులను ఆధారం చేసుకొని ఒకగదిలో ప్రవేశించాను. లోనికి వెళ్లేసరికి కొత్తమునిషిని గవక

దించారి గవక, చిత్తం చిత్త మంటూ ఆశ్చర్యం తెరచి నీసాను, గ్లాసును తెచ్చి యిచ్చాను. నీసాపై రేడియ మాడి, వుండవలసిన లక్షణాలన్నీ వున్నా యనుకోన్నా వాలో జేకే. ఇంతలోనే అందులో ఒకడు, మేనేజరు కాబోలు, “కాస్తుల్లుగాయా! రేమకు రేపు యింటికి దియచెయ్యండి, మాట్లాడుదా” మన్నాడు. చేపేతి లేక చిత్తమున కెలపు తీసుకొని బడిసిందంతా రేయరు కంటూ, అనేకభావాలతో ప్రోవనే నాబసకు చేరుకో వా లనుకోన్నా నాకోజాకి.

౪

“ఏమండీ, కాదుల్లుగారూ! మీకి వచ్చినవని అయిందా” అంటూ యెదురుపడ్డాడు సాహెబుగారు. “అవును, నేను వెళ్లబోతుంటే, వాణ్ణి చూసేసరికి నావల్లు భర్తకు మంపించింది. నీవారా యింత కట్టుదిట్టంగా వుంటానీ? కారణం లోనిపేకాదుగదా అనుకొని, “అబ్బే యెక్కడిది? రేపు యింటివద్దకు రమ్మన్నారా మేనేజరు గారు. రేపు బహుశః నాకార్యం చక్కబడవచ్చు” అన్నాను. “అరే పాపం! నాకు చాలా విచారం చేస్తుంది కాస్త్రీ, కాని యింకా వకటి చెప్తాను. అది మాదా చేతునికి, కష్టంలో కష్టం. నీం చేస్తారు మరి. మాదికంపెనీలో నాయికాపాత్ర (Heroine) వేసేది ఆడది కాని మొగవాడు కాదు, అందరికీకంపెనీలూగా, దానికి మీరు తప్పక చూడవాలి. మా మేనేజరుగార్ని అది ఆడుక్కు. మిసెస్ మేనేజరు. తెలిసిందా? చెళ్లండీ మీరు, చాలా ప్రాధుపోయింది పాపం” అని అన్నాడు. ఆపట్టున దారిగో జరిగిందంతా తెలుసుకొంటూ, జరుగబోయేదానిని ఆలోచించుకొంటూ యింటికి వెళ్లాను. స్నానం వస్తే చాలు చేసుకొని, కొంతవిశ్రాంతి తీసుకొందామని, త్వరగా ఫోజువంచేసి ప్రక్కమీది పరుండేసరికి, “రేపు మేనేజరుగారియింటికి వెళ్లునున్నాను గదా! యీసాయంత్రమే మిసెస్ మేనేజరుగార్ని చూచినట్టయితే మంచిదేమో! ఆలస్యం అయ్యేంత వీడం అన్నారు. ఈసాయంత్రమే రాత్రి సా నారు కంపెనీవల్లుకు ఒక్కమాట చెప్పితే రేపు కార్యక్రమహలం కావచ్చు”నని తలుపువ మనస్సుకు రట్టించింది. అంత విశ్రాంతికి వుండిచెప్పి తిరిగి బయలుదేరాను బహుశః, చంకలోగ్రంథం వుంచుకొని. రిక్రవాస్తవమంతో పోవు మంచిది కానని పండ్లు కనబడిన బహుశః కొన్ని కొన్ని తిన్నగా యిందుమనీ గారియింటికి వెళ్లాను. నారాక దాసీవల్లు తెలియజేశాను. లోపలికి రావచ్చునని శిలవయిందని దాసీవల్లు తెలియపర్చింది. అంత లోనికి వెళ్లి వెంట తీసుకువెళ్లిన ఫలములను అమ్మగారివద్ద మంచి అతివిషయవిధేయతతో నావర్చికార్యం నివేదించాను. వెంటనే ఆమె “మా రోప్సం” అని ఒక కుప్పీని చూపించి మర్యాదగా

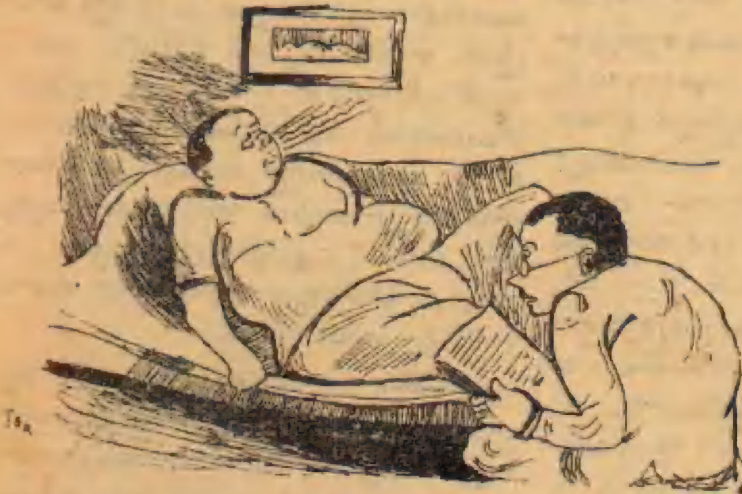
మాట్లాడింది. అందువల్ల నాకు చాలా ఆనందమా కలిగింది. చదువుకొని మా కన్నీ మర్యాదలూ తెలుసుననే వురుషితకంపె ఈస్త్రీయే యంత్రములాని లోచించింది. నిజంగా మనస్త్రీలవలననే మనమర్యాదలు, మంచిచెడ్డలు యింతవరకు నిలవబడుతున్నాయి, మంచికి చెడ్డకి కూడా స్త్రీయే కారకురాలివ్వ మాట చేదామరం. ఆమె నన్నెంతో గౌరవించి తప్పక తాను నాకు సహాయము చేయుటవనియు, రేపు మేనేజరుగారిని చూడవలసిందనియు, తాను యీరాత్రి యీవిషయమై మేనేజరుగారిలో మాట్లాడెదననియు చెప్పి తాంబూల మిచ్చి నమస్కరించింది. చిర్రుకుని తెంపు వున్నకొని నా కార్యం నెరవేరుట కర్మంతరం లేదని నాలో ననుకొని సంతోషిస్తూ యింటికి వచ్చాను.

ఆరాత్రి ముఖంగా నిద్రపట్టలేదు. నిద్రకు తెల్ల నాడుకుంటే, యెప్పుడు మేనేజరుగారియింటికి వెళ్దానో అప్పు ఆలోచనలతోనే సరిపోయింది. ఈఆలోచనల్లో యెప్పుడు నిద్ర పట్టిందో యెఱుగను కాని, పుడయం కుమారు యెనిమిదిగంటలకు మెళుపా వచ్చింది. ఆలస్యంగా లేచినందుకు కంగారుపడుతూ, వినుసుకొంటూ, పెంవలకడనే లేచినందుకు భార్యను కనరుకొంటూ, కాలకృత్యాలు దీర్చుకొని ఫోజువంచేసి దుస్తులను ధరించి చేతిలో వుల్లకం పట్టుకొని మేనేజరుగారియింటికి వెళ్లాను. మేనేజరుగారుమాదా ఫోంచేసి విశ్రాంతిగా పడకకుప్పీలో కూర్చొని తాంబూలం తీసుకొంటూ నారాక చూచి నన్నుమాదా మార్చేమని తెలిపిచ్చారు. కొంతవరకూ నామంచిచెడ్డలను దర్శాపు చెయ్యవలెనో గడచింది. అంతట నావని వారితో చెప్పుకొన్నాను. అంతా విని, “అట్లాగా! యేది చదవండి వుల్లకం విందామ” అని తెలిపిచ్చారు మేనేజరుగారు. అప్పుడే చాలు గదా అని నాగ్రంథం విప్పి చదవడం మొదలుపెట్టాను. నేను చదవడం ఆపిన కొంతవరకు “ఓ” కొట్టుట జరిగింది. మేనేజరుగారు శ్రద్ధగా వింటున్నారని గదా అని నేను చదువుతూనే వున్నాను. ఇట్లా కొంతనేపు జరిగింది. తరువాత ఆ ‘ఓ’ కట్ట మాగిపోయి ఆధానమును ‘స’ గ్రంథ ‘స’ కట్ట మాక్రమించింది. తం పై కత్తి చూచాను.

ఏమి చెప్పమంటారు! మేనేజరుగారికి కఠినస్థానం లేదు. మహానిద్రలో ఉన్నాడు! ఆద్యక్షం చూచి ఓ పెద్ద నిట్టూర్పు విడిచాడు. ఇంకెవరూ వృథాగా చదివాడు, వాక్రమంతా అరణ్యకోదన మయింది. చాలా బాగుంది

బతుకుండా అని అని ఉద్విగ్నాత్మూ ఈనాలు వల్ల బచ్చాను. కష్టపడి నిద్రాహారములు లేక ప్రాసనండుకు కన్నులపండుగగా చూచి ఆనందించెడి భాగ్యం యెన్న వచ్చువా అని తపాతపాపడ్డాడు. ఈవిధంగా ఓపికబట్టి

కాలం గడిచి ఆశువును బయలు దేరాను మేనేజరుగారి దర్శనాని కి. పోయినదర్శకు వల్ల గేఱుదర్శిర నియ్యని వాకరుచేత "ఏమోయి, మేనేజరుగారికో చెప్ప కలిగారు వచ్చారని" అన్నాను, యేమో మేనేజరుగారువచ్చి గొప్పమర్యాదతో లోనికి తీసుకువెళ్లుతారనే ఉపాసో. వాగురు లోనికి వెళ్లి తిరిగి వచ్చి, "క పి లేదు, గి పి లేదు, పెళ్లు. యిక్కడ వుంక దానికి పిలు లేదు వెళ్లిపో. లేక పోతే త్రోవవేయవలసివస్తుంది" అన్నాడు. ఈమాటలు వినేసరికి

కవి:—“వాక్రమంతా అరణ్యకోదన మయింది - చాలాబాగుంది మర్యాద.”

మర్యాద! ఈమాటానికి నన్నెందుకు చదవమవారి అనుకొని గ్రంథం చూపి మార్చిన్నా, ఆయన నిద్రపో తోంటే నేను చూస్తూ, ఇట్లా రెండుమాడుగంట లైస తరువాత మేనేజరుగారు లేచారు. లేస్తూనే నావైపు చూచి, “బాగుంది మీనాటకం. చదువేసి ఆభివ్రజం యిబల్లమీద వుంచి మీరు వెళ్లండి. తప్పకుండా ప్రదర్శించడానికేర్పాటు చేస్తాను. మీరు రెండుమాసము లయినతర్వాత రండి”. అని వెలివిచ్చారు. చిత్తమని వారు చెప్పినట్లు బల్లమీద భుజ్రక మంచి కెలవు తీసు కొన్నా. తిన్నా వివకపోయినా బాగుందనియు, ప్రదర్శించేస్తాననియు వెలివిచ్చాడు, వా కంటే చాలును. భగవంతుడికయలల్లనో, మిసెస్ మేనేజరుగారి అవగ్రహంవల్లనో వాకార్యం వెనకేరిందని సంతోషిస్తూ యింతికి వెళ్లాను.

వా కెక్కడాలేని కోపం వచ్చింది. —“అ” అన్నాను. “అ” లేదు, “ఉ” లేదు, “ఇ” లేదు, “ఎ” వచ్చా” అన్నాడు వాకరు. ఆమాటల యేమి చెయ్యమో తోంది కాదు. ఉచ్చవీచరు లెఱుంగనివానితో పోట్లాడి యేమి లాభం, ఇంకమా బుద్ధిపూర్వకాలు వా చమకొని రెండులు వేసుకొని యివరలకు వచ్చి హాల్లోవమీద చూసుగదా! ఒక పెద్ద కరపత్రము (wall poster) అతికింపబడి వుంది. అందులో యిట్లా వుంది—

త్యక్తరంగ ప్రదర్శింపబడును. ఆరంభదినమునకే వేచిఉండుడు—

గొప్పనాటకరాజము

నాటకరంగమువండును, నటనాకాశిల్పమువండును మెప్పువనసి అనేక సువర్ణ పతకములను, కంకణములను బహుమానము లందిన యీనాటకసంఘపు మేనేజరు మ-రా-రా-త్రి.....గారిచే స్వయముగ

దిన మొకయుగంగా గడిపాడు. ఎప్పుడు రెండు నెల్లు ఆవుతాయా, యెప్పుడు వానాటకం ప్రదర్శింప రచింపబడిన

“పద్మా, ఈయేడు బొమ్మలు పెడతావు బోయ్” అంది, ప్రక్క-ఇంటిలిం.

“ఏం పెట్టకా? యీసారి మాఅన్నయ్యకూడా సాయంచేస్తా నన్నాడు.”

“ఏమో లే, నిరుదూ ఇలాగే చెప్పి, మీ మేనమామగారింటికి వెళ్లావు.”

“లేదుగా, యీసారి వెళ్లను. చూస్తూ వుండు.”

“ఏంబొమ్మలుకొంటావోయ్, యీసారి?”

“ఆ, ఏంబొమ్మలు? అన్నీ వున్నవేగా. మానాన్నగారు కొంటా నంటే, చలవరాతి బొమ్మలు తప్ప ఇంకేమీ కొనను. నువ్వో?”

“నాకు మానాన్నగారు, ‘మంచిచీర కొంటాను. బొమ్మలాక్టేకొనను’ అన్నారు. ఏం చేస్తారో తెలీదు. బొమ్మలనోము నోస్తావా?”

“అవును”

“వరహాలుగారింటికి వెళ్లొద్దాము వస్తావా?”

“నరే, పద.”

[ఇద్దరూ వెళ్లిపోయారు.]

* * * * *

“అమ్మా, బల్లలు అవీ సద్దతున్నావు బొమ్మలకేనా?” అంది పద్మానని.

“అవునుమ్మా, అన్నయ్య ఇంటికి రాగానే బొమ్మలు పెడుదామని బల్లలు వేయిస్తున్నాను.

నువ్వకూడా ఇంట్లో వుండు. ఎక్కడకూ వెళ్లకు.”

“ఉంటాను గాని, బొమ్మలమాట ఏమన్నారు, నాన్నగారు?”

“ఏముంది, కొనటమే.”

“అమ్మా, మరే, లీలకు వాళ్లనాన్నగారు మంచి శిల్పుచీరే కొంటారుట. నాకు నాన్నగార్ని కొనమనమా?”

“అలాచింద్రాలే.”

* * * * *

“అమ్మా, బావకు జ్వరం వస్తోందని పుత్తరం వచ్చింది” అన్నాడు, పద్మఅన్నగారు.

“ఏమో చదువుతా విను. ‘మీఅల్లుడికి ౧౦3, ౧౦౪, జ్వరం వస్తోంది. చాలా వుద్దడిగా వుంది. ఇద్దరుడాక్టర్లను వెట్టి, మందు జరుపుతున్నాము. మా కేమీ తోచుట లేదు. మాపద్మాననిఅదృష్ట మెట్లున్నదో తెలియుటలేదు.’ అని వుంది.”

“నరే, పులిమీద పుట్రలై, ఇదొకటా? ఏదో వకటి, మనస్సు కులాసాగా వుండ నివ్వదు. మొన్నటిదాకా పద్మజబ్బుకు దిగులు వెట్టుకోడం నరిపోయింది. ఇప్పుడిది. కానీ, భగవంతు డున్నాడు.”

* * * * *

“అమ్మా, బొమ్మలనోము పట్టటా యెల్లుండే కదూ” అన్నది పద్మ తల్లితో.

“అవును గాని, ఇప్పుడు డెండుకమ్మా? ఓమూల అతనికి జబ్బుగా వుందని ప్రత్యేక మొచ్చిందాయెను. మనస్సు స్వస్థతగా లేదు. యాయేటి కొద్దమ్మా.”

“కాదమ్మా, నేను నోచుకుంటాను తప్పకుండాను. నువ్వు అడ్డు చెప్పకు.”

“నీకు తెలియదు, పెరితల్లీ, పూరుకో. వాళ్లు వింటే బాగుండదు. బామ్మలు పెట్టిందానికే నాకు కష్టముగా వుంది. యీమాట వద్దు తల్లీ.”

“అమ్మా, నేను చెయ్యక మానను. నువ్వేమీ అనుకోక. ఏం భయం లేదు. నన్ను నోము చేయనీ. దానిఫలం తర్వాత చూద్దువు గాని” అంది, గంభీరంగా పద్మ.

“నరే, నీ ఇష్టం తల్లీ. నీ ధైర్యమే నిన్ను కాపాడగలదు.”

* * * * *

బామ్మలనోము రెండుదినా లయింది. మూడోనాడు బామ్మల నెత్తుదామని అన్నీ సిద్ధంచేసుకుంది పద్మానని. తల్లికిమాత్రం ఇష్టం లేదు. పద్మ ధైర్యంతో జరుపుతోంది. వెళ్లి, పేరంటాని కందర్పి పిల్చుకొచ్చింది. ఇంకాలోకే మామగారివద్దనుంచి ప్రత్యేక మొచ్చింది: ‘ఇంకా నెమ్మది లేదు, అల్లాగే వుం దని. ఇంకేముందని, అందరూ ఒకటే కంగారు పడుతున్నారు కాని, పద్మమాత్రం నిశ్చింత గానే వుంది. ఆపిల్లి ధైర్య మేమిటో మనకు తెలియదు. ఎల్లాగో బామ్మల నెత్తడంకూడా రియిం దనిపించారు. పద్మ ప్రస్తుతం చేసే నేమిటో తెలుసునా? ఇరువది నాలుగుంటలు గావిత్రదేవిపూజ, దేవీధ్యానము, దేవీస్తవ

ములు, ఇంతే ఆమె చేసేదని. బామ్మలనోము చివరలోక వచ్చింది. ఆవేళ అమ్మవారిని వా లాడింపు. పద్మ హడావిడి పడుతోంది. అటు కులు పెరుగులో నానపేసుకుంది. అమ్మవారి లోకూడా చెరువుదాకా వెళ్లటానికి అన్ని ఏర్పాట్లు చేసుకుంది. తల దువ్వి జడ పేసు కుంటుండగా, ప్రత్యేక మొచ్చిందని తండ్రి చెప్పటానికి వచ్చారు.

“ఏమని వచ్చిందండీ?” అంది వాళ్లమ్మ. అల్లుడికి వళ్లు పింపాదిగా వుందిట. పథ్యం నిన్ననే పెట్టేరుట.”

“ఆచేతులో వ్యాకలు పమిటి?” అన్నది పద్మానని.

“నీకే; మీమామగారు ఆగ్రాచీర పంపారు. ‘అబ్బాయివళ్లు నెమ్మదిగా యుండు ట, మనపద్మ అద్వైతమే కారణము గనుక, ఈచీరె ఆమెకు నంకాంతికాన్యగా పంపడ మైనది’ అనికూడా వ్రాశారు ప్రత్యేకంలో.”

“నే చెప్పలేదే అమ్మా! నోముఫలితం. నువ్వే చూద్దువుగానని?” అంది, సంతోషంగా, పద్మ.

“అవునమ్మా, నిజమే. నీ ధైర్యము, నీదే విపూజవల్లనే ఇంతవరకు తేలేం. ఆదేవికి మన మీద పరిపూర్ణకటాక్ష మున్నదన్నమాట.”

“అమ్మా, చీరె చూడు. ఎల్లా వుందో!” అని తల్లి చేతి కందించింది.

“అవునమ్మా, బాగుంది. ఇప్పుడు కట్టు కుని, అమ్మవారివాలలాడింపుకు వెళ్లు. నీవు నాన్నగారిని తెచ్చిపెట్టమని కోరావు కదూ అది సాధిస్తేదేవి యీవిధంగా ఇచ్చింది” అన్నది.

(ప్రేమచందు సింహాచార్య వ్యాసకవి తమను)

౧

కెప్టన్ సాహెబ్, కాశ్మీరివర్తనానె
తొగమన్నా ఎంతయిష్టమో పాతకాలకు వెళ్ల
మంటే జగత్సింగుకు అంతే యిష్టము. అతను
అస్తమానమూ తిరుగుతూఉంటాడు. అప్పు
డప్పుడు జామతోటలోకి వెళ్లి, వెళ్లతోటలు
తోటమాలి తిట్లకూడా ఉత్సాహముతో తిం
టూ ఉంటాడు. నదిమీద పికారుచేస్తూ,
వడవవార్లడింగీలో అవతలవైపువెళ్లకు వెళ్లు
తాడు. తిట్లు తినడము అతనికి సంతోషము.
అటువంటినందర్భము వస్తే చేతిమీదుగా పోగొ
ట్టుకోడు. వెళ్లగ్గురమువెనక చప్పట్లు కొట్ట
డము, ఎక్కాబండిని వెనకనుంచి లాగడము,
వృద్ధానడక అనుసరించడము అతనికి వేడుక
నులు. ముఖ్యమైనవినిమాత్రము చెయ్యడు.
వ్యసనాలకు దాసుడు. పైసా లేకుండా వ్యస
నాలు సాగవు. వీలయినపుడు జగత్సింగు
ఇంట్లోనుంచి రూపాయలు కొట్టివేసేవాడు.
డబ్బు చిక్కకపోతే పాత్రలు, వస్త్రాలూ ఎత్తు
కుపోవడానికి సంకోచించేవాడు కాదు. ఇంట్లో
నీసాలు ఒక్కక్కటే గుడడిబజారుకు (Second-
hand shops) చేర్చేవాడు. వార్లయింట్లో
యెన్నో పూర్వకాలపు వస్తువులుండేవి. ఇప్పుడు
ఒక్కటి నిలివలేదు. ఇతరులకు చాలా ఆశ్చ
ర్యము కలిగేలాగున జగత్సింగుకు ఈకళలో

కాశలము కుదిరింది. ఒకసారి అతను బయటి
వాడు బయటనే అంచులమీదుగా రెండంత
స్త్రుల మేడమీది కెక్కి పెద్ద యిత్తడివల్లెము
తీసుకు దిగినాడు. ఇంట్లోవార్లకు చప్ప
డయినా వినబడలేదు.

అతనితండ్రి భక్తసింగు వార్లడారి పోస్తా
ఫీసులోగుమాస్తా. ఆపోస్తాఫీసును సక్రమశుద్ధ
తిలో పెట్టడానికి ఆయన్ను ఆఫీసర్లు నియ
మించారు. ఆయన వచ్చిన ఉద్దేశ్య మేమీ
సఫలము కాలేదు; పైగా నష్టముకూడా సం
భవించింది. గ్రామాలలో కూరగాయలు,
పిడకలు, వంటచెరుకూ డారికే దొరికేవి.
ఇక్కడ బండు అయిపోయినవి. ఆయన ఎవ్వ
రినీ మందలించలేదు, ఎవరినీ నొక్కిపెట్టలేదు.
ఈదురవస్థలో జగత్సింగు చేనేదొంగనులు
తండ్రికి చాలా వ్యధ కలిగించినవి. ఆయన
యెన్నోసార్లు కొడుకుకు కఠినముగా కొట్టి
నాడు. జగత్సింగు భీమకాయుడయినా నిశ్శ
బ్దముగా దెబ్బలు తింటూఉండేవాడు. చెయ్యి
వట్టుకొన్నట్టుయితే తండ్రి కడవనే లేదు.
అయితే కొడుకుకు గుండెనిబ్బరము లేదు.
దెబ్బలు, తిట్లు, బెదిరింపులు, అతనిమీద
ఏమీ పని చేసేవి కావు.

జగత్సింగు ఇంట్లో అడుగు పెట్టగానే
నాలుగువైపులా గోల పుట్టేది. తల్లి చర

చరా వెల్లిపోయేది. అప్పచెల్లెళ్లు తిట్టేవాళ్లు. ఇంట్లోకి అబోతు వచ్చినట్టయ్యేది. పాపము, నిర్భాగ్యుడు వచ్చినవాడు వచ్చినట్టు కాలికి బుద్ధి చెప్పేవాడు. ఒక్కొక్కసారి రెండు మూడురోజులు అన్నము లేకుండా ఉండేవాడు. అతనిముఖము చూస్తే ఇంట్లోవాళ్లు మండిపడేవాళ్లు. ఈతిరస్కారాలవల్ల అతనికి అభిమానము పోయింది. సిగ్గు విడిచిపెట్టినాడు. ఎక్కడ నిద్ర వస్తే అక్కడ పడుకొనేవాడు. ఏది దొరికితే అది తినేవాడు.

తన దొంగతనపు, సాధనాలు ఇంట్లో వాళ్లకు తెలుస్తున్నకొద్దీ జగత్సింగు జగత్త పడకము ప్రారంభించాడు. ఒకసారి నెలదాకా అతనిఅట సాగలేదు. భంగుడుకాణమువాళ్లకు కొన్నిరూపాయలు బాకీపడ్డాడు. గంజాయి దుకాణమువాళ్లు డబ్బుకోసము నిర్బంధము చెయ్యడము మొదలుపెట్టినారు. మితాయీ దుకాణము వాళ్లు కఠినము చేస్తున్నారు. పాపము, జగత్సింగు బయటికి కదలడానికి వీలు లేకపోయింది. రాత్రింబగళ్లు తదేకదృష్టితో ఉండేవాడు. అతనికి మంచి అవకాశము చిక్కనే లేదు. చివర కొకనాడు అతని అదృష్టము పండింది.

భక్తసింగు రెండుజాములకు పోష్టాఫీసు నుంచి వెళ్లేటప్పుడు భీమాచేసిన కవరు చొక్కాజేబులో వేసుకొన్నాడు. హర్కారా గాని, పోష్టజవాను గాని ఉపద్రవము తేకుండా ఉండేటందుకు అలా చేశాడు. కాని ఇంటికి

రాగానే అంగరక్షా జేబులోనుంచి కవరు తియ్యడము మరిచిపోయినాడు. జగత్సింగు కనిపెట్టుకొని ఉంటున్నాడు. డబ్బు దొరుకు తుండేమో అని జేబులో చెయ్యిపెట్టేసరికి కవరు దొరికింది. అందులో నోట్లు ఉన్నవని తెలిస్తే అతను కవరు ముట్టుకొనేవాడు కాదు.

దానిమీద కొన్ని అణాలచీట్లు అంటించిఉన్నవి. అతను చాలాసార్లు చీట్లు అపహరించి సగముఖరీదుకు అమ్మేవాడు. చప్పున కవరు తీశాడు. అకవరు తెరవగానే నోట్లు బయటపడే సరికి అతను చిక్కున పడ్డాడు. చింపినకవరు నోరు తెరిచి అతని దుష్కార్యాన్ని నిందించసాగింది. పిట్టలను వేటాడడానికి వెల్లి పారపాటున మనిషిమీద గురిపెట్టినవాడి స్థితివలె అయింది అతనిస్థితి. చాలా సిగ్గుపడ్డాడు, పశ్చాత్తాపపడ్డాడు, దుఃఖించాడు. కాని అప్రమాదానికి బరిగేగేడు. అనుభవించే శక్తి అతనికి లేదు. నోట్లు కవరులో పెట్టి జగత్సింగు బయటికి వెల్లిపోయినాడు.

అది వేసంకాలము. మధ్యాహ్నము ఇంట్లో అంతా నిద్రపోతున్నారు. లోకులకు మాత్రము కళ్లు మూతలుపడలేదు. ఈవేళ అతనిచెడుగునకు తగినశిక్ష జరుగుతుంది. అతను ఇంట్లో ఉండడము యుక్తము కాదు; పది పదిహేనురోజులపాటు చల్లగా ఎక్కడికైనా బారడము యుక్తము. అప్పటికి లోకులకోపము తగ్గదు. ఏదో దూరదేశము వెల్లి పని లేకుండా ఉంటే బరకడము కష్టము. స్వగౌరవములో ఇన్నాళ్లు అజ్ఞాతవాసము చెయ్యడము కష్ట

మయింది. ఆచోకి తెలిస్తే కట్టుకడక తప్పదు. దూరప్రదేశానికి వెళ్లుదామంటే ఖర్చులకు దగ్గర వైసా ఉండాలి. ఆకవరులోనుంచి నోట్లు ఎందుకు తియ్యగూడదు? అలా చేస్తే తానే కవరు తెరిచినట్టు తెలిసిపోతుంది. అందులో నుంచి ఒకనోటు తీస్తే ఏమి నష్టము? తండ్రి వద్ద ఉన్న ఉన్నది కదా. లెక్క చెయ్యకుండా ఇచ్చివేస్తాడు. ఇలా ఆలోచించి జగత్స్రింగు పదిరూపాయలనోటు ఒకటి బయటికి తీశాడు. ఆతఃకాలములో కొత్తడివా పుట్టింది. నోట్లు యావత్తూ తీసుకొని పోయి మరో ప్రదేశాన దుకాణము పెడితే చాలా బాగా ఉంటుందని పించింది. ఒక్కొక్కపైసాకోసము చోరీ చెయ్యవలసిన ఆవసరము ఇంకెందు కుంటుంది? తాను కొన్నాళ్లలో డబ్బు కూడబెట్టి ఇంటికి వస్తే లోకులు ఎంత ఆశ్చర్యపడతారు!

జగత్స్రింగు కవరు మల్లీ తీశాడు. అందు లో మొత్తము రెండువందలరూపాయల నోట్లు కనబడ్డవి. వాటితో పాలదుకాణము బాగా సాగుతుంది. మురారికొట్టలో రెండుమూడు చంకీసామాన్లు, నాలుగైదు ఇత్తడిపల్లాలకంటే మరేమున్నవి? కాని ఎంత పటాబోస ముతో ఉంటున్నాడు మురారి? రూపాయి పన్నిడికింద వాడుతున్నాడు. రూపాయలు గుప్పతున్నాడు. లాభము లేకపోతే ఇంతదబ్బా ఎలా నిభాయిస్తాడు? ప్రవాహములో కాలు నిలవక కొట్టుకుపోయే మనిషివలె జగత్స్రింగు మనస్సు స్వాధీనము తప్పిపోయింది. ఆనంద ముగ్ధుడై అతను కల్పనలు చేస్తున్నాడు.

ఆసాయంకాలమే జగత్స్రింగు బాంబేయికి బయలుదేరినాడు.

ముప్పి భక్తసింగుమీద కేసు మరన్నాడే దాఖలయింది.

2

బాంబేయిలో ఇల్లామైదానముమీద బ్యాంకు వాయిస్తున్నారు. రాజపుత్రుల రెజిమెంటు తాలూకు చక్కని పడుచువాళ్లు కవాతు చేస్తున్నారు. వాయువు మేఘాలకు కొత్తకొత్తరూపాలు కల్పించి మల్లీ విచ్చిన్నము చేసేలాగు నేనాధికారి సిపాయీలతో కొత్తకొత్తపూజలు కల్పించి, మల్లీ విడగొట్టుతున్నాడు.

కవాతు పూర్తికాగానే అజానుబాహులైన పడుచువాడు నాయకుడి ఎడటికి పచ్చి నిలబడినాడు.

“పేరేమి?” అన్నాడు నాయకుడు.

భౌజాగ్ధతిని నలం చేసి సిపాయి “జగత్స్రింగు” అన్నాడు

“ఏమి కావలి?”

“నేనలో నన్ను కలిపి తీసుకుపోండి.”

“మరణ మంటే భయం లేదా?”

“లేదు. రాజపుత్రుణ్ణి.”

“చాలా కష్టపడవలసి వస్తుంది.”

“నరే.”

“అదనుకు (Aden) వెళ్లవలసివస్తుంది.”

“సంతోషంతో వెళ్లుతాను.”

కృష్ణుని అతని సమయస్ఫూర్తి, తీర్థబుద్ధి, సాహసమూగ్రహించి వెంటనే ఘోషానికి తీసుకొన్నాడు.

మూడోనాడు రెజిమెంటు ‘అదను’ కు రవానా అయింది. గడప ముందుకు వెళ్లుతున్న కొద్దీ జగత్సింగమనస్సు వెనక్కు వెళ్లుతున్నది. నేలమీద కంటికి కనబడుతున్నంత సేపూ అతను ‘డెక్కు’ మీద నిలుచుని అనురాగముతో భూభాగముకేసి చూస్తూ ఉన్నాడు. భూతటము జలరేఖలో లీనమై పోయినప్పుడు నిట్టూర్పు విడిచి, ముఖము మరుగుచేసుకొని రోదనము చేసినాడు. ప్రియజనము జీవితములో మొదటిసారి అతనికి జ్ఞాపకమువచ్చింది. తన గ్రామము, గంజాయిదుకాణము, పి కాన్లు, స్నేహితులు కళ్లకు కనబడ్డారు. మళ్లీ వాళ్లందరినీ కలుసుకోవడము తటస్థిస్తుందో తటస్థించదో? మనస్సు వికలమై పోయి, సముద్రములో దూకుదామా అని అతనికి ఒకసారి అనిపించింది.

3

జగత్సింగు ‘అదను’లో ఉండగా మూడు నెలలు గడచినవి. మొదట కొత్తవల్ల కొన్నాళ్లు అతను నిష్వేరపోయి ఉన్నాడు. తర్వాత పాత సంస్కారాలు మొలకెత్త సాగినవి. ప్రియజనని మధ్యమధ్య జ్ఞాపకము వస్తున్నది. తండ్రికి కోపము వచ్చినప్పుడూ, అప్పచెల్లెళ్లు ఛీ అనేటప్పుడూ, చుట్టాలు తిరస్కరించేటప్పుడూ

తల్లి అడ్డుపడుతూ ఉండేది. ఒకసారి అతను బబ్బుపడ్డాడు. బతుకుతూ ఉన్నాడని ఎంతమాత్రమూ లేదు. తండ్రికి గాని, అప్పచెల్లెళ్లకు గాని ఏమాత్రమూ చింత లేకపోయింది. తల్లి అతని తలపిడిక్కున కూర్చుని తియ్యటిమాటలు చెప్తూ బాధోపశమనము చేస్తున్నది. ఆ రోజుల్లో మాతృదేవత నిశ్శబ్దముగా ఏడుస్తూ ఉండడము జగత్సింగు ఎన్నో సార్లు చూచాడు. తాను బబ్బువల్ల చిక్కిపోయింది; కొడుకుకు ఉపచారము చేస్తూ తన కేమాత్రమూ కష్టము లేనట్లు భావించేది. జగత్సింగుకు ఆరోజులు జ్ఞాపకమువచ్చినవి. మళ్లీ తల్లిదర్శనము లభిస్తుందా? ఈ ఊరిలో, నిరాశతో, సముద్రము ఒడ్డుకు వెళ్లి అనంతకాల వాహముకేసి గంటలకొద్దీ చూస్తూ ఉండేవాడు. ఇంటికి ఉత్తరము వ్రాతా మనేకోరిక కొన్నాళ్లకు కలిగింది. కాని సిగ్గువల్ల, బడలికవల్ల ఆకోరిక తిరిగిపోతూ ఉండేది. చివరకు ఒకనాడు ఆగలేక ఉత్తరము వ్రాసి, తన అపరాధము తుమించవలెనని ప్రార్థించాడు. అదినుంచి అంతము వరకూ ఉత్తరము భక్తిపూర్ణముగా ఉన్నది. చివర ఈమాటలతో తల్లిని ఓదార్చినాడు:— “అమ్మా, నేను చాలా గందరగోళాలు చేశాను. నావల్ల మీకు దుఃఖము సంప్రాప్తించింది. అదోషా లన్నింటికీ నిజముగా నేను సిగ్గుపడుతున్నాను. బతికి ఉంటే ఏదో చేసి చూపుతానని నమ్ముండి. నేను మీకు మారుడ ననేమాట ఎన్నడూ మరిచిపోను. నా ప్రతిజ్ఞ నెరవేరేటందుకు ఆశీర్వాదించండి.”

మహారాణ ప్రతాపసింగు

కాశీ హిందూ విశ్వవిద్యాలయమునకు సమర్పించుచున్న కృష్ణపురనివాసులు శ్రీ అర్తిబిల్లి మూర్య వారాహునిగారు తయారుచేయించిన పురుష ప్రమాణపు స్థిగ్ధవర్ణచిత్రము (life size oil painting) తాలూకు ఛాయాపటము.

చిత్రకారులు: 'రాణా ప్రతాప్', 'ఖిరీరాజ్యపతన' గ్రంథకర్తలకు శ్రీ సుంజీ మిశ్ర, వెంకటసుబ్బారావుగారు, ఛిత్రపురము.

శరన్నాట్యము

‘హాల్’ నాట్యకత్తెలు శరదృశంపుభావమును కడు రసాందితముగ నిరూపించుచున్నారు.

(G. S. A.)

జగత్సింగ్ గీత తరము పోయేలో వేసి ప్రత్యుత్తరముకోసము ఎదురుచూడడము మొదలు పెట్టినాడు. మానము గడిచిపోయింది, కాని జవాబు రాలేదు. ఆతనికి చాలా ఆందోళన పుట్టింది. ఎందుచేత జవాబు రాలేదు? తల్లికి జబ్బు చెయ్యలేదు గద? కోపము వచ్చి తండ్రి మానము వహించలేదు గద? మరేమీ ఆపద రాలేదు గద? క్యాంపులో ఒక చెట్టుకింద కొందరు సిపాయీలు సాలగ్రామము విడిచిపెట్టి వెళ్లినారు. శ్రద్ధాభక్తులు కల సిపాయీలు కొందరు ఆవిగ్రహముమీద రోజూ అభిషేకము చేస్తూ ఉంటారు. జగత్సింగు వాళ్లను చూచి నవ్వుతూ ఉండేవాడు. కాని ఆరోజు గిరాటుపడ్డవాడిలాగ సాలగ్రామము వచ్చికి వెళ్లి, చాలాసేపు తల వాల్చి కూర్చున్నాడు. ధ్యానమగు్నడై ఉండగా అతన్ని ఎవరో పేరు పెట్టి పిలిచారు. అతను డిపార్టుమెంటు నౌకరు; జగత్సింగుపేర ఉత్తరము తెచ్చాడు. ఉత్తరము చేత్తో పట్టుకొనేసరికి అతనిబట్ట వణికింది. ఈశ్వరుణ్ణి స్తుతించి జగత్సింగు కవరు విప్పి ఉత్తరము చదివినాడు. అందులో “మీనాయనగారిమీద చోకినేరము మోపి అయిదేళ్లు శిక్ష వేశారు. ఈమధ్యము వల్ల మీఅమ్మగారు చనిపోయేట్లు ఉన్నారు. సెలవు దొరికితే ఇంటికి రండి” అని ఉన్నది.

జగత్సింగు వెంటనే కెప్టెనుదగ్గరకు వెళ్లి “హుజూర్, మీఅమ్మగారికి జబ్బుగా ఉన్నది. నాకు సెలవు ధయచేయించండి” అన్నాడు.

కెప్టెను తీవ్రముగా చూచి, “ఇప్పుడు సెలవు దొరకదు” అన్నాడు.

“అయితే నా రాజీనామా అంగీకరించండి.”

“ఇప్పుడు మీలు లేదు.”

“ఇక్కడ ఒక్కతగణముకూడా ఉండలేదు.”

“ఉండవలి, తప్పదు, మీ రంతా శీఘ్రంగా రెజిమెంటులోకి వెళ్లవలసి వస్తుంది.”

“యద్దము జరుగుతుందా! అయితే ఇంటికి వెళ్లను. మే మంతా ఇక్కడనుంచి ఎన్నార్లలో బయలుదేరుతాము?”

“చాలా త్వరలో—రెండుమూడు రోజుల్లో.”

౪

నాలుగుసంవత్సరాలు గడిచినవి. కెప్టెన్ జగత్సింగువంటి యోధ ఆ రెజిమెంటులో లేడు. కఠినమైన అవస్థలలో అతనిసాహసము మరీ చెలరేగుతుంది. ఏసాహసకృత్యములో అందరి ధైర్యాలూ వెనక్కు తగ్గుతనో, వాటిలో నాయకత్వము వహించడము అతనిపని. ఆక్రమణలోనూ, సేనాగమనములోనూ అతను అందరికంటె ముందు ఉండేవాడు. అతను ఎప్పుడూ శాంతదృష్టితో ఉండేవాడు. వినముడు, గంభీరుడు, శాంతచిత్తుడు అయిన అతన్ని ఆసీనద్లా, నౌకద్లా స్లాఘించేవారు. అతనికి పునర్జన్మ వచ్చినట్టుంది. అతనంటే

అభీష్టముకు చాలా విశ్వాసము. ప్రతివిషయము లోనూ వాళ్లు అతనివలననే తీసుకొంటూ ఉండే వారు. ఎవరి నడిగినా అతనివీరకస్యత్యాలు చెపుతారు అతను జర్మనువారి మందుగుండు సామాను కొట్టులో నివ్వచెట్టినసంగతి, తన కెవ్వన్ను మెషీన్ గన్ వారసు పడకుండా బతికించినవిధము, తన నౌకరునిపాయాని బుజాన వేసుకొని ఆడలోనుంచి ఇవరలికి తీసుకు వచ్చినసంగతి వర్ణిస్తారు. అతనికి ప్రాణముమీద తిరిలేకపోవడమే కాకుండా మరణము అన్వేషిస్తున్నాడనిపిస్తుంది.

అయితే రాత్రివేళ అవకాశము చిక్కినప్పుడు జగత్సింగు తనజేరాలలో ఒంటరిగా కూర్చుని, తనవారిసంగతులు స్మరించేవాడు. బాప్పులింగువులు అవశ్యము రావేది. అతను ప్రతిమానమూ తనజీతములో ఎక్కువభాగము ఇంటికిపంపేవాడు. అతను తల్లికి ఉత్తరము వ్రాయనివారము ఉండేదే కాదు. తనదమ్మర్నినల్ల చెరసాలలో బాపడడుతున్న తండ్రిని గురించిన విచారమే జగత్సింగుకు పోయి పాపము, ఎప్పటికీ ఆతను తండ్రిపాదాలమీద శిరస్సు వాల్చి క్షమాన వేడగలుగుతాడో తండ్రి అతని శిరస్సుమీద పాస్తముంచి దీవిస్తాడో!

౫

నాలుగుసంవత్సరాలన్నర అయింది. సాయంకాలము వైసీకైలుద్వారమువద్ద ప్రజలు గుమిగూడినారు. చాలామందిపైలెం శిక్ష

కాలము పూర్తి అయింది. వాళ్లను తీసుకు వెళ్లేటందుకు వాళ్ల చుట్టూలు వచ్చారు. అయితే మాసలి భక్తసింగు తనగదిలో తల వంచుకొని ఉదాసీనభావముతో కూర్చున్నాడు. అతని నడుము వంగిపోయింది. ఒళ్లు ఎముకలపోగు అయింది; చతురు డైనశిల్పి అకాలపీడిత మానవమూర్తిని చేసినట్టు తోస్తుంది. అతనిశిక్ష కూడా పూర్తిఅయింది. కాని అతనియింటి నుంచి ఎవరూ రాలేదు. ఎవరు వస్తారు? వచ్చేమనిషిమాత్రము ఎవ రున్నారు?

ఉత్సాహములో ఖైదీ ఒకడు వచ్చి, అతనిగజము తట్టి, “ఏ భకత్, యింటికాడి నుంచి యెవరైనా వచ్చారా?” అన్నాడు.

“ఇంట్లో ఎవ రున్నారు?” అని భక్తసింగు గద్దవస్వరముతో అన్నాడు.

“ఇంటికి వెళుతారా?”

“నాకు ఇ ల్లెక్కడిది?”

“అయితే ఇక్కడే ఉండిపోతారా?”

“పంపివెయ్యకపోతే ఇక్కడే పడి ఉంటాను.”

అవస్థలు పడి లేచిపోయిన తనకుమారు డిమాట అప్పుడు జ్ఞానమువచ్చింది. ఎవడి మూలాన తనపరువు పోయిందో, వంశానికి అశీర్తి వచ్చిందో, కొంప పోయిందో, వాడి సంగతి అంటేనే అనన్యము. కాని ఆశ కోల్పోయి, అగాధదుఃఖసముద్రములో మునిగి పోతూ ఉన్న అతనికి అగడ్డిచరకే అవలంబన మయింది. పాపము, అసీనుడిసంగతి యే

మయిందో? ఎంత చెడ్డా కన్నకొడుకు. వంశ మర్యాద ఉన్నది. తాను చనిపోతే కన్నీళ్లు విడిచి తర్వాతము విడుస్తాడు. “అయ్యో, ఎన్నడూ అతన్ని తిన్నగా చూడకపోతినే. కాస్త పెంకెతనము చేస్తే యమదూతలాగ మెడలు విరిచేవాణ్ణి. కాళ్లు కడుక్కోకుండా వంటయిల్లోకి ఒకసారి వస్తే శిక్షకింద కోదండము వేశాను. గట్టిగా చూట్టాడితే ఎన్ని సార్లు వాడిలెంపలు వాయగొట్టాను! పుత్ర రత్న ముంటే ఆదరించాను కాను. దాని కిదే శిక్ష. అనురాగబంధము నడిలినప్పుడు కుటుంబసంరక్షణ ఎలా జరుగుతుంది!” అనుకొన్నాడు.

౬

తెల్లవారింది. ఆశారవి ఉదయించి నాడు. ఆనేళ అతని కిరణాలు ఎంత కోమలము, ఎంత మనోహరముగా ఉన్నవి! నాయువు ఎంత సుఖప్రదము, ఆకాశము ఎంత రమణీయము, వృక్షాలు ఎంత వచ్చగా, పక్షుల కలకలము ఎంత శ్రావ్యముగా ఉన్నవి! ద్రౌపది అంతా ఆకాశవర్ణములో రంజితమయినది. భక్తసింగుకు మాత్రము నాలుగుదిక్కులా అంధకారమే. శైలుఆఫీసరు వచ్చినాడు. ఖైదీలు బాగుక్కి నిలుచున్నారు. శైలరు ఒక్కక్కరిని పేరువరనన పిలిచి విచారించేస్తున్నాడు. ఖైదీలముఖాలు ఆశతో వికసించినవి. పిలుపు వచ్చినవాడు సంతోషముతో ఆఫీసరు దగ్గరికి వెళ్లి పరవానా తిసుకొని, వంగి నలూ చేసి, కష్టకాలసహవాసులను కాగిలించుకొని బయటికి వెళ్తున్నాడు. వారిచుట్టాలు పరుగెత్తుకు వచ్చి వాణ్ణి కాగిలించుకొంటున్నారు.

కొందరు కబ్బు, కొందరు మిఠాయిలు పంచి పెట్టుతున్నారు. కొంతమంది శైలుకిద్యోగము లకు ఇనాము లిస్తున్నారు. యమలోకవిగ్రహాలు అనాడు దేవమూర్తు లయినవి.

చివరకు భక్తసింగుపేరు వచ్చింది. అతను తలకాయ వంచుకొని మెల్లిమెల్లిగా శైలరు దగ్గరికి వెళ్లి, ఉదాసీనభావముతో పరవానా తిసుకొని శైలుదర్వాజావైపు వెళ్ళినాడు. ఎడట సముద్రతరంగాలు లేస్తున్నట్టు ఉన్నది. దర్వాజా దాటి అతను నేలమీద చతికిల పడ్డాడు. ఎక్కడికి వెళ్లుతాడు?

ఇంతలో ఒక మిలిటరీఆఫీసరు గుర్రము మీద రావడము చూచాడు. అతను ఖాకీ షర్టు తొడుక్కొన్నాడు. నగిషీపని చేసిన పాగా చుట్టుకొన్నాడు. విచిత్రమైన కళతో గుర్రముమీద కూర్చుని ఉన్నాడు. వెనకాల ఫిటనబండి వస్తూఉంది. శైలుతాలూకు సీపాయిలు ఆఫీసరును చూడగానే బుదూకులు ఎత్తి, బారు తీరి, నలూ చేశారు.

“ఏ అదృష్టవంతుడి కోసమో బండి వస్తున్నది. కొంప అయినా లేని నిర్భాగ్యుణ్ణి నేను” అని భక్తసింగు అనుకొన్నాడు.

మిలిటరీ ఆఫీసరు ఇటూ ఆటూ చూచి, గుర్రము దిగి, సూటిగా భక్తసింగుపదటికి వచ్చి నిలబడ్డాడు.

భక్తసింగు నిదానించి చూచి, ఉలికి పాటుతో లేచి, “ఏమిటి! అబ్బాయి జగత్నింగే!” అన్నాడు.

కుమారుడు రోదనము చేస్తూ తొడి పాదాలమీద వాలినాడు.

వివశములై స్తంభించిన - వవయవములు నిండియెంబు లదృశ్యగతి, నీ
భవనం బొకచిత్రకళా - భవనంబై నన్ను ముంచితైచెం. దరుణీ!
ఇంతసౌందర్యలక్ష్మిత న్నేలుకొనగ - నేలుచున్నది నానయనేందియముగా
నీవసంతప్రభాభాసితావసీత-లంబు మంజులప్రణయానులాలనమున.

తలపై బూవులు, బూలలోన మకరందం బొప్పగా దాల్చి, మా
కల లీనాటికి గాన్పు లయ్యె ననుచున్ గర్వించి, మైవెంచి నీ
లలితారామలతావిలాసవతు లుల్లాసంబుతో, దక్షిణ
విలపించియలాస్యరంగములపై నృత్యంబు గావించెడిన్.

అదిగో! చూతము గొగిలించుకొని యెయ్యారంబుగా నూగుచు
న్నది యామాలతి; నీముఖంబుజముపై సర్తించు వక్రాలకం
బది నామానసవీధి బ్రాకినది; యాహా! విశ్వ మల్లాడుచు
న్నది యామూపులలో నిరంతరము పోనఃపున్యలీలారతిన్.

మధుపానంబున జేసి మైమరచి ఝంఝమ్మంచు నీయామనిన్
కథగా గూరిచి పాడుచున్నవవె లోకం బాలకింపంగ; నీ
మధుపంబుల్ మన పూర్వపు బ్రణయమర్మక్రీడలన్ సర్వమున్
మధుమాసావసరంబునన్ దివిజమర్మంబుల్ ప్రకాశించె బో!

ఒకవిద్యుత్పరిఘట్టనంబు బలె న న్నూగించె; నాపాదమ
స్తకమున్ ఝల్లున పుల్కురించినది నీసౌందర్యలీలామయాం
బకముల్ నాపయి వాలి నాయెదకు స్తబ్ధత్వంబు నెక్కొల్పు, నీ
ప్రకృతిం జూపి మొఱంగిసోదు విది సంభావ్యంబై లీలామయి?

వివరెడుగాలిలో, వినరివేసెడుకోయిలపాటలో, లన
తృప్తినవదళమ్ములో, సుమపరాగములో, లయ మందిపోయి, నా
యసువులు పీచులై, స్వరములై, పయి నద్దినతళ్ళు-బెళ్ళులై
నుసియయి రాలుచున్నవి, మనోమథనంబున జేసి, ప్రాణమా!

ధ్యేయము తానమై తగునతింద్రియదృష్టి గరంగి యొక్కటై
పోయిన యోగపాధకుడువోలె, త్వదీయవసంతహాసకో
భాయిత మాజగత్సృక్పతియందలి నీకళలో గరంగదన్
తోయజనేత్రి నేడు, శ్రుతితో జతగూర్చిన రాగముంబలెన్.

ఎవ డాగం గల డీవసంతమున దేవే! త్రాగుబోతుల్ మనో
భవపుష్పాత్మనిపిడితుల్ సుకవితావ్యామోహలోలాత్ము లీ
భవిపై నీయవతారమున్ గనియు నిన్ బూజించునున్నత్తులం
డెవ డానిగ్రహశాలి? సీమధురమూర్తిన్ నేను బంధించెదన్.

మధునయిపోయె నీస్మరణమాత్రన మామకదేహపాత్రలో
రుధిరము, మర్త్యభావము తిరోహితమై, యమరత్వ మంది, నీ
యధరసుధారసానుభవ మబ్బిననాడు జగంబు లన్నియున్
మధురమరందవారినిధిమగ్నములై నను ముంచి తేల్చువే!

మా వ్యాస కర్తలకు

వ్యాసములు సంపూర్ణముగచిన్నవైజ కాగిరములపై ఒకవైపున మాత్రమే విడితీరము
లతో బంతులు దూరదూరముగా, దిద్దుబాట్లు లేకుండ, తిన్నగా వ్రాసి వర్ణక్రమమునను
తప్పకుండా లేకుండ మించుకొని పంప వేడికోలు. లేకున్న ముద్రణకార్యములయందు మిగుల
కష్టము కలుగుటయే కాక తప్పులుకూడ నిలిచిపోవునని మనవి. ప్రకటింపనివ్యాసముల తమకు
ప్రిష్టిపంపుటకయితపాలువిళ్లలు పంపవలయును.

సంపాదకుడు, 'భారతి'.

పిట్ట కథలు.

తాతా-అవ్వ

అనగనగా ఒకపూల్లో ఒకతాతా అవ్వా పుండేవారు. తాత యవ్వనంలో సుబేదారు. ఆకాలంవాటిది నూరువరహాలుచేసే గుజ్జు వొకటి వుంది. కాలంగడిచినకొద్దీ యింట్లో గడిచేమార్గం లేక తాత అవ్వతో ఆలోచించి గుజ్జు నమ్మటానికి పొరుగుూరునంతకు బయలుదేరాడు.

దారిలో ఒకకాపు ఒకఆవును తోలుకు వస్తూవుండడం చూసాడు. 'అబ్బీ, ఎక్కడికి వెళ్తున్నావు?'

'పొరుగుూరినంతకు ఆవు నమ్మటానికి.'

తాతగుండెల్లో పెరపెర లాడింది. ఎల్లా గన్నా ఆవును తీసుకుంటే తనదర్జదం తీరుతుందనుకున్నాడు. అడిగాడు. వామా—నందరూ పాయలగుజ్జు చేయదు గనుకనా!—ఒక్కరుని గుజ్జుతో చల్లగ దాటాడు.

ఇంకా కొంచెందూరం వచ్చేటప్పటికి యింకొక డొక నల్లనికంచీమేకను తోలుకొస్తున్నాడు. తాత వానితో మొదటిధోరణ్ణే బేరమాడి ఆవు నిచ్చి మేక నుచ్చుకున్నాడు. ఇంకో రవ్వంతదూరము వెళ్లేటప్పటికి కింకోడు చక్కని కోడిని తీసుకుపోతూంటే దానివలన సంసారం

అతితేలికగా గడవవచ్చు ననుకుని యెట్లాగయితేనేం ఘట్టిగా బేరంచేసి కోన్నీ తీసుకుని, యింకా కొంచెందూరం వెళ్లేటప్పటికి ఘుమఘుమ వాసనేస్తున్న వెలగపల్లని అమ్మకానికి తీసుకెళుతున్న ఒకముసలి దెదురుపడింది. వాటి వాసనచూసేటప్పటికి బేలైపోయి దానికి కోడిపిల్ల నిచ్చి వెలగపల్లని తీసుకున్నాడు. వస్తూ దారిలో ఒకనీత్రంలో ఆగాడు.

ఆనీత్రంలో కొందరువర్తకులు మతాం చేసివున్నారు. వాళ్లల్లో కొంచెం నోటిదూల పున్నవాడు 'తాతా, నీదగ్గి రున్న దేమిటి, అంత ఘుమఘుమలాడుతోంది?' అన్నాడు. దాంతో తాత తనకెలిని కంతా సంజోషిస్తారని జరిగిందంతా పూనగ్రుచ్చినట్టు చెప్పాడు. అదివిని ఆవర్తకుడు 'అయితే నీకు ఇంటికి వెళ్లగానే శ్చింగారకట్టతో పూజ పున్నదన్నమాట' అన్నాడు. దాంతో తాత మండిపడి, 'బేరారా, నువ్వు చూడు, నీమాటలు చూడు; నా పెళ్లామంటే అంతతేలికగా పుందా నీకు? దానంతవత్రివతాశిరోరత్న మింకోటి లేదు. నే నింటి కల్లి జరిగిందంతా చెప్పగానే నాపెళ్లాం నమ్మ కొగలించుకుని 'నువ్వుగా

యింతవని చేనేత్రు' అంటుంది" అన్నాడు. అప్పటికి ఆకోమటిలిద్దరూ పూజకాలేక, "అ, చూద్దాం కాదూ?" అన్నాడు. దాంతో వాల్లిద్దరూ పెద్దపూజకాలివడి, చివరికి నిజంగా అవ్వగనక తాతను కాగలించుకునేటట్టుయితే మామూ కాకు తాకు నూరువరహా లిచ్చేటట్టు పందెం కట్టాడు. ఇక సత్రంలో మధ్యవర్తులై కేం తక్కువ? అంతా మధ్యవర్తులై బయలు దేరారు.

'గుడ్డా న్నెంత కమ్మవు?' 'గుడ్డా నిచ్చి పూటకు నేరుపా లిచ్చే ఆవును తీసుకున్నాను.' 'అ! నేరుపాలిచ్చే ఆవే!! యింకేంవుంది!! పాలు, పెరుగు, వెయ్యి కావలసినంత. ఒకళ్ళ కివ్వచ్చు, మనం తాగచ్చు' అని గుక్కటివ్వకోకుండా అదేభోరణ్ణి చెప్పి, 'ఆవేది' అంది ఆవ్వ. 'ఆవు నిచ్చి మంచి నల్లని కంచీమేక నుచ్చుకున్నాను.' 'ఏమి లేమిటి! కంచీమేకనా!! పెద్దవ ముష్టిఆవు, దానిమొ ఘాన్న రోజుకు అర్ధరూపాయి మేత తగ లెయ్యాలి. మేకయితే కంచెంబడి పోయి మేసి వస్తుంది. ఏడాదికి పిల్ల రైడతాయి. ఓ! కావల సినంతమంద. ఏదీ, మేకఏది?'

'మేకనిచ్చి చక్కనికోడిని తీసుకున్నాను.'

'ఎవ్వ! సెహబాన్!! పెద్దవమేక యిం టినిండా వెంటిక లేస్తుంది. కోడి రోజుకు ఒక గుడ్డు పెడుతుంది. తెల్లవారికట్ల కూస్తుంది. ఏదీ? నాముద్దుకోడి, ఏదీ, నానరాలకోడి?'

'దానికి నువ్వు చాకీరీ చేయలేవని కోడ్నిచ్చి యీఘమఘమలాడే వెలగవల్లని తీసుకు న్నాను.'

దాంతో ఆయిల్లాలు పట్టరానినంతోనే ముతలో, 'ఎవ్వ! నామొగుడు కాబట్టి యింత వని చేనేత్రు. ఇండాక పొరుగింటిపల్లెమ్మనివడి గితే రెండువెలగవ ల్లివ్వటానికి మొఘమొ ఘాలు చూసుకుంది. దానికి మొఘాన్న కొట్టి నట్టు వాలుగుకాయలిచ్చి వస్తాను' అని తాత ను కాగలించుకుని అంతా చూస్తూవుండగానే ముదెట్టుకుంది.

అంతా తెల్లపొయ్యారు. 'గంతకు నగిన పొంతరా!' అనుకున్నారు. వీళ్లసంభాషణ వింటూ వివర్ణవదనుడై వున్నకోమటి కుడ్డోడి చేత నూరువరహాలు కక్కించారు, మళ్ళీ ఎప్ప టికి అల్లాంటినోటిదూల లేకుండా వుండేటట్టు. ఎట్లాగయితేనేం, తాత గుడ్డాఖరీదు నూరువర హాలు సంపాదించాడు. కథకుం పీఠికసంప్రదింకి.

పోరు నష్టి - పొందు లాభం

మద్దులపల్లి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు

అనగా అనగా వాహనాల్లో యిద్దరుండేవాళ్లు. వాళ్లకు చిన్నప్పట్నుంచీ బద్ధద్వేషం. ఆకుకునే కాలంలోనే వాళ్లకి వాహనాన్ని మించి వాహనంబాలని పోరాటం. అంచేత మొదలైతేనే వేసినా వాహనికంటే వాహనం రెక్కువగా చేస్తూండేవాళ్లు. ఇలా కొంతకాలం గడిచిపోయింది. ఒకనాడు వాళ్లలో వాహనికి రెండోవాడికి తెలియకుండా అడవి కెళ్లి తపస్సుచేసి దేవుణ్ణి మెప్పించి వాడి కంటే తా నెక్కువదర్జాలో వుండటానికి వరాలు పొందాలని బుద్ధి వుట్టింది. వెంటనే రెండోవాడికి తెలియకుండా చక్కా అడవి కెళ్లి దేవుణ్ణిగూర్చి తపస్సుచెయ్యటం మొదలెట్టాడు.

రెండోవాడప్పుడే అనుమానంపడ్డాడు. మొదటివాడు తపస్సుచేస్తూండటం కనుక్కొన్నాడు. ఒకరి వారే, ఏమనాకు తెలియకుండా తపస్సుచేస్తున్నాడు. నాకంటే తాను మహాగొప్పాడు కావాలని, దేవుణ్ణి మెప్పించి వరాలు పొందటానికి కాబోలు ఈపన్నాగం పన్నాడు—అని తానుగూడా ఆలాగే చేసి వాడికంటే మెక్కువవరాలు పొందాలని అనుకొన్నాడు. వెంటనే వెళ్లి వాడి కెదురూగా కూచుని వాడికంటే నిత్యం తపస్సుచేయటం మొదలెట్టాడు.

వాళ్ల మనస్సులోని పుద్దేశాలు కనిపెట్టాడు దేవుడు. వాళ్లకి కలిగిన యీదురుద్దే

శాలకి తగినప్రాయశ్చిత్తం చేయాలని అనుకొన్నాడు. మొదటివాడిదగ్గట ప్రత్యక్షం అయ్యాడు. 'ఒరే, నేను దేవుణ్ణి. నీతపస్సుకు మెచ్చాను. నీ కేంవరం కావాలో అడుగు యిస్తా'నన్నాడు. వాడు చాలా సంతోషించాడు కాని, 'నేనొకపూ రదిగిలినా వాడు రెండు వర్ణదుగుతాడేమో! నేనొకరాజ్యం యిమ్మడినా వాడు రెండురాజ్యా లడుగుతాడేమో' దేవుడు ముందే నాదగ్గటికి వచ్చేశాడు. వాణ్ణిగిన తర్వాత నన్నడిగంటే బాగుండేది. ఇప్పుడు బలే చిక్కొచ్చింది. ఏం చెయ్యనా' అని ఆలోచించాడు. చివరికి మంచిపుపాయం ఒకటి కనిపెట్టాడు. దేవునితో 'స్వామీ, అదిగో అక్కడ తపస్సుచేస్తూండేవాడి కేమిస్తావో అంతకు రెండింతలు నా కి'మ్మన్నాడు వాడు. సరేనని చెప్పి రెండోవాడిదగ్గటి కెళ్లి, 'ఒరే, నేను దేవుణ్ణి; నీతపస్సుకు మెచ్చి వరాలియ్య వచ్చాను. నీ కేం వరం కావాలో కోరుకో' అన్నాడు భగవంతుడు. వాళ్లమనస్సుల్లో వుండే తుట్ర కనిపెట్టాడు గనుక అంతటితో పోనీక వాడితో 'వారే, అదిగో అక్కడ తపస్సుచేస్తూన్నాడే, వాడు నీ వడిగినంతకు రెండంతలు తనకు కావా లన్నాడు. నీ వేం కోరుతావో కోరూ' అని చెప్పాడు. 'ఒకరి వారే, యెంతయుక్తి పన్నాడురా, ఏలాగైతేనేం నేను వాణ్ణి మించేలా వరం పొందటానికి ఏలుగాకుండా చేశాడు' అని కొంతనే

పోలోచించాడు. చివరకు తనకి నష్టం అయినా వాడు చెడిపోయే వొక్కప్రవా యాన్ని కనిపెట్టి, 'స్వామీ! ఆరా అయితే, నా కొక్క కన్ను పోయేట్లు వరం దయ చెయ్యండి' అన్నాడు. వాళ్లకోరికలని చూసి దేవుడు తనలో తాను నవ్వుకున్నాడు. ఇద్దరికీ

తగినప్రాయశ్చిత్తమే అయిందనుకొని ఆనందించి, 'నరే, ఆరానే' అన్నాడు రెండో వాడితో. అవకాశాన్ని అంతర్ధాన మయ్యాడు దేవుడు. రెండోవాడి కొక్కకన్ను, మొదటివాడికి రెండుకండ్లు పోయాయి.

కథ కంటికి, మన మింటికి పోయాయా.

అతివాగుడు

దశిక వెంకటరత్నంగారు

ఒకడొడ్డో ఒకబ్రాహ్మణుడు ముడేవాడు. ఆయన పేరు గంగాధరుడు. ఆయనకు చాలా గోవు వచ్చింది. గంగాధరుడు గోవును భాగ్యం ఉండేది. తనపొలములో ఒకచెరువును త్రవ్వించాడు. వ్రతి కోహుపొలమువెళ్లి సాయం త్రము నరకు ఉండి రాత్రికి ఇల్లు చేరే వాడు. తిరిగి ఉదయమునే వెళ్లే వాడు.

ఉదయమున పొలము వెళ్లే సరికి చెరువు గట్టు గండిపడి వుండేది. దానిని బాగుచేయించి రాత్రికి యిల్లు చేరుకూడండేవాడు. మళ్ళీ వెళ్లి చూచేసరికి గండిపడి వుండేది. తిరుగా బాగుచేయించేవాడు.

కొన్నాళ్లు ఇలా జరిగింది. గంగాధరునకు ప్రాణం విసిగింది. ఈగండి ఎవకు పడు తోందో కనిపెట్టాలనుకొని ఆరా తి అక్కడనే ఉన్నాడు.

చూచేడు. ఆగోవు తనకొమ్ములతోను డెక్కల తోను గట్టును గండిచేసింది. ఈఅందమైన గోవును చూచి గంగాధరుడు పరవశుడై పోయాడు. ఈగోవు ఎక్కడనుండి వచ్చిందో, ఎక్కడకు వెళుతుందో చూడాలని మెల్లగా వెళ్లి దానితోకను పట్టుకున్నాడు.

గోవు ఆకాశమార్గాన్ని పోయి కైలాసం చేరింది. ఒకచోట ఆగింది. గంగాధరుడు ఆతోకను వదలి ఆ కైలాసములోని చిత్రములు చూచుటకు బయలుదేరేడు. అంతా తిరిగేడు.

తిరుగగా తిరుగగా గంగాధరునకు ఒక చోట పెద్దపెద్దమిథాయిఉండలు, మరొకచోట పెద్దపెద్ద సున్నిఉండలు, ఇంకొకచోట పెద్ద పెద్ద అరిసెలు కనబడ్డాయి. వాటిని తినాలని భ్రమ కలిగి కొంచెముకొంచెము తిన్నాడు.

ఇంటికి పోదామని బయలుదేరాడు. గోవు బయలుదేరేచోటకు వచ్చేడు. యథాప్రకారం గోవు వచ్చింది. తిరిగి దానితోకను పట్టుకొన్నాడు. గోవు ఆకాశమార్గాన్ని బయలుదేరి చెరువుగట్టుకు వచ్చి చేరింది. గంగాధరుడు తోకను వదలి యింటికి చేరేడు.

“నేను కైలాసం వెళ్లేను. చెప్పలేనరాలా బాబూ! ఆ కైలాసంలో ఎంతెంత మనవసున్ని ఉండలో, ఎంతెంత మితాయిఉండలో, ఎంతెంత అరిసెలో, చూడాలే కాని చెప్పలేను. వాటిని తిననివాళ్ల బతుకెందుకు?” అని తన స్నేహితులందరికీ చెప్పేడు.

“నీ కేలా కనుపించాయి? అక్కడకు ఏలా వెళ్లేవు?” అని గంగాధరుని అడిగేరు.

గంగాధరుడు జరిగినదంతా చెప్పేడు.

“మమ్ములనుకూడా తీసుకు వెళ్లి చూపించి పెట్టె”మని గంగాధరుని ప్రార్థించేరు.

“సరే, రమ్మన్నాడు.

వారందరు గోవు వచ్చేవేళకు చెరువుగట్టుకు వెళ్లేరు. గోవు వచ్చింది. మొదట గంగాధరుడు ఇదివరకువలెనే రెండుచేతుల గోవుతోకను పట్టుకున్నాడు. వానికాళ్లు ఒకడు,

తిరిగి వానికాళ్లు ఇంకొకడు, ఇలా ఒకరికాళ్లు ఒకరు పట్టుకున్నారు.

గోవు బయలుదేరింది. సగంమారం వెళ్లింది. స్నేహితులు ఆసున్ని ఉండలు, మిథాయి ఉండలు చూడాలని తొందరపడుచున్నారు. ఓపిక పట్టలేకపోయారు. “సున్ని ఉండలు, మిథాయి ఉండలు ఎంతెంత తున్నా యో చెప్ప” మని గంగాధరుని తొందరచేశారు. తోక మొదట

“ఇంతంత ఉన్నాయి”

పట్టుకున్న గంగాధరునకుకూడా వాటికి ఎక్కువకోరిక యుండడంచేత రెండుచేతులు వదలి “ఇంతంత ఉన్నాయి”యని చూపించేడు. గోవు కైలాసం చేరిపోయింది.

గంగాధరుడు చూపినఉండలు స్నేహితులకు బాగా కనుపించాయి. గంగాధరుడు తన స్నేహితులతోకూడవారిఅతివాగుడుచేత క్రింద పడి యమలోకంచేరేడు. మనం ఇంటికిచేరము.

౫ ప్రకీర్ణాలు

... ..

కన్నతల్లిని బోలలేవు చుట్టాలు
పట్టుచీరను బోలలేవు చీరలు
పరమాత్మ నిను బోలలేవు చుట్టాలు
పెల్లచీరను బోలలేవు చీరలు
వేదమ్ము నిను బోలలేవు చదువులు.

తారగారింటనే తూతూలపెల్లి
బూరిము క్కడుగుతే బుగ్గ పొడిచేరు
గారిము క్కడుగుతే కసిరి కొట్టేరు
అరిసిము క్కడుగుతే అదిమి రన్నేరు.

ఏకేకు బార యెల్లుండి సంత

... ..

రోక లెత్తలేను రో లెత్తలేను
చేమపూకడియంపుచె య్యెత్తలేను.

నో రెంగి లాయెనే చెయ్యెంగి లాయె
చెయ్యి కడుగ నీగ్గియ్యి చెల్లెలమ్మాయి.

కూకుంటె లెగలేదు కూరాకు తెంపలేదు
కొట్టొస్త డోలప్ప సిగ్గొస్తది,

కూడు తింటావా తమ్మా?
కూకుండే వున్నా నమ్మా.

అంటలి తింటావా తమ్మా?

అమిరే వున్నా నమ్మా.

గడ్డి కొస్తావా తమ్మా?

గడ్డి యుం డొస్తా నమ్మా.

గిద్దె పెసరాపప్పు గిన్నెతోనే వండి
వద్దవ ద్దనగానె వడ్డించి పెళుడు.
పొద్దుటన్నంలోకి పొలములో కల్లి

... ..

చిన్నారి పొన్నారి చిన్నకోవెలవు
చిగురుమామిడికింద చిన్నకోవెలవు.

... ..

చిమడకే చిమడకే ఓచింతకాయ
ను వ్వెంత చిమిడినా నీపుల్ల పోదు.

ఉడకకే వుడకకే ఓపుల్లిపాయ
ను వ్వెంత వుడికినా నీకంపు పోదు.

వదినగారలు టూరు వాసి గలవారు
వండబోయినచోట కుండ నాకేరు.
బావగారలు మీరు భక్తి కలవారు
నిండివున్న సభలోను పిండి బుక్కేరు.

... ..

ఆకలికి వేళాయె అమ్మతలు పాయె
అమ్మగారింటికే పోను బుద్ధాయె.

షనంటె నావొళ్లు భారకిస్తుంది
భోజనమంటె నావొళ్లు పొంగిపోతుంది.

మొండికత్తినిదాన్ని మొగు డేమి చేసు
లబ్ధ మాలినదాన్ని రా కేమి చేసు
సిగ్గుమాలినదాన్ని శివు డేమి చేసు.

అమ్మనా డెరగనే ప్రయ్యా,
అబ్బరా డెరగనే ప్రయ్యా,
మొగుడునా డెరగనే మోకులుయ్యా.

చూచీది కళ్లమ్మ చూచీది మొహం
నీ కేమి కలుగునే నిర్భాగ్యురాల.

ఏకాసి వచ్చింది రాకాసిలాగ
బ్రాహ్మల్లపాలింట పెనుభూత మాయె.

తోడికోడలు నాకు తోడాయె నమ్మ
దొంగతిల్లకు మాకు సందాయె నమ్మ.

ఊరు మంచిదని ప్రబ్బకురా అబ్బ
పూల్లోను దీపమ్ము పెట్టిన్నదాక.
అలి మంచిదని ప్రబ్బకురా అబ్బ
అయింటికావరం చేసిన్నదాక.

సంవత్సరేతనే చావ తీరాదు
యముడిక్కి చెప్పండి రా తీరదాని.

చుక్క తెల్లవారె తూర్పు తెల్లవారె
తులిసెమ్మ పెనిమిటిని యేమిన్ని లేపు.
“కలవలచెల్లోకి నీళ్లు చేరేయి
కాళ్లు కడుగ మీకు వేళాయె లెండి.
మొగ్గల్లచెల్లోకి నీళ్లు చేరేయి
మొహము కడుగ మీకు వేళాయె లెండి.”

బూరుగ పూసింది బూరువనంలో

... ..

కోట సింగరాజు మాటవాసి కైన
గంగమాంబచేత గణుతి కక్క
గంగమాంబ మొత్తా గయ్యాళి యైతేను
సింగరాజు యేమి చేయగలడు.

వంకాయ వండేను వరికూడు వండేను
తినమనీ చెప్పవే తడికా తడికా,
వగలాడిమాటలకు వల్లంతా మండింది
వద్దనీ చెప్పవే తడికా తడికా

... ..
... ..

కట్టచీర తెచ్చేను పెట్టిలోను పెట్టేను
కట్టకోమని చెప్పవే తడికాతడికా.

గడవలలోకల్ల యేగడవ తీరు?
మహాలక్ష్మీ వసియించు మాగడవ తీరు.
వీధులలోకల్ల యేవీధి తీరు?
విద్యాలసులు నడచిన్న మావీధి తీరు.
అరుగులలోకల్ల యేఅరుగు తీరు?
పండితులు కూచున్న మాఅరుగు తీరు.

వానదేవుడ నీకు వరవచ్చెల్లెని
వర్షాలు కురిపించు వరిమల్లలోను.
కురిసింది మాపూర కుంభవర్షమ్ము
పండేయి మాచేలు పల్లంపుభూమి
నూర్పించి తెచ్చేరు నూరుగరిపెల్లు
పండించి తెచ్చేరు పంటకాపుల్లు
ఎక్కలేని గట్టు దిగలేని మెట్టు
చూలింతలు పోసేరు చుక్కల్లపొడుగు
బాలింతలు పోసేరు పర్వతాలపొడుగు
నూనెతో పులగాలు మాయెడ్లు మేసె.

వన్నెందుధాన్యాలు వానశేవుడా
 పంటమీద పండాళి వానదేవుడా
 వన్నెందుధాన్యాలు...
 పంటచేలు పండాళి...
 పంటచేలు పండాళి...
 మాకడుపు నిండాళి...
 పేద సాద బరకాళి...
 కూలి నాలి దొరకాళి...
 పారిపోయిన బావ...
 పరిగెడుతు రావాలి...
 ఊరి కెళ్లిన బావ...
 ఉరికురికి రావాలి...
 తల్లి లేని బిడ్డలు...
 తల్లాటపడతారు...
 తండ్రి లేని బిడ్డలు...
 తల్లాటపడతారు...
 పసిబిడ్డ బాలకులు...
 తల్లాటపడతారు...
 చేతుల మబ్బు పట్టి...
 చెరువంత నిండాళి...
 తూరుపున మబ్బు పట్టి...
 తుల్లి తుల్లి కురవాలి...
 పడమటను మబ్బు పట్టి...
 పట్టి పట్టి కురవాలి...
 ఉత్తరాన్ని మబ్బు పట్టి...
 ఇరిమి మెరిమి కురవాలి...

దక్షిణాన్ని మబ్బు పట్టి...
 జల్లుజల్లున కురవాలి...
 ఈగతల్లి నీల్లాడి...
 వీధి వీధి నిండాళి...
 దోమతల్లి నీల్లాడి...
 దొడ్డెల్ల నిండాళి...
 వాముతల్లి నీల్లాడి...
 పంటచేల్లో తిరగాలి...
 కప్పతల్లి నీల్లాడి...
 కడవపంచల కుయ్యాలి...
 కురవాలి కురవాలి...
 కుంభవృష్టి కురవాలి...
 డబ్బుకు తవ్విడుబియ్యం...
 మనిషి కిద్దరు పెల్లాలు...
 వానోస్తే వామకైన...
 కురవాలి కురవాలి...
 మూడురోజుల యెండ...
 ముప్పైరోజుల ముసురు...

[మోచేటి పద్మమ్మతోమలూని సాయంకాలవర్ణన]

మోచేటి పద్మమ్మ పట్టేటివేళ
 మొగ్గలు తామర్లు పూచేటివేళ
 బీరాయి పువ్వులు పూచేటివేళ
 బిందెల్ల ప్రదకమ్ము తెచ్చేటివేళ
 కాకరాయి పువ్వులు పూచేటివేళ
 కడవలతో ప్రదకమ్ము తెచ్చేటివేళ

గుమ్మడి పువ్వులు పూచేటివేళ
గుండిగలతో పుదకమ్ము తెచ్చేటివేళ
ఆనపాయి పువ్వులు పూచేటివేళ
అటిగలతో పుదకమ్ము తెచ్చేటివేళ
చిక్కుడాయి పువ్వులు పూచేటివేళ
చిప్పల్ల గంధమ్ముతేనేటివేళ
ఆవులు గోవులు వచ్చేటివేళ
ఆంబోతు రంకిల్లు వేసేటివేళ
సంధింటి దీపమ్ము పెట్టేటివేళ

చాకింటి మడతల్లు తెచ్చేటివేళ
అన్నల్లు అందలా తెచ్చేటివేళ
బావల్లు పల్లకీ లెక్కేటివేళ
తమ్ముల్లు తాంబూలం వేసేటివేళ
మరుదుల్లు మరి జూద మాడేటివేళ
కూతుల్లు గుండిగలు దింపేటివేళ
కోడల్లు కొటువనుపు కొట్టేటివేళ
చెల్లెల్లు చేమంతలు ముడిచేటివేళ
వదినెల్లు వంటల్లు పండేటివేళ.

రక్కెసపాద

సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు

క్రమరథావంబుఁ గంటకాకారముగను
వెలికిఁ గ్రక్కుచుననభిగమ్యతపహింతు
వో చెనఁటి రక్కెసా! తెచ్చుగదవె? నాకు
అన్నలా, తమ్ములా, నీకు ననురకోటి?
వల్లరీసుందరులు చెఱపట్టఁగఁబడి
తేఱిరొద కుంయ్యపెట్టుచు చెనలఁ బ్రాఁక
బ్రహ్మరాక్షసివలె నున్ననిన్నుఁ గాంచి
భయముమై డాయ రెవ్వరుఁ బ్రాపాసంగ.
మానిసుల కోడి శరణాగతంబులయిన
పావతేంద్రకు సభయప్రదాన మిత్తు
పెల్లపుడు వారివైని గ్రుడ్లెట్టఁజేసి
పండ్లమీఁ మిట్టిమిట్టిచూచెదవు కూళ!
మొరటుదనమును దద్దయు మొండితనము
ఎదుగుచున్నది నానాఁడు తలలు వేసి
ఊచముట్టుగఁ బెకలించుబా మొక్కండు
ఎల్లిప్రాద్దుట నీపొగ రడఁగు నంత.

క మ్మి ప ని

కొ. న.సింహాచారి గారు

పూ ల ఉ ట్టి

సుమారు రెండడుగులనిడివిగల కమ్మిని దీసికొని దానికొనలను ఉంగరములవలె వంచు కొనవలెను (చిత్రము 1). దానిని చిత్రము 2 నందువలె వలయముగా వంచుకొని కొనల యందలి ఉంగరములను చేర్చి బిగించవలెను.

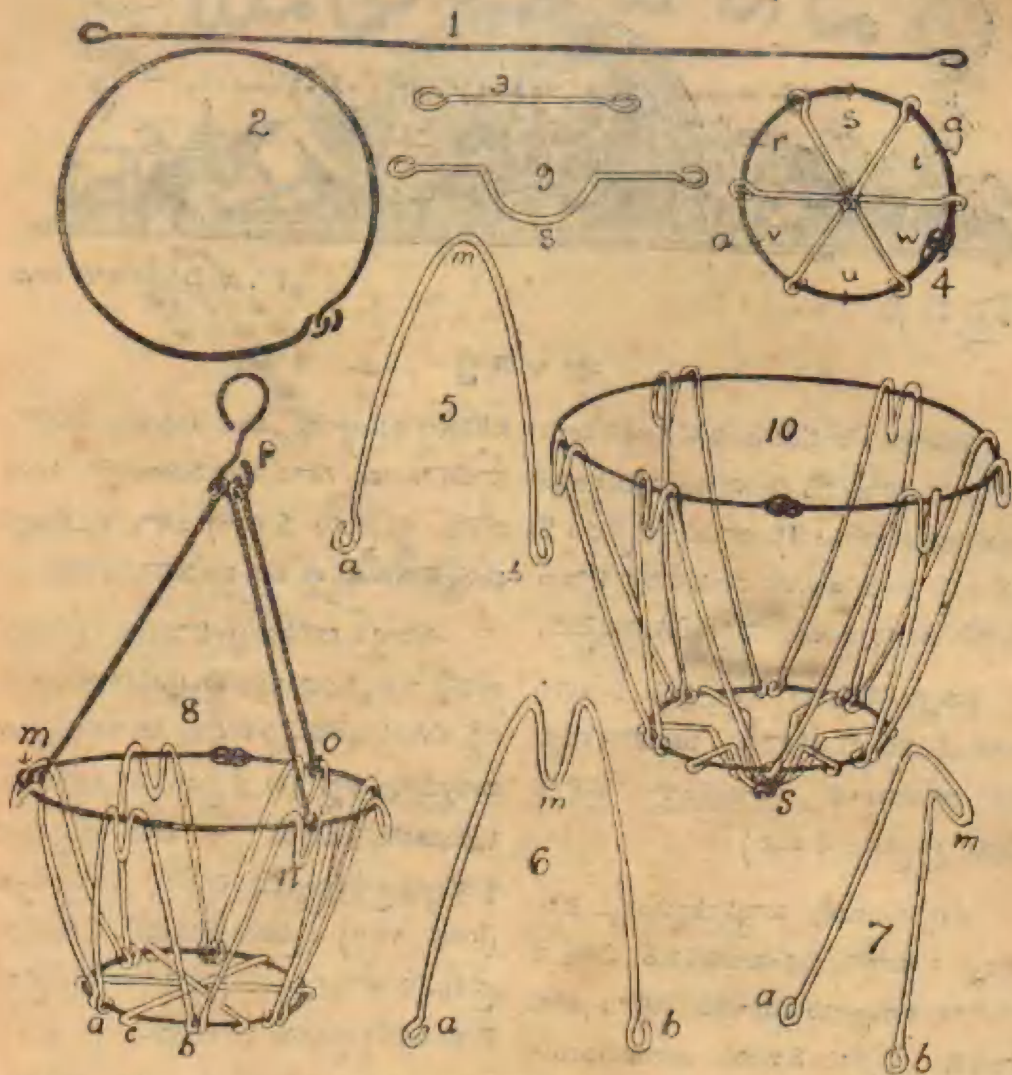
పిమ్మట సుమారు ఒక అడుగు నిడివిగల ముత్యముక కమ్మిని దీసికొని, ముదటి కమ్మివలెనే దానినిగూడ వలయముగా చేసికొనవలెను (చిత్రము 4 a. a.)

చిన్నవలయపు వ్యాసముయొక్క కొలతకన్న సుమారు ఒకయంగుళము ఎక్కువ కొలతగల కమ్మిలను మూటిని దీసికొని వాటి కొనలను చిత్రము 3 నందు జూపినవిధముగ వంచుకొనవలెను. కొనలను వంచినతర్వాత కమ్మిలకొలత చిన్నవలయపు వ్యాసమునకు సమానముగా నుండవలెను. ఈమూడుకమ్మిలను చిన్నవలయమునకు బండిచక్రపుటాకులవలె బిగించవలెను. (చిత్రము 4.) పిమ్మట కమ్మిలనన్నిటిని c వద్ద సన్ననికమ్మితో కట్టవలెను. పిమ్మట సుమారు ఒక్కొక్క అడుగు

నిడివిగల కమ్మిలను ముతీ ఆరింటిని దీసికొని వాటికొనలను గూడ ఉంగరములవలె వంచవలెను (చిత్రము 5 a. b.) ఒక్కొక్క కమ్మిని మధ్యకొనమున m వద్ద వంచుకొనవలెను.

తర్వాత ఆరుకమ్మిలకొనలను చిత్రము 4 నందలి చిన్నవలయమునకు rs, st, tw, wu, uv, vr, వద్ద బిగించవలెను. తర్వాత నీఆరుకమ్మిలను మధ్యపంపులవద్ద (m చిత్రము 5) ఒకయంగుళమువఱకు వెనుకకు వంచవలెను. అట్లు వంచి నపిమ్మట ప్రతికమ్మియు ఎదురుగా జూచినప్పుడు (front view) చిత్రము 6 నందలి విధముగను, ప్రక్కకు జూచినప్పుడు (side view) చిత్రము 7 నందలివిధముగను నగుచును.

పిమ్మట పెద్దవలయమునకు ఈయారు కమ్మిల మధ్యపంపులను తగిలించవలెను. (చిత్రము 8). ముతీ మూడుకమ్మిలను (చిత్రము 8 m n o) దీసికొని వాటికొనలను వంచి ఉట్టియొక్క పైపెద్దవలయమునకు ఉట్టిత్రాళ్లవలె బిగించవలెను. ఈమూడుకమ్మిలనిడివి ఎంత మైనను ఉండవచ్చును. వాటి పైకొనలకు

ఒకకొక్కని చేసి (చిత్రము 8 p) తగిలించిన
యెడల ఉట్టి పూర్తియగును.

చిత్రము 8 యందలి ఉట్టియొక్క అడుగు
భాగము చదరముగా నున్నది. దానిని చిత్ర
ము 10 యందలి ఉట్టియొక్క అడుగుభాగము

మధ్య పల్లముగా నుండునట్లుండవలె నన్న
యెడల, అడుగుభాగమున వేసిన మూడుకమ్ము
లను చిత్రము 8 నందవలె కాక, చిత్రము 9
యందువలె మధ్య (s) కొంత వంపుగా జేసికొన
వలెను. చిత్రము 10 యందు 3 వద్ద నుండునట్లు
పల్ల మేర్పడును.

మనశ్శీలిని (పైకోగ్రాఫ్ - Psychograph)

వాషింగ్టన్ విశ్వవిద్యాలయమున ఏడవ వార్షిక పారిశ్రామిక శాస్త్ర ప్రదర్శనమున చూపబడిన మిక్కిలి చిత్రాకర్షకమున వస్తువులలో నొకటి. దీనిని 'పైకోగ్రాఫ్' అందురు. మనుజుని మానసికములైన శక్తులు, సంస్కారములు యథాతథముగా పరిశీలింపి, ప్రత్యేక మొకకాకితముపై వైద్యురవిధానమున ఎక్కించును. ఇందువలన చాల ముఖ్య విషయములు తెలిసికొనవచ్చును. ఇందు 'ఫే' 'కాంపియను' కన్యకు ఆయంత్రము తెలవదు. తలచట్టము ఆమర్చుబడుచున్నది. కర్మలో ఆమెకు రహస్యంగతి యంతయు తెలిసిపోవును.

(G. S. A.)

సుక్కూరు ఆనకట్ట చిత్రములు

(G. S. A.)

ఎగుమట్టమునుండి మూచిన ఆనకట్ట : నడుమ తోటపులందు విగించిన పెద్ద ఉక్కురలుపులు కానవచ్చెడివి

దిగుమట్టమునుండి మూచిన ఆనకట్ట : పైని రాపాదారీకోడ్డువంతెన.

హిందూదేశ పరిపాలనా విధానము - దానిచరిత్ర

(రెండవ భాగము)

చావలి వెంకటహనుమంతరావు గారు, యం. ఏ. బి. ఇ. డి.

౧

మై విషయమును గూర్చిన మొదటివ్యాసములో ౧౮౯౨ సంవత్సరములో ఏర్పాటుచేయబడిన Indian Councils Act వలన వచ్చిన మార్పులను గమనించెదము. ఆచట్టము ౧౯౦౯ వరకు అమలునందుండెను. తరువాత ౧౯౦౯ లో మింటో పార్లమెంటు సంగ్రహములచట్ట మునుజేరులో స్వవహరింపబడునట్టి చట్టముచే ఏర్పరుపబడిన మార్పులను వివరింపవలసియున్నది. ఈచట్టము పార్లమెంటువారిచే ఆమోదించబడక పూర్వము దానినిగురించి మూడు సంవత్సరములు తీవ్రమైనచర్చ జరుపబడెను. కార్యనిర్వాహక ప్రభుత్వమునకును, ప్రజలకును మధ్య తీవ్రసంఘర్షమునకు గూర్పు సుదౌర్భేదముతో అనేక విధములగు విధానము లాలోచింపబడినవి. చివరకు అప్పటి కములు నందున్న చట్టనిర్మాణసభలను పూర్తిగా మార్చి వాటికి ఇతివరలోకము ఎక్కువ అధికారముల నిచ్చుట కేర్పాటు చేయుటయే తగినవిధానమని నిశ్చయింపబడినది. ఈవిశ్చయమునకు రాజకీయము అట్టిసంపర్కమును సమహర్షులకు ఆలోచింపబడినవిధానములలో కేంద్రరాష్ట్రప్రభుత్వములకు ముఖ్యనియమములందు సలహా నిచ్చుటకై ఒక ఇన్సైటివల్యుము (Council of Notables) కేర్పాటు చేయవలె నను నూచన ఒకటి ముఖ్యమైనది. కాననభిలకు ఎక్కువ అధికారము నీయవలె ననునిశ్చయమునకు వచ్చినవిధమున, దానినిజనుగరించి గవర్నరు జనరలు కాన్సిలు లోని ఎన్నికసభ్యులసంఖ్య పూర్వముకన్న చాల పెచ్చు చేయుట కేర్పాటుచేయబడినది. 1909 సంవత్సరములో ఏర్పాటు కావడినట్టియు, తరువాత 1912 లో మార్పు చేయబడినట్టియు నిబంధనలప్రకారము, కేంద్రకాననభి

యందు గవర్నరుజనరలు, అతనికార్యనిర్వాహకసభ సభ్యులు ఏడుగురు కాక, నియమితఅధికారసభ్యులు 28 మందియు, నియమితఅసభికారసభ్యులు 5 గురును, ఎన్నిక సభ్యులు 27 గురు, మొత్తము 69 సభ్యులుండవట్లు ఏర్పాటు చేయబడినది. అనధికార-ఎన్నికసభ్యులలో 18 గురు రాష్ట్రకాననభిలయందున్న అనధికారసభ్యులచేతను, ఆరుగురు రాష్ట్రములలోని భూస్వాముల నయోజకసభ్యులవారిచేతను, ఆరుగురు రాష్ట్రములలోని మహామ్యదీయులచేతను, ఇద్దరు బొంబాయి, కలకత్తాలయందలి యూరపియన్ వర్తకసంఘములవారిచేతను ఎన్నుకొనవలట్లు నిశ్చయింపబడినది. రాష్ట్రీయకాననభిల మొదలై పైపద్ధతులపై ఆధారపడియే మార్పుచేయబడి, వాటియందలి సభ్యత్వము పెద్దరాష్ట్రములలో (అనగా మద్రాసు, బొంబాయి, బెంగాలులలో) 45 మొదలు 54 వరకును, చిన్న రాష్ట్రములలో (అనగా మధ్యపరగణాలు, సంయుక్తపరగణాలు, పంజాబు మొదలగువాటిలో) 25 మొదలు 27 వరకును, మెచ్చు చేయబడినది.

2

ఈ సంస్కరణములవలన ఏర్పాటుచేయబడిన మార్పులలో ఈక్రిందిముఖ్యాంశములు గమనింపదగినవి.
(i) సామాన్యకాననభిలయందు గవర్నరు మెంటువారి అభిప్రాయముల ననుసరించి పోటుచేయుటకై అధికారసభ్యులయొక్కయు, నియమిత సభ్యులయొక్కయు సంఖ్య మెచ్చుగా మంచబడినది. కాని రాష్ట్రములందుమాత్రము ఇట్టి అధికార-అధికసంఖ్యులము (official majority) తొలగింపబడి అనధికారసభ్యులకే మెచ్చుల ముందునట్లు ఏర్పాటుచేయబడినది. (2) కాననభిల యందు

ఎన్నికసభ్యుల సంఖ్య అంతకు పూర్వమున్న చాల పెద్దచేయబడినప్పటికిని, అసభ్యులు కూటిగ ప్రజలచే ఎన్నికొనబడుపద్ధతి (Direct popular election) ఏర్పాటుకావలేదు. కొన్ని ప్రజాస్వామ్యసభ్యులు (మహమ్మదీయులకును, యాంగ్-పియిస్ వాణిజ్యసంఘములకును) ఏర్పాటుచేయబడి వాటికి కూటిగ తమ ప్రతినిధుల వెన్నుకొను వాక్కియబడి నమూనా నిజమే; కాని మొత్తముమీద Indirect election పద్ధతియే అమలునందుంచబడినది.* దీనినిబట్టి మింగ్-చుక్లీ కావనసభ్యులు కొంతవరకు మాత్రమే ప్రజాప్రతినిధి సభలని పిలువవలయు కవకాశము లున్నవనియు, వాటివలన కొంతవరకు మాత్రమే ప్రజాప్రతినిధి ప్రభుత్వ (Representative Government) మాత్రము అమలులోనికి వచ్చిన వనియు తెలుసు. (3) మహమ్మదీయులకు ప్రజాస్వామ్యసభ్యులు, ప్రజాస్వామ్యసభ్యుల మొత్తములు మొట్టమొదటిసారి మింగ్-చుక్లీ సంఘముల నందుకొన్నవనందే ప్రవేశపెట్టబడినది. మార్లే ప్రభుత్వము ఈ మాత్రముల వోష్యుకొనుట కిష్టము లేకపోయినప్పటికిని అప్పటిపరిస్థితులలో మహమ్మదీయ వాసులకులను తృప్తి పరచుటకై దాని వోష్యుకొనక తీరినది కాదు. అప్పుడు ఏర్పాటుచేయబడిన పద్ధతియే ప్రస్తుతము మనదేశముందు ప్రబలుచున్న హిందూ మహమ్మదీయ విభేదములకును, వైషమ్యములకును మూలకారణమై మనదేశపు రాజకీయాభివృద్ధికి చాల హానికముగ నున్నదిని ఎల్లరకు తెలిసినదే.

3

మార్లే కావనసభ్యుల అధికారములను యాదినపాసి వాటికిని, ౧౮౭౨ సం॥ లో ఏర్పాటుచేయబడిన సభలకును చాల భేదములు కన్పించును. మార్లే కావనసభ్యులకు పూర్వపు సభల కన్న వాటిన్న పెద్దపు అధికారము రీతయిచ్చినది. ౧౮౭౨ చట్టము ప్రకారము, కావనసభ్యులు ప్రభుత్వపు ఆనాయక్యముపట్టికనుగూర్చిన చర్యయందు

పాల్గొని తమయభిప్రాయములను మాత్రము తెలుపవచ్చును. కాని ౧౮౮౧ సం॥ పు చట్టము ప్రకారము బడ్జెట్ నందు మాన్యులను కూర్చించుచు తీర్మానములను పాదించుటకును, ఆ తీర్మానములపై వోటు చేయుటకును పాద అధికార మీయబడినది. ౧౮౮౨ అక్టోబరు ౧౫, కావనసభ్యులు మొట్టమొదట వోటు చేయబడి ప్రభుత్వమువారిచే అంగీకరింపబడిన ప్రశ్నలను మాత్రము అనుసరింపవలసిగాను, లుండెను. కాని మార్లే సభ్యులలో ప్రశ్నలను సరికే కాక, తరువాత అవసరమైన ఎవరి పక్షి మొంటి ప్రశ్నలను సరికే పాదించుటకును పక్షి కన్పించబడినది. పిటికీ పట్టికలోని ముఖ్యమైన మార్పును, ఎన్నికొనబడిన కావనసభ్యులు ఏ ప్రజాహిత భవయములను గూర్చియైనను తీర్మానములను పాదించుటకును, వాటిపై వోటు చేయుటకును అధికార మీయబడినది.

౪

మైన మూలనిబట్టిగా మనదేశములోని కొందఱు రాష్ట్రీకావనసభ్యులవలన వాధికారములను పెద్దచేయుట యనుమార్పు పూర్తిగ నయి ప్రపంచము కొనపొందినదని చెప్పవలసివచ్చును. చట్టములను నిర్మించుటకు పూర్తియగు అధికార మీయబడి ఆచట్టములను కాని, తీర్మానములను కాని అమలునందుంచుటకు కార్యనిర్వాహక ప్రభుత్వసభ్యులు బలవంత పెట్టుటకు అధికార మీయబడకుండుటవలన చాల వ్యవస్థ వాటిలైను. ఒక ప్రక్క అధికారవాంఛనగ కావనసభ్యులు, వేరొకవంక బాధ్యతా రహితమైన కార్యనిర్వాహకసభ్యులు ఏర్పాటుచేయుట వలన ఈ పరిస్థితి లేర్పడినది. చట్టములను చాల గ్రహమైనదని రాజకీయజ్ఞానముకలవా రందరకును తెలియును. ఏలయన కావనసభ్యుల తీర్మానము చేసినను అది ప్రభుత్వమువారికి పట్టి “చలన” గా (Recommendation) మాత్రమే యుండెను గాని వాటి నమలుజరుపు బాధ్యత వారికి లేకుండెను. మరియు అట్టి తీర్మానములను ప్రభుత్వము వారికిష్టము లేకపోయిన వాటిని తమ అధికారసభ్యులపట్టుట

కామ్యునిస్టులవలన యొక్కయు, కల్యాణోద్ధుల యొక్కయు అవధికారసభ్యులు రాష్ట్రీయకావనసభ్యుల వెన్నుకొనుటకును, రాష్ట్రీయకావనసభ్యులలోని అవధికారసభ్యులు కొందఱు కావనసభ్యుల వెన్నుకొనుటకును నియోజకవర్గములుగా ఏర్పాటుచేయబడినది.

నువయోగించి ఓడించుటకుమాడ వారికి కావలసినన్ని అవకాశము లుండెను. * అధికారసభ్యులపక్షము కావనవలసిన యందుకునువలన వాటియొక్కయు, వాటి కీయబడినట్టి అధికారములయొక్కయు ఉపయోగము చాలవరకు తగ్గిపోవుటయేగాక ప్రభుత్వమువారిని కావనసభాసభ్యులకును మధ్య సాధారణముగ భిన్నాభిప్రాయములు ప్రబలుటకుమాడ తోడ్పడుదు నచ్చెను. ప్రభుత్వమువారు కావనసభ్యులు తమవసులనుగూర్చి ఖండించుచుండుట వలన సప్తము పొందుట కవకాశము లుండెను; కావన సభ్యులు తమకీ క్రితేదితనమును గ్రహించి ఏమియు కాధ్యత లేకుండ ప్రభుత్వచర్యలకు ఖండించుట మామూలు సంగతి యాయెను.

౫

దీనికి కారణ మేమని మనము గమనించిన, బాహ్య కారణ ప్రభుత్వరిధానమును నీర్వహపదాన్ని నై నను ప్రవేశ పెట్టుట మింగ్-మాల్లే సప్తనిర్వాతలయభిప్రాయ ముకాక పోవుటయే యని నిర్ణయింపవలసిను. కావనసభ్యులు ప్రభుత్వముపై ఏవిధమైన మధికారమును గాని కల్గియుండుట కవకాశములు దానియందు ఏర్పాటుచేయుటకి యేయుండలేదు. "ఈసంస్కరణములు ఏవిధమైనగాని పార్లమెంటురీవిధానమును ఇంగ్లీషుదేశములో ప్రవేశ పెట్టుట కుద్దేశింపబడినవని ఎవరైన తలంచుచో, వారిని చాలపారపాటభిప్రాయముని నేను చెప్పుచున్నాను. వారితో నేకెంతమాత్ర మేకభరింప"నని మాల్లే ప్రభువు† పార్లమెంటుసభలో నొక్కి చెప్పియుండెను కాని కావన సభ్యులకు ప్రభుత్వమువారిని తమ తీర్మానములప్రకారము నడుచుకొనునట్లు చేయుట కధికారము లేని సంపర్కములలో వాటియుపయోగము దేశమున కరిగినయగ. కరుగ గలదో, దానివలన వచ్చునట్లము లేవో మాల్లే ప్రభువు గ్రహింపకుండుట తోచినయము. సంగతిసంపర్కముల నన్నిటినిబట్టి చూచిన, ఆతడు తన యభిప్రాయములో చాల పారబడెనని చెప్పకతీరదు. మింగ్-మాల్లే సంస్కరణములు దేశమును బాహ్యతాయంతపరిపాలనకు తీయదు

చేయుటలో చాల తక్కువగ తోడ్పడెననియు, ప్రజా ప్రతినిధిసభ్యుల వాటిక్రింద ఏర్పరుపబడిన కావనసభ్యుల ఫలప్రసములు కావనియు మన మంగీకరించవలసి యున్నది. వాటియుపయోగ మెంతవర కనిన, హిందూదేశ ప్రజలకు పార్లమెంటురీవిధానముతో కొంతపరిచయము వది కలిగించి ఆవిధానమును నమ్రులులో వారికి కొంత క్షీణ నిచ్చె ననునంతవరకే యని చెప్పవలసియున్నది.

౬

ఈసంపర్కములో హిందూదేశపుకార్యనిర్వాహక ప్రభుత్వమునందు జరిగినమాన్యుల కొన్ని గమనించవలసి యున్నది. ౧౮౬౧లో అదివరకున్న కేంద్రకార్యనిర్వాహకవర్గమునందున్న సలసరుసభ్యులకును ఇంకొక పాధారణసభ్యుకు చేర్చబడెను; ౧౮౬౪ ఏప్రిల్ లో ఇంకొక సభ్యుని ఆదనముగా ఏర్పాటుచేయుటకుమాడ అధికార మొసగబడెను. ౧౮౭౦ లో "విద్యాకాశము" క్రొత్తగా చేరుచేసి ఏర్పాటుచేయు సంపర్కములో ఈ యారవ సభ్యుని పదవి కాయపరుపబడెను. కార్యనిర్వాహక వర్గమునందలి ఆగ్రుగు సభ్యులలో, సర్వవైశ్వాగ్యకీర్తికు (Comminder-in-chief) ప్రత్యేకసభ్యుడుగా నుండు నట్లును, మిలిటరీ బ్రుగునిలో ముగ్గురు ఇండియన్ సివిల్ సర్వీసుకాపుకు చెందినవారును, వేరొకమెంబరు (వ్యాయకాళమెంబరు) ౫ ఏండ్లకు తక్కువకాకుండ అనభవమున్న బాధిష్ఠుడు గాని, వకలు గాని అయిఉండునట్లును నియమింపబడెను. ౧౮౮౯ సంవత్సరములో మింగ్-మాల్లే సంస్కరణములతోపాటు మొట్టమొదటిసారి ఒకమైన చట్టరికీ గవర్నరుజనరలు కార్యనిర్వాహక వర్గములో స్థాన మీయబడెను. ఆసంవత్సరములో ౩౩ కే. లాన్లు పిన్టా (ఆవుడు సత్యేంద్ర ప్రసన్న పిన్టా యని నీయవ బడుచుండెను) గారిని వ్యాయకాళమెంబరుగా నియమించిరి. అప్పటినుండియు హిందూదేశపు పోకకు గవర్నరు జనరలుసభలో సభ్యుడుగా నుండుట చాలామై

* చెంగళుకావనసభయా రొకటి చెండుపాట్లు ప్రభుత్వమువారికి వ్యతిరేకముగ తీర్మానించుచి కాని అట్టి ప్రభుత్వపరాజయములు చాల తక్కువగా నుండెను.
† హిందూదేశపుమంత్రి.

నది. * రాష్ట్ర ప్రభుత్వములందుమాన ప్రేమిదముగనే కార్యనిర్వాహక కార్యములందు మార్పులు చేయబడెను.† ౧౯౧౩ లో కొన్ని ముఖ్యమైన మార్పులు హిందూదేశ రాజ్యాంగవిధానమునందు చేయబడెను. మనదేశపు ముఖ్య పట్టణము అదివరకు కలకత్తాయందున్నదానిని ఢిల్లీకి మార్చిరి. అది కాక బెంగాలురాజధానిని బిర్జనించి బీహారు, ఒరిస్సా ప్రాంతములు ప్రత్యేక రాష్ట్రముగను, తూర్పు బెంగాలులు బెంగాలుతో కలిపి ప్రత్యేక బెంగాలురాష్ట్రముగను, అస్సాము ప్రత్యేక - ఫీల్డ్ కమాండర్ క్రింద వేరురాష్ట్రముగను ఏర్పరుపబడెను.

వైమార్పులతోపాటు ఇంగ్లండులోని హిందూదేశ ప్రభుత్వమునకు సంబంధమున్న కార్యాలలోహాడ అప్పడప్పుడు మార్పులు చేయబడుచువచ్చెను. 1858 లో హిందూదేశ ప్రభుత్వాధికారము రాణిగారి క్రిందకు మార్పు చేయబడినప్పుడు మనదేశవ్యవహారములలో సలహా ఇచ్చుటకు ఒక రాజ్యాంగమంత్రి (Secretary of State) నియమింపబడెను. అతనికి సహాయముగా పరువైరువురు సభ్యులుగల సంఘ మొకటిహాడ అప్పడే ఏర్పాటుచేయబడెను. హిందూదేశమునందు దుశ్చర్యల నియమింపుటకును,

హిందూదేశ - ఆదాయవ్యయములను నిర్ణయింపుటకును, ఇతరముఖ్య విషయములకును ఇండియామంత్రి ఈసంఘము యొక్క సలహా తీసికొనవలసియుండెను. ఈవిషయములందు గాక ఇతర విషయములందెల్లను ఇండియాసంఘము (India Council) వట్టి సలహా నిచ్చు సంఘము మాత్రమే; అనగా ఇండియామంత్రి సంఘమువారి సలహాన నిరాకరించవచ్చు నన్ను మాట. కాని అట్లు నిరాకరించినపుడెల్లను దానికి కారణముల వారకు వ్రాతపూర్వముగ నిరూపింపవలసియుండెను. ఇండియాసంఘపు సభ్యత్వము అప్పడప్పుడు పరిధిగలవబట్టి మార్పుపడుచుండెను. 1900 సం. పూర్వము ఆసంఘములో 10 కి లెక్కప కాకుండగను, పరువలుకురికి ఎక్కువ కాకుండగను సభ్యులందును, వారిలో తొమ్మిదిమంది హిందూదేశ మందు అంతకు ముందు అధికారపదవివులయందుండి పరిపాలనవ్యవహారములందు అమర్చవచ్చు కలవారుగా నుండవలెనను ఏర్పాటుండుచువచ్చెను. 1906 లో సాధారణముగ ఇద్దరు లేక, ముగ్గురు సభ్యులు హిందూదేశములె యుండివలె నను నియమముహాడ ఏర్పాటుచేయబడెను.

* మాంటేగూసంస్కరణముల ప్రకారము, గవర్నరుజనరలుసభలో ముగ్గురు హైందవ సభ్యులు యందు న్నట్లు ఏర్పాటు కావలెననిది. † ౧౯౦౯ సం॥ పు ఇండియన్ కాన్సిల్స్ అక్టో వమసరించి, బెంగాలునందును, ఇతర రాష్ట్రములందును కార్యనిర్వాహకవర్గముల సేర్పాటుచేయుట కనుమతి యొసంగబడెను. మద్రాసు, బొంబాయి రాష్ట్రములలో మాత్రమే అదివరకు కార్యనిర్వాహకవర్గము లుండియుండెను.

మా చందాదారులకు

మా కార్యాలయమునకు వ్రాయు ఉత్తరములు మొదలయినవానియందు తమ 'చందాదారు' సంఖ్య వ్రాయవలెను. లేకున్న ప్రత్యుత్తరములు మొదలయిన పనులను జరుపజాలము. చందాదారుసంఖ్య భారతి కవరుకాగితముపై తమ విలాసమునకు ముందున్నది. చందాదారులకు భారతి ౧౦-వ తేది లోపల అందకపోయిన యెడల వెంటనే తపాలువారికిని, మా కార్యాలయమునకును తెలుప గోరెదము.

— మేనేజరు, 'భారతి.'

సూర్యారాధనము-విచిత్ర సాదృశ్యములు

తేకుమళ్ల రామచంద్రరావు గారు, యం. ఏ., వి. యల్.

ఆధునిక ప్రపంచమున వనేకమతములు వేదాంత విధానములు, వాగదళతలు చెల్లికొల్పి లుగ నున్నవి. ఆ వేకవేల సంవత్సరములు మానవు లనేకవిధములుగ 'నభివృద్ధి' చెందిచెంది తుట్టకుచు కీయాధునిక సంప్రదాయములను నేటి కవలంబించుచున్నారు. 'ప్రపంచము, ప్రపంచచరంగమున మానవులు ఈప్రకార మే మెందటిమందియు ముడిరా?' యనుప్రశ్నకు చదువు కొన్న ప్రతివాడును ప్రత్యుత్తర మొక్కతీరుగనే యొసగును. "లేదు; ప్రపంచ మనాదిమండియు నొకటే తీరుగ లేదు. అనేకమార్పులను చెందిచెంది తుట్టకుచు కీ ప్రస్తుతస్థితికి వచ్చినది. ఈమహాపరివర్తన మెప్పటికిని జరుగుచునేయుండును. విశ్వమంతయు నంతమై పోయి పచ్చడే మానవులయ్యావారు, అభిప్రాయములు, వారలంబించు విధానములు, వారుచేయు చేతలు పరివర్తనము పండుట మానును." అను ప్రశ్నోత్తర మొక్కటియే పైప్రశ్నకు నరియైన సమాధానము.

లోక మిట్లు లెవలెగక పరివర్తన మగుటలో నెట్టి ప్రావృలములకు లోనగునో నిర్ణయించుట సులభ పాద్యము కాదు. ఇప్పటి నునాతిసే రీసికొందము. ఈ జాతి యేయేప్రావృలముల కెప్పుడెప్పు డేయేవిధముల లోనై నేటివీధికి వచ్చినవో నిర్ణయించుట కష్టముగదా! కాని, ఒక్కసంగతిమాత్రము విమర్శన భయము లేక చెప్పవచ్చును. అది యేదనగా: మనజాతివాగు స్వయం కృషివలనను, ఇతరజాతులతోడి పరస్పరసంబంధ వ్యవహారములవలనను వింతమొక పరివర్తనము నందిరి.

కొంతవఱకు వాగదళతపండిన జాతులలో నితర జాతులతోడి వ్యవహారాది సంబంధములవలన పరివర్తనము గలిగినదనుట సహజముగనే కనబడును. కాని మానవుల

యొక్క వాగదళత ప్రభమావస్థలో నున్న సమయమున పరస్పరసంబంధములు ప్రపంచ మెఱుంగని సమయమున మానవుల యూహలు, అభిప్రాయములు, విధానములు మున్నగునవి కొన్ని యొకటేరిగి పండుట కదైన బువ తైమును నొకకారణ ముండియుండవలె ననుట నిర్వివాదాంశము. యూరోపు, ఆమెరికా, ఆఫ్రికా, ఇండియా, చీనా, ఉత్తరాసియా, ఇండోసిసియా, నైరుతి-ఆసియా వగైరా ప్రదేశములందు నివసించిన మానవులలో వారి వారి వాగదళతాభివృద్ధియందలి ప్రభమావస్థలలో మన కనేక సాదృశ్యములు గనబడుచున్నవి. ఇట్లు కనబడుట కేమికారణము?

మానవకాస్త్రజ్ఞులలో కొందఱు అొకవిధముగను కొందఱు మఱొకవిధముగను పైప్రశ్నకు సమాధానము నిచ్చుచున్నారు. మొట్టమొదట మానవులందఱు నొకటే చోటున ప్రభవించినవియు, ఆప్రదేశమునుండి యా వన్యావహారోక్తునకును సాదృశ్యములు గనబడుచున్న సంగతులన్నియు వ్యాపించినవియు కొందఱు అందురు. ఆంగ్లమున వీరికి 'రోమాన్ టెక్ మూల్' వారను ప్రసిద్ధి నామము గలదు. మఱికొందఱు కాస్త్రజ్ఞులు మానవుల యాదిమ వాగదళతాకాలమునందలి సాదృశ్యములకు గల కారణము ఏతన్మానవుల మనుప్రకృతి, వారి యూహావిధానము ఇందుమించుగ నొకటేవిధమున పండుటయే యిది తీర్కానిది. చీనాదేశము దనుకొన్నట్లే యూరోపునా దనుకొనెను. వీరిద్దరు దనుకొన్నట్లే ముండాజాతివా దనుకొనెను. ఇట్లే అమెరికా లోని 'మయాఇండియను' లెంచెను. ఈపైప్రకారము కారణము చెప్పు కాస్త్రజ్ఞుల కాంగ్లమున 'ప్రాటెయిక్

* గ. ఈవిషయమై నేను పరిశోధనగారించుచున్నాను. నిలుకొలది ముమ్మందు పాఠకులకు నాపరిశోధన ఫలితముల పంపిణీయగలను.

మూర్ఖుల వారను ప్రవర్ధనమునకు గలిగినది. ఈ 'లోమాకటిక', 'ప్రాతీయక' మూర్ఖులవలననే నెవరినెవరైనా, ఎవరిది సత్యము, అటు విషయము మన కివ్యాసమున చెప్పరీతంబునకు గాదు. ఈరెండు వాచన లును ప్రబలియెన్ను ననువంశము పోకతులు జ్ఞప్తియందుండుకొన్న చాలామంది.

ఇప్పటిమానవుల ప్రావీణ్యములయొక్క నాగరక తాళివృద్ధియందలి ప్రభువంశకలలో సూర్యవంద్రాద్విగ్రహములను గూర్చియు, నింకననేకములను నితరవిషయములనుగూర్చియు వారాలోచనలు చేసియుండురని మన మాహించవచ్చును. ప్రపంచచరిత్రమును జాగ్రత్తగా చినచో మనయూహ సదాభారమైనదని తెలియగలము. మానవు లీగ్రహతారాదులనుగూర్చి వారి నాగరకతారంభకాలమునను, అటుపిమ్మటను జెట్టియభిప్రాయములను గలిగియుండిరికే మూర్ఖుని చేవుడుగ నుంది యారా ధిందిరా? మారిగా? మూర్ఖు జెట్టియములు గలవాడని వారి యభిప్రాయము? మూర్ఖునిగూర్చి వా జెట్టికథలను జెప్పకొనుచుండిరి? అను ననేక ప్రశ్న లీవిషయమున నుద్భవించుచున్నవి. ఈవిషయములందు మానవుల నాగరకతారంభకాలమునుండి వేటివలెవును అనేక నాగరకతలలో ననేక దేశములలో, ననేక కాలములలో గల పార్వత్యములను గనుగొని, వానినుండి భరికోశవలన పార్శ్వములను విషయజాలమును పోకలోకమునకు సమర్పించుటయే యావ్యాసముయొక్క యుద్దేశము.

మూర్ఖుడు సేత్రదాత

ఆంధ్రవిగ్రహాధిపతులలో గొంపల కాంధ్రభౌమ యొట్టుద్భవించినచో తెలుపు నొకపూర్వకాలపుకథ తెలిసి యుండువచ్చును. ఇది కీర్తిశేఖరుల మహారాజుత్రివల్లూరి సుబ్బారావుపంతులుగారిచే రచింపబడిన ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్రమున గూడ పొందుపరుపబడి యున్నది.

సీ॥ కేచర కిరణాగ్ని దగ్ధోదేవతయచే
సత్యభాసుడి యింద్రిభౌసముదర॥

అగ్నిమిత్రుడంధకర యుడంగ డుమ్మిలో
కడి జన్మి భౌష్కరుం మనవమొంది
పొరలిన తెరజీనిం గడనడిగరిసింది

నుడగ నోలి భాదించు లడగదొడనె
అడుగ నాభామణి వదభవకర మొంద్రు
త్యలరించి పరుగకరగా గర్భబునిడె॥

నుడువించు ద్దుమ్మల గరిమ మనడై
దిత్తుభులరలించు భోగగిండ్ల
భౌసమెరయ భౌసము బ్బరించె॥
చానికంతునురుస॥

క॥ భాసురుభామత్రామ్మని
భాసుడిభామ్మింద్రి లిందుల్కాసమునందె॥
భాసుమ్మభామవాసాంధమున్
రాతీయ్యగవది నాద్రమమంచు బరువడినందె॥

ఈ పైరెండుపద్యములతత్పర్యము కీర్తిశేఖరుల పీఠికలింగముపంతులుగా రీక్రిందిప్రకారముగా నిచ్చియు న్నారు. (ఆంధ్రకవులచరిత్రము, ప్రథమభాగము, 271 వ పుట) "పూర్వ మొకప్పు డెండ యధికమయి యున్న పిడుగులుపడి యగ్ని మిత్రునికన్నులు పోయెను. అతడు తనకు కన్ను లియ్యవలసినవని మూర్ఖుని ప్రార్థించగా మూర్ఖు డతనిగిక్కి మెచ్చి యతని కొకభాష నను గ్రహించెను; ఆభాషప్రభావమువలనను మూర్ఖుడు గ్రహమువలనను మరల నగ్ని మిత్రున కంధత్యము పోయి కన్నులువచ్చెను; ఆభాష యాతని యంధతన బోగట్టి నందున దాని కాంధ్రభాషయని పేరు కలిగెను." విశ్వేశ్వర భట్టాచార్యులవారు భాషామతీరమును నాంధ్ర గ్రంథమునం దీపైపద్యములను వ్రాసినట్లు ప్రతీతి కలదు. మూర్ఖుడంధత్యమును పోగట్టి రాచనపటాత్యము నొసంగ గల శక్తిమంతుడనియు, మూర్ఖుని ప్రభావమున నగ్ని మిత్రునకు కన్నులు మరల గలిగెననియు మనకుాంధ్రమున నీగాథ కలదు.

ఇట్టికథయే గ్రీకుదేశపుపూర్వకాలపు కథలలో నొకటి గానవచ్చుచున్నది. ఆకథ యిచ్చుటపొందుపరుచుచున్నాను. పూర్వకాలమున నొకగొప్పవేటకా నుండె

డివాడు. ఆవేటకాడు 'ఈరో' అనుతరుణిమణి సత్యశ్రీ కమగ ప్రేమించెను. ఏజంతువులను కేటావినను చిత్ర, ఆ జంతువులలో మెరుగైన వాని వన్నుంటిని, మంచివాని వన్నుంటిని కేటకాడు తనవ్యావధియేకరికి తెచ్చి యిచ్చుచుండెను. ఈపంగతి చూచి మహాస్రదై 'ఈరో'తండ్రి ఆమె వాకేలకాని కిచ్చి వివాహ మొనర్చుట కంగీకరించు కుండుటయేగాక, గూరుమిక్కిలి కేటకావిని ఆంగుని గావించెను. ఇట్లుండగా 'ఆరోకి'ఆమె పోవెనెప్పునో టివా రాయంగుని యంగత్యమును గొలిగించుట కుదయ భావజే నికర్చి యుద్ధోపించిరి. ఆప్రకార మారెడు సూర్యనివరమున సంభత్యమును బాసి క్రింద్విపమునకు బోయెను. అచ్చటియడలి పండులను కేటాడుచుండగా ('అపాలో'అను) సూర్యునిచెల్లెలగు 'ఆరైమిన్' ఆవేట కానిని ప్రేమించెను. 'అపాలో' కిది యిష్టము లేకపోవుటచే నొకనాడు చెల్లెలితో నాత డిట్లనెను. ఆపడుద్రులులో నల్లగా కనబడుచున్నదే? నానిని నీవు బాగుముతో కొట్టబాలవు కాదా? ఆరైమిన్ "కొట్టలేనా, ఇదిగో చూడు" అమచు బాగుముతో కొట్టగా, సముద్రమున నల్లగా కనబడుచుండు సింహకారము మనవేటకాడే యగుట నారెడు ప్రేయసి బాగుముతలననే మరణించెను. కాని వేనాధిదేవుడగు 'జయన్' కేటకానివివాద కనికరించి ఆకాశమున నొకవస్త్రముగ వారెని నిలిపెను.

పైరెండుకథలలోను సూర్యునివరమున సంధులు లోచనపటుత్యమును పొందుట గమనార్హముని విషయము. సూర్యునకును లోచనపటుత్యమునకును గలసంబంధ మిట్టిదగుట క్రిందివిషయములు ముఖ్యములు. వేనములకాలమునాటి అర్యులలో సూర్యుడు విశ్వమునకు నేత్రముని చెప్పకొనుట వాడుక. ఇది ముఖ్యముగ ఆగర్వ వేదమునందు కావనగును. కన్నులకు పసిగదులు అనుకోగము వచ్చినప్పుడు సూర్యుని జపించికోగమును బావుకొనవలసినట్లు ఋగ్వేదము (౧-౫౦) శ్లోకమునగలదు2 ఈ శ్లోకమునందు పసువుపచ్చితనమును పసువుపచ్చసిదిలకల

కును, హరితాలపుగములకును ఇచ్చిపూజనర్తమును నేత్రకోగగీడితునకు ప్రసాదించుమని మౌఘాన్న పుటున్నత పదమునకు ప్రసాదించుచేయుమిన్న బాలభాషని ప్రాశ్నీంచునకేము పొందుపరచుచేయున్నది. ఇట్లే అగర్వవేదమునందలి యొక (౧-౨౨) శ్లోకమునగూడ మైకోగము పోవుటకు మంత్రము కలదు. ఇట్లే పురాణకపుకోమను గ్రీన్ దేశములందుగూడ సూర్యును నేత్రప్రకార యనున భిప్రాయము ప్రచారములో నుండెడిది.

సూర్యును నేత్రవారేదే కాదు. సర్వాకోగ్యము లకును, సర్వకోగనివాశనమునకును సూర్యుడే ఆధిపాయకుడు. భారతదేశమునందలి ఆవార్యులనందఱు కోలారియను, ద్రవిడాదిజాతులలో నిట్టియభిప్రాయమే ప్రబలి యున్నది. ఇంజోపిషతాయందలి, కమిఆర్యులెంగోనివసించు జాతులవారిలోగూడ దోగములు పోకొట్టుటకు సూర్యుని గొలుచుచుండు వాచారముకలదు.

సూర్యునిజన్మము

సృష్టిప్రక్రియను సూర్పియు, అందు సూర్యునిగ వామని కర్తృత్యమును సూర్పియు కొన్ని గాఢంబవు. సూర్యపురాణమునం దీక్రిందిగాగ ఇవృథవియున్నది. "ఎనుబదివార్లొకట జీవరాసులను ప్రకాయజలములో మునిగియుండగా దట్టమైనదీకటి యాప్రపంచమునందం తిటను వ్యాపించియుండెను. అటులుకొన్నియుగములు గడచెను, అంతట ఆద్యంతములు లేని ఒకపెద్దగుడ్డు బద్ధించెను. అది యెట్లుపుట్టెనో, యెచ్చటనుండివచ్చెనో ఎవరికిని తెలియకుండెను. సుకర్తవ్యాయగల ఆయందమునుండి కొంతకాలమునకు గొప్పకోరోగియగు జర బ్రహ్మకర్మదూపుడును నను శ్రీసూర్యునిగవామరు వైకి వెడలెను. ఆయనవలననే ఈప్రపంచమంతయు క్రమక్రమ ముగాసృష్టి చేయబడెను..."3

ఇట్లే ప్రాచీనకాలపు ఈశ్వరదేశమున సూర్యుని జన్మమునుసూర్పియు యొకగాన కలదు, ఆదియందు వక్ర అనుకేరుగలగొప్పజలము దక్క నన్య మేదియును లేదు.

2 "Rising this day, O rich in friends, ascending to the loftier heaven, Surya, remove my heart's disease, take from me this my yellow hue. To parrots and to starrings let us give away my yellowness, or this my yellowness let us transfer to Haritla trees."

3. వేనూరి జగన్నాథశర్మగారిచే రచింపబడిన శ్రీ సూర్యపురాణము 3 వ పుటనుండి.

ఈ జలస్థానాలపట్ల మనముండి యొక తామరపూ పుష్ప వింతెను. ఆపూవుపై చిన్న పిల్లనివలె మూర్ఖుడు ముగ్ధుండెను.⁴ ఈజిప్టుదేశపు గ్రామలో మత్రిక్కట్టి యున్నది. ఆదియందు విశ్వమంతయు జలమయమై యుండెను. దానిలోనుండి యొక పర్వతము పుట్టెను. ఆపర్వతాగ్రమున నొకసూటిలో నొక యండముండెను. మూర్ఖు డాయండమునుండి వైకి వచ్చినప్పుడు మందూ కాదివివిధాకృతులతో నెనమండున కాదిమరాక్షసులును, నొకగోవును నిలవియుండెను. మూర్ఖు డుదయించుట తోడనే ఆధీమవు వైన నెక్కిజలములపై నీరుబాడెను.

భారతీయులలో ముందాజాతీవారము నొకజాతి వారు కలరు. వీరమూర్ఖులైరింద కేర్పవలయున్నారు. వీరి పృష్టి చరిత్రమనుచుడును మూర్ఖభగవాను డభిదేవ తగా కేర్పవలయున్నాడు. ఆదియందు భూమి యంతయు జలమయమై యుండెను. మూర్ఖభగవాను డానీటిని చూచి చింతించి చింతించి యొకతాళేటిని, ఒకయొండకాయను, ఒకజలగను పృష్టించెను. ఈజలచర ములను జలముల యధోభాగమునుండి కొంతమట్టిని తెమ్మని మూర్ఖభగవాను డాజ్ఞాపించెను. తాళేటను కర్కటకమును ప్రయత్నించి వేరే గాక యూరకొనినను, ఇంతలో జలగ సఫలప్రయత్నమై చనుడెంచెను. మూర్ఖ భగవాను నీమట్టితో ప్రపంచమును సృష్టించెను.⁵

భారతీయులలోనే వీరపాదులను అనాద్యులలో చేర్చబడినవారు కలరు. ఆదియం నంతయు జలమయమై యుండగా మనము నొకతామరపూ పుష్పయించెననియు, ఆతామరపూనుండ మూర్ఖభగవానుడు వైకివచ్చి పూర్వించెననియు, తాళేటిని, యొండకాయను, జలగను సృష్టించి మట్టిని తెమ్మనెననియు, జలగ మట్టినిగేగా మూ

ర్ఖుడు భూమిని నిర్మించెననియు వీరికథ. భూమిని సృష్టించినపిదప మనుష్యుని సృష్టించుటకు గాను మనుష్యు విగ్రహనిర్మాణము గావించి ఆరణ్యముగా రాత్రియగుటచే నెక్కడిదో యొకనల్లుడు వచ్చి ఆబొమ్మను పొను చేసెను. మఱువాడు మూర్ఖుడు మనుష్యుకాకవు లొమ్మడిగాక, కుక్కమనూడ చేయగా, కుక్క మొదట ఆరినది. మూర్ఖుడు దానికి ప్రాణముపోసెను. కుక్క మనుష్యువిగ్రహము ఆరువలకును కాపలాకాడెను. ఇట్లు మనుష్యు లుత్పన్నులైరి.⁶ కుక్కగాక సాలె పురుగు కాపలాయుండె నని ముందాజాతీవారు కథ చెప్పుదురు.⁷

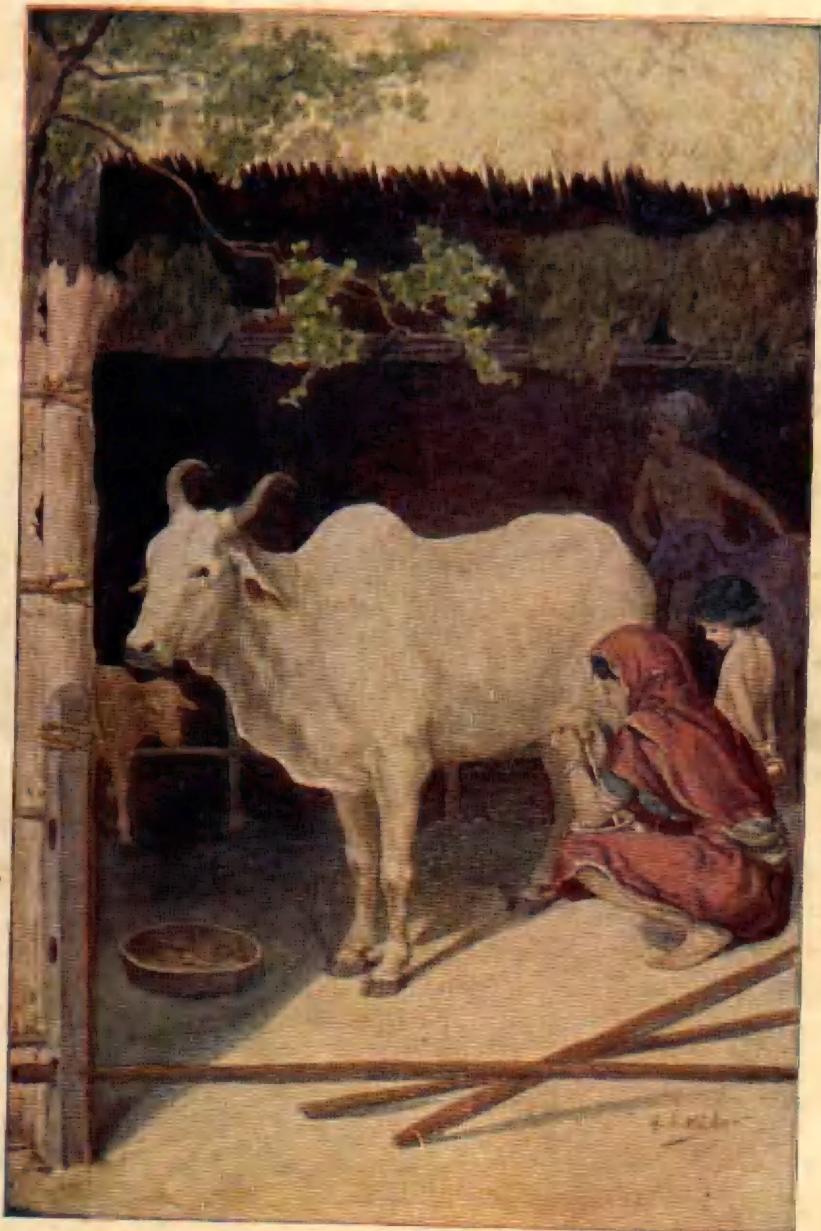
సరిలాక్షిర్ణమైనప్రపంచమున నాదియం నొక్క యండ ముండెననియు, అందుండి మూర్ఖు డుదయించె ననియు భారతీయులలో నిమ్మ జాతులనియు అనాద్యుల నియు ననబడువా రనేకులు కథలు చెప్పుచున్నారు. వైవిచెప్పబడిన నమృతములలో నొకదానికి నింకొక దానిని గలసాదృశ్యమును చదువదులు సుశువుగ పోల్చు కొందురు గావున విట విప్రసించుట యవసరము గారు.

మూర్ఖుడు—గుట్టములు

మూర్ఖులకు గుట్టము లర్థ్యంతి సీతికరములగు బంతు లులు. మూర్ఖుని పరాశువుడనియు, పక్షవైశ్యవృడనియు మనము కేర్పొనచుందుము. మూర్ఖునిరథ మునకు మంధి వడిగల ఏడుగుట్టములు పూన్పబడియుండునట్లు మన పురాణములందు చెప్పబడియున్నది. ఇంలేగాక మూర్ఖు నిభార్యయగు సంజ్ఞాదేవి మూర్ఖుని యుష్ణమును సహించ జాలక ఉత్తరకురుగ్రాములకు పాళిపోయి బడిబా (అను గుట్టము) రూపముతో నచ్చట రేవమ్మచేసెననియు, ఆ

4. ఇట్టికథయే మన సృష్టిప్రక్రియ విషయమున తెప్పబడియున్నది. సృష్టికర్తయగు బ్రహ్మదేవుడు గూడ నిట్లే యుద్భవించెను. ఈజిప్టువాసులలో నీసంగతి యందు సాదృశ్యము కానవస్తును.

5. A. Erman గారు వ్రాసిన Die ägyptische Religion? 32 వపుట.
6. Sarat Chandra Roy: Mundas and their Country, Appendix I pp. 5 to 7.
7. Sarat Chandra Roy: The Birhors, pp. 398-402.
8. Journal of the Bihar and Orissa Research Society, ii, pp. 201 sq.

పాలు పేడుకుట

సందర్శించున మూర్త్యు దామెను తెదకొనుచు పోయి మగసృష్టమై యామెతో విహరించెననియు, అప్పు డామె కశ్యపివీరువారు లుపయించిననియు మనపురాణములలో కథ గలదు. కావున మనసంప్రదాయములప్రకారము సూర్యునకు సృష్టముల స్రీతికరములగు జంతువు లమట నిర్వినాదాంశముగ కేలినది.

సృష్టము సూర్యునకు మిక్కిలి స్రీతికరమున జంతు వగుటచే కొన్ని దేశములవారు సూర్యు నారాధించునపు డు సృష్టముల వాదేవునకు బలియిచ్చురు. ఇట్టిచర్య పారశీ కులలో ప్రబలియుండెను. 'కృష్ణోపాన్' అనుగ్రీకువాడు వ్రాసిన వైరోసిడియా అనుపురాణసపుస్తకమునందు పారశీకులు సృష్టములను సూర్యునకు బలియిచ్చురని వ్రాసి యున్నాడు. పారశీక దేశపురాణాగారి, సృష్టపుజులకు గాను పెంచబడున్న సృష్టముల వశేకముల నాతడు చూచెను. ఒక్కొక్కసృష్టమును విడిగ బలియిచ్చు వాచారమేగాక పెక్కుసృష్టముల నొక్కసారిగ నగ్ని దరికొల్పి సూర్యునకు స్రీతికరముగ కాల్చుట పార శీకులలో నాచారమైయుండెను.

ఇండోనీసియాను దొకభాగమున 'టిమర్' అనుదీప్తమునందు నివసించు జనులు పాధారణముగగాక యొప్పుడైన నొకసారి సూర్యులగవాసునకు సృష్టపుజులను సోపంసుచుండురు. ఇంక మరేదేవునకును సృష్టమును బలి యొసంగుట ఆమహాయతీ కాదు.

ఇతర దేశములును, భారతీయులును సృష్టపుజులు చేయువారు కారు. పూర్వము బ్రిటన్ దేశమున నీయాచారమున్నట్లు తెలియుచున్నది.¹⁰ తెల్లని కోడిపుంజులను గున్న పోతులు, పండులు మొదలగువానిని సూర్యు నకు స్రీతికరముగ బలియిచ్చువాడుక కలదు; గాని సృష్ట ములను బలియిచ్చుట మాత్రము వాడుకలోనిది కాదు. కాని, ఈసందర్భమున నొక్క మూర్త్యు విషయమును మనము గమనించవలసి యున్నది.

మన దేశమునందలి వేదకాలపుట్రూర్వులలోను, అటుపిమ్మట చాలకాలమునాకును సృష్టపుజులు విస్తార ముగా జరుగుచుండెడివి. ఈజులచే ఆశ్వమేధములని మనవారు పేర్కొనుచుండిరి. ధర్మరాజు, శ్రీరాముడు, పువ్యునిక్రుతు, మొదలగువారు చేసిన ఆశ్వమేధయాగ ములు మనకు గుపరిచితములేగదా? ఇంకను వేనవేలుగ వశేక రాజోత్తము లశ్వమేధయాగము లొనర్చి సూర్యు నకు సంప్రీతి గాదించుచుండిరి. ఒక్కొక్కప్పు డనేక ములను వశ్యమేధయాగములు కూడ గాదించుచుండిరి. భారత దేశమున నొకరాజు ఇరదులకంటె నధికుడ నని నిరూపించుటకు తఱుగు వశ్యము నొకదానిని విడిచి పుచ్చుటయు దానిగుబట్టిన వారితో పోరాడుటయు భారతలోకమునకు కొంగ్రాతలు గావు.

ఈసృష్టపుజులయచారము కెల్లులలోను, పారశీకు లలోను, భారతీయులలో వేదపురాణ కాలములవాటి యూర్వులలోను విశేషముగ నుండుటయు, ఇతర దేశము లలో నెచ్చటనో తప్ప నీయాచారము గానరాకుండు టయు మనము గమనించవలసియున్నది.

సూర్యుడు—పక్షులు

సృష్టములు సూర్యునకు స్రీతికరము లైనట్లే కొన్ని పక్షులుకూడ సూర్యున కర్థంత్రప్రియకేమములు. కాని యాపక్షులను బలియిచ్చుట ఎచ్చటను వాడుకలో నున్నట్లు మనకు తెలియుటలేదు. సూర్యునకు గరుడపక్షి చాలప్రియతమమైనది. గరుడమనియన్న యను అనూహకు సూర్యునిపారశీ. జటాయువు, సంపాతి యనుపక్షులకథ లును మనము చక్కగ నెఱిగినవే. నూరోహిపానగల అన్ని దేశములలోను, అనగా ఈజిప్టు, గ్రీస్, రోమ్, బాబిలోన్ ఇండియా, ఇండోనీసియా మొదలగుదేశములలో నించు మించుగ నన్నిటను దేగగాని, గరుడపక్షిగాని సూర్యునకు ప్రియమైనదిగా నెన్న బడుచున్నది. సూర్యుని మూర్త్యునా రాయణమూర్తియని మనము పేర్కొనుచున్నాము. శ్రీను

9 J. S. G. Gramberg's book on the Timrese, published in 1872 pp. 206 to 209.

10 బాబిలోనియెట్లును, రోడియెట్లును ప్రతిసంవత్సరము ఒక్కరథమును సృష్టములను సూర్యునియపయోగా ర్థమై సముద్రమునఁ బాఱవైచుచుండిరి.

జీవిస్తున్న మూర్ఖుడేమని మన ముఖప్రాయశ్చరుండు
యము. శ్రీవిష్ణుమూర్తి గరుత్మంతుడే సుష్టుముకదా.
కావున మూర్ఖుడగును నీపక్షిరాజావధులు గలసంబంధము
సువిదితముననున్నది.

మూర్ఖుని దినచర్య

మూర్ఖు డేమసృష్టుములను పూర్వివరకముపై పెక్కి
యాకాశభ్రమను నాటిచేసి వేగముతో పరుగెత్తుచుం
డును. పూర్వకల్పలోను, వాటిలోనియనలోను వేదకాలపు
టూర్పులలోను, మూర్ఖుడు రథాలోహుడు మొనర్చి ఆసు
దినము సేనుచుండు నను నమృతము గలను. క్షౌరోఫాకా
అమగ్రీష్ జీవీయుడు వైకోపీడియా అను పుస్తకమున
నిట్లు చెప్పియున్నాడు. “జియన్ అను దేవాధిదేవుని
యొక్క రథముమీదుక మూర్ఖునిరథము వచ్చును. ఈర
థమునూప ‘జియన్’ యొక్కరథమువలె శ్వేతాశ్వము
లచే లాగబడుచుండును. ‘జియన్’ యొక్క రథమువలె
మూర్ఖునిరథమునూప పుష్పమాలలంకృతమై యొప్పాడు
ఇంచును.” 11 క్వింటస్ కర్టిస్ అనువరకు ‘జియన్
యొక్కరథము రేరునాల్ నోకగొప్పసృష్టుము వచ్చును.
అదియే మూర్ఖునియొక్క సుష్టుము’ అని వ్రాసియు
న్నాడు. 12 గ్రీకులు మూర్ఖుడను నాలుగశ్వములు
పూర్వివరకముగలదని నమ్ముచుండిరి. గ్రీక్ లలితాదికళ
లందును, వేదాబ్రాహ్మణులందరి ప్రతిమల యందును
మూర్ఖుని నాలుగశ్వములు పూర్వివరకముపై వధిలో
హించినట్లు చిత్రించిరి. ఇలియడ్ అను గ్రంథములో
నూప నిట్లే ప్రాయబడి యున్నది. ప్రస్తుతభారతదేశ
మున మనయూహనూప నిట్టిదియే. మనము రథసప్రతి
యనుచేత నోకగొప్పసంకుగ గావించి ఆనాడు
మూర్ఖునిరథములు తిరుగుదని భావించుచున్నాము. ఆంధ్ర
వజ్రును మూర్ఖుని యరథము రేల్లేచే లాగబడి రథ
సప్రతిమనాటినుండియు సుష్టుములచే లాగబడునని మహా

రాష్ట్రోక్మదేశేత్యులందును హైదరాబాదుప్రాంతము
లందును నొక ప్రతీతి కలదు.

మూర్ఖులెట్లుమరంగములు పూర్విన రథమున
పెక్కి పరుగిడుచుండునని ప్రతీతి యుండగా ఈజిప్టుదేశీ
యులు మూర్ఖుడను సుష్టుములుగాని, రథములుగాని దేవట్లు
వర్ణించియున్నారు. ఈజిప్టుదేశీయుల నుంకాత మొక
వదిగా భావించబడి దానిపై ‘ర’ 13 (=మూర్ఖుడు)
పదవలపై సంచారము చేయుచుండునని ఈజిప్టువాసుల
పూర్వపునస్కృతమైయున్నది. ఒక్కొక్క సంవత్సరము
లో ఈజిప్టువాసుల పురాతన సంప్రదాయానుసారముగ
యానువో గగనమంతయు లోహానుయమనియు ఆలో
హనిర్మితమైన (డిరిజింగునావివంటి) దేవలోకపు ‘నైతో’
వనిప్రసహించుచుండుననియు, ఆ నదినిద పదవలపై
మూర్ఖుడు పయనముగావించుననియు తెలిసికొన గలము.
రాత్రిపూటపూత్రము గంటగంటకు నొక్కొకపదవ
మూర్ఖుడనుగాను అమర్చబడుననియు, రాత్రిపూట మూర్ఖు
డాపదవలపై ప్రయాణ మొనర్చుననియు మనకు తెలియు
చున్నది.

మూర్ఖుని దినచర్యలో ముఖ్యమైనది రథముపై
ననో, పదవమోదనో ఎక్కి ఎడతెగక ప్రయాణమొనర్చు
టయని నిర్ణయించితిమి. ఇక మూర్ఖుడు పగలు వైసను,
రాత్రి ఆధోలోకమునందును ప్రయాణము చేయునా?
లేక మతీయొక విధముగా ప్రయాణముచేయునా? యను
ప్రశ్నలవత్తము. మూర్ఖుడు ధూమిచట్టును తిరుగు
చున్నాడని మన భారతదేశేత్యువశేనాక ప్రాచీనకాలము
లో వించుమించుగ నన్ని దేశములందును వాడుకగలదు.
ఈజిప్టుదేశీయునందుపైరియ మూర్ఖుడు పదవలపై పయ
నము గావించును వధోలోకవాసుల లోకములునుండ
ప్రయనించి దినమున నొక్కగంటపూత్రము లోకవాసులకు
మూర్ఖురక్తి నొసంగుచుండునని చెప్పబడినది. 14

11. ‘క్షౌరోఫాకా’ వ్రాసి ‘వైకోపీడియా’ అను పుస్తకమున VIII, 3. పు. ౧౨.

12. ‘క్వింటస్ కర్టిస్’ III 3. ౨.

13. ఈజిప్టు ‘ర’ = సంస్కృతము ‘రథి’ = మూర్ఖుడు.

14. A. Wiedmann: Religion of the Ancient Egyptians pp. 23 to 27. Also E. A. Wallis Budge: The Gods of the Egyptians I, pp. 323 to 326,

కాని బాటిలోని మౌఖ్యమౌనము నింకొకమాదిరి వాడుక గలదు. ఆకాశ మొకదోము (Dome) వంటిదని వారినమ్మకము. ఆదోముకు తూర్పున వొకటియు పడమట వొకటియు చెండుదూర్వములు గలవు. దోము వెనుకనుండి సూర్యుడగుచుంచి సూర్యువాకిరినుండ లోన ప్రవేశించు నప్పుడు దువయాద్రిపై నెక్కి ప్రవేశించును. పోయోమ్మ మన పడమటివాకిరినుండ వానలకు పోవును పశ్చిమావలముపై నెక్కి యుత్తరుంచును. ఇట్టిబోమ్మ మాడ ఒకటి యున్నట్లు మెయిస్సోర్, ఖోర్గార్లు ప్రాసియున్నారు.

ఈశ్వరుజ్జి సూర్యుడు భూమిదుట్టును తిరిగి ఆలోలోకమునుగూడ నప్పుడప్పుడు నిజరక్తిచే సంకల్పించేయును తిరుగక ఆకాశమర్లముననే మనశలలమైననే తిరుగునను సంప్రదాయముగలదని తెలియుచున్నది. ఈ విషయమున గూడ బాటిలోనియట్లను, మనకును వాచ్యశ్యము గలదు. మనవమ్మకము ప్రకారము సూర్యుడు మేరువర్యతముచుట్టును తిరుగుచుండుననియు, ఆ పర్యవశ్యంగమున కేవలవచ్చినప్పుడు మనకు పగలనియు, వానల కెగినప్పుడు మనకు రాత్రియనియు మనపురాణేరి పోషములందు కుప్రసదిచ్చును.

సూర్యుని దినచర్యలో నింకొకవిశేషము గూడ కలదు. సూర్యుడెల్లప్పుడును ముందేహోమగులను రాక్షసులతో పోరాడుచుండునని మన నమ్మకము. కంకంటి పాపరాజప్రణీతిమైన యుత్తర రామాయణమున రావణుడు సూర్యునితోడై యరిగివట్టెట్టమున నిట్లు చెప్పుటవినది:

శత్రుమనిఁ జేరి మ్రొక్కి యద
ధారు శ్రయీమయ దివ్యమాత్రికా
ర్యపరుఁడు రావణుండు నను
రం బొనరింపఁగ వచ్చినాడు బో

రఘుభుజిక్త యొప్పు నను
రంతె యెవచ్చెదనో యిదల యెం
దివును 'అతోఽస్మి' యంచు వది
యించెదనో యిదియేమి నావునకా.
అహరిదన్యుఁ దిట్లను ద
కాన్యవో మన కేటిపోరుకే మం
దేవా నికాటులం దొడరి
నిత్యము బోరెడిపారు సాలదే
యూహాలీలల యిప్పటికి
బోడితి మన్నును దప్పగాదు పాం
దాహనాలి వోడె రవి
యెంచు దాయనతోడ నావునుకా.¹⁵

ఈమందేహోమగులు చీకటి కధిష్ఠురలు; చీకటి రక్కసులు. ఇదే సూర్యపురాణమున దైత్యదిగ్గులు సవత్సీపులగుటచే క్రోధవశమై యుద్ధముచేయుచుండగా దేవత లోడిహోయరనియు, అంచుమీద నదితి ఆదిత్యుడన సూర్యుని జేరి మొరలిదగా నాతే హరక్కరుల నుక్కడగొడెననియు, నప్పుడు దైత్యుల కొందఱు పాతాళమునను, మఱి కొందఱు సముద్రములోను దాగిరనియు, తక్కినవారు రణరంగమున నిహతులైరనియు గలదు.¹⁶ "వాటివైరమును ముందక అప్పుడు సముద్ర ముదారియుండిన రాక్షసులు వేటివలకును సంధ్యా కాలములందు అనగా ఉదయ, మధ్యాహ్న, సాయంతాలములందు దివాకరునిపై పగపొధించుచున్నాడు..... విరికిమందేహోమగులని పెరు."¹⁷

ఇట్లే ఈశ్వరచేకమునందును సూర్యుడు ప్రత్యక్షులతో పోరాడుగాధ కలదు. పూర్వము 'అపెవ' 'అపెవి' 'అపొసెన' అనునామములగల గొప్ప రక్కసు డొక డుండెను. వాడు గొప్పకొండలెరువ రూపముతో సంపరించెడునాడు.¹⁸ చీకటి పీరాక్షున

15. కంకంటిపాపరాజు: ఉత్తరరామాయణము, IV-42, 43.
16. సూర్యపురాణము, ప్రగమధ్యాయము.
17. వేమూరి జగన్నాథకర్మగారి సూర్యపురాణము, పుట 5.
18. ఒక్కొక్కప్పుడు మొసలియొకారముగలవాడని యీ రక్కసుని భావించుటయు నాడుకగమండెను.

యోషముగలవ్యక్తిగా భావించినది సర్ జార్జి కేమ్స్ ఫోజర్ గారియొక్క సకారణమున నభిప్రాయమైయున్నది. మూర్ఖుడును మూర్ఖునిపడవవాండ్రును గలిసి 'అపెక్' అనుచీటిరక్కసుడను కొండచిలువను, వానియనుచరులను కత్తులతో పొడిచిపొడిచి విడవగొలుగులతో కట్టివైచి, అగ్నితో కాల్చికాల్చి వారియాత్మలకు నిష్పదగొల్చి, నానావిధముల నతిహారముగ చిత్రవధ గావించిరి. 'అపెక్'యొక్కయు, వారియనుచరులయొక్కయు సంకలితానిగూడ నిట్లే చిత్రవధపాలు గావించిరి. ఈజిప్టువాగులపుస్తకములలో 'అపెక్'ను వధించుకథ యితివృత్తముగగల పుస్తకములు కొన్ని గలవు. వీనిమండియే ముఖ్యముగా మనకిమండేహోమరసంహారమునొకంత పోలు నీకథతెలియుచున్నది. 19

మూర్ఖుడు - సుదర్శనము

సవిద్యువామకమూర్ఖులెందఱు డను శ్రీలక్ష్మీ నారాయణమూర్తి చేరిది సుదర్శనచక్రము. ఈచక్రముతో శ్రీమహావిష్ణువు శక్తుసంహార మొనర్చువాడని మనకు మదితమైనసంగతి. ఈచక్రమునుగూర్చి ఈజిప్టుదేశపుగాఢ యొకటి కలదు. అందీక్రిందిప్రకారము చెప్పబడియున్నది. పూర్వము మూర్ఖుడు మ్యూలియా దేశమున పడెన్మొదై సంగ్రామమొనర్చు సమయమున నాతనిశత్రువు లాతనిపై కుట్రలు పన్ను పోగిరి. అసందర్భమున మూర్ఖుడిదితెలిసి వారిని నిర్జింనుటకై 'పోర్స్ హుట్టి' అను చిట్టిదేశము కాలిపైకి పంపెను. ఆచిట్టిదేశ మూరమున చక్రాకృతినిదాల్చి 'అక్కలతో' రివ్వరివ్వననేగి, దుర్వాసుని విష్ణుచక్రము వెంబడించి తరిమినట్లు మూర్ఖుని చాత్రపులను తరుమపొగెను. ఈచక్రము యొక్క మహా శేషస్వరూప మూర్ఖునిశత్రులకన్నులు దర్పహీనములై పోయెను. వారు చూడ జాలరైరి. వారికి విశేషకష్టమాడ అంతరించి పోయెను. ప్రతివాడును మతోకనిని జంప నారంభించెను. తుద కొక్కొక్కరు

వైదను - మిగుల దారెను. మతోకప్పుడు మూర్ఖుడు వడవపై పోవుచుండగా జలములనుండి మొసట్టును, నీటి నుట్టుములును వక్రమలును తెరచికొని మూర్ఖుని, మూర్ఖుని నేవకులను మ్రొంతుటకై వచ్చెను. గజేంద్రుని వేధించినమొసరిపై విష్ణుచక్రము విజృంభించి తునుమాడినట్లు 'పోర్స్ హుట్టి' యను మూర్ఖునిమీదికి వచ్చిన మొసళ్ల ను, నీటినుట్టుములను చెండాడివైచెను. ఈచక్ర మెల్ల ప్థమము మూర్ఖునితోనే యుండి మూర్ఖుడమగాని, లోకమునకుగాని చెరువు రాకుండ కాపాడుచుండును. ఈకారణముచేతనే ప్రాచీనకాలపు ఈజిప్టుదేశపు దేవాలయములందు మూర్ఖురి 'అక్కలచక్రము' యొక్క చిత్రరూపును ప్రవేశమున కనువనుద్వారములకడ చిత్రించి యుండెడివారు. దేవాలయములందలి యంతర్భూహము లందుగూడ నీచక్రపుటామృదు చిత్రితములై యుండెడివి. 20

మూర్ఖుడనుచు, చక్రమునకును నిట్టిసంబంధ ముండుట ఈజిప్టులోనేగాక భారతదేశమునగూడ చూడ నగును. మూర్ఖువురాణమునందు చక్ర మెట్లుపుట్టినదో తెలుపునట్టిగాఢ యొకటి కలదు. దాని నీక్రింద పొందు పరుచుచున్నాను.

"మూర్ఖుడు..... (మామగా రైవ) మయుని యింటికి బోగా మామగా రెల్లునిరాకకు సంకసించి గౌరవముతో నాదరించి విచ్చేసినకారణ మడుగగా దివాకరు డిట్లుచెప్పెను, "మామా! మీ కొమార్తె యెచ్చటనున్నది? ఆమెనుగానక యిటు వచ్చితిని." మయు డిట్లు బదులుచెప్పెను. "అల్లుడా! ఆమె నీ శేషస్వ భరింపజాలక యిటు విచ్చేసి కొంతకాల ముండెను. పకులను విడనాడి పకులు పుట్టినెంబు జరకాల ముండుట పొడిగావని నేను చెప్పగా కొవముతో వెడలి పోయెను. నిన్ను తేరబోయెనని తెలంచితిని. నీవడ్డకు రాలేవా?" అని యడుగ లేచినచెప్పి తనకాంక్షిని తగ్గించు

19, A: Erman: Aegypten and aegyptisches Teben in Altertum, pp. 359-362. (Also G. Maspero; R. V. Langone; A. Weidemann; E. A. Wallis Budge; W. Max muller and other writers).

20. A. Weidmann Religion of the Ancient Egyptians pp. 58 to 78.

డవి సూర్యుడు మామను బ్రార్థించెను. అంతట మయుడు అతనిచేతను నడువదుభాగములు తీసి ఒక్కపాలుమాత్రము మిగులంపట్టినరెన్నును. అటుల తీయబడిన భాగములలో నొకటి భూమియందును, మరియొకటి యాకాశమున, నొకొకటి ఈశ్వరుని త్రికూలమున, రెండుభాగములు విష్ణుని సుదర్శనచక్రమున, మరియొక్కొక్కభాగమును ఇంద్రునివజ్రాయుధమున, కులేరునిపుష్పక విమానమున చంద్రునియందును గ్రహవక్షత్రములు మొదలగువానియందును ఉంచునటలుల పంచి పెట్టెను. 21

ఈ ప్రకారముగనే చక్రముయొక్క దిక్కుములు భారలోకలోను, గ్రీషీలోనుసూర్య సూర్యసంబంధముగలవై కావచ్చుచున్నవి. కాని యాకాశపటివానిని సూర్యుని చక్రములే యని విచారణచేయుటకు తగిన యాధారములు కావచ్చుట లేదు.

సూర్యుడు-పుత్రా!వాప్తి

ఇండోనేసియాలో నివాసమొనర్చు కొన్ని జాతుల వారు సూర్యుని పుత్రకాశముగా భావించి పూజించుచున్నారు. వీరు సూర్యునికి 'ఉపురెకో' అనుపేరు పెట్టిరి. గొడ్రాలిక్రవను పిల్లలు పుట్టించుట సూర్యదేవుని పట్టుకొమ్మె యున్నది. ఇండోనేసియాలో చేరిన బాబరు ఆర్పిపెగోలో పుత్రప్రాప్తి కీక్రిందిధానము నవలంబించురు. చాలమంది పిల్లలుగల యొకమనలి వానిని పిలుచుకొనివచ్చి వానిచే సూర్యపూజ చేయించురు. స్వప్తప్రతిలో నొకచిన్న శిశువుబొమ్మను చేసురు. పిల్లలుకావలసిన గోడ్రా లాబొమ్మను ప్రసములదగ్గర నుంచుకొని పాలిచ్చుచున్నట్లు పట్టుకొనును. అప్పుడు పూజచేయించు 'బహుకుటుంబీకుడు' కోడి నొక దానిని తెచ్చి దానికాళ్లను గొడ్రాలిపెత్తిమీదనుంచుచు నిట్లుప్రార్థించును: "ఓ, ఉపురెకో! ఈకోడిని నీవుపయోగించుకొమ్మె, ఒకపిల్లవానిని పడవేయుము. పిల్లని కలిగింపుము; నాప్రార్థన వారింపుము; ఒక్కపిల్లవానిని

వాకవలందు, నాదీరుదేశమున బడవేయుము" ఇట్లు ప్రార్థనచేసి అతడు గొడ్రాలి నిలుబడును. "ఏమి పిల్లవాడువచ్చివాడా?" అప్పుడాగొడ్రాలు "ఓ, అప్పుడే పాలుత్రాసుచున్నాడు" అని ప్రత్యుత్తరమొసగును. అటుతరువాత ఆగొడ్రాలి నెత్తిపై నింత దనుక పట్టుకొని యుంపికోడిని తీసి ఆగొడ్రాలిపెని మిటిలేలమీద వలేకోడికాళ్ల నానించును. పెనిమిటియు నేదోపలుకులు పలికినతరువాత ఆకోడిని చంపివేయుదురు. ఈబలియైన పిదప, పైగొడ్రాలికి పిల్లడుకలిగినట్లుారిలో చాటించురు. ఊరివా రరుగుదెంచి తమసంతోషమును వెల్లడింతురు. అపిమ్మట గొడ్రాలిపెనిమిటి యొకచిన్నపిల్లలతోపైను అరువుగ తీసికొనివచ్చును. ఆతోపైలో వైదూదిబొమ్మను పెట్టి నప్రాచారాత్రము లాగొడ్రాలాపుచుండును. 22 ఇది ఇండోనేసియాలో బరుగుచున్న పద్ధతి.

మన తెలుగువారిలో నిట్టిదే యొక పద్ధతి వివాహములందు గావచ్చుచున్నది. పంచరాత్రవివాహమననో నైదవవాటిరాత్రయను, నేకరాత్రవివాహమననో చివాహోపనీతమున నొకరాత్రయను నిట్టిదే యొకయూటజరుగును. ఒకమంచముపై జంపకానాలు, పరుపులు వగైరాలు వేయబడును. వానిపై నొకప్రక్క పెండ్లికుమారుడును నాతనికడుగుగ పెండ్లికొమార్తెయు మారుచుండును. మగ్గు నొకచిన్నబొమ్మ పాధారణముగ తాటి యాకుతో చేయబడినది ఉంచబడును. పైనుండి యొక శ్రాత్రసంజ్ఞపేరికను తోరవరె నేలాపడియుండురు. ఈ తోరయే తొట్టెగా, బొమ్మయే పిల్లవాడుగా కొంత వడి యూపుదురు. పిమ్మట ఎకరివృత్తి ననుసరించి వాడు తాము తమపనికై పోవుచున్నామనియు పిల్లవాడు బాగ్రతయనియు చెప్పుదురు; అనగా పెండ్లికొడుకు కుటుంబ ముద్యోగముచేయుకుంటుంబమననో, పెండ్లికుమారు డీక్రిందిప్రకారముగా ననును; "నేనుకచ్చేరికి వెల్లివస్తాను; పిల్లాణ్ణిమాడ్చావుండు." అని. పెండ్లికుమారుడాబొమ్మను బహుశాగ్రతగ పెండ్లికుమార్తెకిచ్చును.

21. వేమూరి జగన్నాథకర్మగారి సూర్య పురాణము. పుట. ౬౭.

22. J. G. F. Riedel: Papuan Races p. 35.

అటవీమృదు పెండ్లికూడై “నే నింట్లో పనిచేసుకోవాలి, కాస్త పిల్లాణ్ణి మామూలుండండి” అనిభర్తకు తొమ్మిదవవచ్చును. ఇట్లే కొన్నిసార్లు జరిగినతరువాత ఏసంబరము ముగియను.

మన ప్రవాహికాచారములలో నొక్కటి యగు ప్రేసంగతికిని, మాయ్యనకును సంబంధ మంతగ గనిపించుచున్నది. ఇండ్లోనీవయ్యావారి ‘పుత్రకామేష్టి’కిని మన పద్ధతికిని గల సాదృశ్యమును పాతకులు గ్రహించగలవగుదురు. గర్భవారణమునకును, పుత్రోదయకాలమునకును మాయ్య దధిపతియను నమ్మకము భారతదేశమునందలి కొలాలియన్ ద్రవిడదాజనులలో నిప్పటికిని ప్రబలియున్నది.

మాయ్యని పుత్రులు

మన పురాణములప్రకారము మాయ్యని భువనములలో శనియు, యముడును మిగులముఖ్యులు. వీరిలో నొకడు సదాహూతుడు, సదావక్రి, మరాత్ముడు. ఈ శనియంశమున బుట్టినవాడు శకుని దుర్యోధనునకు దుర్బుధులు చెప్పినవారిలో నొకడు. యముడన్నచో పాపులను నానాబాధలు పెట్టు వరకలోకమునకు రాజు. కాలండును మృత్యువు. పాశము నను భీకరములగు నాయాధములుగలవాడు. దయయనిగాని, కనికరమనిగాని రెలంచక కింకరులను బండియు, తాను స్వయముగ నేడియు ఆయువుదీరిన మానవాదులను నిజపురికి నొంపోవుట యమునియుద్యోగము. మాయ్యనిపుత్రులలో నిరువురిట్లు హూరుని మనపురాణాదులందు చెప్పబడినది.

గ్రీకుదేశపు ప్రాచీనగాథలలోనూడ మాయ్యని వలన బ్రభరించిన ‘ఈటిస్,’ ‘సర్పి,’ ‘పాసిఫే’ యనువారును, మీడియానునక్షర బరగిన మాయ్యని మనుమరాలను హూరార్ములు. వీరినిగూర్చి ప్రాచీనగాథలలో నీక్రిందిప్రకారము చెప్పబడినది.

‘ఈటిస్’ అనువాడును, వాని తమ్ముడను ‘సెర్పిస్’ అనువాడును మిగులహూరులని ‘మెయోజో’ రస్ సిక్యులస్’ అనువాతడు వ్రాసెను. ఈటిస్ కాత్రిస్ అను తావునకురాజు. వినోయు లెవ్వరైనను దేశమును చొచ్చి బంగారు ఉన్నిని ఎత్తుకొనిపోయినచో తనకు చావుకూడునని పోదచెప్పవారివలన వని విదేశీయులనందరను చంపుట కారకు దొరకొనెను. ‘సర్పి’ అనునది మాయ్యనిహూరు, మందుమాతలు, మంత్రతంత్రములు మొదలగు దుర్విద్యల కీమని పెట్టినది చేరు. సమరీటనులరాజును దివాపామై యీరుద్యవనిలే విడుమిచ్చి యాతనిదెగటాల్చెను. ఈమె దుష్టత్వమును గూర్చి యనేకములుకథలు గలవు. ఈమెచేసిన హారకార్యములు తెక్కింపరానిది. ‘పాసిఫే’ అనునది మాయ్యనిహూరుద్రలో మహాకృత్. ఈమెనుగనికడో రోగమువచ్చునట్లుచేసెను. ఎద్దుతో సంగమించెను. దీని హూతుడు ‘ఫీడా’ అనుయువతి తనవదలికుమారుని ద్విత్రాంగివలె ప్రేమించి వానిని చంపించెను. ‘మీడియా’ యనునది ‘ఈటిస్’ హూతుడు. ఈమె మహాసోదములను, క్రూర్యపూర్ణములను నగు వనేకదుష్కార్యము లాచరించెను.²³

భారతదేశమునందును, గ్రీకుదేశముననుగూడ మాయ్యనిసంతతి కిట్టిహారత్వము గలుగుటకు కారణ మగుచున్నది. కాని, వీరిహారత్వము మాత్రము రెండుదేశములందును చెప్పకొనబడుచుండును.

సింగి-సింగడు

ఈజిప్టుదేశమున కొన్నిప్రదేశములందు మాయ్యని దుడేగరూపమునను, గరుమనిరూపమునను పూజించబడుచుండెను. మరియుప్రదేశములందు మాయ్యని సింహమురూపమున పూజింపబడుచున్నది.²⁴ మాయ్యని డెల్లుసింహరూపమున వ్యవహరింపడుట యింకెచ్చటను

23. ఈ కథలు Homer, Diadorus Siculus Apollodorus, Ovid Heti మొదలగాగల గ్రీకుల వ్రాసిన గ్రంథములందు గానవచ్చును.

24 A. Wiedemann: Religion of the Ancient Egyptians, pp. 27 & also E. A. Wallis Budge; The Gods of the Egyptians, I-467.

నూపము. కాని భారతదేశమున కొన్ని విచిత్రసాదృశ్యములు గానవచ్చుచున్నవి. ముండాజాతివారును, వింకవనేకులకు భారతీయాదిమవాసులును సూర్యుని 'సింగ్ బొంగా' అనునామమున బిలుచుచున్నారు. ముండాజాతివారితో చేరిన బీర్హారువారి భాషలో సూర్యుని పేరు 'సింగి' అనియున్నది. ఒరయను అనునొక తెగవారు ప్రతిసంవత్సరమును జరుపుసూర్యుని నివాహోత్సవసందర్భమున వారి గురువు 'సింగని' కేవలము చాల్చును. గురువత్ని సింగని (సూర్యుని) భార్యకేవలము చాల్చును. ఇట్లు వీరు వాట్లనుచేయుదురు. 25

బ్రాహ్మిణాం బ్రాహ్మణాశ్చ భాషలలో 'సింగ', శబ్దమునకు సింహము అనునర్థము గలదు. ద్రవిడభాషకును భారతీయాదిమవాసుల భాషలలో గొన్నిటికిని గల సంబంధబాంధవ్యములను బట్టి యీశబ్దముయొక్క అర్థమును నిర్వచించుట సులభపాత్యము. కావున బీర్హారువారి భాషలోని 'సింగి' కిని, ముండాజాతివారి 'సింగ్ బొంగా' అనుపదమునకును, ఒరయన్ల 'సింగని' కేవలమునకును సూర్యుఁ డనునర్థమేకాగ్ సింహము అనునర్థము కూడ ఉన్నదనుట భాషాసాదృశ్యకాస్త్రకోవిదులకు సులభముగ లోభపడు వంశము. ఈదృష్టితో మనము చూచినచో ఈశబ్దంలో సూర్యుడు సింహరూపమున పూరింపబడుననుకుటకు కారణము లేటెల్ల మనచున్నది. భారతదేశమునగూడ సూర్యు డిదివరలో సింహరూపమున లూరింపబడుచుండి యుండవలెను. ఈవిషయమై యింకను పరిశోధన జరిగినచో నే యంశములు బయలుపడునో చెప్పబలము. కాని పాతక మహాశయాల కిపైవచూపిన సాదృశ్యము విచిత్రమై, బలవత్తరమై పరిశోధన కుకూటాల సంజనకమై యొప్పునని వాయాశయము.

ముగింపు

ఈవ్యాసమునందలిసాదృశ్యములను జాగ్రత్తగ పరిశీలించుచో కొన్నిక్రొత్తయంశములు మనకు తెలియగలవు. మానవకాస్త్రజ్ఞులలో 'రోమాకాటిక్', 'ప్రాక్షియిక్' స్కూల్స్ ను రెండుదృక్పథములు గలవని యీ వ్యాసమున తెలిసియున్నాను. మనము 'రోమాకాటిక్' స్కూల్ వార మనచో పైసాదృశ్యములనుబట్టి యీ క్రిందిదిగముగ మానవుల యాదిమచరిత్రమును వ్రాయవచ్చును. — మొట్టమొదట ఎచ్చటనో 26 నకలమానవుల కాదిమపురుషులసహారు జనించిరి. అచ్చటనుండి ఈశబ్దపు నత్త భారతదేశమునకు, ఇంజోపిసియా మొదలగుదేశములకును వారిసంతతివారు ప్రయాణమై వెవరిరి. ఈకారణముచేతనే ఈశబ్ద ప్రాచీనవాసులకును, భారతీయాదిమవాసులకును, ఇంజోపిసియాసులకును సూర్యారాధనవిషయమున గొన్ని ముఖ్యములగు సాదృశ్యములు గానవచ్చుచున్నవి. ఆ పిమ్మట కొంతకాలమునకు పైప్రదేశము నుండియే కెల్బులు, గ్రీకులు, బాబిలోనియన్లు, పారశీకులు, వేదకాలపుబ్రాహ్మణులు బయలుదేరి ఆయా దేశముల నాక్రమించుకొనిరి. వీరిలో సూర్యారాధన సాదృశ్యములు గొన్ని గోచరించుటచే నివ్యాసమున వది పొందు పరచబడినది. కావున సోకయాదిమావాస మున్నదనియు, అచ్చటనుండి జనులు కాఖోపకాఖులుగ చీల్చిప్రపంచాక్రమణ మొనర్చిరనియు పాశకు లూహించేయవచ్చును. ఈయూహ ఎంతవఱకు గట్టికో ఎంతవఱకొట్టికో యింకను పరిశోధన కాశలముచే మనము కనుగొనవలసియున్నది.

25. Memoirs of the Asiatic Society of Bengal. Vol I, No. 9, pp. 125.

26. ఉత్తరాసియాయందలి తూర్పుభాగప్రాంతములే యీప్రదేశములంకావచ్చునని నే నిదివరలో 'పితాచారాధన మెచ్చటనుండివచ్చెను.' అను వ్యాసమున వ్రాసియుంటిని.

ఆంధ్రకవుల ప్రతిభ

హరి రాధాకృష్ణమూర్తి గారు

౧. మేధావిభట్టు

పెదతిమ్మమహిపాలుఁడు కార్యంతరమున గ్రామాంతర మగుచుఁ జ్రోవలోఁ
దారసిల్లిన మేధావిభట్టును అతనివాక్యమునఁ గ్రిందఁబడిన తాళవృక్షమును దానియాకుం
జీల్చి యేదియో వ్రాయు నతనిం జూచి,—

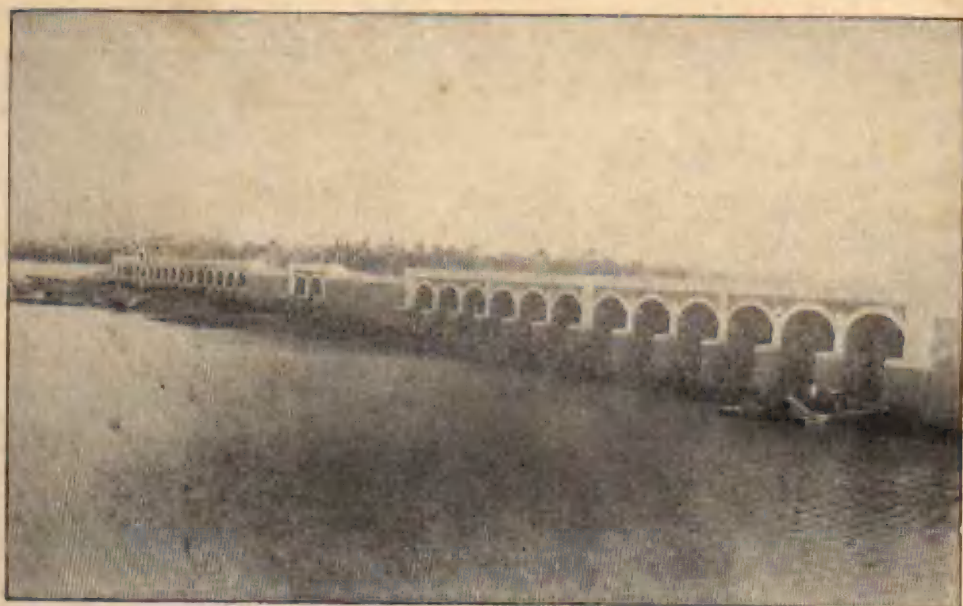
స్వామీ, దూరమునుండి చూచితిని శాశ్వతమైనట్టు లీ
భూమిన్ గూలెను తాళవృక్ష మహాహా వ్యోమోదితానంతన
త్వామేయోర్మి సమేతగాంగజలవేగానంతనంభమా
సీమాధుర్యకవిత్వవాహినికి దానే యిచ్చె బ్రతంబునున్.

ఓజమెయిన్ త్వదీయమహిమోన్నతిఁ గాంచి జశంబె మైన నీ
భూజము నేనఁ జేయఁ దలపోసి యిటు ల్పదమందు వ్రాలె; నీ
రాజులు రారో? నీకనికరం బాకయింత దొరంగినంతనే
రాజులు నెల్లరున్ భవి తరాజులు గారొకొ వత్కవీశ్వరా!

ఫలముఁ గోరకయే నన్ను భవదనుగ్రహంబునకుఁ బాత్రునిగఁ జేయునట్టి నీకు
కరుణ గమనింపఁగవులు నిష్కారణముగ-నోరులఁ బ్రేమితులని తోచుచున్న దయ్య.

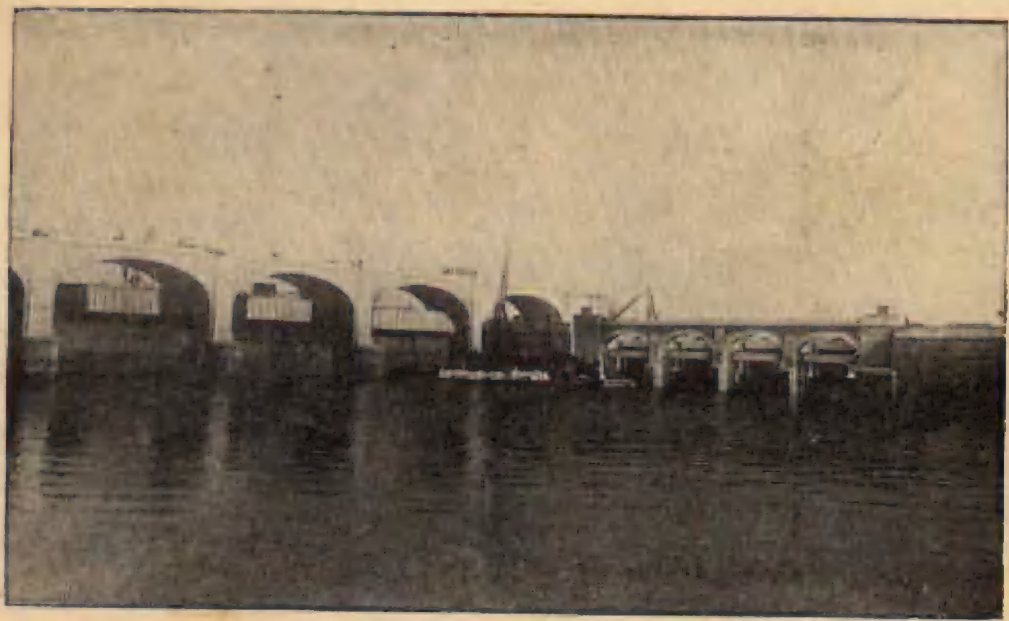
రాజప్రతినిధి రావూదారీఫం తెనక్రింది తెలిపి నేలను నిలబడి ఆనకట్ట దిగువమట్టము చూచుచున్నాడు

ఎడమగట్టునందలి మాడు పెద్దకలింగలు (Head Regulators—పెద్ద 'రిగ్యులేటరు' తూములు):
'రోరీ' కాలువ, ఖాన్ పురువైరు కానవచ్చును

అనకట్ట, రెన్యరేటరులు కూడిన కోసు : పుడిగట్టు చివరిరాతికట్టయు, 'వాడు' కాలవ తలయు కానవచ్చును

పుడిగట్టు 'రెన్యరేటరు' గృహములు : ఇక్కడ 'రైసు' కాలవ, 'వాడు' కాలవ కానవచ్చును

(G. S. A.)

అశ్రమధర్మనిర్వహణార్థము కాళీపాదు
దుద్యహించుకొన్నది మాయ. వేదవేదాంగ
ములందు కూలంకషప్రజ్ఞ గలవాడు కాళీపాదు
డు. మాయదృక్కులలోని లౌల్యమును కాళీ
పాదుడు గుర్తించియుండలేదు. లేకున్న నెట్లుం
డెడిదో!

* * * * *

సరళ కాళీపాదుని ధర్మత్వి. ఒక మగశి
శువును ప్రసవించి సరళ మరణించినది. పత్ని
మరణమున కాళీపాదునకు వైరాగ్యోదయ
మైనది. శిశువును బాతవేడున కొప్పగించి
యాతడు తివరీతరమునకు తపోఽర్థ మరిగి
నాడు. బాతవేడుడు కాళీపాదుని ప్రియశిష్యుడు.

* * * * *

తపశీతలశీతరములచే నాతని యాశ్రమ
ముద్యానశోభను వహించెను. శుకపికమయూ
రగానములతో నాతని కిష్టడు తపస్సు నిర్వి
ఘ్నముగ సాగుచుండుట లేదు. కాళీపాదు
శాశ్రమమునకు వచ్చి యొకవర్షము పోయినది.
ఈవదునై దేండ్లు నాతడు సిద్ధపురుషులను దర్శిం
చుకొనుటలో పుచ్చుకొనెను. సిద్ధింపనున్న
యోగనిష్ఠయు చెడరిపోసాగినది. క్రమముగా
నతనికి భక్తియోగము లాభము లేదని తోచి
నది. కర్మయోగము నవలంబింతునా యనుకొ
నియెను. కాని ధర్మత్వి లేదు.

2

అరుణోదయమునకు పూర్వమే కాళీపా
దుడు లేవలేకపోయెను. సూర్యోదయ మగున
దికి అలీకుడు మాయను వెంటబెట్టుకొని వచ్చి
నాడు. అలీకుడు గురుదేవుని ప్రేవులు లెక్క
పెట్టినాడు వీక్షణమాత్రమున. మాయను
గురుదక్షిణ స్వీకరించి కృతార్థుని తేయుడని
ప్రాధేయపడినాడు. గురుదేవుడు గంభీరముగా
మెల్లబడినాడు.

ప్రక్కన మాదిచివుల్లు తింటున్న పికి పని
చేసుకుని కువకువమన్నది. మాయ మందహా
సము చేసినది. గురుదేవుడు పాతాళములో
నుండివలె మాయకై యాతురముగా జూచి
నాడు. మాయ భామముడితో తల వంచుకు
న్నది. అలీకుడు మాయచేయి కాళీపాదునిచే
తులో బెట్టి గురుదేవుని పాదములపై బడినాడు.
కాళీపాదునిజన్మకృతార్థ మైనది. మాయజన్మ
వ్యర్థము. అలీకునిజన్మ సార్థకమైనది. కాళీపా
దుడు బిగుసుకుపోయినాడు. మాయ కంపించి
నది. అలీకుడు దంపతుల జూచి జలదరించి
నాడు. చెంత స్వాదుక్కుశాంకురములు నమ
లుచున్న యాశ్రమ హరిహారకము వచ్చి
మాయ పచ్చనిచీర చెఱుగు పట్టి లాగినది.
మాయ విసుగుకున్నది.

అళికుడు గురుదేవునివద్ద సెలవు తీసికొన్నాడు. మాయ రహస్యముగా “అన్నా, నేను గూడ వత్తు” నన్నది. అళికుడు కోపపడినాడు. మాయ యేడ్చినది. కాళిపాదుడు సమాధానము చెప్పకున్నాడు.

కాళిపాదుడు కందమూలములు తెచ్చి మాయకు తినడం నేర్పినాడు. మాయ కొరికి పారవేసినది. చిక్కనితేనె గ్రావించినాడు. పుక్కిలించి యుమిసి తడతిలోని చల్లని నీరు త్రావినది.

కాళిపాదుడు మరల బడి పెట్టినాడు. అళికుడు శిష్యులను కేర్చుచున్నాడు. మాయకు పసవాసము కళోరముగా నున్నది. కాళిపాదుడు కర్మయోగమును సాగించుచున్నాడు.

3

నిగమునకు పడునారేండ్లు. వ్యాకరణము మట్టునకు చదువుకున్నాడు. జాతవేదుడే జాతకర్మ నామకరణ చోలోపనయనాలు చేసి యకాలమరణమును పొందినాడు. నిగమునకిప్పుడు గురువు లేడు. గురువు లేని విద్యకు గౌరవము లేదు. గురువు నవ్వేపించు కుంటూ నిగముడు బయలుదేరినాడు. పెరుగూ అన్నమూ తినలేదు. గుమ్మపాలు త్రాగి దారిని బడినాడు.

౪

మాయ యాశ్రమమునకు వచ్చి సంవత్సరమైనది. అళికు డొకటి రెండుసార్లు వచ్చి పోయినాడు. మాయ యేదో చెప్పబోగా విని

పించుకోకుండా చక్కాతోయెడివాడు. మాయ ప్రతిదినోపవాసములలో కొన్ని కాళిపాదునికర్మయోగమున కుపయోగించుచున్నది. దైనంది సము మాయ కృశించిపోవుచున్నది. దినము దినమునకు మూడునాల్గున్నాసములు. మాయ నీలాలకురులు కొసలు చీటిలి యెఱ్ఱబడినవి. మృదుకపోలముల గులాబిలోని యెఱుపు కన్ను దామరలలోనికిన్ని, తెలుపు అధరలెంబము లోనికిని ప్రాకిపోయినవి.

౫

దినమంతయు ప్రమాదించి నిగముడు చంద్రోదయసమయమునకు కాళిపాదుని యాశ్రమము చేరినాడు. నిగముని బడిలో చేర్చుట కళికుడు దారిలో దగిలి వెంట వచ్చినాడు. ఆశ్రమమును జూచి నిగము డాశ్చర్యపోయినాడు. అది శరదృతువేమో, వెన్నెలలో నాయుద్యానవనము వెలిగిపోతోంది. మాయ పుష్కరిణిలో స్నానమాడి నీరు తెచ్చుటకు వచ్చినది. కటివన్నుజలములో మాయ కూర్చున్నది. చంద్రబింబప్రతిబింబమేమో సనుకున్నాడు నిగముడు.

మాయ ఋతువులు వరుసగా లెక్కపెట్టు కుంటున్నది. శరత్తువెంట హేమంతము రావలయును గదా, యాయకాలవసంతాగమనమునకు కారణమేమా అనుకున్నది. నిగము డళికునివెంట వెదుకున్నాడు. మాయ వెలికి వచ్చి వెన్నెలలో కలిసిపోయింది. ఎవరో అస్పరఃకాంత గాబోలు సనుకున్నాడు నిగముడు.

౬

అళీకుడు నిగముని కాళీపాదునిముందు నకు నెట్టినాడు. గురుని కటము లదరినవి. ఊపిరి యాడలేదు. నరసింహగడ్డములోనుండి యెట్టిని వాడిపోయిన పెదవు లల్లలనాడినవి. నిగముడు సాష్టాంగపడి లేచినాడు. వెనుక రాజహంస కంఠము వినిపించినది. ససంభ్రమముగా నొక సింహావలోకనము చేసినాడు నిగముడు. మాయ గోచరించినది. తూష్టింభావముతో నవనతమ స్త్రకు డైనాడు. గురుదేవుని కనుబొమలు కలు సుకొన్నవి. చీరుచెమటచే లలాటకురుకుమరేఖ కన్నులలోనికి కరగిపోయినది గాబోలు, నిగము డేమియు జూడనే లేదు.

అళీకుడు సమాచారము చెప్పకొని వచ్చినాడు. గురుస్వామి యప్పటి కిప్పు డూపిరి త్రిప్పుకొని గడ్డము నిమురుకొనుచూ శిరము వంచినాడు. మాయ వచ్చి కాళీపాదుని చెవిలో నేదియో గునగునలాడినది. అదే వారిరహస్యసంభాషణకు తొలి. తుదియని మరి లేదు. గురునికన్నులలోని మెఱుపు లేరుకొన్నది. ఉదాత్తస్వరముతో “వత్సా” యనినాడు. నిగముడు గురుపాదములకన్నుల కద్దికొనినాడు. “ముం దానూనూగుమీనములం దీసివేయుము. అని లోకికాలంకారములు” అనినాడు గురువు. మాయ వెనుక నెక్కివిరిచిన దెవ్వరికి వినిపించ లేదు. తుట్టిన లోనికి పోయినది.

౭

మాయ కాళీపాదునిభార్య యని నిగము నకు తెలిసినది. ఒకనాడు మాయ ముక్త

కంచుక యై నిగమునికంట బడినది. అతడు తల వంచుకొని తిరోహితు డైనాడు. మాయ కిలకిల నవ్వి న దాతనికి క్రోధగర్జనమువలె విని పించినది. తా నొక ఘోరపాపము నాచరించితి నని యాతడు తలంచెను. అతని మనసు మనసులో లేదు; అతని గుండెగుండెలో లేదు.

మరునాడు నిగమునకు పాతము రాలేదు. గురువు రెండుదినము లుపవాసము విధించెను. భోజనములకడ మాయ యొకశిష్యు నడిగినది, నిగముడు రాలే దేమని. శిష్యుడు విషయము వక్కాణించెను. మాయ కర్ణమైపోయినది. వెడనవ్వుకొన్నది.

రెండుదినములు చదివినను నిగమునకు పాతము రాలేదు. గురువునకు కోపమువచ్చిన మాట నిజము. “తేపు వప్పగించనిచో”నని యాతడు చురచురలాడెను.

౮

నిగముడు వీక్షాంతికై పుష్కరిణీతీరము నకు పోయెను. గురువత్నియెడ తా నొనర్చిన మహాపరాధ మాతనిని వేధించుచుండెను. పాత మును జడువ నారంభించెను. “త్వం యజ్ఞ స్త్వం వషట్కూర” అపై నాతని కత్తెరము లగపడ లేదు. గురువత్ని కిలకిలారవ మాతని బెడుగు గుండెలో అళనివలె దాకినది. ఎవరో యాతని కన్నులను చేతులతో మూసివైచిరి. ఆయంధ కార మాతని కన్నులగుండా హృదయము లోనికి క్రమ్ముకొనిపోయెను.

అధ్యయనము నెగవేసి యల్లికాయల దినుచున్న మహిము డది కనిపెట్టి గురువు నొద్దకు పరువెత్తుకొనిపోయెను. కాళీపాదుడు గూడ స్వయముగా నాదృశ్యమును దర్శించెను. అతనిహృదయములోనియగ్ని కన్నుల గుండా గ్రక్కుచుండెను.

* * * *

నిగము డంధుడైపోయెను. గురుదేవుని యాగమనము గ్రహించి పాష్టాంగపడియెను. కాని యాతనిమస్తకము మాయపాదముల మీదికి దొర్లిపోయెను. మాయ తొలంగి నిల్చి సక్రోధముగా, సగర్వముగా కాళీపాదు నుపలక్షించెను. ఆత్మిత్వత కాగలేని కాళీపాదుడు క్రుంగిపోయెను. ఆతని పరిభూతక్రోధము సహస్రగుణీకృతవేగమున నిగమునిపై బడెను. “ఓరీ! గుక్కడోహి! పశువా! తొలగిపోమ్ము! నీ కీర్మాశ్రమమున తావు లేదు.”

నిగముడు దృష్టిహీనములగు తన సేత్రములతో నవినయముగ గురువునకు ప్రణమిల్లి వెడలిపోయెను. తేజోహీనములగు మాయ సేత్రములనుండి కేవలము రెండే రెం డ్రశు కణములు రాలి పైటపై జితికి క్రింద బడినవి. మాయ కాలికడ బచ్చగడ్డి కగ్గి యంటు కున్నది.

క

అంధప్రాయుడగు నిగముడు బారి గానక తపతీతరంగిణిలో తల్లకిందుగా గూలిపోయె

ను. మాయాపరివర్షంగవంతస్తమగు నాతని దేహమునకు కాశ్వతతైతిల్యము గల్గినది.

* * * *

కాళీపాదుడు సశిష్యుడై తపతీతీర మంతయు గలయ వెడతెచ్చ గాని మాయ కానరా లేదు. సంధ్యావందనాదికృత్యములు పైతము వడలుకొని యాతడు మాయను వెడకు చుండెను.

తపతి యందందు కుల్య లేర్పరచుకున్నది.

మధ్యాహ్న మైనది. కాళీపాదుడు ప్రాయ శ్చేత్రపూర్వకముగా సంధ్యావందనమైన జేసి కొనుటకై తపతిలో దిగినాడు. అతనివనస్సు మంత్రములమీద లేదు. తానుమాయ జేసి యెట్లయిన నేమి చదువుచున్నాడు. కర్మ సాక్షికి తర్పణము లిచ్చుటకై యంజలి బట్టినాడు. శరీరమున కేడియో తగిలినది. ఉలికి పడినాడు. నిగముని గతప్రాణగృతమును పరిరంభించియున్నది విగతజీవ—మాయ.....

౧౦

నురుగులు గ్రక్కుకొనుచూ పరుగెత్తుకొని ఎచ్చి యరచినాడు మహిముడు, “అశ్రమము తగులబడిపోవుచున్న” దని.

తపతీతరంగములపైనుండి మాత్రాండ మండలము కాళీపాదునినిటాలమున ప్రతిఘటించినది. అప్రళయద్రుమూర్తిగాంచి కెప్పున యరచి మహిముడు కాలికొలదిగా పరచినాడు.

కాళీపాదుడు మరల సన్యసించినాడు.

చిత్రకళ

హిందూస్త్రీలు; చిత్రరచన

౧

కవనము భావోద్దేశమును, శంగీతము భావగర్భితము, చిత్రములు భావసాత్వికమును కలుగజేయునని పెద్దలు చెప్పియున్నారు. మహామృదీయత్రైపువ మతాచలంబకులవలె నలుగురితో వోకవోలు గాక, నిర్జన ప్రదేశమున పెట్టి చిత్రవికారమును లేక యొక పీఠ్యాన మతో జేపుని ధ్యానించు హిందువులకు భావసాత్వికము ముఖ్యము కావ నారు చిత్రశిల్పరచనలను ప్రోత్సహింపర చుట సహజము. తొలుదొలుత వీరికి విగ్రహము లక్కిర లేకపోయినను, వేదాంతాదితత్త్వవిచారణ భావతదేక మున జెరిగిననాటికి శిల్పచిత్రరచన లాదరణకు వచ్చెనని మనకు చరిత్రవలన తెలియవచ్చుచున్నది. విగ్రహములలో తోకకము మొదలు కలుగజేసుకొనని తాడులకును చిత్రములు కావనివచ్చెను. మతప్రచారము, విగ్రహారాధన మొదలగునవి యీయూచరణకు కారణములైనను భావ సాత్వికము కలుగజేయు సులువు చిత్రములందుండుట వలనగూడ వీరి కీకళాంగము ప్రియమయ్యెను.

విద్యాలయములలో కావ్యములను పరీక్షలకొరకు చదువుకొని తరువాత మరచుటవలన కవనముయొక్క మేలు విశేషము కలుగకున్నది. పూర్వ్యులిటులు గాక పురాణాదిగ్రంథముల వన్నిటిని కావ్యరూపములుగ వ్రాసి కవనమును తైవికీకవనమున బ్రదేశింపెట్టిరి. కావ్యపురాణాదిపత్రము శంగీతవిద్యముగ నుండవలెనని నిర్ణయించు కొనుటచే శంగీతముమాడ దినచర్య కవసరముగ జేసి

తలిశెట్టి రామారావుగారు బి. ఏ., బి. ఎల్.

కొనిరి. ప్రతిపండుగకును గృహముల నలంకరించుకొని వలెనని కాసింది యీకళనుగూడ నాచరించిరి. వీయ్యా జయములందో, లేక సంవత్సరమున కొకమా శిర్వరుప బహు చిత్రప్రదర్శనములందో చిత్రశిల్పములను చూచి, యానందించి, మరుచుటవలన సంరేగా లాభము లేదు. చిత్రశిల్పములు కలుగజేయు మేలును మనపూర్వులు గమనించి, ప్రతిగృహమును శిల్పాలంకృతమై యుండవలెననియు, గోడలు చిత్రాలంకృతములై యుండవలెననియు నొకయూచారము నేర్పరచుకొనిరి. ఇప్పటివలె నొకవికారమైన గృహమును నిర్మించుకొని దాని నలంకరించుప్రయత్నమున చిత్రములను గోడలమీద మేకులకు వ్రేలాడగట్టుటకంటె, గృహములనే చక్కగ గట్టి కళాలయములుగ జేయుట యుత్తమము కాదా? నిదర్శనముగ పూర్వులు కట్టిన ఎల్లారోలోని కైలాస దేవాలయమువంటియు, ప్రాశస్త్యదేశమునగల నోలరుడేము దేవాలయమువంటియు, తాజ్ మహలువంటియు నిర్మాణములతో నీకాలమున నిర్మింపబడిన భవనములను సరిపోల్చి చూచినయెడల నిప్పటివిర్మాణము తెంత పొందరర్థంపితములతో తెలియును. గృహములను చక్కగ గట్టుకొనుటతో దృఢి చెందక వాటిని ముగ్గులు మొదలగుచిత్రములతో నలంకరించుకొనుట మనవారీయాచారమై యుండు, నిండ్ల ముగుంబరముగ నిర్మింపకపోవుటచే కాక, వాటి నలంకరించుటగూడ మామట మనయాధునిక కీవనముయొక్క నిష్పార్థకమ మాయించును.

హిందువులకు మతము ముఖ్యము కావ వారీమత విషయకకృత్యములందు, వ్యయప్రయాసల కోర్చి, చిత్ర

ములను, శిల్పమును చాలా దిరిగి నుపయోగపరచిరి. దేవాలయములందొక్క భక్తితో సంపదము వచ్చుచుండును. కాన వాటిని ముందరశిల్పసంపత్తితో నలంకరించి లోకమున నద్వితీయ నిర్మాణములుగ జేసిరి. మన మాతాధిపతు విగ్రహములును చక్కగ మన్నవని విగ్రహోరాధనమును నీరసముగ జూచు పాశ్చాత్యులును నివేదించుచున్నారు. ప్రతిదేవాలయమును చక్కనిచిత్రములతో నలంకరింప బడుచుండుననియు, రాతివిగ్రహములు రంగులతో త్రిలింగ బడుచుండుననియు చెప్పుట కిప్పు డాధారములు విశేషముగ కానవచ్చుచున్నవి. హిందూదేవాలయములు కళాలయము లని చెప్పుట సత్యమారము కానేరదు. రాజులును రీసలును మాడ తమయిండ్లగోడలపై చిత్రములను చిత్రంపించుచుండిరి. ఉత్కళదేశమున విప్పటికిని కుభకార్యములకు చిత్రకారులను దిరిపించి, గోడలపై పురాణ గాథలు చెయలగు విషయములనుగూర్చి చిత్రములను వ్రాయించుట కలరు. మనప్రాత్యులకు ధనముకంటె ఉన్నతదీవనము ముఖ్యము కనుకను, చిత్రము లున్నతదీవనమును బోషించును కనుకను పూర్వము చిత్రరచన యాదరణను బడయుచుండెను.

ఈకాలమున మనము సహితన నాగరకరమ మరచి చిత్రకళ వాదరింపక, దానివలన మనస్సవతు గలుగు పేలును లక్ష్మ్యమచేయకపోయినను, మనస్త్రీలుమాత్రము తమపూర్వసంప్రదాయమును వీడకుండుటవలన మరల భారతదేశమున చిత్రకళ తమపూర్వపుష్టావము నలంకరింప గలుగు కవకాళము కలదు.

స్త్రీలు గృహమున కధిదేవతలు. వారు సంసారమును నడపుకొనుచు నెంతవని యున్నను తమగృహముల సేవోపదమున నలంకరించుకొనుచు కళారాధన చేయుదురు. ప్రతములను జేయునపుడెల్ల వారు దేవాలయము ననుసరించి తమయిండ్లగోడలను, సేలను, స్తంభములను ఆలంకరించెదరు. వారు కులసిసేనను, దేవునిగనిని ఆలంకరించుట చూచినవారికి హిందూస్త్రీల పౌదయములందు చిత్రరచన యెట్టిస్థానము నింక నలంకరించుచున్నదో తెలియగలదు. ప్రత్యేక ప్రతములకు ప్రత్యేకచిత్రములను

(మగ్గులను) రాయుట పూర్వకాలమునుండియు సంప్రదాయముగ మన్నది. ఈచిత్రము బాధ్యునికేభా

నముల వ్యక్తికరణములనియు, మంత్రకాస్త్రుజనితములనియు పండితులు నిర్ణయించియున్నారు. వివాహములందు మట్టిపాత్రలకు నున్నమును బూసి రంగులతో నలంకరించుటయు నిప్పటికిని గలదు. పాత్రలన్నియు పూర్వమును లంకరింపబడుచుండెనవని యెన్నిచోములు చెబిత్రలవలన మనకు తెలియుచున్నది. మనచారు కొంతవరకు పూర్వారాచనరాయణు లగుటవలన కుభకార్యములం దీ యాచారము లింక వాదరణమునం దున్నవి.

హిందూదేశమున స్త్రీలహింసకుస్థితి దుర్భరమనియు, వారిని మగవారు తొలగాడెదననియు చెప్పువారి సంఖ్య తగ్గుచున్నది. వీరిస్థితిని బాగుచేయ యత్నించువారిలో వారు కలహము లేదు. స్థితి బాగు కావలసియున్న దనునంతమాత్రమున వీరిస్థితి దుర్భరమని యూహింపదగదు. ప్రపంచమున నెవరిస్థితి బాగు కానక్కరలేదు? హిందూస్త్రీల నుగ్రద్రోక్తులున్నారని నిందింపబడుచున్న హిందూ-మగవారిస్థితి బాగుపడనక్కరలేదా? అనాదినుండియు గృహమున కధికారులుగ మన్నస్త్రీలు తమ గృహోత్సవములను నిర్వహింప నలదా? అన్నిగృహములుందును నేవకులన్న నాసేవకులకు నేవకు లేవదా? దీని కంటకును భారతదేశము నావరించి యున్న దిరిద్రదేశత కారణము కాని వేరు కాదు. భారత స్త్రీలకు తమయిండ్ల యందును, సంసారమునందును ప్రేమయు, ప్రేమవలన గలిగిన యానందమును నిలత్తే మగవారికి గలుగుత్రమను దీర్చుటకు స్త్రీ లమృతప్రదాయలు. ఈగుఢ సర్పించుటయందు హిందూస్త్రీ అద్వితీ

యలు. వీరిచేర్చి, నెమ్మది, యలంకార ప్రీత్యుం
 బ్రాగడ్డ గన్నది. వీరినడకయందు గల వీరి సౌందర్య
 ములు మరెఱిగిస్త్రీని లేవని మనలను బలిపాపించుచుం
 దేన పాశ్చాత్యరమ్యకలులనూపి కొనియి-వెయున్నారు.
 మనస్సునందు చిత్రకారులు కాన, అలంకరించుకొనుట
 యందు వీరికి ప్రీతి హెచ్చు. చక్కదిగుడులను నుంచ
 భ్రమగ భరించి సాంఘిక శీవమమనమ వన్నె చెచ్చుచు
 న్నారు. బాతీయప్రతోఘమలన నూతనముగ అభించు
 భున్ను బిడ్డరువీరలరంగులను, వాటియంచులయద్దకమును
 భారతకాళియొక్క చిత్రకళాప్రేమయు, స్త్రీలవలన
 చిత్రకళ యెటులు పాపించుటకునదియు తెలియజేయు
 చున్నది. అంధ్రస్త్రీల పస్త్రధారణము, శిరోజముల
 ప్రేక్షాట్యులు చూచువారి యందరి పొగడ్డ వార్జించు
 చున్నది. ఈవిషయములను చూప భారతీయస్త్రీలు
 చిత్రకళారాధనసాంప్రదములను రెట్టియతికయోక్తియు
 లేదని తెలియును. వీరికి “త్రాయం” నేర్వకపోయి
 నను రిక్కిన దేశపుస్త్రీల విధమున చిత్రకళాభిలాష
 యందు తీసిపోదు.

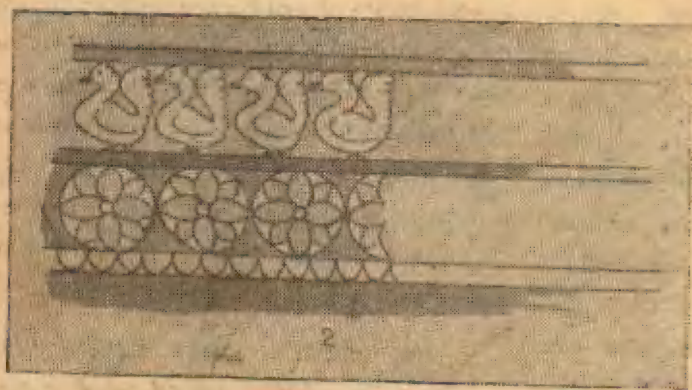
భారతీయస్త్రీలను చిత్రకారులు తమచిత్రములందు
 స్త్రీలకు నుందిష్టానము నిచ్చిరి. స్త్రీలు లోకము నలంక
 రించుచున్నారో యనునటులు తమచిత్రములందు వీరు
 స్త్రీల నలంకారములగు మపయోగపరచిరి. అజంతానుజా
 లందు స్త్రీగర్భాములన్నియు నుండవలయుగ మన్నది.
 వీరియంగరిశ్యామము మనోహరము. అంగములు కృపించి
 యున్నటులు గాని, వికృతములగు గాని యెచ్చటను కాన
 రావు. లోగపిడితలైయున్న స్త్రీలయందునూడ బు
 హిషర కానరాదు. ఒకవృత్తునియాజ్ఞవలన మరగమునకు
 సిద్ధముచేయబడిన యొకకులబయొక్క దుఃఖము వాచిత్ర
 కారులు చూపలేక ముఖమును చేసెలందు మరుగుపర
 చిరి. బాహ్య, హింసాగిరి చిత్రములందును, సాంచి, అను
 రావతి, బయహును శిల్పరాజములందును స్త్రీలకు గల
 స్థానము విరుపమానము. మగవారిలో వీరు సమానముగ
 గణించబడిరి. మగవారిలో కొందరి కాదువారు కానరా
 మాడ దను నాచారము సామాన్యములచే, మొగలు
 చిత్రములందు స్త్రీలు విశేషముగ కానరాకపోయినను,

కావరమ్యస్త్రీల చిత్రములందు వీరికి గౌరవస్థానమే
 కలదు. కైలియందు వీరి నమకరించిన రాజపుత్ర చిత్ర
 కారుల కిట్టి యాటంకము లేకపోవుటచే గోపికాకృష్ణుల,
 యితర పురాణవ్యక్తుల చిత్రములను వ్రాయుటయందు
 స్త్రీలయెడల తమకుగలప్రేమను బాసగ బాపగలిగిరి.
 నాయకావాయకుల చిత్రములను, రాగిణీచిత్రములను వీరు
 వ్రాయుటయందు స్త్రీలను కృంగారాద్యనేకరసములందు
 రచించిరి. కంఠా చిత్రకారులు వీరసానులై వీరి శీవనము
 నుగూర్చి వ్రాయుటయందు, రాజపుత్రచిత్రరచన రాజ
 దర్బారులను వీడి ప్రజాసామాన్యమున ప్రవేశించుటవలన
 స్త్రీలకష్టముగములను రచించుట కదిమకలిగను. ఇట్టి
 చిత్రములందును స్త్రీల కిట్టి యగౌరవమును వారాపా
 దింపలేదు. తంజావూరు చిత్రములు రాజపుత్రచిత్రము
 లను బోలియున్నవి.

తమ యునివీలవన తాము నివసించుచోకము
 నలంకరించుచున్న స్త్రీలు మనఃప్రకృతివలన చిత్రకా
 రులై యుండుట సహజము. భారతదేశమునం దే
 రాష్ట్రమునకు పోయినను అచ్చటి యాచారముననుస
 రించి స్త్రీలు తమ గృహములందు చిత్రరచన జేయుట
 బాడగలదు. నజరానునందును, బొంబాయిరాష్ట్రము
 నందును స్త్రీలు రంగోలియిది పెలువకు ముగ్గులను
 పెట్టెదరు. తెల్లముగ్గుతో తొలుత చిత్రము నేర్పరచు
 కొని తరువాత రంగులందల నందు వైచి మనోహరము
 లను చిత్రముల నేర్పరచెదరు. నేలను పేడతో నలికి,
 యది బాసగ వారకమును పే యీముగ్గురంగులను చిత్రా
 కారముగ వైచి, వ్రేళ్లతో కొంచె మగదినయెడల నేల
 యెంపినిమిగ్గుల నూడ చిత్రము చేరిపోకయుండును.
 ముగ్గురందలను నీల గలిపి దారుఫలకములపై చిత్రములను
 రచించియుండుకొనుటయు నాచారముకలదు. ఈప్రాంత
 మునగల “ప్రభు” బాధిస్త్రీలు చక్కనిచిత్రకారులని
 జేరువనవీరి. ఈ తరహిందూదేశమునందంతట నిట్టిచిత్ర
 రచన సర్వసామాన్యముగ మన్నది. వంగదేశమున అల్ప
 వాయనియు, ఉర్దూదేశమున బొట్టియనియు నీముగ్గులను
 వేర్వేరుచెదరు. కోణార్కము, ధువనేశ్వరములందుగల
 దేవాలయములను నిర్మింపజాలిన యుత్కలశబాధి చిత్ర

రచన నాదరించుటలో వింత లేదు. ప్రతియత్నము నకును, సుఖకార్యములకొరకును, దీని తమగోచరమైన చిత్రములను వ్రాయుటయో, వ్రాయించుటయో కలదు. ఈ చిత్రశైలి అజంతాశైలిని పోలియున్నది. కార్తికమాసమున ఈవిష్ణు-జితమునప్పుడు దీని పీఠమున్నది రంగులముగ్గులతో చక్కనిచిత్రములను రచించెదరు.

ఈ చిత్రరచనయందేమాత్రము ప్రవేశమున్న వారికైనను తెలియగలదు. ఒకవిధమున చుక్కలతో ముగ్గును పెట్టి వ్రాయించు కొంచెము మార్పు కలగజేసినయెడల మరి యొకవిధమైన ముగ్గు ఏర్పడును. ఇట్టిహున్నుల వనేక విధముల జేయవచ్చును.

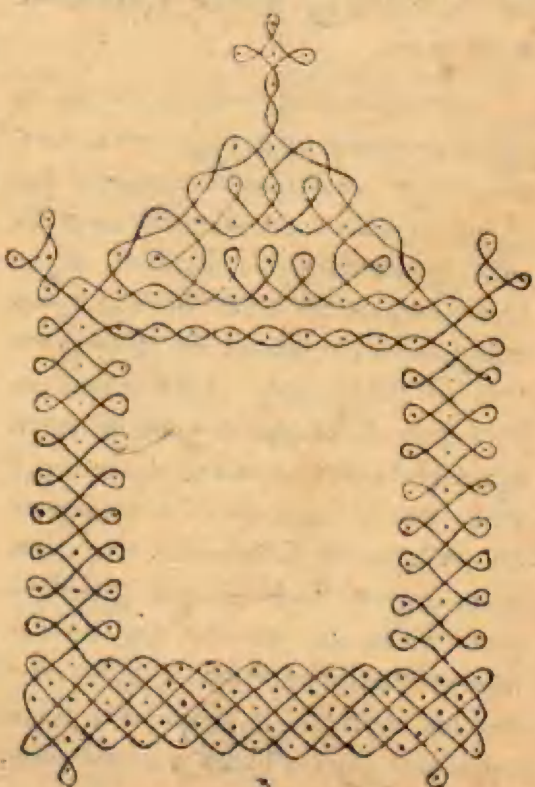

చిన్న ముగ్గులను కలిపి పెద్ద ముగ్గుగ జేంచి విచిత్రముగ వాకిలి యంతయు నింపవచ్చును. కొంచె మభ్యంతమున్న చాలము. ఇటుల జేంచుటలన ఏర్పడిన యీ ముగ్గులను రంగులముగ్గులుగా రచించెదరు. దీనిభాగములనేను తెలిపెదము. 4, 5, 6, 7, 8, 9 వ ముగ్గులను మధలో వ్రాసెను మాన రచించగలరు. కొంచెము బుద్ధిని ప్రవేశపెట్టిన

మానుట దీని ముగ్గులను కంచితములవలె మనోహరముగ నుండును. ఇట్టిముగ్గులలో నొకభాగము కైర్తియులులు వ్రాసిరిని. రంగులు లేకపోవుటచే చిత్రము బాగుగ కావరాకపోయినను విధానముమాత్రము తెలియగలదు.

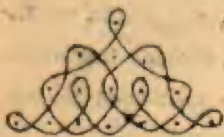
వక్షిగజేతమున చుక్కలముగ్గులని పిలువబడు చిత్రములు విశేషముగ వాచరమున వచ్చెను. రంగుల నుండలను మన వాక్షిజాత్యుత్పన్నము నుపయోగించినను చిత్రములన్నియు రేఖామాత్రములుగ నుండును. చుక్కలముమాత్ర మాధారముగ గాని రచించుముగ్గులు పిరిచిత్ర రచనాకాశలమును వేనోళ్ల చాటుగలవు. ఇతరజాతీయులకు తెలిసినయెడల వివిధ వారి భాగద్రును బడయుట నిశ్చయము.

ఈముగ్గులకు చుక్కల భాధారముమాత్రమే కాని చిత్రరచన పిరికితావు లేదు. "గ్రాఫ్" నీయుటయందు అడ్డునిలువురేఖలకల కాగిత మెటు లుపయోగపడునో యీచుక్కలములే ఉపయోగపడును. ఒకచేరకముగ చుక్కలను పెట్టి వాటిభాధారమున ననేకవిధములుగ వ్రాయుటలన నుంపరమైన ముగ్గుల వేరకములయిన వేర్పడును. చుక్కలు లేక పిటిని రచించుట యెంత దుర్లభ

4.

5.

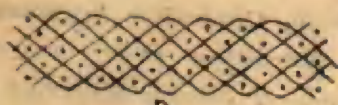
6.

7.

8.

9.

యెడల యెంతమోచారమైన (సూచన) ముగ్ధేర్పడెనో చూడుడు.

మనము గృహమున వస్తువులయొక్క యాకారములను ముగ్ధులగు తెట్టవచ్చును. ఒకగది నలికి చుట్టు పంతుగ నొకమగ్ధును తెట్టి, మళ్ళ నొక పుష్పాకారముగ మగ్ధును చిత్రించి, దానిచుట్టు కేవల శాన్తి మగ్ధులను తెట్టిన నాగది యెంత సుందరముగ, వాసయోగ్యముగ పండునో యూహింపదగును.

చుక్కలతో నొకమగ్ధును తెట్టి, యొకరేఖను రెండురేఖలుగ దిద్దినయెడల చక్కనిచిత్రము లేర్పడును.

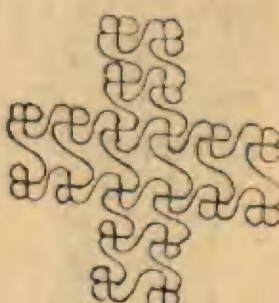
10.

11.

పదవ ముగ్ధులు ౧౧-వ చిత్ర మయ్యెనో చూడుడు. ఇటు లీముగ్ధుల ననేకములకు మార్పులతో వ్రాయవచ్చును. చుక్కలముగ్ధుల మనవారిలో చాలమందికి తెలియును. కావ వాటి నిచ్చట విశేషముగ చూపలేదు.

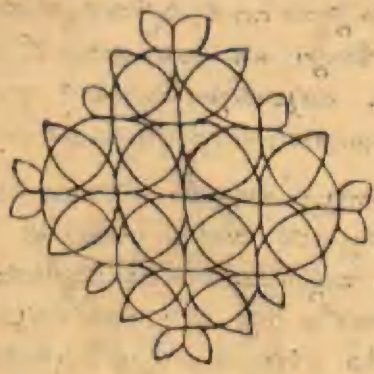
చుక్కలు కాక రేఖల నాధారముగ గొని ముగ్ధులను పెట్టుటయు మనలో పామాన్యముగ గలదు. పాముల ముగ్ధులనియు, పాతిపాతపు ముగ్ధులనియు, నితర నామములతోను పిటిని కేర్పొనెదరు. చుక్కలముగ్ధుల వలెనే పిని ననేకములకు మార్పులతో చిత్రింపవచ్చును.

13.

చుక్కలముగ్ధులనుసాదా సీమగ్ధులగు మార్పవచ్చును. ౮-వ ముగ్ధున పొందినపు రెండురేఖలును, క్రిందిపై పున రెండు రేఖలును తెట్టిన పాములము గగును.

ఉత్తరహిందూదేశమునను, బొంబాయి, ఉత్కళ దేశములందును రచింపబడు రంగులముగ్ధులవంటివియు నాంధ్రదేశమున ప్రవేశపెట్టిన ముగ్ధసాము లెంతయు

నలంకృతములై శోభిల్లు గలవు. అంత చిత్రమున గల ముగ్గులవంటివి రచించుట త్వరలో నేర్పుకొనవచ్చును. ఈచిత్రమున తెల్లముగ్గుతో యొడల ఆకారము నేర్పరచు కొని దేహమునకు, వస్త్రమునకు, నగలకు, శిరోజములకు, పీటకు, కండ్లకు, నోరునకు తేనురంగునగువలను సరదిన యెడల నెంతయు సుందరముగ నుండును.

ఆచారప్రాయముగ రచింపబడుచున్న శేఖర ముగ్గులనే నవనాగరికతావ్యాపారమున బడి మానుకొను యుండ క్రొత్తరచనలను ప్రవేశపెట్టజూచుట అదియూప యేమా? “పెంకుటిండ్ల”కు ముగ్గు లక్కిరలేదను ప్రమ ధనికులకు కలుగుచున్నది. నీవకులచేత వచ్చియు రాని ముగ్గులను తెట్టించుట వీరి కట్టిజూపించుకొనెడియదు. ఎవరిగృహములను వా చలంకరింపుకొనుటతన గౌరవ మునకు లోటు కలుగునా? మీరు చెడువుటయందు, పాడుటయందు, కానితములమీద “ద్రావింసు” వ్రాయుటయందు నియుక్తులు కాలేదా? అక్కరకు రాని యీ “ద్రావింసు” వ్రాయుట యేల? దీనినే యాచర గమనందు తెట్టువాదా? మనోజ్ఞకళలలో * నొక్కటైన చిత్రచనను నీరసదృష్టితో జూచుటవలన జాతీయ ప్రప మునకును, గృహశీవనమునకును వచ్చుమకలుగునని మనవా రెంతెత్వరలో గ్రహించిన నంతలాభము.

చాలికాపాఠశాలలలో కొందఱులముచేతను ముగ్గు నేర్పుచుండిరి. విద్యాధికారులగు మచ్చ పాఠశాల్యులకును, వారి ననుకరించు నువనానికిని ఈముగ్గులపొందర్లము నచ్చకపోవుటవలనను ఇట్టిభిక్షిమి లేర్పడినవి. పాఠశాల లలో నేర్పుచున్న కుక్క, నక్క, పిల్లి, ఎలంక ప్లోమ్యుల వాటికి రెంతవాడుకలో పెట్టుచున్నానో యాయధికారులు కొంచెము చూచినయెడల తాము ప్రవేశపెట్టిన చిత్రచన వా రిధాన మెంత యనుపయోగ మో వారికి బోధపడగలదు. ఇక నైనను ముగ్గులను పాఠశాల

* “లలితకళ” యనుటకంటె “మనోజ్ఞకళ” యనుట యుత్తముని లోనును. బ్రహ్మకృతి ఆచంట నేంకటరాయసాంఖ్యాయవర్ణనా రీపదమును చాల రలము క్రిందటనే వాడియున్నాడు.

లలో నేర్పియు, తమ యింద్లను ముగ్గులతో నలంకరింపిం
చియు నీజాతీయచిత్రరచన నుద్ధరించుటకు మనవారు
పూనుకొనెదరుగాక! కేళాదూపములు కల ముగ్గులతో
వీరు శృప్తిచెందనియెడల నేను మీద చూచితిమిటకు
రంకులముగ్గులరచనను బ్రవేశ పెట్టిన లాభము చేసారును.
పాతకాలలలో నేర్పు జంతువులబొమ్మల నిటులు ఉప
యోగమునకు దేవచ్చును.

తమమగవారిప్రాత్యాహము లేకపోయినను ఆంధ్ర
వారీమణులు ముగ్గులను తెట్టుకొనుచు, చిత్రరచనను
వేరువిధముల నర్థమించుచు, తమవిడ్లకు నేర్పుచు తాము
నివసించుగృహములను వాసయోగ్యములుగ నుంచుకొనె
దరుగాక.

బాబీ పుట్టింరోజున

జనమంచి కామేశ్వరరావుగారు

నీమాపు గనినంత!

నీమాట వినినంత!

కలవరించును ఎవడ,

పలవరించును బ్రతుకు.

పెద్దవానిని చేసె,

సుద్దిబుద్ధులు చెప్పి,

కృష్ణలీలలు మాపి,

వట్టినటకుని చేసె.

బూడిదబుస్సన్న నై,

కొంఠువెంకన్న నై,

పనిచెరుపుదొడ్డ నై,

ఎప్పుడుంటినో నేను!

ఎప్పుడాడితొ నేను!

పెద్దాకు బాబీ!

ఎల్లప్పుడూ నీవు

అల్లరినీరమ్మ వై

నీ

చిట్టిచిందులతోటి

ముద్దుమాటలతోటి

మాఎదల ముంచెల్లి

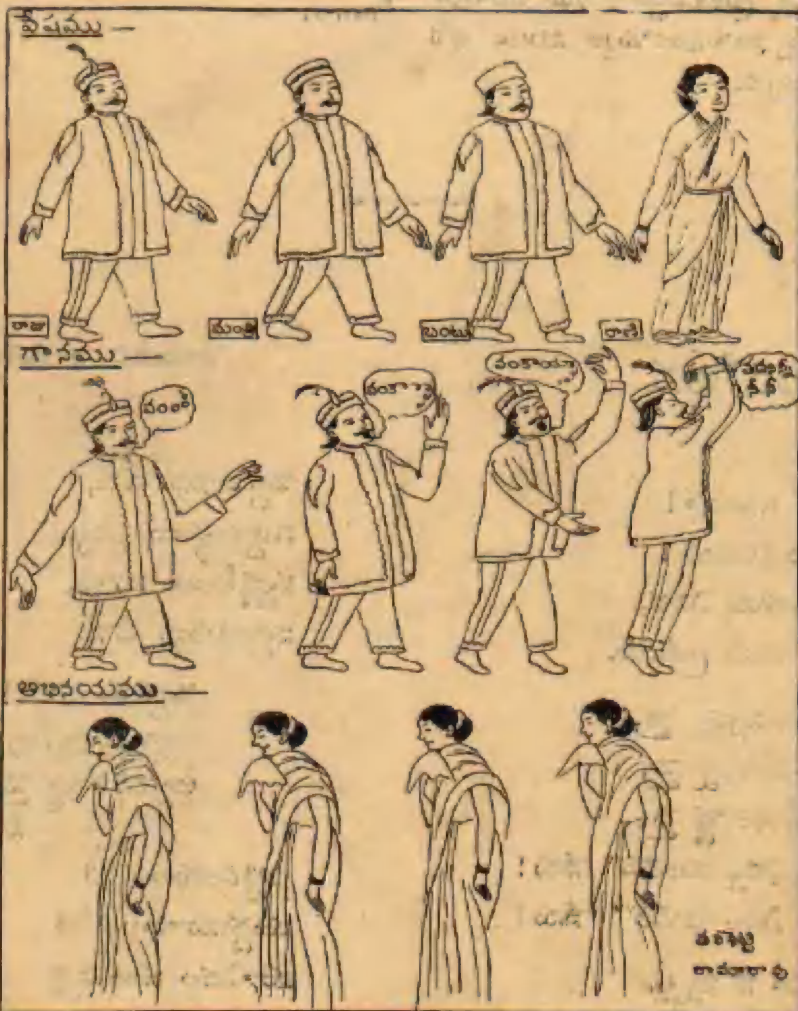
మమ్ము తేలించు.

కాలాహో నన్నెట్లు

కసిగాట్లు చెడ వేసి

కొన్ని నాటకసభల వైఖరి

ప్రాచీన హైందవ స్వరాజ్యము

డివాన్ బహదూర్ యమ్. కె. కృష్ణస్వామి రెడ్డియార్ గారు

భారతదేశమునకు ప్రశ్నోక్తమై స్వతంత్రమైన విజ్ఞానము నాగరకత అవతరించుచున్నది అనుచు చారిత్రకపరిశోధకులు చాలమంది చెల్లెడిచేసినారు. అందు యాదేశము గడిచిన కొద్దరకము, వైభవము తీరిందియందుటకు కారణము పూర్వము ప్రతిగ్రామము నందును ఉన్న స్వవరీపాలనాసంస్థలే! ప్రతిగ్రామము సర్వవ్యాపారమునకు కేంద్రముగా మండెడిది. ఆస్వపరిపాలనాసంస్థలు ప్రజాసామాన్యమునందు వికాసత్యమును పెంపొందించి కొన్ని సంవత్సరములు తీరినవఱకు వదిలివేసినది. ఈదేశములో అనేక రాజకీయవిప్లవాలు కలిగినవి. వివరము, ఇప్పుటివరకు దేశముయొక్క కొద్దరకము వైభవము, విజ్ఞానము, ఏమైనా మిలిచిపోయి, అట్లుండుటకు కారణము, అంతే ప్రతిపాలనాసంస్థలలోనూ, చరించునందా, మంచితబ్బుబాట్లు కలిగి, అభివృద్ధిలోఉండే ఆస్వపరిపాలనాసంస్థలే! ఇట్లు దేశముంతటను వ్యాపించి దేశముయొక్క విజ్ఞానమును, నాగరకతను పెంపొందించెడి గ్రామసంస్థలను తెలియక కొంత, అశ్రద్ధచేకొంత, నిర్మూలించవలయు పూర్వపు నిజీషుపాలనలోని పెద్దలలో ఒకటి అని అంతయు అంగీకరించివారు.

ప్రాచీనహిందూదేశమునందలి గ్రామసంస్థల ఉపయోగము, సామర్థ్యము అనేకులు ప్రసిద్ధిగ్రంథకర్తలు, పరిశోధకులు కొనియాడుచున్నారు. ౧౮౩౨ (క్రీ. శ.) సం.రంలో బ్రిటిషుకామ్యునిటీలో “ప్రతిగ్రామము ప్రజాస్వామికమే. దానికి వలసినచాటి నన్నిటిని అరే పంపాదించెడి. శుభస్వతంత్రవీరము గడిచెడి. అనంతమైన వ్యాపారములను నెరవేర్చెడి, ఎన్నితరములరాజులు గలిగినా, ఎన్ని విప్లవాలు వచ్చినా, గ్రామసంస్థలకు దానికార్యక్రమానికి, ఏమీ భంగం కలుగలేదు. కొన్ని గ్రామసంస్థలు కలసి ఒకయునాయున్ గా యేర్పడెడి.

ఒక్కొక్కయూనియన్ ఒకవిన్న రాజ్యంలా సుండేది. అన్ని విప్లవాలువచ్చినా దేశోద్భవత్యం చెడకుండా ఉండడానికి ఆవిన్న రాజ్యముల రాజ్యాంగపద్ధతియే కారణము అని నాన్యుకము. ఆపరిపాలన ప్రజలకు కొద్దరకమును, స్వీచ్ఛను, స్వాతంత్ర్యమును కలిగించడానికి ఎంతో అనుమతంగా ఉండేది.” అని చార్లెస్ మెట్కాల్ గారు వ్రాసినారు. ఈఅభిప్రాయమునే “భారతదేశపు పాతీక్రామికకళలు” అనుగ్రంథములో “భారతదేశము, ప్రపంచములో అన్ని వితరదేశములకుంటే మూడవ ఎక్కువ రాజకీయ, మరవిప్లవములకు సురియైనది కాని ఆస్థానిక సంస్థలు దేశముయొక్క నాగరకతను, విజ్ఞానమును, వైభవమును ప్రోత్సహించగా కాపాడినది. ప్రియములను, గ్రీకులు, ఆర్థులు, మంగోలియనులు, మరాఠీలు తమ పర్యవసేయలనుండి ఈదేశముపై అనేకదండయాత్రలు పొగించారు. బోర్జుగీసువారు, డచ్చివారు, ఇంగ్లీషువారు, ఫ్రెంచివారు, డేన్లు, సముద్రముమీదుగా వచ్చి వారివారిఅధికారము చలాయించారు. కాని ఆవిప్లవతరంగాలమధ్య అగ్రామసంస్థ స్థిరముగా కొండవలె నిలిచి దేశముయొక్క వికాసత్యమును, మరమును కాపాడింది” అని డాక్టర్ బిర్లువుడ్ గారు వ్రాసిరి.

ప్రభుత్వము - సంఘము

ప్రాచీనహిందూదేశములో ప్రభుత్వమునకుసంఘమునకు సంబంధంలేదు. అదిరెండు స్వతంత్రసంస్థలు. వారికట్టుబాట్లు వేరువేరు; పనులువేరువేరు. పరిణామము మూడవ వేరువేరే. పాంశికాభివృద్ధికి, ఉత్తీవమునకు, ఆంధ్రకముకానంతవరకే ప్రభుత్వమునకు సంఘమునకు పరస్పర సంబంధం. లేక్కిన విషయములలో ప్రభుత్వము సంఘంకోకోక్యం కలిగించుకునేది కాదు. రాజ్యాంగవిషయములు చాలా తక్కువగా ఉండేవి. ప్రజలయొక్క అర్థ

మును, ప్రాణమును, రక్షించడం, అందుకు వలసినదను
మును పన్నుగా వసూలుచేయడం-ఇంతే ప్రభుత్వము
చేసేవని, సంఘంలో జోక్యం కలిగించుకోకుండా ఉండ
డం ముఖ్యరాజ్యాంగమూత్రంగా ఎంచబడింది. కాని
ప్రజాపాఖ్యాతివృద్ధికి ఈరెండుసంస్థలను పరస్పరము
తోడ్పడింది.

కాని పాఖ్యాత్యదేశాలలో ఇట్లుకాదు. ప్రభు
త్వము, సంఘంలో ఎంతెక్కువవంతునూ కలిగించు
నుంటే అంతమందిదని, సాంఘికమూత్రములను, రాజ్యాంగ
మూత్రములలో కలిపిచెయ్యాలని ప్రభుత్వమునకు సంఘ
మునకు భేదంలేకుండా చెయ్యాలని క్రమంగా శీలిత
మును ఒకజాతీయముగాగాని, సాంఘికముగాగాని చెయ్యాలని
ప్రయత్నాలు జరుగుతుండేవి. ప్రభుత్వము మొదట
సంఘముయొక్క ప్రాతినిధ్యం సంపాదించి క్రమంగా
సంఘానికి అధికారి అయ్యేది. సంఘం ప్రభుత్వమునకు
లోబడి స్వారంత్రియము కోల్పోయేది. ఇట్లు రాజాగాని,
రాజప్రతినిధిగాని సంఘానికి ముఖ్యాధికారి అయ్యేవాడు.
ఒక్కొక్కప్పుడు దేవస్థానానికిపూడా అధికారికావడం
కలదు.

ప్రాచీనహిందూదేశంలో రాజు ప్రభుత్వాధి
పదేశాని, సంఘానికి అధిపతికాదు. సంఘంలో ఆతనికి
చోటుంది కాని ఆధిపత్యం లేదు. రాజుది ప్రభుత్వ
చిహ్నమై పూజింపబడేవని. సాంఘికనిబంధనలచే
పాలింపబడు ప్రజలయొక్క నిత్యవ్యాపారములకు అత
నికి ఏమీ సంబంధం లేదు. ఇట్లు ప్రభుత్వమునకు
సంఘమునకు సంబంధం చాలాతక్కువగా ఉండేది.
అందుచే ప్రజాసామాన్యము స్వారంత్రియ మనుభవించేది.

కాని మనవిరాధ్యక్షం చేత మొదట మనదేశమును
పాలించిన బ్రిటిషువారు భారతీయశీలితముయొక్క
ఈముఖ్యమూత్రమును గమనించలేదు. వారు పాద్యమై
నంతవరకు పట్టణములను అభివృద్ధిచేయడం, వాటిని
ప్రజలకు ఆకర్షణముగా చేయడం ముఖ్యమూత్రాలుగా
చేసుకున్నారు. మనకు ప్రసాదించిన స్థానికస్వపరిపాలన
పూడా పాఖ్యాత్యదేశ-సంప్రదాయసిద్ధమైనదే కాని,

ఎన్నోకాటకాలు ప్రజల అనుభవంచేత సమగ్రమైన
హిందూదేశసంప్రదాయసిద్ధమైనది కాదు. అందుచేత
గ్రామసంస్థలు ప్రజాసామాన్యము నెవకపటిపోయినారు.
ఈదేశానికి ఎట్టిస్థానికపరిపాలన ఉండాలో తెలియ
కుండా పాఖ్యాత్యపద్ధతులవీధి అసంస్థలను స్థాపించడం
చేత వచ్చినదిక్కు ఇదే! పాఖ్యాత్యదేశాలలో రాజ్యాం
గసంస్థలే సాంఘికసంస్థలను స్థాపించి పనిచేయవలెయి.
ప్రస్తుతము మనస్థానికపాలనాసంస్థలు, పాఖ్యాత్యసం
ప్రదానానుసారంగా సాంఘికసంస్థలపై ఆధికారం
చేలాయివున్నవి. ఆసాంప్రదాయం ప్రతికూలమునట
చేత మనదేశ మన్ని విషయములలోను వెనకపడుచున్నది.

పంచాయతీలు

ప్రస్తుతపుస్థానికసంస్థలు పూర్వమువలె గ్రామం
లోఉండే ప్రజలసాహాయ్యంతోటి బోమత్తెంతోటి
వీర్యదీపి కావు. ప్రజాసామాన్యానికి సంబంధం లేదు.
వాటిపరిపాలనపద్ధతి ప్రజాసామాన్యానికి వాటికి తెలియ
నేతెలియదు. అందుచేత, ఈసంస్థలు జయప్రసంగా పని
చేయడానికి తగినప్రాత్నితాం ప్రజలకు లేదు. ఈసంస్థ
లలో ఇట్టి ఆనందస్థానం బాగాయని బ్రిటిషురాజ్యాంగ
శీత్రాలు అదిరకాలంలోనే గ్రహించారు. ప్రజాసామా
న్యముయొక్క విజ్ఞానం పెంపొందవలసినట్టి స్థానిక
సంస్థలు సమగ్రమైనవి కావాలని అని కమిషన్మెనరి కావ
లసినట్టి వాటిపరిపాలన ప్రజాసామాన్యమునకు తేమ
కరము, అభ్యుదయకరము కావాలని పూడా వారు
గ్రహించారు.

మరొకవిషయం దేశమును, తక్కినదేశములవలె
ప్రజాస్వామికముగా చేయాలంటే తదనుసారముగా ప్రజ
లందరిని, తక్కిన చేయాలి. పిలువడ ప్రభుత్వములో
గాని రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వములోగాని ఏదో కొంచెముమంది
ప్రతినిధులద్వారా తప్ప వారంత వారు పాల్గొనలేరు
అట్లు తక్కినకావడానికి. అందుచేత ప్రజాసామాన్యమును
ఆ విధముగా తక్కినచేయడానికి గ్రామపాలనసంస్థలే
ముఖ్యపాదనములు. ఈఅభిప్రాయమునే ౧౯౦౯ సం||
రెలీలో (Royal commission on Decentrali-

౧

తెల్లగా మల్లెలూ పూచేటిచోట,
చల్లగా గాలులూ వీచేటిచోట,
హాయిగా చిలకలూ చదవేటిచోట,
కోయిలలు కోయనీ పాడేటిచోట,
తుమ్మెదలు జమ్మనీ మూగేటిచోట,
మాలక్కతో నేను ఆడుకొంటాను,
ఆడుకొంటా మమ్మ, ఆడుకొంటాము,
నేను మాలక్కయ్య ఆడుకొంటాము.

౨

పిట్టలు గూళ్లకూ చేరేటివేళ,
ఆవుల మందలూ వచ్చేటివేళ,
ఎదురుగా దూడలూ పోయేటివేళ,
మాలమ్మ అన్నమూ వండేటివేళ,
మానాన్న ఇంటికి వచ్చేటివేళ,
నేను మాలక్కయ్య ఆడుకొంటాము,
ఆడుకొంటా మమ్మ, ఆడుకొంటాము,
మాతోటలో మేము ఆడుకొంటాము.

౩

లక్కలొంగరము మాలమ్మ ఇచ్చింది,
బొమ్మల పుస్తకం నాన్న ఇచ్చేడు,
మోటారుబండి మాతాత ఇచ్చేడు,

అమ్మమ్మ ఇచ్చింది యీరైలుబండి,
అక్కయ్యతో నేను ఆడుకొంటాను,
ఆడుకొంటా మమ్మ, ఆడుకొంటాము,
ఆమూల యీమూల ఆడుకొంటాము.

౪

మాలక్కతో నేను ఆడుకొంటాను,
మాతోటలో మేము ఆడుకొంటాము,
అల్లర చేయక ఆడుకొంటాము,
ఆడుకొంటా మమ్మ, ఆడుకొంటాము,
నేను మాలక్కయ్య ఆడుకొంటాము,
చల్లగా మెల్లిగా ఆడుకొంటాము,
ఆడుతూ పాడుతూ ఆడుకొంటాము
మాలక్కతో నేను ఆడుకొంటాను.

౫

ఎగురుతూ దుముకుతూ ఆడుకొంటాము,
గిరిగిరి తిరుగుతూ ఆడుకొంటాము,
దాగుడుమూతలూ ఆడుకొంటాము,
నేను మాలక్కయ్య ఆడుకొంటాము,
మాతోటలో మేము ఆడుకొంటాము,
ఆడుకొంటా మమ్మ, ఆడుకొంటాము,
అల్లర చెయ్యక ఆడుకొంటాము,
నేను మాలక్కయ్య ఆడుకొంటాము.

ఈశ్వరాస్తికప్రశంస

కీ. శే. శ్రీమద్భక్తాపాధ్యాయ బ్రహ్మశ్రీ కల్లూరి వేంకటరామశాస్త్రిగారు

శ్లో. "యతో భూతాని పాపం కీ
తేవం తీహని యద్వశాత్,
యస్మిం ల్లయం ప్రాప్తుంపతి
జ్ఞానస్య తే విశ్వరూప్."

—ఉపనిషత్ప్రాయశ్శ్లోకము

మనము బాబావుగా నిన మంత్రయుఁ బని చేసి
తిరిగి పాపంకాలమునఁ జల్లగాని వావటించుకై యేటి
యొద్దదారిం గాని పాలముపూర్ణమునం గాని వేమకగ్గాఁ
దిరుగఁ దలంచి గ్రామంబు చెవలండుము గదా!
నిమ్మల నూరికి మారముగాఁ గొంతెనుట్టుకుఁ బోయి
పోయి చక్కని యిడుకతిప్పవొంద నయినను
గొప్ప విట్టమీఁద వైనను నిక్కటం బయిన చాటునఁ
గూర్చుండి మనచూపు వ్యాపించువంతెనలకు భూ
మంపల మంత్రయుఁ జాట్టును. బలిపించి కనుఁగొం
డును. అట్లు పరీక్షించి చూచునప్పుడు మారములో
భూమిమీఁదను విన్ను విడిచి పడునట్లు తోఁచుటయే
కాక యీభూమియంచును నానుకొనియే యాకాశము
నిలిచినట్లును దోఁచును. అవిన్ను వాలినట్లు కనఁబడిన
ప్రదేశంబును గుఱుకుచేసికొని యచ్చటికింకూడ చని
యాడఁ బ్రయత్నింతుమేని యప్పుడు నయితము మనకు
వావల కొంతదూరములో చెమకటియ ట్టాకాశము
చేపై వాలినదీరిం దోచి యీభూమి కలయకాశము
గానే యగపడును. ఇట్లు పోయి చూచినకొలందిని
బూర్వప్రకారముగానే తోఁచుచుండును. మఱియు
గుండ్రమైన యీకారము గల యీధరాకల పెంతో
బ్రహ్మాండమైన కంచములారినఁ జూచునదీరికె గమ్మల
పండువుగా మండును. ఇంతకంచము చేయునట్టి కర్త
మాత్రము మనకన్నుల కెప్పుడును నీవఱలో నగవడి
యొందలేను. వృక్షలతాదులతో నింకారిన యీభూవల

యమే మజీయకరికెఁ జల్లదొకలబవంగినో! పుష్ప
మొక్కలు పెంచఁబడునట్టి గొప్పవొట్టియో! యన్నట్లు
నేత్రావంద మనుచుండును. ఇంతయెట్లురమైన వొట్టిం
బాగ్రత్తపెట్టిన యాదొరల వైదొర యెప్పుడో కాని
పించును. పండియుఁ బచ్చనినపొంగుతాదులతో నిత్య
కల్యాణమును బచ్చతోరణము వైన యీధరణీమండలము
నివాసోది గుభకార్యములలో వంకువాఁకోపల మనెడు
కర్మలయిన విల్పబడి పరిశ్రవేదముఁ శ్రంబుల ప్రభావ
మున నేవుగా మొలచిన వపధావ్యంబుల చెమలల
తోడఁ గలకలలాడుచున్న మంటిపాలికయో యను
లాగున వేటొకరికెఁ బావకట్టక మానను. ఇంత బ్రహ్మాం
డమైన మంటిపాలికను (మాయకు) హరించునట్టి
బ్రహ్మాండవాదుకుఁ జెప్పుడో మనలోచనంబులకు
గోచరింపడు. మఱియు "మారస్థాః పర్యతా రమ్యా"
యను వచనంబు ప్రకారమున నున్న నికూకారము గలిగి
నిన ట్టుండిన నల్లనికొంచలనుంపుల వొకావొకప్పుడు
మనకన్నులకుఁ గడుదూరములోఁ జూచుచుండును. అట్టి
పర్యతములు పురాణగ్రంథములలో భూదేవతాభారము
వహించినట్లుచెప్పఁబడిన దిగ్గజంబులన్నులు సంఘారంబు
నకు బయలుదేలినవో యన్నరీతిగా వాచంపము గలిగిం
చును. భూమియందుఁ బ్రవహించుచున్న నదీప్రవాహం
బులయనీకి, నట్టిసమలకుఁ బుట్టినిండ్లయిన పర్యతముల
స్థితియు, మనకువఁ గొంచె మాలోచించితిమేని మనలను
తెంచునట్టి భూదేవతామాతకు నిశ్చుట్టమై క్రేమ
పిక్కటిల్లఁగాఁ జేత్రు వచ్చి కాఁగనలై పోయియున్న
ప్రవృక్షీరంబులో యన్న క్లెంతటి వాస్తవమైన వైనను
లోపలఁ దట్టక మానను. ఎప్పుడును మనుగతుండఁ
బంటులు పంచనట్టియు, ఫలవృక్షవ్యాగులతో నిండు
నట్టియు నింత యశించుకొనేత్రధూమండలమును దిగర్వ
చూడఁమనీయై చాటున నుండియే యెక్కురికిని చెలియ

వెచ్చించక, ఆవ్యథాచేరివనో అందువలన గూడ వాచేరి యులు దర్శింపు లయ్యెదరు. కనుక నీరెండులోపముల వలననుగూడ దేశము దారిద్ర్యస్థితికి నురిగివచ్చును.

భారతప్రభుత్వమువారు పన్నుల విధించుటయం దవలంబించుచున్న పద్ధతులును, ఆదాయమును వెచ్చించుటయం దవలంబించుచున్న పద్ధతులను వైరెండువిధములను ఆశ్రేయములను గురియగుచున్నవని తెలుపుచు గ్రంథకర్త యీ విషయమును వివరముగ చర్చించెను. ఉదాహరణగ వ్యయమును దీసికొనుదు. హిందూదేశమున ఆదాయములో నూటికి ౯౩.౭ వంతులు ఋణములకు, వైద్యమునకు, ఇతర పరిపాలనకాఖిలకు వెచ్చించబడుచున్నది. అందుచే సంవదను వృద్ధినిొందించు పనులపై వెచ్చించుటకు మిగులుచున్న సొమ్ము ఆర్జిల్చును. స్వపరిపాలిత మగు నితరదేశముల జూడుదు. అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములు ఋణము లాదిగాగల సమస్తములకు నూటికి ౪౮.౮ వంతులుమాత్రమే వెచ్చించుచున్నది. విద్యాభివృద్ధికి ౧౯.౫ ను, మిగిలినది ఇతర అభివృద్ధికార్యములకును వెచ్చించుచున్నది. భారతప్రభుత్వమువారి విభిన్నముగ నొక ర్పుచున్న వ్యయపద్ధతుల వాతేసించుచు మెట్టి నాణ్యమైన లనుఆంగ్లప్రముఖులు పలువురు దెలివిన అభిప్రాయములను గూడ గ్రంథకర్త యుదాహరించెను. ఇది యొక్కటియే గాక, ఆవ్యయము ఎంత ఆశ్రేయజీయమైనను, ఆద్రవ్యము విదేశములకు బోక దేశమునందే యుండుననో, దేశము మొత్తమునకు అంత ఎక్కువను ఆర్థికదుస్థితిని చేపూర్చును. కాని విదేశీయోద్యోగుల పెన్షనులనియు, బత్తెయిలనియు, మరి ఇతర పేరులతోడను, ప్రైవేటుదాహరించిన ౯౩.౭ వంతులలో సభికభాగము ప్రతివర్షము విదేశములకు ప్రసహించిపోవుచున్నది. అది తిరిగి వచ్చుట లేదు. అందుచే దేశము-క్రమక్రమముగా కడు దర్శిదావస్థను బొందుచున్నది. ౧౮౧౩ నుండి ౧౯౧౩ వరకు ౧,౦౦౦ లకు మించిన దేశములు గొను సమర్థిగములు నూటికి ౯౫ వంతులు విరోహవాసులకును, ఆంగ్లోప్రాంతపులకును భుజగబడుచున్నవి; నూటికి ౪ మాత్రమే భారతీయుల కొనగబడుచున్నవి. ఉద్యోగకాఖి మొత్తమున పగటున విరోహియునకు రు ౯౩౩ చొప్పున,

భారతీయునికి ౩౭౧ చొప్పున మాత్రమే యొనగబడుచున్నవి.

రైల్వేలు మొదలగు కాఖిలయందును, ఇతరకాఖిలయందును అవలంబింపబడుచున్న పద్ధతులుగూడ దేశీయ పరిశ్రమల అభివృద్ధికి అడ్డుదగిలి క్షీణింపచేయునట్టివిగ నున్నవని గ్రంథకర్త నిరూపించెను.

ఈవిషయమున వాలోనిన యుదాహరణలలో, పంచవారపరిశ్రమ యొకటి. ప్రస్తుతము వర్తకవిషయములలో, విదేశీయులను వర్తకులకును, పారిశ్రామికులకును లాభించువిధాన మనుసరింపబడుచున్నది గాని, ఈ దేశీయుల భవిష్యత్తుగా చేయుట కుపకరించు నెట్టివిధానమును ఆచరింపబడుట లేదని గ్రంథకర్త అభిప్రాయము.

పన్నుల పద్ధతినగురించి చర్చించుచు, భవిష్యత్తుపై కంటే పేదలపై నెక్కువ భారముగ నుండుటలు విధింపబడుచున్నవని కుమారపుగారు నిరూపించిరి. దిగుమతి పన్నులయాపమున వచ్చునాదాయము ఉండవలసినంత లేదని తెల్పుచు, అందులకు భారతదేశముపై బలవంతముగ విధింపబడిన "స్వేచ్ఛావాణిజ్య పద్ధతి"యే కారణమని తెలిపిరి. భూమిపన్ను, ఆదాయపు పన్ను, అర్బాకీపన్ను మొదలగు పనేక-పన్నులగురించి చర్చించుచు, వానియం దవలంబింపబడుచున్న పద్ధతులు ప్రజల మరింత నిరుపేదల నొనర్చుట కెటులు కారణ భూత మగుచున్నవో సకారణముగ నీగ్రంథమున నిరూపింపబడినది. భారతప్రభుత్వములగురించిన వివరములను, ప్రభుత్వపరిపాలన నివేదికలనుండి అవసరముగు లెక్కలుగూడ అనుబంధములయందు దొనగబడినవి.

భారతప్రభుత్వమువారి ఆర్థికపద్ధతుల స్వరూపమును గురించియు, వానిని ప్రజల కభివృద్ధికరముగ చేయుట కొనర్చవలసిన మార్పుల గురించియు సమగ్రముగ దెలిసికొనగోరువారి కీ గ్రంథము చాల ప్రయోజనకరముగ నుండును.

మో. కృ.

గ్రంథ స్వీకారము

విష్ణుపురాణము

కవిదిండి భావనారాయణ ప్రణేతము. పరిపాద
కులు: కే. రామకృష్ణయ్యగారు, ఎం. ఏ., తెలుగు
రీతిరు; పి. లక్ష్మీకాంతంగారు, డి. ఏ., తెలుగు-ఫెల్లో-
ప్రాచ్యపరిశోధనాలయము, మద్రాసు విశ్వకళాపరిషత్తు
—ఆంధ్రగ్రంథాల గ. రాయలు పైజా: ౨౫౦
పుటలు, వెల రు ౨-౦-౦.

(౧) ఆంధ్రకాదంబరి

పూర్వార్థము. పశ్చాత్తర్థము. క్రామపైజా
౨౧౫ పుటలు, వెల రు ౧-౪-౦.

(౨) ద్విపదమేఘదూతము

క్రామపైజా ౪౦ పుటలు. వెల: ౬ అ.
పై శంకెటికి కర్త: పల్లె పూర్ణ ప్రజ్ఞాచార్యులు
గారు, ప్రవాససంస్కృతి సాధ్యాయులు, ఉన్నతపాఠ
శాల, నందియారు.

నయప్రదీపము

దేవిపాపైజా: ౫౬ పుటలు. వెల ౮ అ.
౧౮౩౨ సం. చెన్నపురి విశ్వకళాపరిషత్తున
విద్యాను, ఇంటర్మీడియటు పరీక్షలకు పాఠసూక్తగ్రంథమున
నయప్రదీపము పేరు విప్రవ్యాఖ్యాగ్రంథము. కర్త:
జిర్నా వెంకటకృష్ణమూర్తిగారు, యమ్. ఏ., తెలుగు
లెక్చరర్, థియోసాఫికల్ కాలేజి, మదనపల్లి.

రఘువంశము

క్రామ: ౧౪౨ పుటలు. వెల ౧౨ అ.
తెలుగువచనము. కేందవభాగము. కర్త: దీపాల
విచ్చయ్యకాశ్రీగారు, పెల్లూరు.

శ్రీరాజా వేంకటాద్రినాయుడు

పతల. క్రామ: ౨౩౪ పుటలు. వెల రు ౧.

గ్రంథకర్త: కే. తే. పాటిబండ్ల వేంకటాచార్యు
చావరిగారు. ప్రకాశకులు: వాసిరెడ్డి వీరవరప్రసాద్
గారు, వీరులపాడు, పండిగామతాటాకా.

హిందూపుటపండుగలు

క్రామపైజా: ౩౨౦ పుటలు. వెల రు ౧-౧౨-౦.
గ్రంథకర్త: సురవరము ప్రతాపరెడ్డిగారు, డి.ఏ.,
టి. యల్. గోలకొండ పత్రికాప్రెస్సువండు ముద్రి
తము, త్రూపులూరు, హైదరాబాదు, ఏక్కమ.

శ్రీహరనాథలీల

క్రామ: ౩౪ పుటలు. వెల ౪ అ.
(ప్రథమభాగము) ప్రకాశకులు: పి. ఆర్. వాస్
గారు, శ్రీహరనాథలీల త్త్వ ప్రచారిణీసభ, ఆంధ్రప్రాంత,
మార్కారాపురేటి, కాళీనాథ.

జన్మభూమి

(కరుణరసధారితమగు నవ్యనాటిక.)
క్రామ: ౬ పైజా: ౫౨ పుటలు. వెల ౩ అ.
గ్రంథకర్త: ముద్దా విశ్వనాథముగారు. ప్రకాశ
కులు: వ్యాకరణరమనూరు, మేలుపాళ, ఎలమంచిలి
దగ్గతి, విశాఖపట్నంజిల్లా.

పద్యములు

పూర్వశ్లోక ౮ పైజా: ౧౦ పుటలు.
కవి: చదలవాడ శ్రీరామకృష్ణమూర్తి గారు,
ఏలూరు, ప. గోదావరి.

కుంప మనలకు దానముచేసిన యాదాకుడైన జమీను
 దారుడెవ్వడో గదా! మతీయు ధూగోళమువలన
 కాట్టును నమద్ర ముండి యెవ్వనియొక్క చేతనో చెరియలి
 కట్టును దారుళ మట్టుకొనివడిగిగా బ్రపంచమువలన
 మీదుగా కల్లనివీటితో నిండి ప్రళించిన నమద్రపా
 యన్నట్లు నీలాకాశము నిండియున్నది. అందలిమట్టుల
 నెంచినప్పుడు నమద్రములోని నాచు చేరు గల
 పొదియే యన్న నమృతము పుట్టును. మనము నూర్చుని
 వైపునకుఁ జూచినచో నమద్రములోని బడలొక్క యే
 యొసించును. రాత్రి వర్షత్రయములు బరికింపఁగా
 స్వాతివాడకుఁ బుట్టి నమద్రములోని కల్లనివీటినిమండి
 కనఁపవలయును మత్తములేమో యన్నయూహ పుట్టక
 మానదు. నింజఁచంద్రునిచందము యాహుగాఁ జాట్ట
 మట్టుకొన్న తెల్లనిశేషిందే యనిన నిశ్చయము గలు
 గును. ఆ చంద్రునిలోని కల్లని కళంకమును శ్రద్ధతో
 నెంచితిమేని పురాణంబులలోఁ జెప్పినచోప్పున నమ
 ద్రములో శేవకాయయై పవ్యశించిన శ్రీమహావిభునే
 యన్ననిశ్చయము పుట్టి యాస్తిత్వబుద్ధి గల హిందు
 వులకు కరీరము భక్తిపరవశమై గురుపాదాభిషేక మానదు.
 ఇట్లుండు మామనమునకు మహానందంబును గలిగించుచున్న
 యావిదితప్రకృష్టికార్యమును లో నెంచి యాలోచించి
 నప్పుడు దీనిని రచించుటలో గొప్పబుద్ధిని మనయెగ
 నజీవిన మహాశక్త యెవ్వడో యొకరుఁ డుండువలె నని
 యెట్టి వారికిని దృఢనిశ్చయంబు గలుగక తీరదు. ఆ
 మహాశక్తి గలకర్త యాశ్వగుఁ డనుకేరు. కార్యమును
 జేయుటకుఁ గర్త యుండువలయుంగదా! ఈయర్థమునే
 వేదములుహిత చాటుచున్నవి.

“ద్యావాపృథివ్యే జనయన్ దేవ ఏకోఽగర్హణే,
 గాతామార్యాచంద్రమసౌ యథామౌర్వ మకల్పయత్.”
 అని యుపనిషత్తులయర్థంబును దలంపునట్టి పై వచనంబు
 వలన ధూమ్యకాశములను సృశించినచేరుఁ డొక్కఁడే
 యవియుండు, బ్రతికల్పమునందును వెనుకటి సృష్టిరీతి
 మార్యచంద్రులను సృష్టికర్త సృశించు ననియు సృష్ట
 నుచున్నది.

లోకంబులో నొకవృత్తంబును జూచినప్పుడు
 దానిని వేసిన తేజమవాయుండును, పుంజును గాంచిన
 సమయంబునఁ దెక్కర్త యగు కులూండు, నేహం
 బును వీక్షించినకాలంబున నిర్మాతయగు తనీతుండును
 దలంపునకు వచ్చి యాచేతనంబులైన యాపదార్థంబులు
 తమంత తాము కావేరవు గావునఁ దైనిం జెప్పిన కర్తల
 చేతనే నిర్మించఁబడిన వన్న నిశ్చయజ్ఞాతము గలిగినటులఁ
 జైతన్యహీనమైన యాపంచధూతమయనివ్వంబుయొక్క
 రచనాచాగుశ్రమము బరికిరింపఁగా దీనిని సృశించిన
 చిరువనానైపుణ్యులారి జగదీశ్వరుం డున్నాఁ డన్న
 విశ్వాసం బుప్పుణిల్లక మానదుగదా! ఇట్లు మనము
 యాచుచున్న సృష్టివలన దీనిఁ గావలంబైన యాశ్వగుం
 డున్నాఁ డని యుక్తియుక్తంబుగాఁ దర్కంబుచేత
 మాహించినయంశంబు నమస్తేదమతములవారము దమ
 లోఁ దమకు భిన్నాభిప్రాయంబు లేనివారై యొకకంఠ
 యుగా నమృతించుచున్నారని విశ్వాదగ్యముపింద్రులు
 వేదాంతపంచదగ్గిరంగంబునందు నట్టికేదములయర్థమును
 శ్లోకరూపంబున సంగ్రహించి ప్రమాణంబుగా నిట్లుం
 బ్రాయుచున్నారు :

“మామాంకు ప్రకృతిం విద్యా
 వ్యాయనం తు మపేశ్వరమ్,
 స మాయా పుటచీ త్యాహుః
 క్షేతాశ్వతరకాభిః.”

ప్రకృతికే మామ యని కేరు. ఈశ్వరుండు
 మామాశక్తి గలవాడు. అట్టి మామాశక్తి ప్రభావంబు
 వలన నీశ్వరుండే జగత్తును సృశించునని క్షేతాశ్వతరకోప
 విదచ్ఛాస వలంబించినవారు చెప్పుదురు.

“అత్మా వా ఇక మగ్రే ధూత్య తాక్షరే పుటా ఇతి,
 సకలై నాపుట బ్లోకాన్ స ఏతా నితి బహ్వృచాః”

మొదటను నీమూర్త్య యొక్కఁడే యుండెను.
 ఆతఁడు ‘సృష్టి చేయుదును గాక!’ యని యాచి సక
 ల్పంబున నీలోకము లన్నియు సృశించెను—అని ఋగ్వే
 దులు చెప్పుదురు.

“బహు హ్య మహా మే హతః ప్రాచీనైః కామరూపిణః
తేషాం ప్రవృత్త్యా పృథక్ త్వర్వం జగతి త్యామా తిత్తిరిః”

అర్జునులను నాకాశంబును, దానివలన నాయులు
పును, నాయులవలన నగ్నియు, దానివలన నుదకంబును,
నుదకంబువలన భూమియు, దానివలన నోషధులును,
నోషధులవలన వస్తుంబును, వస్తుంబులవలన మనుష్యా
దులదేహంబులును గ్రమంబుగా నయ్యె ననియు, అర
మాత్య తానే యేశేనూపము అగును నని యాలోచించి
సకలప్రపంచమును సృష్టించె ననియు, గృహయజుర్వే
దులు నచింతించును.

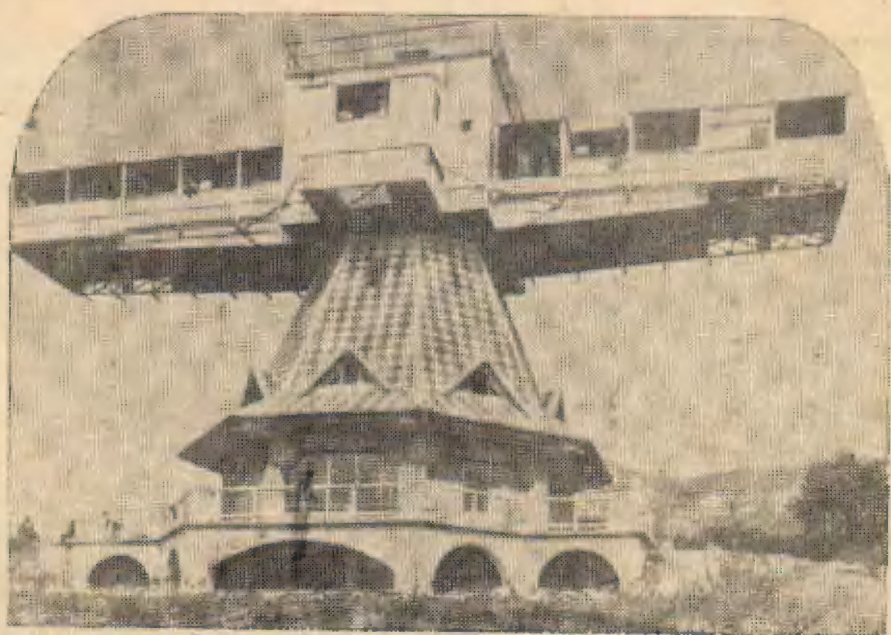
“ఇద ముక్తే యతే వాసీ దృశూత్వా య తద్వైత్వేత్,
తేజోభిన్నాం పంచాదీని సుర్వేతి త సామగాః.”

మొలకకముందు లి త్తనములో చెట్టు మాత్మ
కు జొందరియున్నట్లును నామరూపభేదములలో నేర్ప
విన యాకావచనభట్టి ప్రపంచ మంతయు, సృష్టిఁ
బూర్వముందు మాత్మస్థితిలో నుండి యేక పదార్థము
గానే యున్నదినియు, దివ్యులు నట్టి సర్వస్వరూపులఁ
దైవ పరమాత్మ బహువిధంబులుగా సృష్టించె నాది
తేజో జబాబిగూల పదార్థములమఱగా గానించె ననియు
సామవేషు లంగురు.

“విశ్ఫులింగా యథా వక్ష్మే ర్థాయంతేఽగ్రతః ప్రథా,
వివిధా స్పిష్టదాభావా ఇ త్యాచ్యతేకస్మతిః.”

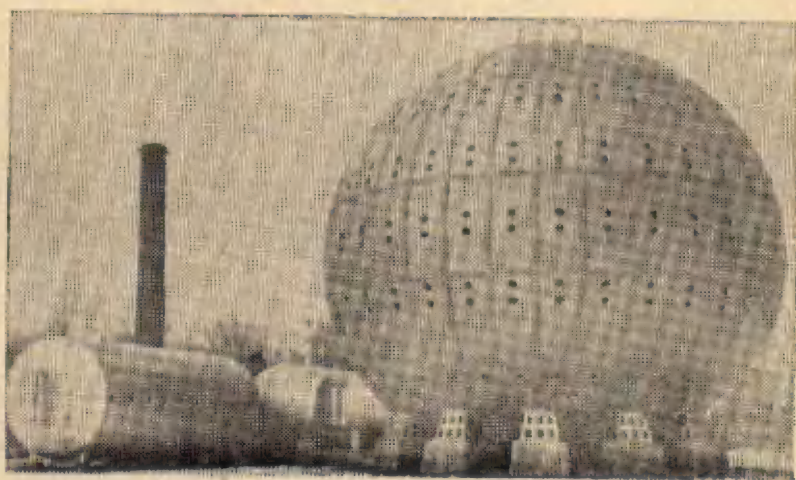
ప్రజ్వలించునట్టి యగ్ని వలన మిరుగుటలు
బయలుపడెనునీతే యాపరబ్రహ్మమువలన వక్షేతులైన
చేతనాచేతనపదార్థంబులు పుట్టియున్నవి యని యాచర్య
వేదము సాబుదున్నది. పెరిం జూపిన కేవలయుక్తులవల
ననే కాక హిందూసంతతివారికిఁ జరమప్రమాణంబు
లుగా నవాదికాలంబునుండి సమ్యక్సంపాదించిన వేదమును
వలనఁ గూడఁ శర్యజ్ఞంబును సృష్టించిన యాశ్వయు
జోకఁడు స్వయంభోవుగా నున్నాఁడని స్పష్టమగుచున్నది.
కాబట్టి యాజగంబు తనంత తానే యెవరియచేక్ష
లేకుండ నైవది యని చెప్పబడు కంతమాత్రము మీరుపద
కున్నది. లోకంబులో నేదియైనను గొప్పయంతేరుగాఁ
నోడినప్పుడు దానితత్వసర్వములును, నుజాగులును

లును, మొదలైనవారిని గనుంగొనుటకై తెలిసినవార
లనేకు లాశ్వాజ్ఞకలాల భగవాంసులను కలవగదా!
అట్టిభట్టిఁ బ్రాజ్ఞు లందఱును వసుననుప్రజ్ఞాసాను
ర్థములకొలంది నట్టివిశేషమునుగూర్చి యుక్తిప్రయ
తులతోఁ జర్చించినప్పుడు అధికసంఖ్యగలవారి యేకధ
వింఁచినవాక్యము సిద్ధాంతమైయం గిరివంఁబడియ్యుండఱ్ఱ
గలవారివాక్యము చేక్షింపఁబడుచున్నది. ఇథలో మహా
జను లెల్లదును చేయవేటులెగలు గాక యొక్కతాభి
ప్రాయముతోనే యేకధిమించిరి అట్టిజుంపము పరమ
సిద్ధాంత మనియు, విశ్వామణి నది యవలంబించెనని
నది యనియు చేతె చెప్ప నేల? కాబట్టి యాశ్వప్రసి
తేదినట్టి యాశ్వయుం జొక్కఁ దున్నాడని యన్నిచేత
మతముల వారము, చమితమనేపవాక్యములు నిశ్చయించి
యేకధిమించుచుండగా, వింకమ నీశ్వరకత్తను గూర్చి
సందేహపత కళనన యుండెనని నిశ్చయింపవలయును.
భగవంతుండు దుండుని సంజేనా మైవయేనల నట్టి సంజేనా
పుటపదార్థమును సర్వవేదములును చెక్కనత్మము గలిగి
సమ్యక్సంపాది తలస్థించెను. అకేవేన, “కథాంధాః
హసం ప్రవిశంతి” యన్న వాక్యముచొప్పున నెండు లైవ
వారు నూలులంబుగొలంది నున్నప్పటికిని మంచినాశ్చ
మును గనుంగొనవేరక నూతిలోఁ బడుటచే తలస్థిం
చును గావున నన్నిచేదములును సంకప్రాయంబులై నేని
పదార్థము నున్నట్లులు పారదక్షిణ మన మీదజేరింపఁగూ
డదా యని యెవ్వరైనను మహామభోవులు శంకింపరేనని,
యట్లు లెట్లు భోవ్యంబు గాదు. ప్రాచీనులైన మన
యార్యులందఱును నవాదివాగధికతాలాను లనియు,
దానంజీవి మనహిందూదేశము చేరుకొనినవలను జొంది
యిప్పటికిఁగూడ విరళదేశములచేరెఁ గొనియాడెనును
యిప్పుడె యనియు నన్నివిషయము మన యెల్లరసము
చెరిసినదేకదా! ఇప్పటికాలంబునఁ గొంతలునుదిమం
తులు చెప్పునన్నుచొప్పున వేదంబు లన్నియు సంకప్ర
యంబులై సమ్యక్సంపాదయైవలె, నట్టిశ్రుతులయందు
విశ్వామణు గలిగిన మయాచ్యులందఱును శిష్యులం
ధులు కావలసినప్పుడు మతీయు మన్ని తపోవిహగరి
యై న బహుమహర్షులును, శత్రుంకేవాగరమలని కేర్వ

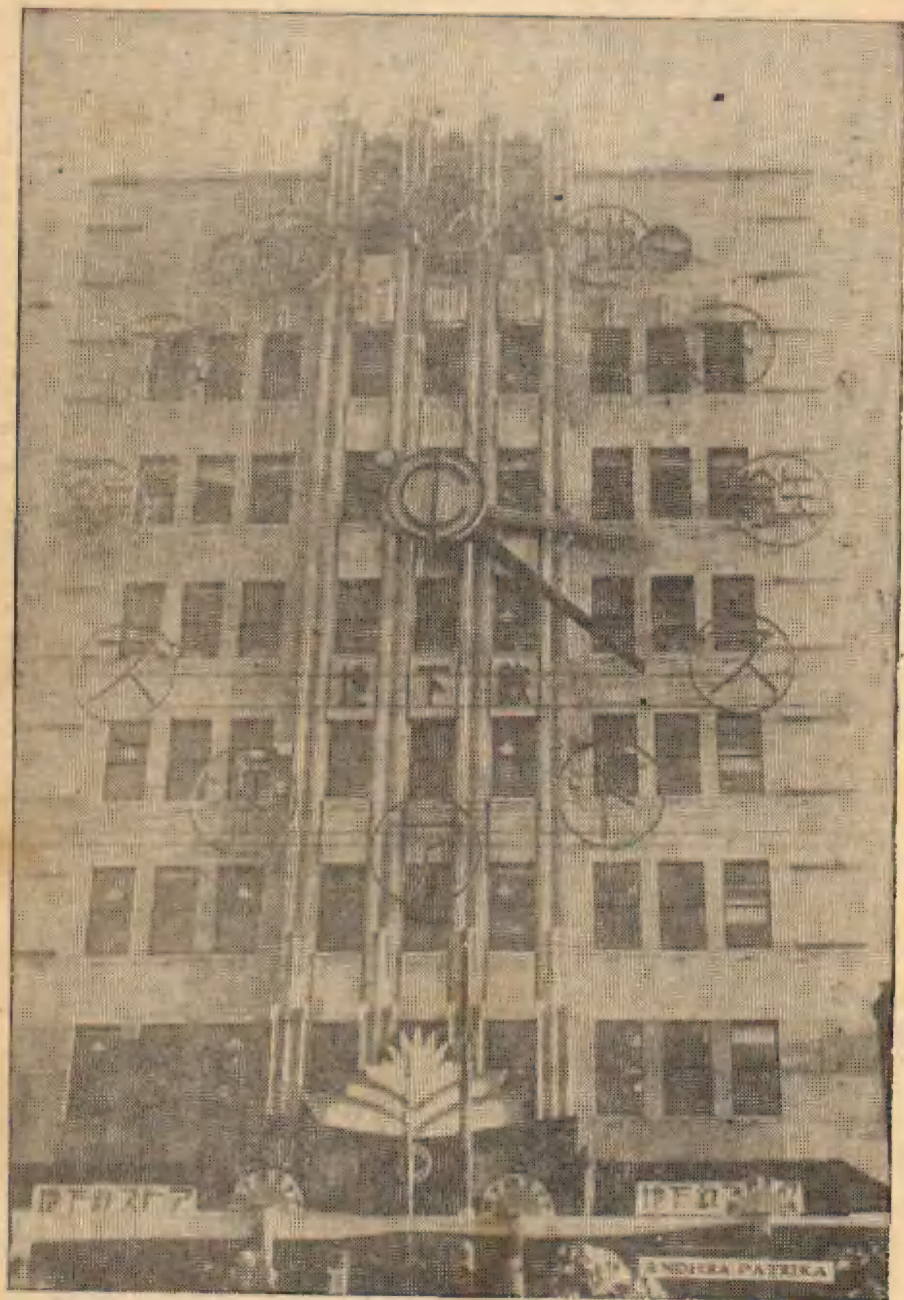
ఆత్మకృపామఠము

(మా. కలశూరగంప)

ఆత్మకృపామఠము

(మా. కలశూరగంప)

ప్రభుత్వ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియా

జాతీయ బ్యాంకు ఆఫ్ ఇండియా పనిచేసే విధి కలదు. పెద్దపట్టణాల అధికారుల పాదపు

(E. N. P.)

దీని కాళిదాసాది మహాకవులును వేదవాక్యమును బ్రహ్మ శాస్త్రముగా నొప్పుకొని శిరసావహించియును వారివారి గ్రంథములవలన మనకుఁ గనఁబడుచుండఁగా, నటువంటి వేదము వేదము కానిచో నింక విశ్వము చెప్పినచే వేదం బునా?

మనము కాళిదాసు, భవభూతి, దండి మొదలైన కవీంద్రులు రచించిన గ్రంథములు బహుశ్రద్ధతోఁ జది విస్తచో వాకావ్యములయొక్క రీతులును, వృత్తులును, శబ్దావళిమార్పణమును, పదసంఘటనమును, వర్ణగౌరవమును, నీతి లోపించు కథాసందర్భములును, మనకుఁ జెల్లి యెంతో బ్రహ్మానందము నొందుచు వారి తెలివి కేటలకు వచ్చుకొనెడి, కాళిదాసు సామ్రాట్టయవతారమే యనియు, భవభూతిని నెంచి చూడఁగా కాళికాదేవి వల్ల భవనామధేయములు గల యాశ్వరుని జన్మందే యనియు, ఉద్బంధుడైన దండిని యఖండ ప్రజ్ఞను విచారించఁగా నెంతో బ్రహ్మానందనాయకుం డంతటివాఁ డనియు, నెవరికిఁ దోచినట్లు వారు కొనియాడక మానము. నెమకటికవులగ్రంథములు చదువక యాపుస్తకముల గంఠము లేకమైనను మన మెఱుంగగలదితమీని యప్పుడు మనహృదయవలె రాజ్యాంగప్రాబల్యముచేఁ గాళిదాసునఁగా నెంతటి వాడని గోట మీటునుఁ గాళిదాసుని మనకాశ్రింది దామఁడే యని కలహంబునకుఁ గాలుద్రవ్యమును, భవభూతికవిని నేమియుం దెలియని విభోతిగాఁడే యని మీసము దువ్వునుము. దండిపండితుని విమవలె నాగవ కర్తవ్య మెఱుంగని దుండగీడని దండిపండితుము. వారి గ్రంథముల సారస్వతము తెలిసికొన్నవారు పైనిఁ జెప్పిన కవులను దమధర్మిజులందీ వవతారములుగా భావించును, మఱి భావించును. వేదం చెప్పినె? ఇదివలయాదఁ జనుపుకొన్న కొందఱు వాగ్ధోరణిని, యక్షప్రయుక్తము మెచ్చికొని పురస్కరించే వారి నోటివీఁదనే నవమమండే ననియు, నిజముగా లోకోపకారంబునకై యవతరించి రనియు భావించి జనులు వారితేలి కీలుబొమ్మలుగా నుండుట మనము విను చుండలేదా? ఇప్పుడు సయితము మనము కవులనుకొను

యన్న వారు కాళిదాస నన్న యభిజ్ఞానకాది కవికవులను దమగ్రంథముల మొదలును నమస్కరించుచుంటియు, మెచ్చుచుంటియుఁ జూచుచుండెమా? ఇట్లే జీవగ్రంథములలోని పదసంఘటనమును, వర్ణగౌరవమును, వలంకారములును, గాఢమును, వర్ణవాదములును, నానిలోని విభి వాక్యములు, బోధించుచున్న నాగవకర్తవ్యమును, నందుల నీతులవలన లోకంబునకుఁ గలుగుపట్టి మేలము మనపెద్దలును మనము మెచ్చుకొని మొక్కుచున్న కాళిదాసాది మహాకవులును, మితస్థాపకులును, మహద్గులును, బరిశీ లించి వేదములలోని ప్రతివర్ణమును వర్ణమైనది కాదనియు, వది రాజాకోటఁ బ్రజాక్షేమంబు కోరియే మేలు నుపదేశించుచున్నది యనియు, నందున వేదవాక్యమును బ్రహ్మశాస్త్రముగా శిరసావహించ వలసివదే యనియు, గాత్యనాటకాదులందును, మతభావ్యంబులందును, స్త్రీలి పురాణములందును దెలుపుచున్నారు. లోకములో నేదియైన గ్రంథమును నొకకవి రచించెనని యందలి శబ్దార్థములును, నీతిలోపములును లోనైనవి పరిపాలక లాఠివారు పరిశీలించి పాఠశాలలకు నాపాఠ్య ముపకార కముని పకనీయముగా నియమించఁగా సమ్యుతించినట్లు ప్రతులు ఘోషించుచున్న నాగవకర్తవ్యమును, నీతివిషయములను, భగవంతునిగుఱించి నుడివిన శ్రద్ధా భక్తులును, దత్త్యునిచారణమును లోనైన లోకోపకారాంశములను బఠింపి దూరదర్శులయిన మనహిందువులందఱు ప్రతులు ! వేదనామధేయమునకుఁ దగినవి యనియు, వీనిలోని ధర్మోపదేశకారుల మహిమ నాలోచిం పఁగా నయ్యది యాశ్వరుండు తాను పుట్టించిన లోక కుటుంబము మేలునకు రచించినది యని సమ్యుతించఁ దగినదియే యనియు నిర్వివాదముగా నమ్యుచున్నారు. మఱియు హిందువులే కాక యశనులును, హూణులును మొదలైన యితర వారివారును వారివారి క్షేమంబును గోరుచు భగవంతుండు పుష్టితోపాటుగానే, పౌరుషేయము గాని యొకపవిత్రగ్రంథము నిచ్చినట్లు విశ్వ సింహి దానికి లోనై యుండెదరు. ఇట్టిసమ్యుక్త యొక మన హిందూసంతతివారితలనె పుట్టుట కాక దేవుండున్నాడని విశ్వసింపిన మనుష్యుడైనట్ల నెల్ల వాది

కాలమునందు మదయించినట్లు పుష్టమగుచున్నది. కనుకనే కాలీరకభాష్యంబునఁ బ్రథమాధ్యాయ తృతీయ పాదమునందు అంక మాత్రమ వ్యాఖ్యలో నీక్రింది స్మృతిని శంకరాచార్యులవా దుదాహరించుచున్నాడు:-

శ్లో. "అపాదినిభవా నిత్యా
వాసరస్పృష్టా స్వయంభూవా,
ఆపా వేదమయా నిత్యా
యత్ స్మర్యా ప్రకృతీయః."

అని యీశ్వరభవచనమచేతను నపాదియు నవంతయు నైవ వేదవాక్కు పుష్టమైదియందు బ్రహ్మజీత నిత్యంబు జన్మది యనియు, దాని మాధారంబుననే సమస్తభూత వ్యాపారంబులు జరుగుచున్నవి యనియు పుష్టమగుచున్నది.

ఓం తత్సత్.

వినతాపరితాపము

అబ్బరూఢి నరసింగరాయడు గారు

మరకులంబునం బ్రభవమందితి; తత్కలమందు వన్నెగ
న్నమునికి బత్నినైతి; సుగుణమ్ములు భూషలుగా ధరించి యీ
తమ జనులెల్ల నొననగ గారవ మందితి; నిట్లు లయ్యు నే
మము సెడ చిన్ననాసవతిమాటలకుం దలయొగ్గ నుంటినే!

మొదట పచారునేయుటకు బోవుటయే యొకతప్పు; పోయినక
ముదిత నవత్నితో జనకపోయిన నెట్టులు మారియుండునో
గద విధి! తెల్లగుట్ట మట గన్నడనేల? తడియవాలమం
దొదవినవర్ల మేమనుచు నొడ్డగ నేల పణంబు ముందలక?

పన్నిదమాడి, కద్రువ యుపాయమునం జయమంద గోరి, తా
నున్నవిధం బెఱుంగక, మహారగసంతతి వక్రగాములం
గన్నకుమారుల నిష్పముఖాకృతులం దురగంపుతోకకుం
గ్రన్నన నంటుకో ననిచె గాక ననుం గెలువంగ శక్యమే?

ఆయను యట్టులే పలుక నౌ నటు వల్కిన యంతమాత్రనే
చేయుదురొక్కొ పాపముని చింతన సేయక పన్నగాలి ఆ
మూయల నే నహించితి కుమారుడు నా కొక డప్పు డున్నచో
కోయకయుండునే బ్రబలకోపముతో నురగాలి నొక్కెడక.

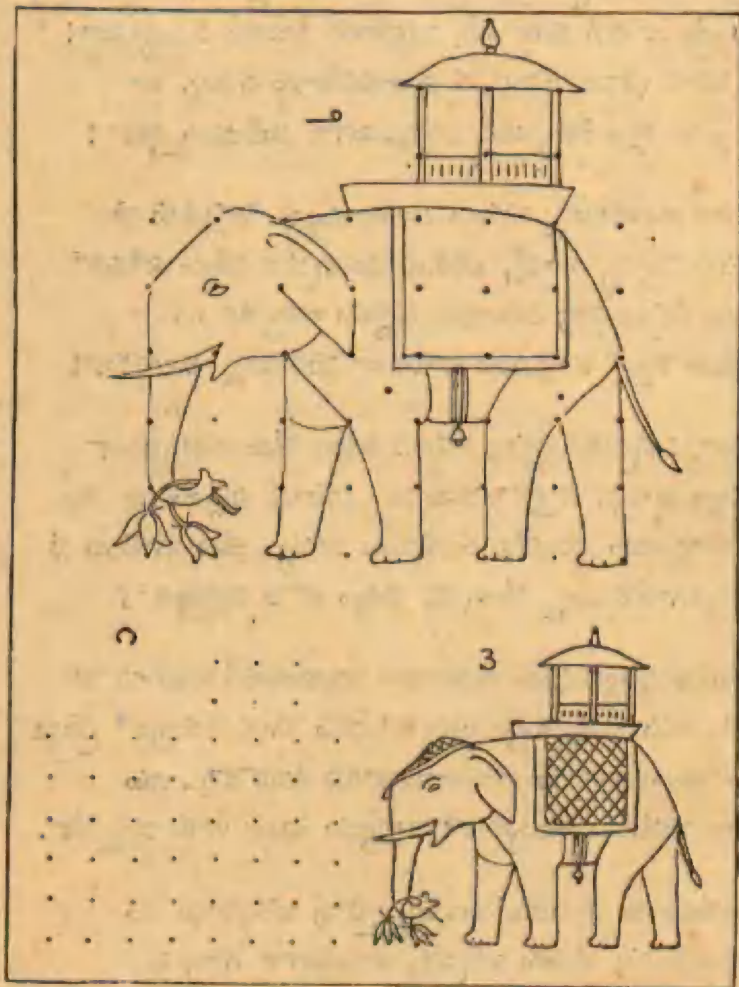
అప్పుడు లేరు పుత్రులని యందు నదేమిటి పెట్టిగాక, న
న్నిప్పుడు గాచెనే నుతు డిసే, రవిసూతు డనూరు డయ్యయో!
అప్పసిపాప భూమి బడినప్పుడ యూరువిహీను డయ్యె, నా
ముప్పు ని కెట్లు దీర్చు మది బొక్కెడుగాక మనీయవృత్తికి!

గరుడుని చూతమన్న కనుగం డటులయ్యును “తల్లి నీకు వే
గిరమున స్వేచ్ఛ గూర్తు; బలికింపుము కద్రువ యేమి గోరునో
అరమరలేక యిత్తు; దివిజాధిపు డడ్డము వచ్చెనేని నం
బరమున గెల్తు” నంచనియె వాడెకదా నుతుడన్న మాతకుక!

అయ్యో! కద్రువబుద్ధికర్క శము!! నిత్యం బేను తత్పుత్రులక
నెయ్యం బొచ్చగ నెత్తికొందునుగదా నీసూను నిట్టియుమ
క్కయ్యాయం చనబోవ దందుపయి దాస్యం బేను చాలింప నే
మియ్యంగావలె నన్న వేల్పుచవి వేర్చి గోరె నెట్టిత్తునో?

అనులుడు నత్యనంధుడు దయామతి నాయనుగుం గుమారు డా
యమృతిము దెచ్చుటెట్లు అమృతాంశను లెంద రెదుర్తురో క్రుధక
నముచిబలాపహర్తయు రణంబున కాతని జీరునొక్కొ యు
ద్ధమున నుతుండు గెల్పునొకొ దాస్యము తీరునె నాకు నెన్నడేక.

నాదుకుమారు డెంతయు గూమ్ములప్రోవు జలేజనాభు నెం
తే దమి నెంచు; నేనును పత్రివత, బొంకనిదాన గాన, న
మోదముతో నుతుండు జయముం గొనుగావుర; పాపజాతి కా
కోడరపాళికిం భయము గొల్పెడుగాత సువర్ణశౌర్యముల్.

1 అంబారీ ఏనుగుచిత్రము. మొదటిభాగముచక్క లుంచు చదతని తెలుపును. రెండవది మొదటిదానిలో చుక్కల నొకదానితో ఇంకొకటిని కలుపువిధమును చూపును. మూడవది సంపూర్ణచిత్రము. 2 అంబారీ ఏనుగు. అంబారీ చిత్రించుటకు పూర్వము ఏనుగుచిత్రమును ముగించవలెను. చివర ఏనుగుతోడము కొననున్న కమలములను, తరువాత ఏనుగుమూపుపై గల రత్నకంబళమును చిత్రించవలెను. అపుడు చిత్రము పూర్ణమగును. పీ. విశ్వనాథం.

సూర్యునకుఁ గలరథము బంగారుతోఁ జేయఁబడినదనియు, దానికి నొక్కటియే చక్రముండి యేడుగుఱ్ఱములు పూస్సంబడియుండుననియు మనపురాణములందుఁ గలదు. “సప్తనామకైకోఽశ్వః” అని యుండుటవలన సూర్యునిరథమునకుఁబూస్సంబడినగుఱ్ఱ మొక్కటియేయనియు, నది, సప్తనామముతో నొప్పుననియు మతిభేదము.

సూర్యునకు రథము గలవా? అది యున్నదని నమ్మినను, రథము బంగారుతోఁ జేయఁబడునా? ఏడుగుఱ్ఱములు లేక యొక్కగుఱ్ఱమిడ్వంగా నేకచక్రరథము చలించునా? అను సందేహములు సామాన్యజనులకుఁ గలుగకమానవు. ఇట్టిసంశయములు గలవారు పురాణకథితవిషయములు పొల్లులందురు; కాని వానితత్త్వముల నెఱుంగుటకుఁ బ్రయత్నింపరు. పురాణకథితవిషయములలోఁ గొన్ని పండితులవలనఁ దెలియందగియుండును. కనుక పండిగ్ధవిషయములను బొల్లులని విరసించక పండితప్రవరుల నాశ్రయించి యెఱుంగుట కర్తవ్యము.

సూర్యగోళము చలనము గలది యగుట వలన నది యొకరథముగా నుత్పేక్షితమయ్యెను. ఆగోళము బంగారువన్నెగలదగుట ప్రత్యక్షమేకదా. కనుక సూర్యగోళమే సువర్ణరథముగా వర్ణితమయ్యెను. క్రాంతి

వృత్తిమే యొకచక్రముగా నుపలక్షింపబడెను. ఇది గుఱ్ఱములనుగూర్చి, లేక గుఱ్ఱమునుగూర్చి నుడువుదము. నీటిమబ్బువైని బ్రసరించుసూర్యరశ్మినే యింద్రధను నందును. అది శ్యామలోహిత పీత హరితపిశంక ధూమల నీల వర్ణములను నేడురంగులతో నొప్పుచుండుట సుప్రసిద్ధము. కనుక సూర్యరశ్మి యేడురంగులు గలదని కొందఱమతము. ఏడురంగులు నేకమగునపుడు శ్వేతవర్ణమగుటవలన సూర్యరశ్మి యొకరంగు గలదని మఱి కొందఱమతము. “వీతిః” అనుసంస్కృతశబ్దమునకు గుఱ్ఱమనియు, దీప్తియనియు వర్థములు గలవు [వీతి రశ్వేఽశనే గతౌ, ప్రజనే భావనే దీప్తా—ఇతి హైమః.] ఆ హేతువు వలన నేడురంగులకరణములు గల సూర్యునకు “సప్తవీతిః” అనునామము మొదటఁ గలిగెను. గోళము రథముగాను, క్రాంతివృత్తము చక్రముగాను వాడఁబడుట వలన వీతిశబ్దముయొక్క యర్థము గుఱ్ఱమేయని నిశ్చయింపబడి “సప్తవీతిః” అనుపదము పిమ్మట “సప్తాశ్వః” అనుపదముగా మఱి వ్యవహరింపబడెను [భాస్వ ద్వివస్వ త్సప్తాశ్వః - ఇత్యమరః]. సూర్యకరణము లొక్కరంగు గలవే యనుపక్షమువారు ఏకమునకు మాఱుగా “సప్త”పదము స్థూలతః వాడఁబడినను వస్తుతః అది యొక్కటియే యని నమస్థించుకొనిరి. ఏడురంగులును బ్రత్యక్షము

లగుటవలన సూర్యునకు సప్తవీతినామమే జన
రంజనము.

సూర్యుని తేజము సాయంసమయము
నందు నగ్నిలోఁ బ్రవేశించును [సారం తేజ
స్సాయ మగ్నిం సంక్రమతే—ఇతి శ్రుతిః].
ఇవ్విషయమే యుపమానముగా రఘువంశకా
వ్యమునందుఁ బ్రయోగింపఁబడెను:—

శ్లో. స రాజ్యం సురుజా దత్తం ప్రతిప త్యాధికం బశో,
దిశాంలే నిశితం తేజ స్ఫులితేవ హుతాశనః.

ఏడురంగులుగల కిరణములు ప్రవేశిం
చుటవలన నేయగ్నికి 'సప్తార్చి' నామము గలిగె

నని తెలియఁదగును [సప్తార్చి ర్దమునా శ్శుక్రః
ఇత్యమరః].

కనుక సప్తార్చ్యశబ్దము సప్తవీతిశబ్దమునకు
బదులుగా వాడఁబడి పరిపాటిగలదయ్యెననియు,
మొదటిపాఠము "సప్తవీతిః" అనియు, నిజకిర
ణాలి యేడురంగులతో నొప్పుచుండుటవలన
సూర్యునకు సప్తవీతినామము గలిగెననియు
సాక్షుద్ధరఁదగును.

అర్కగోళంచ హృదకస్యందనంబు,
క్రాంతివృత్తంచ యోచక్రమృదుమృదుః
సప్తపాయురై రాణించునప్తవర్ణ
కరము లవి యింద్రధనువున గవఁబడెడివి.

ఆ రెండె

భావలవనంబు తెరిగించుజీవకళలె
లలితకోమల కిరణరేఖలపోలుపులె;
అలరు దాఁగిలిమూతల విలసనములె;
నేర్పుఁ జూపించు నారెండు నీలమణులె.
రేకుకుదలందు నుదయించు లేనగవులె;
నిండు జాలిల్లి పండువెన్నెలలలోన
విస్తరించిన యామోదవికసనములె;
చెలువ మొలికించు నారెండు కలువపూలె.
కమలసితపత్రిముల నాట్యకల్పనములె;
నరనశ్యంగార విహరణచాపలములె;

వేంకట కాలిదానకవులు (ఆం. గీ. సా. పరిషత్తు)

సద్గుణత నొప్పు మన్మథచాపదురులె;
మాధురి వహించు నారెండు మధుకరములె;
తళతళల నీను మెరుపులు గలవెలుగులె;
అందమగు నీలినీడ చల్లందనములె;
ఎరుకవడని లోఁతుల సుధావృష్టినిధులె;
మరపురా లేని యారెండు చిరుమొయిళులె.
రాగమూర్తుల యోగవియోగములకు
మూలములె, ప్రేమదేవతాభూషణములె,
సూనములె, యీవిరహాజీవి శుష్క-హృదయ
మలమి ప్రేమించుచున్న పాయంబకములె.

అంధదేశమున మిక్కిలి ప్రఖ్యాతి గాంచిన పండితుడు బులుసు పాపయ్యశాస్త్రిగారు ౧౮౯౩-వ సంవత్సరమున తూర్పుగోదావరి జిల్లాలో ఐనవల్లి గ్రామమున జన్మించిరి. వీరి తండ్రిగారు అచ్చయ్యశాస్త్రిగారు. అచ్చయ్య శాస్త్రిగారు శిష్టు కృష్ణమూర్తికవియొక్క శిష్యుడు. బ్రాహ్మదొర గోదావరిజిల్లాలో కలిసి కొనిన పండితులలో అచ్చయ్యశాస్త్రిలుగా వాకరు. పాపయ్యశాస్త్రిలు వేదము, శ్రోతము, పూర్వమీమాంస, ఉత్తరమీమాంస, ధర్మ శాస్త్రము, తర్కము, వ్యాకరణములలో గట్టి పండితుడు. ఇందులో వీరు పూర్వమీమాంస దుష్కారి సూర్యనారాయణసోమయాజులగారి వద్దను, మిగిలిన శాస్త్రములు చాలవరకు దండ్రు గారివద్దను నభ్యసించిరి.

పాపయ్యశాస్త్రిలు దేశాటనము బారం భించి ౧౮౯౪ లో మొట్టమొదట మైసూరు సంస్థానమునకు వెడలిరి. వీరిని బరీక్షించక ముందు తక్కిన పండితుల కిచ్చునట్లే వీరికిని పండ్లరెండురూపాయలు వార్షికముమాత్రమివ్వ బోయిరట! వీరు పరీక్షింపబడినతరువాత మైసూరుమహారాజుగు చామరాజయ్యదయకు వీరివేదార్థమునుచవిని, వీరియద్భుత పాండిత్యమును జాల మెచ్చుకొని, వీరిఛాయాప్రతిమ దీయించి తాము పుచ్చుకొని, తమవటము వీరి కిచ్చుటయే కాక, వీరికి వెండిగొడుగును, శాలువలును,

వేయినూటపదియాళ్లు విచ్చి బహూకరించిరి. పాపయ్యశాస్త్రిగారు మైసూరులో సుమారయిదుసంవత్సరము లుండిపోయిరి. తరువాత వీరు తమ స్వగ్రామమును ఐనవల్లి విచ్చేయగా పితాపురమున కప్పటి దివానగు విజయూరి సుబ్బరాయుడుగారు వీరిదర్శనార్థమై వచ్చి వీరియింట మైసూరుమహారాజు ఛాయాప్రతిమను జూచి, మైసూరులో వీరందిన సత్కారములగురించి విని, పితాపురమున కప్పటిరాజగు శ్రీ రావు గంగాధర రామారావుగారికి వీరి కీర్తిని, పాండిత్యమును తెలియబరచిరి. కొంత కాలమునకు శ్రీ రావు గంగాధర రామారావుగారే స్వయముగా ఐనవల్లి గ్రామమునకు రాగా పాపయ్యశాస్త్రిగారు వారి కత్యంత వైభవముగా గొప్ప సత్కారముల జరిపిరి. పాపయ్యశాస్త్రిగారి పాండిత్యమునకు మెచ్చి శ్రీపితాపురమురాజుగారు వారి కిరువదిరెండు పుల్ల భూమి నొసంగిరి. తరువాత పాపయ్య శాస్త్రిగారు క్రమముగా బాబ్బిలి, సాలూరు, మాడుగుల, విజయనగరము మున్నగు సంస్థానముల సందర్శించి గొప్పసన్మానముల బడసిరి. ఇట్లే ఉరట్ల, చినకిమిడి, ఉండి మొదలగు జమిందారీలలోగూడ వీరికి గౌరవముజరిగెను.

పాపయ్యశాస్త్రిగా రెంత సంపాదించుచుండిరో అంతకురెండురెట్లు ఖర్చుచేయు స్వభావము గలవారు. అందుచే వీరికి క్రమ

ముగా ఋణ మెక్కువై, ఋణదాతలయొత్తిడి మిక్కుటమయ్యెను. ఈఋణము క్రమముగా లక్షరూపాయలకు మించెను. అప్పటిరోజులలో హైదరాబాదు సవాబువద్ద నుండిన దివాను పండితశేఖరాతిగా నుండెను. అదివానుగారి ద్వారా హైదరాబాదు సవాబువద్ద నము చేయ వలయునని సంకల్పించుకొని పాషయ్యశాస్త్రి గారు హైదరాబాదులో ఆరుసంవత్సరము లుండిరి. పాషయ్యశాస్త్రిగారికి పూర్వము పాషయ్యశాస్త్రిగారి జనకులైన అచ్చయ్య శాస్త్రిలుగారు హైదరాబాదుసంస్థానములో గౌరవింపబడి మూడువేలరూపాయలపాటితో సికము పడసియుండిరి. కాని పాషయ్యశాస్త్రి గారికి హైదరాబాదులో సవాబుగారిసందర్శన ములభింపలేదు. హైదరాబాదునుండి పాషయ్య శాస్త్రిగారు బాంబాయికి వెడలి ఆస్రాంతమున దేవకీనందనమహారాజును నోకజమిందారు నిచే చాల సత్కరింపబడిరి. ౧౮౯౧లో పాషయ్యశాస్త్రిగారు పూనానగరమున కేగగా సచ్చట బాలగంగాధరతీలకుగారు వీరిని చాల గౌరవించిరి. పూనానగరమునం దుండగనే వీరికి చాల జబ్బుచేసి జంబుఖండిలో వీరు పర మపదించగా బాలగంగాధరతీలకు మున్నగు మహారాష్ట్రమిత్రులు వీరి కంత్యక్రియలు జరి పిరి. అప్పుడు పాషయ్యశాస్త్రిగారితో దేశాట నము వెడలిన బలుసు సరసయ్య యను ఆంధ్రబ్రాహ్మణు డాసమయమున సచ్చట నుండెను.

తమ ముప్పదియవయేట పాషయ్యశాస్త్రి లుగారు అవిడికాపురస్థులు ఆకెల్లకృష్ణమ్మగారి

కొమార్తె బంగారమ్మను వివాహమాడిరి. వీరి కీమేవలన నిరువురుకొమారులు, ముగ్గురుకొమార్తెలు గల్గిరి. కొమారులలో మొదటివాడు ప్రకాశశాస్త్రిలుగారు. రెండవవాడు అచ్చయ్యశాస్త్రిలుగారు. పెద్దకొమారుడైన ప్రకాశ శాస్త్రిలుగారు కోటిఫలిలో భాగవతుల హరి శాస్త్రిలుగారివద్ద వ్యాకరణమును, తొండ్వారములో వెంపరాట దక్షిణామూర్తిశాస్త్రిలు గారివద్ద పూర్వమీమాంసయును, పుల్లెల దక్షిణామూర్తిశాస్త్రిలు గారివద్ద కొన్ని శాస్త్రములు నభ్యసించిరి. వీరు తల్లిడిని మించిన ఖ్యాతి గడింతురని యనుకొను చుండెడివారు. కాని దైవయోగముచే వీరు 1891లో తమ యిరువదిలోమిదవయేటనే విషజ్వరపీడితులై మరణించుట తటస్థించెను. తొండ్వారములో ప్రకాశశాస్త్రిలుగారికి భమిడిపాటి అచ్యుతరామసోమయాజులుగారు సహాధ్యాయులు. ఈ అచ్యుతరామసోమయాజులుగారు ప్రసిద్ధి వెందిన గొప్పపండితులు. ప్రకాశశాస్త్రిలుగారు వల్లూరి కాపురస్థులైన ఆకెల్ల కీషీతులుగారివద్ద యజుర్వేదమును, తమతల్లిడిగారైన పాషయ్యశాస్త్రిలుగారివద్ద విద్యారణ్యముగూడ బఠించిరి. పాషయ్యశాస్త్రిలుగారి రెండవకొమారుడైన అచ్చయ్యశాస్త్రిలుగారు కూడ గొప్పపండితుడే. వీరు 1925లో చనిపోయిరి.

గొప్పపండితకుటుంబమున బుట్టి ఆంధ్ర దేశముననే కాక మహారాష్ట్రమునగూడ పేరెక్కిన విద్వాంసులచే సన్మానింపబడిన బలుసు పాషయ్యశాస్త్రినామము నేమను ఆంధ్రపండిత లోకమున గౌరవింపబడుచున్నది.

ఆంధ్ర గ్రంథముల పట్టిక*

ఆంధ్రవాఙ్మయ మీ క్రింద పేర్కొనిన వివిధ శాఖలతో వెలసియుండుట చేత పట్టికయందు యా శాఖల నుత్పన్నములగు గ్రంథము లాయా శాఖలకే చేర్చబడును. గ్రంథముల నా మములన్నియు నకారాద్వికరమున నుండును.

1. అర్థశాస్త్రము, 2. అలంకారశాస్త్రము-నాట్యకళకు సంబంధించిన గ్రంథములు నయితే మీ శీర్షిక క్రిందనే చేర్చబడును, 3. ఆయుర్వేదశాస్త్రములు, 4. ఆరోగ్యశాస్త్రము, 5. ఇతిహాసములు-ఇతిహాసములలోని భాగములు, కథలు, మాధుర్యచేయక ప్రత్యేకముగ ముద్రింపబడునవి - యీశీర్షిక క్రిందనే చేర్చబడును, 6. కథలు—ఇతిహాసములు, పౌరాణికములు, 7.—కల్పితములు, 8.—చారిత్రకములు, 9. కల్పము, 10. కామశాస్త్రము, 11. కావ్యములు, 12. గణితశాస్త్రము, 13. గేయములు, 14. చరిత్ర (దేశ), 15. చిత్రలేఖనము, 16. చట్టము (Law), 17. ఛందశాస్త్రము, 18. జులూశాస్త్రము, 19. జీవితములు, 20. జ్యోతిషశాస్త్రము, 21. తర్కశాస్త్రము, 22. దండకములు, 23. ధర్మశాస్త్రము, 24. నవలలు, 25. నాటకములు, 26. నాట్యశాస్త్రము, 27. నిఘంటువులు, 28. నీతి-నీతికథలుకూడ యీ శీర్షిక క్రిందనే వచ్చును, 29. పరిశిష్టము, 30. పాకశాస్త్రము, 31. పారిశ్రామికము, 32. పురాణములు- ప్రత్యేకముగ ముద్రింపబడి ప్రకటింపబడు పురాణములలోని భాగములు నయితే మీ శీర్షిక క్రిందనే చేర్చబడును, 33. ప్రకృతిశాస్త్రము, 34. ప్రబంధములు- ఆంధ్ర సారస్వతమునందు ప్రసిద్ధములగు 'హరివంశ'

ము', 'ఆంధ్రచంపూభారతము', 'అచ్చ తెలుగు రామాయణము' వంటి పురాణానిహిత కావ్యములకు సంబంధించినవి, 'పాండురంగ మాహాత్యము' వంటి మాహాత్యములు, 'ఆంధ్రమేఘసందేశము' వంటి అనువాదములు, రంగనాథ రామాయణము' వంటి ద్వైపద గ్రంథములు మొదలయినవి యీశీర్షిక క్రిందవచ్చును, 35. ప్రహసనములు, 36. భుగోళ శాస్త్రము, 37. భౌతికశాస్త్రము, 38. మంత్రశాస్త్రము, 39. మతము - హిందు, 40.— ఇతరములు (బౌద్ధ, జైన, క్రైస్తవవాదిమతములు)- ఇతరమతములకు సంబంధించిన గ్రంథములు— ఏ విషయ విభాగమునకు సంబంధించిన నయినను— ఈశీర్షిక క్రిందనే చేర్చబడును, 41. మాహాత్యములు, 42. మీమాంసాశాస్త్రము, 43. యక్షగానములు, 44. యోగశాస్త్రము, 45. రత్నశాస్త్రము, 46. రాజకీయములు, 47. వాస్తుశాస్త్రము, 48. విమర్శనము- ఇందు సారస్వతమునకు సంబంధించిన విమర్శనలు మాత్రముండును, 49. వృక్షశాస్త్రము, 50. వేదవాఙ్మయము- ఉపనిషత్తులు, ఇతర వైదిక గ్రంథములు నయితే మించే చేర్చబడును, 51. వేదాంతము - భక్తి జ్ఞానవైరాగ్య విషయక గ్రంథము లీశీర్షిక క్రింద వచ్చును, 52. వైద్యశాస్త్రము, 53. వ్యవసాయశాస్త్రము, 54. వ్యాకరణ శాస్త్రము, 55. వ్యాపారము, 56. వ్యాయామము, 57. శకునశాస్త్రము, 58. శతకములు, 59. సంగీతశాస్త్రము, 60. సాంఘికములు, 61. సాముద్రికశాస్త్రము, 62. సారస్వతము- భాష, 63. స్తోత్రములు, 64. హరికథలు.

* ఈ పట్టికయందుగల పంక్తిపదముల వివరణము: అ. - అధ్యాయము; అన. - అనువాదము; అనువాదములు. ప. - పద్యము. ప. - పాకములు. భా. - భాగము. ప. - పదనము. పం. - పంపానములు. పరి. - పరిశిష్టము.

అర్థశాస్త్రము

గృహతంత్రపాఠములు, వెం. ౧—౨. వెంకటరామయ్య

ఆరోగ్యశాస్త్రము

ఆరోగ్యప్రార్థనా వనరత్నమాలిక—శ్రీరాజా, యం. భుజంగరావు

ఆరోగ్యహర్షములు, య. ౧, ౨, ౩—౨. వెంకట రామయ్య

ప్రజారోగ్యము, చరిత్రుద్రత. —(౨) స్వాధీనవృద్ధిసంఘము, మాచిరెడ్డి

కథలు-వితిహాసికములు, పౌరాణికములు

అపాల్య—కె. సత్యనారాయణరావు

ఆంధ్రవచనమహాభారతము, (సభా.)—కె. వీరరాజు ఉత్తరరామచరిత్రము—కె. సీతారామరావు

చిత్రభాగవతము—కె. సత్యనారాయణరావు

చిరంజీవులు—వి. మాణిక్యకర్త

చ్యవనుడు—కె. రామకృష్ణశాస్త్రి

చాంబవతీయము—పి. నీలకంఠసోమయాజి

దివ్యావతారకథలు—వి. జగన్నాథకర్త

పంక్తిపదము—వి. శ్రీరామశాస్త్రి

పాతాళగంగాపురాణము—వెంకటరామకవి

పాపని—కె. సీతారామస్వామి

బాలచీటిభాగవతము (కథలు), భా. ౧, ౨, ౩—వి. జగన్నాథకర్త

భగీరథుడు—కె. వెంకటరామయ్య

భగీరథచరిత్ర—యస్. పార్థసారథి.

భాగవతకథావళి—చ. యోగానందకవి

భారతకథాపరిచి—కె. సీతారామరాజు

భారతయోధులు, భా. ౩—చ. వీరభద్రరావు

మహాపతివ్రతకథలు—యం. శ్రీరామమూర్తి

శ్రీకృష్ణచరిత్రము—కె. సత్యనారాయణరావు

శ్రీమద్రామాయణము, అయోధ్యా—వి. నరసింహకవి

శ్రీరామచరిత్రము—కె. సత్యనారాయణరావు

సావిత్రివ్రతకథ—కె. వెంకటసుబ్బయ్య

పారిశ్రామిక—యస్. సి. దేశికాచార్య

కల్పితములు

కథామంజరి—కె. సీతారామరావు

కాచంబికథాపారము—పి. పాపయ్యశాస్త్రి

కేక్సీయరునాటకకథలు, భా. ౧—కె. నరసింహం

చారిత్రకము

కాలిదాసచరిత్రము—రామనారాయణకవులు

విక్రమాద్భుతకథలు—(౨) వి. రామస్వామిశాస్త్రి

అండ్ సన్స్, మదరాసు

హిందూదేశచరిత్రకథలు, తరగతి ౪—ఆర్. శేషశిరి

రావు

కల్పములు

కూర్మపురాణవ్రతకల్పము—చ. లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి

విషాయకవ్రతకల్పము, చరిత్రపద్యము—(౨) కె. జగ

న్నాథం అండ్ సన్స్, రాజమహేంద్రవరము

విషాయకవ్రతము—(౨) పర్వతాండ్ కో. రావట్ల

సావిత్రిగోపీవ్రతకల్పము—చ. లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి

కావ్యములు

ఆంధ్రరామాయణము (౨), భా. ౧—చ. యోగానంద కవి

శ్రీ మెలసీరామాయణము (౨), అయోధ్యాకాండ— (అను) వి. నరసింహకర్త

గణితశాస్త్రము

ఆరంభగణితము, భా. ౨; అనుబంధము—పి. వి. శేషు

అయ్యర్, వి. వెంకటసుబ్బయ్య

గణితదీపిక, తరగతి ౧—యస్. రంగరావు, జే. సీతా

రామసోమయాజులు

గణితము—పి. రామకోటిశాస్త్రి

గణితశాస్త్రము—వి. శ్రీనివాసాచారి

గేయములు

అడవిగోవిందనామములు — (౨) కె. జగన్నాథం

అండ్ సన్స్, రాజమహేంద్రవరము

ఈశ్వరలాలిపాలులు—ఆర్. సోమయాజికవి

కోలాటపుకీర్తనలు—కె. వరసింహాకవి
గణేంద్రమోక్షము—కె. వీరయ్య
ధర్మపురిజాతరీతి—జి. యస్. కృష్ణయ్యకెట్టి
తారకభజనకీర్తనలు—(ప) జి. సీతారామస్వామి,
ఏలూరు

భరతత్యక్తకీర్తనావళి—వీ. రంగయ్య
బాలగీతాంజలి, తరగతులు ౧, ౨, ౩—కె. రామకృష్ణ
కావ్యము
బాలగీతావళి, తరగతులు ౧, ౨—వెంకటపాఠ్యతీర్థర
కవులు

భజనకీర్తనలు (కృష్ణ)—వి. సత్యనారాయణమూర్తి
భజనకీర్తనలు (శ్రీరామ)—వి. సత్యనారాయణమూర్తి
భద్రాద్రిరామ వేణుగోపాల తారావళిలు—సి. సుందర
రావు

మాలబద్ధి—జే. రంగస్వామి
గుమ్మడిదేవిమచ్చట—(ప) జి. జగన్నాథం అండ్ సన్,
రాజమహేంద్రవరము

విష్ణులాలిపాటలు—ఆర్. సోమయాజికవి
శ్రీకృష్ణరీతి భజనకీర్తనలు—యూ. దక్షిణామూర్తి
శ్రీహరుజాతపల్లవి—(ప) జి. జగన్నాథం అండ్ సన్,
రాజమహేంద్రవరము

శ్రీరామభజనకీర్తనలు, భా. ౧, ౨—వి. వరసింహాకవి
సనునిర్గుణతత్వకందార్థదత్తులు—సి. శివరామబ్రహ్మం
ద్రస్వామి

సత్యహరిశ్చంద్రభజనకీర్తనలు—వి. రామరాజు
హరిభజనానందకీర్తనలు—జి. వీరయ్యదాసు

చరిత్ర

శీర్షవిజయనగరచరిత్రము—కె. ఈశ్వరదత్తు
హిందూజీశచరిత్ర, భా. ౩—వి. శ్రీనివాసరావు

చిత్రలేఖనము

శతశిల్పద్రాయింసులుక్కు—యన్. వరసింహం

జంతుకావ్యము

అశ్వలక్ష్మీసారము—మనుమంచిభట్టు

జీవితములు

జగద్గురుశ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్యచరిత్రము—యస్.
కృష్ణస్వామయ్య

కౌట్యమశాస్త్రము

ఆంధ్రజాతకతత్వము—వీ. వెంకటకావ్యము
జాతకఫలదంతామణి—వి. సీతారామయ్య
జ్యోతిషరహస్యబోధి—యస్. వెంకటసుబ్బరాయుడు
వైవర్ణ్యవిభామణి—సి. వీరభద్రస్వామి
మేఘమాలికాశాస్త్రసంగ్రహము—సి.సి. లక్ష్మీనరసింహ
కావ్యము

దండకములు

అంజనేయదండకము—వి. వరసింహాకవి

నవలలు

కమల, భా. ౧, ౨—వి. రామచంద్రరావు
గోపదంపతులు—వి. వెంకటలక్ష్మీనరసింహారావు
చంద్రవదన—యన్. కుమారమూర్త్యుప్రకాశరావు
దోబూచి—సి. యస్. పద్మనాభరాజు
వీవేనా—యం. శ్రీరామమూర్తి
వేవే—జి. వెంకటవలసతిరావు
పరిశోధన—కె. వెంకటరాధాకృష్ణయ్య
యాపమందరి—జి. వెంకటసుబ్బరావు
విద్యార్థివిపత్తు—కె. కృష్ణరావు
వీరధర్మపాత్—కె. రామకృష్ణకావ్యము
సువర్ణచూళిక—వీ. సోమేశ్వరరావు
పాత్యాచివోడి—కె. కృష్ణరావు

నాటకములు

అభిజ్ఞానశాకుంతలము (సప్త), భా. ౧—(ప్ర) కె. న్యాపా
చారి, గుంటూరు

కాంతాపహరణము—సి. కృష్ణమాచారి
కోర్టుమహానాటకము—యం. వెంకటరత్నం
గయోపాఖ్యానము—చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహయ్య
గోవర్ధనోద్ధారణము—శ్రీరాజువెంకటాద్రి అప్పారావు
చిత్రాంగదాపరిణయము—సి. రామానుజాచారి

దేవునిచేరినవార్యవాచకము—డి. వెంకటయ్య
 నందునిచేరిత్రము—వి. వెంకటయ్య
 పాతుకాపట్టాభిషేకము—పుట్టా రామన్న
 ప్రద్యుమ్న పాటకము—ఆర్. దివకోటమరాజు
 ప్రసన్న రాఘవనాటకము—(అను) యం. భుజంగరావు
 భక్తరత్నము—అక్కిరాజుగోపా
 మధుసేవ—నాటకరంగురి
 మధుకృష్ణ పాటకము—కె. జగన్నాథదాసు
 యశస్వినిరాజంబాదము—వి. హనుమంతరావు
 యోధవంధవము—చి. యోగానందకవి
 రామదాసు—రామనారాయణకవులు
 వృద్ధవీచానామ—డి. వెంకటరంగారావు
 శ్రీఆనుమలసీతీ—హరిశ్చంద్రపాటకము—ము. శేషకవి
 శ్రీమత్సేవగవసాద్రిపాటకము—కె. సీతారామకవి
 సంగీతసావిత్రి—కామేశ్వరరావు
 సతీఅనమాయ—యస్. కామమణిరావు
 సతీతార—సి. వెంకటశేషకవి
 శ్రీమిత్రమితమచంద్రముగీవిజయము—సి. చంద్రవీరేశ్వర
 రావు

నీతి

నీతికథావరి, భా. ౧ మొ. ౭ వరకు—వెంకటపాఠ్యశ్రీ
 కర్వరవులు
 నీతికథావాచకము, తరగతులు ౧, ౪, ౫—యస్.
 వెంకటప్పయ్యకాశ్రి
 నీతిపదవి, భా. ౧, ౨—డి. శ్రీరామకాశ్రి
 పంచతంత్రసంగ్రహము—నారాయణకవి
 పిల్లలకథలు, భా. ౧—టి. భాస్కరకాశ్రి
 బాలసుభాషితములు—కె. వెంకటనారాయణ
 జేనువరత్నములు—జేనునయోగి
 సతీహితబోధి—సి. హనుమంతప్ప
 సత్కథామంజరి, భా. ౩—కె. శ్రీరామకాశ్రి

పరిశిష్టము

అగ్ని కులశ్రీయత మహాసేనునిపంథులు—(ప్ర) అగ్ని
 కులశ్రీయత మహాసేనుని, కొరింగ

అశ్వద్దుతరహార్యత్నాకరము—టి. సూర్యప్రకాశ
 రావు
 అష్టావధానము—సి. శ్రీనివాసరావు
 ఆంధ్రకథావాచకము, తరగతులు ౧ మొ. ౬ వరకు—
 డి. భూర్ణయ్యశర్మ
 ఆంధ్రపద్యగద్యముకావళి, భా. ౧, ౨, ౩—కె. వర
 కింహం
 ఆంధ్రభారతీశీర్ష—(ప్ర) సి. జగన్నాథరావు, విజయ
 వగరము
 ఆంధ్రవాచకము, తరగతులు ౨, ౪—సి. జయరామరావు,
 డి. జగన్నాథకాశ్రి, కె. నారాయణమూర్తి
 కాలజ్ఞానము, భా. ౨—కె. బాలవెంకటసుబ్బారెడ్డి
 కావ్యసంగ్రహము, భా. ౧, ౨—(ప్ర) వెంకటరాం
 అండ్ కో. ఏలూరు
 గిరిరాజవిజయము—ఆర్. కేశవరావు
 జన్మకాండము—వై. శ్రీరామలు
 తెనుగుభాషాసహితము, భా. ౧—ఆర్. వెంకటసుబ్బయ్య
 దసరాపద్యములు—చ. యల్లమందనాయుడు
 దాంపత్యరసాస్థుములు—యస్. జి. ఆచార్య “పారథి”
 వర్మదాచరిత్రము—యస్. గోపాలం
 వత్సలరామాయణము, వచనకావ్యము—వి. రామకృష్ణ
 నాయక్
 పాటకకథావాచకము, తరగతులు ౧ మొ. ౫ వరకు—
 కె. వీరమల్లయ్య
 పాల్గవతరగతి శ్రీతైలంబువాచకపు స్తకము—యస్.
 ధూమణం
 పాల్గవవాచకమునకు నోట్లు—(ప్ర) యం. అది అండు
 కో, నువరాసు
 నిర్మలపూజయము—(Mrs)వెప్ప్
 పదపూర్వపాటలు—చ. వీరభద్రదాసు
 పదునేవర మహాసభాకార్య నివేదికము—(ప్ర) కె.
 నాగేశ్వరరావు, మదరాసు
 పద్యరత్న పేటిక—సి. రాఘవరావు
 పటలకావళి—యం. బాస్. రామానుజులు
 పితృవృత్తి—యస్. చి. రంగనాథస్వామి

పురాణవాచకము, తరగతులు ౧; ౨—౩. సోమన్న, ధ.
నారాయణమూర్తి
ప్రథమ—యస్. శ్రీనివాసరావు
ప్రభావతి—వి. భామమూర్తి
బాలకృష్ణవాచకపుస్తకము, వా. ౧—వి. బాలకృష్ణ
మూర్తి
భాగవతామృతము—౩. వెంకటసుబ్బారావు
మణిభూషణము, భా. ౧; ౨—(ప్ర) కే. నాగేశ్వర
రావు, మదరాసు
మారుతి మొదటివాచకము—ఆర్. నూర్యశారాయణ
రావు
మాధవతరగతిఅర్థము—(ప్ర) సి. వి. దాస్ అండ్ కో.,
గుంటూరు
మెట్టబేదాంతము—వి. వెంకటేశకవి
మొలవరపు శేషమృత్యుంగ జ్ఞాపకార్థముగ వ్రాయబడిన
పద్యములు—౩. రాఘవవీక్షితులు
యూచజనాంగప్రారంభచరిత్ర—(ప్ర) యస్. పి. సి.
కె. డిపో, మదరాసు
రాజభక్తులు—౩. సీతారామరావు
రెండవతరగతిపుస్తకము—యం వెంకటరత్నం, కే.
వీరేశలింగం
లలితవాచకము, వెం ౪—యస్. వెంకటనరసింహ
రావు
విచిత్రగృహము—(ప్ర) క్రిస్టియన్ లిబరేచర్ సొసైటీ,
మదరాసు
వివాచనసూత్రము—ఆర్. వి. శేషచారి
శ్రీకన్యకాపరమేశ్వరదేవాలయము—(ప్ర) యస్.
బంగారు శెట్టి, నుడియూత్తం
శ్రీకల్యాణానందయతిగారికి బహిరంగలేఖ—(ప్ర) కె.
వి. సుబ్రహ్మణ్యం, బరంపురము
శ్రీసుద్ధాగవతసారము—(ప్ర) పి. నరసింగరావు,
మదిరేపట్టణము
శ్రీరామవతారము—వి. తిమ్మరాజుకవి
శ్రీవిద్యారణ్యులమహిమ, పాంపి—పి. రామచంద్రయ్య
శ్రీకారదాస్మృతి—౩. బాపూవ
సంసారపద్ధతిపత్రిక—యం. ప్రతాపరెడ్డి

సంస్కృతభాషయేమనకుగతి—వి. దుర్గేశర్క
సింహాచలయాత్ర—కె. కుబ్జారావు
సివిక్రమవాచకము, తరగతి ౫—౩. వి. రామమూర్తి
సీతారామరాజమరణకారణము—ఖండవెల్లి రాజారావు
మకవినూర్తిమధునిధి, భా. ౧, ౨—(ప్ర) వెంకటరాం
అండ్ కో., ఏలూరు
పెట్టివరిజ అష్టమవార్షికమహాసభ ఆహ్వానసంఘాధ్యక్ష
పత్రాసము—జి. నారాయణ
సోమకై లేళ్ళరీయము—యం. నరసింహేశర్క

పార్శ్వశామికము

గృహపరిశ్రమలు—ధ. నారాయణ
ఛాయాగ్రహణతంత్రము, భా. ౨—యస్. గోపాల
స్వామివాయుడు
రాటము—వ్యక్తము—(ప్ర) కే. నాగేశ్వరరావు, మదరాసు
విద్యాగురు, భా. ౨—యస్. గోపాలస్వామివాయుడు

పురాణములు

విష్ణుపురాణము (వ)—యస్. నరసింహశాస్త్రి
శ్రీరామచరిత్రము, (హ. పల్.)—(ప్ర) కే. నాగేశ్వర
రావు, మదరాసు

ప్రకృతిశాస్త్రము

జలార్ధశాస్త్రము—చ. లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి
ప్రకృతిశాస్త్రపాఠపుస్తకము, బుక్ ౧; ౧ ౨—జి.
వెంకటరామయ్య
ప్రకృతిశాస్త్రపాఠములు, ఫారములు ౧, ౨, ౩—జి.
వెంకటరామయ్య
ప్రకృతిశాస్త్రపాఠములు, ఫారము ౪—జి. వెంకట
రామయ్య, వి. యస్. దత్తు, ౩ సత్యనారాయణ
శాస్త్రవాచకపాఠములు, వెం. ౩—యం. పాంబిక
రావు

ప్రబంధములు

శృంగారభట్టాచరిత్ర—పి. గంగాధరకవి
భూగోళశాస్త్రము
ఏజన్సీభూగోళవాచకము—యం. కృష్ణమూర్తి

కడపజిల్లా జాగఫీ—యం. వెంకటసుబ్బయ్య
కార్వేటి నగరం వెంకటా భూగోళశాస్త్రము—పి. కె.
వారాయణఅయ్యంగారు

చెన్నై రాజ్యభాగభూగోళము—కె. వీరరాఘవాచారి
పశ్చిమగోదావరి జిల్లా భూగోళము—వి. వెంకటరంగరావు
ప్రారంభ భూగోళశాస్త్రము—(మివ) పిల్లన్ పెయ్
మూర్ డార్లింగ్

మలేము—హిందు

ఆకొవనిర్ణయము—వి. రామసోమయాజి
ఆర్యమతతత్వబోధిని—వి. సుందరరాజశర్మ
రహస్యత్రయతాత్పర్యసారసంగ్రహము—యస్. శ్రీని
వాసయ్య

వైఖానససర్వజ్ఞానాద్వితీయప్రచురణము—యస్. జగ
న్నాథాచారి

వైఖానససర్వజ్ఞానావివాచ ప్రచురణము—యస్. జగ
న్నాథాచారి

— ఇతరములు

ఏ ప్రేరుగ్రంథము, ఆధ్యా. ౧-౧౦—(ప్ర) అమెరికన్
ఆర్కాట్ మిషన్, చిత్తూరు

క్రిస్తవలు (క్రీ) —యస్. శ్రీమచందు
క్రిస్టముపూరించడ—కె. రాజరత్నం

గలతీయులకు వ్రాయబడినపత్రిక—(ప్ర) అమెరికన్
ఆర్కాట్ మిషన్, చిత్తూరు

జ్ఞానబొక్కసము—కె. ఆలన్
మనము మరికొన్ని మిషన్ పోలములను పుచ్చుకొనగలమా—
ఆర్. జెంజనుక్

శిలువధ్యానము—కె. జాన్. సరసింపాం

మాహాత్మ్యములు

శ్రీ ద్వారకామాహాత్మ్యము—(ప్ర) పి. రామచంద్రయ్య,
కర్నూలు

శ్రీమహాసందితేశ్వరమహిమ—నీతారామకృష్ణకవులు;
శ్రీకైలమాహాత్మ్యము—(ప్ర) పి. వెంకటరామయ్య

అండ్ బ్రహ్మ, రాజమహేంద్రవరము

రాజకీయములు

స్వరాజ్యాంశోళనఖండనము—యం. నిమ్మయ్య

వాస్తుశాస్త్రము

శిల్పవాస్తుశాస్త్రము—చ. లక్ష్మీవరసింహాశ్రమి

విమర్శనము

నేటికాలపుకవిత్వము—ఉమాకాంఠవిద్యాశేఖర్

వేదాంతశాస్త్రము

అతీతమార్గము—పి. శ్రీమచలం నాయుడు

ఆధ్వర్యపంచకము—పి. శ్రీనివాసరామామజదాసు

ఆంధ్ర పంచీకరణము—పి. వెంకటవరసింహారావునా
యుడు

ఆంధ్రభగవద్గీతలు, ఆ. ౩—(అను) కె. బాబురావు
నాయుడు

గీతారహస్యసంగ్రహము—కె. వీరభద్రసుప్ర

తత్వత్రయసంగ్రహము—పి. శ్రీనివాసరామామజదాసు

ద్విద్విత్యనితకము—(ప్ర) వి. తువ్వస్వామియందరి, మద
రాసు

నవనిధనంబంధము—పి. శ్రీనివాసరామామజదాసు

భక్తి—వి. సత్యనారాయణ

భజగోవిందశ్లోకములు (సరి) —(ప్ర) రామ అండ్ కో.,
ఏలూరు

ముక్తికాంతావిలాసనాటకము—కె. సరసింహాశ్రమి

శివతత్వసుధానిధి—పి. ముబ్రహ్మణశాస్త్రి

పట్టుక్రవర్తుల యంద్రజాలపుకథలు—పి. వెంకటవర
సింహారావునాయుడు

వైద్యశాస్త్రము

జలచికిత్సాసుబోధిని—కె. వీరాస్వామి

పశువైద్యసింహాసనీ—వై. శ్రీరాములుచౌదరి

విమనివారిణి—వై. శ్రీరాములుచౌదరి

వైద్యరహస్యదీపిక—పి. నూరయ్య

వ్యవసాయశాస్త్రము

వ్యవసాయము—పి. మధుగేశముదరియార్

సుక్కురు ఆనకట్ట

(Sukkur Barrage)

బొంబాయిరాష్ట్రములోని సుక్కురులో 'బ్లాయికు ఆనకట్ట' ఈనెల ఆధికారసభ్య ప్రకాశనము చేశారు. ప్రపంచములో ఉన్న ఆనకట్టలన్నిటిలోను ఇదే పెద్దదట. ఆపట్టుకు బొంబాయిగవర్నరుగా ఉన్న సర్ జార్జి బ్లాయిడుగారు (ఇప్పుడు బ్లాయిడు ప్రభువు) ౧౯౨౩ సం. అక్టోబరు ౨౪ లే. దీనిని పునాది వేశారు. ఈకట్టనము పూర్తి అయినది ఎనిమిదేళ్లు పట్టింది. సింధురాష్ట్రములో ౮౦,౦౦,౦౦౦ ఎకరాలు ఈ ఆనకట్ట ఆయకట్టు;—వస్త్రుల పొనులదేమేర ౬౦,౦౦,౦౦౦ ఎకరాలేకాని; అంతే ఈకట్టచేత పొనులదేమేర అంతా కలిపితే, ఇంకా ఇది ౫౦,౦౦,౦౦౦ ఎకరము ఎక్కువ అన్నమాట. ఇది కట్టడానికి ముప్పదిమిలనుల పొనులు పట్టింది—'ఆఫ్ఘాన్' దాముకికంటే పదిమీల పొనులు ఎక్కువ అన్నమాట. ఇది సింధునదివీధి రెండు ప్రత్యేకమైనవం తెనలు లేసింది. ఒక్కొక్కటి దాదాపు ఒకమైలు పొడవు,—లండను నం తెనకు సుమారు విరులేట్లు. దాములో ౬౬ ఆరుగులు (తూములు) ఉన్నవి. ఒక్కొక్కటి ౬౦ ఏసి అడుగుల వెంబ. దానివడిమి పెద్ద పెద్ద ఉక్కుతలుపులు ఆవరించి. ఏనుపెద్దకాలువ లున్నవి. అందులో మాడు 'నూయజా కాలువ' కంటే ను-పెద్దది. అతి పెద్దదైన రోరికాలువ ౨౦౫ మైళ్ల పొడుగు; దానిపట్ల కాలువలు, పంటబోడిలు ౨,౩౦౦ మైళ్లకున్నవి. తల్లి-రైసు-కాలువ (The Central Rice Canal) కేమ్యునడి చేసినంతవని చేస్తుంది; దాని కాలువల రేవుపది నాలుగు నూయజాకాలువలపెట్టు, వంద మహానూచీగలముల (Great Pyramids) పాటి. ఇం

దుల పొనైనదూములు ఏటా ౨౦ లక్షలట్లముల ధాన్యమా, పట్టి పంతురేది. మొత్తము ఆనకట్టదూ, కాలువలదూ కలిపి ౧,౨౦,౦౦,౦౦౦ పొనులు నిర్వహించుచు అంచనా వేశారు.

సయామునందలి మూడు స్రాదీనవిగ్రహములు

'కోపే' (Kope) పక్షిగ్రహములో పొక చిన్న పట్టణము. 'సీవాంగు' మండి ఆదివశవపైస రెండు రోజులు నడిచిన, బహుమైన ఆరుగంటలు అవనిలోను ప్రయాణించవలసినదూరమున నున్నది. ఈ 'కోపే' మండి విగ్రహములందుచోటునకు ఘాతుకమృగము లతో నిండిన అవనియందు నదిలో 'బోటు' పై అర్ధదినము పోవలెను. కొన్ని శతాబ్దములకుమున్ను ఈనలము బస్తియులకు ప్రత్యేకమృగ స్రాదీనది. సయామియుల దండయాత్రచలన నిది పాడువడినది.

విగ్రహములు తొలుత కనుపడినతోడనే 'మ్యాజి' యమునకు కొనిపోయి యుంచ నాలుగు మైళ్లమేర సాగించిరి. అంతలో కుంభక్రోశముగా వర్షించి యాప్రాంతములు జలమయ మయ్యెను. అంతేవిగ్రహములను గొని పోయి మరియ యథాస్థానమున నుంచిరి.

మనుజుప్రమాణమున నున్న యీ విగ్రహములను గని యొకపు డొక యవనియేనున వదుమనున్న (రామ) విగ్రహమును దీక్షాపెను. దంతప్రహారముచే విగ్రహముకిరిటమును, కిర్నమున కొంతభాగమును విరిగిపోయినవి. ఏను గది కాంచి విగ్రహములను పలుమారు ప్రదక్షిణించి యెదుట సాగిలబడి యచటనే రేవప్రాణములను విడిచెను.

అయినను కపాలము యట నేటికిని భద్రపరుపబడి యుండునది.

పరుండి విశ్రించెనట. అర్ధరాత్రిమున దేవుడువారికి ప్రత్యక్షమయి యిటునుండి వెడలిపోయెనట. అతడు

ఎన్ని చూడలో ఈవిగ్రహములను మరమ్మతుచేయ ప్రయత్నింపబడెను. ప్రతిపర్యాయమున గండుకుమ్మె దలు లేంపలేంపములుగ ముసుగుకొని మరమ్మతు చేయ జోయినవారినె తరిమివేయుచుండినవట. సయామియు లీ తీర్థము నమ్మలేమహామగలదానినిగా విశ్వసించుదు. దేశ మవావృద్ధిరోష వీడితమయి పంటలు పాడగుచున్న సమ యమున శ్రమించువిమోచలు భిక్షువువరకు గల యెల్ల జనులను ఇచ్చట చేరి ప్రార్థనలు గావించుదు. అపుడు పూజారి యొకశిలాఫలకమును లేవదీసి వెలికిల బడవైచును. దానిపై నేడియోవ్రాతకలదు. అట్లు లేఖనము మార్గ్య విదైపు ద్రిప్పబడినంతనే మార్గ్యకాంతి మాసి ఆకసమున మెల్పా లలమిగిలి కొలదికాలముననే ధారాపాతముగ వాడకురియునట.

నేను కడలను. మియిచ్చము చొప్పున చేయు'డని చెప్పె నట. అతనిద్వార్యమునకు దేవుడు మెచ్చుకొని మరల వాతని 'జాదమాడ'మని పలుకుచు వారికి పరామునకయి యింట భనమున్న చోటును గుర్తుచెప్పెనట. అత డింటికి పోయి దేవుడుచెప్పినచోట నున్న సోమ్యును పుచ్చుకొని మరల జాదమాడ వాతని కపారభనము లభించెనట. అందు కొంతసోమ్యును వెచ్చించి యాతడు విగ్రహముల చుట్టు గోడను, సోపానములను నిర్మించి వానిపయి శిల్ప చిత్రములను చెక్కించెనట. ఈవిగ్రహములు వీతారాను లక్ష్మణులవని ప్రతీతి.

అర్చదాసు.

అరోగ్యగోళము

చైనీయు డొకడు జాదమాడి భనమెల్ల కోలు పోయి యాత్మహత్య కావించుకొన నిశ్చయించు కొని యా విగ్రహము లున్నచోటికి వచ్చి వానియెదుర

ఇది అరువదివాయిగడుగులు వ్యాసము గలది. విదు అంతస్తు లిందు గలవు. ముప్పదియారుగురు గోగులకిందు

నోటున్నది. రక్తహృదయము, ఉబ్బిపము, పరమల
బియ్య, రక్తవేగము, అను వీర్యము లివట ప్రాణ
వాయువు (Oxygen) చేత కుదుర్చబడును. అమె
రికా సంయుక్తరాష్ట్రములలో మధ్యరాష్ట్రమును ఓహి
యోయందలి 'క్లీవ్ లెండు' అను నగరమునందలిది.

‘స్ఫియరు, 9-1-1932.’

అతిపగ్గువము

ఫ్రాన్సు దేశమున ‘ఏరాయి’ ప్రాంతముల Aix-les-
Bains అనుచోట నున్నది. చక్రమువలె తిరుగుచున్న

యీ అతిపగ్గువము ప్రతిసూర్యకిరణమును సంగ్రహించి
నివగలదు. విర్యాము దింతగా కాన్పించును. అయిన
భాగము అష్టకోణాకారమున నుండును. దానిపై
రెండు చీర్లు భుజములు, రెండు ప్రాస్తభుజములు గలిగి
విరంతరము చక్రమువలె తిరుగుచున్న కట్టిడ నుండును.
అది పెద్దగాలితిరుగలి (Wind-Mill) వలె కాన్పిం
చును. ఎండగదులు పొడవుభుజముల నుండును. దీనిని
కనిపెట్టినవారు డాక్టరు జేన్ పెప్పెను గారు.

‘స్ఫియరు, 9-1-1932.’

మే ఘ దూ త

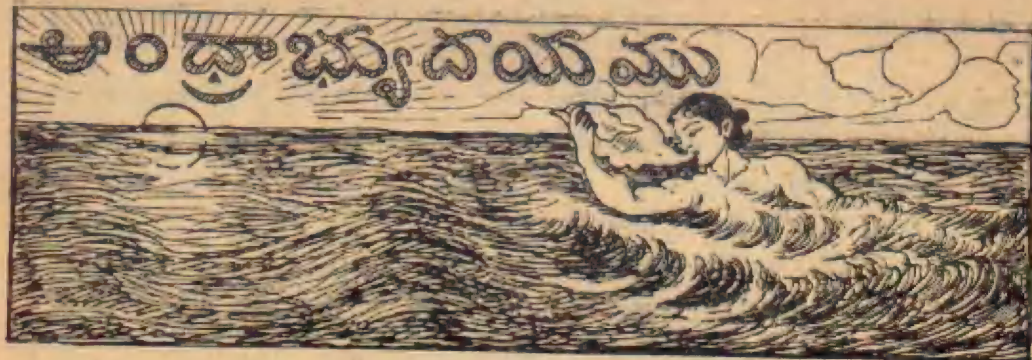
(ఆంధ్రగ్రంథమాల ౧౬-వ కుసుమము)

కర్త: దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రిగారు (కళానిధి గ్రంథమాల, నెల్లూరు).

కాళిదాసుని మూలమునందలి భావనంద కలలుపోవని స్వతంత్ర పద్యరచనము. పద
ముల కూగుపు, నుడికారము పొంపు, జాతీయముల పెంపు అన్వయసారభ్యము గలిగి, రచనము
తేటతేనెవలె నూటలూరించును. సహృదయు లగు పలువు రాంధ్రకవిపండితముడలిచే ‘రసో
త్తర’ మని మెప్పు గన్నది.

వెల రు. ౦-౧౩-౦.

మేనేజరు: ఆంధ్రగ్రంథమాల, నెం. 7, తంబు శెట్టిపేటి, జి. టి. మద్రాసు.

“గాయకసార్వభౌమ”

బి. శ్రీనివాసుల రామకృష్ణయ్య పంతులుగారు

జననము - విద్యాభ్యాసము

తన వ్యయవాసుపంతులమున బ్రాచీవాంధ్ర సామ్రాజ్యస్థానమున శ్రీకాకుళమునందు జన్మించి, పెద కల్లేపల్లివాస్తవ్యులు, విద్యవాగ్దేయకారక పద్ధతు

వర్ణులును నగు బ్రహ్మశ్రీ సునర్ల దక్షిణా మూర్తికాస్తులివారియొద్ద సంగీతవిద్య వర్ధిసింది విఖ్యాతయశస్కులయిరి. ఈ దక్షిణా మూర్తికాస్తులివారు తంజావూరునందులొని మానాంజాననీవాస్తవ్యులు, సుప్రసిద్ధాంధ్రులు, విద్యవాగ్దేయకారకులునగు బ్ర. శ్రీ ఆకుమళ్ల వేంకటసుబ్బయ్యగారిశిష్యులు. శ్రీ వీర భర్త దీక్షితులు, పట్నం సుబ్రహ్మణ్య ఆయ్యరు, మహావైద్యవాగ్దేయకారు లోననువారెల్లరును ఈ వేంకటసుబ్బయ్యగారి శిష్యులుగామున తేరిన వారే! త్యాగరాజబ్రహ్మాండ్రుని సమకాలికులును, సుప్రసిద్ధి గాయకభామలును నగు వేంకటసుబ్బయ్యగారి దగ్గల ప్లాటు శరభ కాస్త్రీగారును, దక్షిణామూర్తికాస్తులివారును గలసి సంగీతవిద్య వర్ధిసిందిరి. మన రామ కృష్ణయ్యపంతులుగారు పండితచరిత్రమున శ్రీ దక్షిణామూర్తికాస్తులివారియొద్ద విద్యాభ్యాస మొనర్చునప్పుడే కాకినాడ గానపథలను బరికించుచు గొప్ప పాండిత్య మలవడిదికొని దక్షిణ దేశమందుఁ బెక్కు పర్యాయములు సంచారముచేసి సుప్రసిద్ధిగాయకు లని పేరెన్నికఁ గాంచిరి.

సమ్మానములు

ఆసంచారసమయముననే తిరువయ్యూరు త్యాగ బ్రహ్మ ఆరాధనోత్సవమునకుఁ బోయి గోటు కృష్ణ మూర్తికాస్తులివారి కచ్చేరుందుఁ దమకుఁగల వాయు

లీనప్రావీణ్యమును గవంబులచి మాంసుడి చివంబురభాగవ
తులు, తంజపురి వంశావళి భాగవతులు మొదలగు
వారిచే నత్యధికముగఁ బ్రశంసింపఁబడిరి. వీరు జంఠ్ర
గాత్రములందు నిపుణులు. నేనుగావమునుగూడ నత్య
సిందిరి. ౧౮౧౫-వ సంవత్సరమునఁ జెన్న రాష్ట్రాధిపతి
యగు శ్రీ పెంట్లండు ప్రభువుగారు తనవారికి వచ్చి
వచ్చుడు వీరి గానామృతమును గ్రోలి తద్విం జెంది పుర
పాలకసంఘమునా రొక బంగారుపతకమును జేయించి శ్రీ
పెంట్లండు ప్రభువుగారిచే వీరి కిప్పించిరి. ఇవ్వాడ
నారింది బహిదాయందలి ప్రముఖులు గొందఱు
౧౮౧౬-వ సం॥ రము మార్చి నెలలో వీరి నాహ్వనించి
బహూకరించిరి. ఘోషేశువనకు వచ్చునప్పుడు బొంబాయి
నగరాంధ్రప్రదేశ్ లోని లాహోరించి మార్చిదేశమున కెవరేని
గౌరవమును సంపాదించిన ప్రముఖులని వీరి నత్యధిక
ముగ సమూహించిరి. ౧౮౨౧-వ సం॥ రము నవంబరు
౨౨-వ తేదీని చెన్న పురి త్యాగరాజగనపథవా రాహ్వ
నించి గోఖలేశ్వరులలో పథము జేయించ వీరిగానమును
వీరి సంగీత విద్యాత్ కే. వి. శ్రీనివాసఅయ్యంగారు,
శ్రీరవాచార్యు, పి. ఆర్. శ్రీనివాసన్ మున్నగు ముప్ర
సిద్ధసంగీతవిద్యార్థులు తన్మయై వీరియకాంతము
సమధికాలంకారములతో నలంకరించిరి. ౧౮౨౩-వ సం॥
రమునఁ గాకినాడయందు జరిగిన ఆఖిలభారత గాయ
కమహాసభయందును, ౧౮౨౭ వ సం॥ రమునఁ జెన్న
పురియందు జరిగిన ఆఖిలభారత గాయకమహాసభయం
దును, వీ రాహ్వనింపఁబడి యుత్తమతరగతి సమూహ
గౌరవముల నందింపఁబడిరి. ౧౮౨౯-వ సం॥ రము మే నెల
౨౯, ౩౦ తేదీలందు విజయనగరమున జరిగిన ప్రథ
మాంధ్రసంగీత పరిమత్సభ కధ్యక్షతవహించి యమాలోన్య
వద్యాన మొసంగిరి. ౧౮౨౯ వ సం॥ రమునఁ గాకినాడ
శ్రీరామసమాజము (రిఫర్మర్స్) వారు వీరిగానామృతమును
చనివిదీరఁ గ్రోలి బంగారుపతకమును, బంగారుగొలు
మును, సమర్పించి మునులెరి. ౧౮౩౦-వ సం॥ రమున
విజయవాడయందు జరిగిన నాల్గవ యాంధ్రగాయక

మహాసభకాహ్వనసంఘాధ్యక్షులుగనుండి కచేరీయేగా
నం నపురూపరాగములమఁ జెందిన ఆసిరిరాగము
నంగల తానవర్ణము ఎత్తుగడ యందె విలక్షణమైన సభా
రంజకత, రత్న ప్రారంభమయ్యెను. ఆనాటి పభికు
లెల్లడును వీరి నత్యధికముగఁ బ్రశంసింది గౌరవించిరి.
ఇటువదియైదు సం॥ రములక్రితము సంగీతవిద్యావ్యాప్తి
కయి దివాన్ బహదరు కొమ్మిరెడ్డి నూర్యవారాయణ
మూర్తి నాయకుగారు గానసభ యొకటి నెలకొల్పి
ముప్రసిద్ధ గాయకరత్నముల గౌరవించుచుండుట సంప్ర
దాయముగ నుండెను. తత్సంప్రదాయముపారముగ
విద్యార్థులందఱతో నువర్ణపతకములచే బహూకరింపఁ
బడిరి. అట్లే రామకృష్ణయ్య పంతులుగారును నువర్ణపత
కముచే బహూకరింపఁబడిరి. ఆంధ్రులలో నివ్యధమున
గౌరవింపఁబడినవారిలోఁ బ్రథములు వీరే!

“గాయకసార్వభౌమ” చిరుదము

౧౮౩౧-వ సం॥ రమున మార్చి నెల ౭, ౮, ౯
తేదీలందు నరసరావుపేట యందు జగ్గయ్యపేట
వాస్తవ్యులును ముప్రసిద్ధ సంగీత విద్యార్థులును నగు
బ్రహ్మశ్రీ పిర్రాట్ల శంకరశాస్త్రిగారి యధ్యక్షతన జరి
గిన ద్వితీయాంధ్ర సంగీత పరిషత్సభలోనయందు వీరి
విద్యత్రును మెచ్చికొని పభికులు వీరికి ‘గాయకసార్వ
భౌమ’ చిరుదయొసంగి సమూహించిరి.

విద్యాప్రదానము

విద్యాన్ చిలకలపూడివేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారు,
చాలిపర్తి పిచ్చివారి, సంగీతవిద్యాత్ అద్దంకి శ్రీరామ
మూర్తి, నటరత్న పార్థసర్థి ముద్దారావు, ముద్దయ్య
శ్రేష్ఠి మొదలగువా రెందఱో వీరికివ్యులు. సర్వజ్ఞాండగు
నీశ్వరుండు శ్రీరామకృష్ణయ్యపంతులుగారి కిహోల్ని
కాయారాశోన్యేశ్వర్యంబుల నొసంగి సర్వకాలము
నాంధ్రలోకంబు నలరింపఁజేయుఁగాఁత.

కో. వేం. శ.

శ్రీమతి ఉన్నవ వరలక్ష్మమ్మగారు
శ్రీ ఉన్నవ చంపకులకోడలు, గుంటూరు.

శ్రీమతి భీమిరెడ్డి అన్నపూర్ణమ్మగారు
పత్తెపల్లి తాలూకా బొడ్డేరు నివాసులు
భీమిరెడ్డి వెంకటప్పా రెడ్డిగారి కొడుకై

వీరిరువురు గుంటూరుపురమునందలి శారదానికేతనమున ఎనిమిదేండ్లు విద్యాభ్యాసముచేసి 'సాహితీ', 'విదూషి' పట్టములను గడించిరి. ఇరువురను పడు నెనిమిదేండ్లలోపువారు.

వీరికి తెలుగు, సంస్కృతము, హిందీ వీనియందు మంచి ప్రవేశము గలదు. ఇంగ్లీషు నందును జ్ఞానము కలదు. సంగీతము నభ్యసించిరి.

విమర్శనము

మేఘదూత

(అంధ్రగ్రంథమాలయందలి పదనారక కుసుమము.) వెల రు ౦-౧౨-౦.

కర్త: దీపాల పిచ్చయ్యకాస్త్రిగారు (కోశానిధి గ్రంథమాల, కల్లూరు).

ఇది పద్యాత్మకము. ఇందలి యితీకృతము కాలి వాసునిది. కాని యిది 'కుచ'లు పైరెము లేప్పమాచి దని కావించిన నీరసానువాదము కాదు. మూలమునందలి భావసంపదము కోలుపోవని స్వతంత్రరచనము. మూలముతో దీనిని, దీనితో మూలమును రసములు పోల్చియాద జనము. దేనికది గుండరము. భాషలు ప్రత్యేకలక్షణములు గలవి గదా! ఇట్టిరచనము సహృదయహృదయంగమము. దీనికి కవిప్రాయతంత్ర్యము కారణమని రసజ్ఞులు గ్రహింపగలరు. కృత్యవతరణికయందు కవి

గీ. కమ్మని జాను తెల్లమచి
కారము జాతియుఁ దోచ మూలకా
వ్యయునఁ బొల్పు భావము స
మస్తము చేటపడంగ కిప్తమా
గ్రమ్మనఁ గూర్పుమార్పు లల
రక బచరించినచో స్వతంత్ర కా
వ్య మ్మని చెప్ప నొప్పి యను
వాదము మోదము నిచ్చు హెచ్చుగక.

అని మడిచెను. ఇట్లు స్వాతంత్ర్యమును వహించి వ్యవహారమున కృతిని రచియించిన గ్రంథకర్తకు ధన్యవాదములు. పెక్కులు సంస్కృతకావ్యవాటకాదు లిటులాంధ్రమున తెలయ వలసి యున్నవి.

ఈకృతియం చాంధ్రభాషా స్వరూపస్వభావములు తెన్న పొత్తివని. సదములహరుపు, మహికారము పొంపు, జాతీయములపెంపు, అన్వయమువలేట, గారావాహినియై బలయుచున్న రచనాపాంపర్యమునకు మెరుగులు దిద్దుచున్నది. రసాత్మకమగు నీకావ్య మాంధ్రవానికి కొంతొత్తరకపురాము. తెలుగువాటను చిరప్రతిష్ఠను బడసివది కాస్త్రిగారి కదిత. దీనినిగూర్చి యింకను తెల్లట యతిప్రసంగము. వీరింకను ఇట్టి కావ్యములను రచియించి యాంధ్రవాతే యాశీస్సులను బడయుదురు గాక!

గులకొండవతియను నీకావ్యకన్యక సరమడు, కవి, పండితుడు, సరసకవిపండితపోషకునినను జయపురాధీశ్వరుని చేపట్టి సన్మయింపడి.

చరికి:

గీ. ఉపపనైత చంద్రయాదోత్త మాంగ
చంద్రికా భాతహార్యము సకలసంప
దాలనాలము యక్షేత హిలిత మల
కాపురం బయ్య, జంప, నాకాపురంబు. ౧౫,
[పు. మే.

సీ. "అది వికలాధీశు నాత్మకారము మద
యనుఁగు కైకొనిన సాహసపుఁ జోటు
ఇది 'సశగిరి' కడముదమెక్కి యాలాప
మును తెల్ల గించుక చనిన లోటు
అచట బ్రత్యోత్తమం డతని యంతఃపుర
స్త్రీ బండు నిలుపు టద్దాలమేడ

ఇవటనే పూర్వ మా స్వపతి ప్రియంపదీ
 వాటిన బంగారు తాటితోపు”
 అనుచు బూర్వపుఁ గథ లేజీరిన జనంబు
 మావ వేడ్కగ నాయాయి ఏట్లు మానీ
 నూతనాగమలైన బంధులకు ముద మె
 సంగఁ దొప్పించు మందు రుజ్జుదని యందు. ౫౯,

[పూ. మే.

గీ. తత్పూయారత వాతపోత ప్రభూత
 తరులతా పుంజ మంజులద్యావ మొక్కఁ
 డెందె చెలువొందు, చూడట వందనంబు;
 కొంత నే వంధు నిలిచి విక్రాంతి కొనుము. ౬౦,

[పూ. మే.

దీ. మెఱుఁగారు పలుచని మేనుగల్గిన చావ
 యెలబవ్వనపుఁగల్గి నలరుపాలతి
 కొనబడెదన వల్వరున గల్గు జవరాలు
 తియవొందవండు వాతెఱ చెలంత
 విడికిట వడలు వెన్న దుము గల్గిన బోఁటి
 జరుకాదు లేడిమాపుల మిటారి
 విటులు పెక్కువఁ దొట్టు విటునడవ గలతేమ
 లోయ పొక్కిలి గల్గు వాతిమిన్న
 నలుచ పొలిండ్ల బరువున వంగినటులుఁ
 గానిపించెడు సతి నీకుఁ గావదన్యుఁ
 తెలువలను గండ్లరించునో నలువ నేర్పు
 చెలఁగ దిద్దిన తొలుతటి శిల్ప మనఁగ. ౬౧, పూ. మే.

గ్రంథమంతయు నిటలేయబడును.
 గ్రంథము కొరకునోటు:—
 ఆంధ్రగ్రంథమాల, తపాలుపె టై ౨౧౨, ౬, ౭,
 తంబు తెట్టిసికి, బి. టి. మదిరాసు.

శాలివాహనగాథా సప్తశతీసారము

క్రామపైజాన గంఠ పుటలు. వెల: మేలుప్రతి
 రు ౧-౦-౦, సాధారణప్రతి రు ౧.

అనువాదకుడు:—రాజ్ వల్లి అనంతకృష్ణశర్మ
 గారు, మైసూరు మహారాజాకళాశాల, మైసూరు.

దీనిమూలము ‘ప్రాకృతభాషలో ఆర్యావృత్తము
 లలో వ్రాయఁబడినది. ౭౦౦ పద్యములు గలిగి ఏక
 శతకములుగా విభాగింపఁబడినది. ఒక్కొక్క పద్యమును
 స్వతంత్రమై పదస్పద సంబంధము లేనిది. ‘ఇట్టివానిని
 ‘గాథలు’ అని వ్యవహరించును.....దీనిని సంగ్రహి
 చినవాఁడు కాల, హేల, సారవాహన, శాలివాహన
 పాలాపాద, ఇత్యాదివామయలు గల ఆంధ్రరాజు.....
 చరిత్రకొధములు ఇతనిని (క్రి.) ౧, ౨, ౩, శతాబ్దము
 లకు వేఱువేఱుగా వేయవచ్చును. అనేకు లితనిని
 మొదటిశతకమువాడనియే నమ్ముచున్నారు.’

‘దీనికి సంస్కృతప్రాకృతములందు ప్రవేశమైన
 పేరు ‘గాథాసప్తశతీ’. కాని ‘శాలివాహనసప్తశతీ’
 యనియు వాడుకగలదు.’

‘ఇపుడు ప్రకటింపబడిన యేడువందలపద్యముల
 పైకి మూడు నాలుగువందలపద్యములకు కర్తలపేర్లు
 వ్యాఖ్యానముం దువాహింపఁబడినది. ఒక్కొక్కఁడు
 వ్రాసినది పెక్కుపద్యములు గలవు. అందులో సంగ్రహ
 కర్తయగు హేలధూపతియే వ్రాసినది పెక్కుగలవు.
ఈగాథాకవులలో రోహ, కేవా, మాధవీ,
 అంబలచ్చి, అమలధీ, సహాయా, సమీపహా, నాథా అను
 ఏనమంద్రుస్త్రీలు గలరు.’ ‘ఇందలి పద్యములలో అనేక
 ములు ప్రస్తావనకేముగా వేప్పఁబడిన చాటుపద్యములే
 యనవలసియున్నది.’ ‘ఇందలి పద్యములన్నియు ఆంధ్రీక
 రణములే.’ అనువాదకర్త తన ‘యథేదునికి నచ్చిననాని
 వేఱుకొని మూలభావమును చెడనీయక తెలుగులోఁ
 తెట్టఁబ్రయత్నించెను.’

గాథాసప్తశతీలో ‘వివరీతపుటూహలము, వర్ణన
 ఘటనగూడ నిందు లేవు. విషయములు సహజములు.
 జీవితమునకు యథార్థములు.’ ‘పల్లెటూరివారి జీవితము,
 పాలములప్రక్కన నుడిచెలలోనుండు వీనసాదల మనో
 హరమైన ప్రేమచరణలు, సుట్టుదాచి నర్మగర్భముగాఁ
 బలుకు నీవీమాటలు, చిటునవునోఁ జేయు హాస్యములు
 మొదలయినవి.’ ‘ఇందలిభావములు కొమలములు.....
 శైలిమధురము; లలితము; రమణీయము.’

అనువాదకర్త 'ఆంధ్రసాహిత్యకోశమున' ప్రవేశింపబడిన పంపులలోనివిధానములు, పరిశీలకాలోచనములు.....తదికత్యమును చంద్రాగ్రముగ వహించిన భవ్యము.....మీరు రచించిన గ్రంథములకు ఆనందవాహినీతరంగములు.....భావనా శక్తియందే కాదు విమర్శన శ్రమయందును మీరు ఆసాధారణప్రజ్ఞ కలవారు.' మూలానువాదముల ప్రాశస్త్యమును చేర్చును ప్రస్తావన, రచితవర్తమానము - కట్టమంది రామలింగారెడ్డిగారు వ్రాసినది, దీని విలువను బహుధాకరించువది.

ఇందులపర్యము లనేకములు భారతీయందు, వెనుక కొన్ని సంవత్సరాలలో ప్రకటితము లయినవి. 'ఇంకను ఇట్టిగ్రంథముల కర్మగారు! నాని ఆంధ్రలోకమున కొసం నుమరుగాగ!

గ్రంథము ఆనందపురమున 'పాధన బుక్ డిపో'యందు దొరుకును.

శివరత్నరత్నాకరము (నాగరిలిపి)

క్రాసు పు. ౫౦౦ గల గ్రంథము.

ఇది సంస్కృత పద్యాత్మకమున విజ్ఞానసర్వస్వము. ఇందు ధర్మము, జీవాంతము, చరిత్ర, వాఙ్మయము, శాస్త్రము, కళ మొదలగు ప్రాచ్యవిజ్ఞానశాఖలయందలి విషయములు వివరింపబడినది. 'కల్లాలములు' అను చేతున తొమ్మిదిభాగములు గలవు. ఆకల్లాలములు మరలగంకి తరంగములుగ (విభాగముల చేరు) విభజింపబడినవి. (గ్రంథస్థవిషయములనుగూర్చి రాబోవు సంధికయందు వివరింపబడును.)

గ్రంథకర్త: కేశవి, బసవరాజు. శ్రీ. ౧౮౯౨ మొదలు ౧౯౧౫ వఱకు కర్ణాటదేశమును పారించినవరాజు.

సంపాదకులు: శ్రీ. వి. రామరావుగారు, యం. పి., యల్. -యల్. పి., చెన్నపురి ప్రధానప్రభుత్వము వాదకుడు (Senior Translator to the Govt. of Madras, now retired), విద్యాకా పి. ముందకశాస్త్రీగారు, సహాయగ్రంథాలయాధికారి, ప్రభుత్వ ప్రాచ్యలిఖిత

శాస్త్రకర్త ఖాండాగారము, చెన్నపురి (Assistant Librarian. Govt. Oriental Mss. Library, Madras). (ప్రకృతము, క్విమమేరీ కళాశాలలోపాఠ్యములు.)

ప్రకాశకులు: మేనేజరు, వి. యమ్. శాక్ అండు కో. భాస్కరవిలాస, కేసేరి, చెన్నపురి.

గ్రంథములవలె (అసలు) రు. ౨౦-౦-౦.

ఇపుడు లభ్యమైనవలె: సగము తోలుతైండు రు. ౧౧-౦-౦, క్యాతికోతైండు రు. ౧౦-౦-౦.

పుస్తకము వి. పి. సంపంగురవారు ఒకరూపాయ అద్వాప్తుగా పంపవలెను. సామ్యంతయు పూర్తిగా అద్వాప్తుగా పంపినయెడల పుస్తకము రిజిస్టరుపాస్టులో పంపవలెను. ఈశుక్లవలె ౧౯౩౨ సం. మార్చి ౩౧-వ తేదీవఱకు మాత్రమే.

అంతర్జాతీయధర్మశాస్త్రము

గ్రంథకర్త వల్లూరి మూర్తయారాచార్యుగారు, కొత్తూరు, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. 145 పుటలు, క్రాసు పుట. రు. 0-10-0. 'ఆ 1914 సంవత్సరములో యూరపుఖండవాసులమధ్య మహాఘోరసంగ్రామము జరుగుచున్నపుడు ఈ అంతర్జాతీయధర్మశాస్త్రములోని ముఖ్య సూత్రములను కృష్ణాపత్రికలో ప్రచురించు ప్రకటించుచుంటి' నని గ్రంథకర్త ఉపోద్ఘాతమున తెలియజేసెను. వానినే కొద్దిమాత్రములతో ఈవిన్నగ్రంథముగ వ్రాసినవెను. గ్రంథము నాలుగుభాగములుగ విభజింపబడినది, ప్రథమభాగమున అంతర్జాతీయ ధర్మస్వభావమున ఎట్టి రాష్ట్రముల కీశాస్త్రము వర్తించు ననునదియు, అంతర్జాతీయధర్మశాస్త్రపై సాధనములు, స్వతంత్రరాష్ట్రముల హక్కులు విధులు, రాష్ట్రములసామ్యంతో సంబంధించిన హక్కులు విధులు, రాష్ట్రాధికారముతో సంబంధించిన హక్కులు విధులు, రాష్ట్రసమత్వముతో సంబంధించిన హక్కులు విధులు, రాష్ట్రమంత్రాంగముతో సంబంధించిన హక్కులు విధులు తెలుపబడినవి.

వ్యవస్థాపకమున యుద్ధారంభ ప్రయత్నములు, రాష్ట్రీయ్యై పత్రికలు వైద్యము, కాలవశరీరరంగనీతి, కాలవస్థాపకరంగనీతి, యుద్ధోపకరణములు, యుద్ధధర్మములు, ఉద్ధతుల అవిరోధసంబంధములు వినియోగపడును.

శ్రోతీయభాగమున రేటనులయొడ ఉద్ధతుల విధులు, ఉద్ధతులయొడ రేటనులవిధులు, రేటనుపాదుల సామాన్యవర్తకము, సమద్రవీరపు ముట్టుడులు, విశేష వస్తువర్తకవిషయములు వ్రాయబడినవి.

చతుర్థభాగమున అంతర్జాతీయసమితిని గూర్చి తెలిపిరి.

అంతర్జాతీయధర్మకాస్త్రములు, అంతర్జాతీయ సమితి నిర్వర్తకము లని తెలుపుటకు ప్రస్తుతము సాగుచున్న చీనా, జపాను పోరాటమే ప్రబల తార్కాణము. ఒకమూల పోర్చుగీసులో అంతర్జాతీయ సమితివారు చీనా జపాను తగవును నివారించుటకు ఆలోచించుచునే యున్నారు; జపాను వ్యగ్రచర్య శవలరనించరాదని ఆమెరికాహాడ్ ప్రకటించెను: ఒకవంక జపాను చీనాపై పంపెత్తునునేయన్నది ఇంతవరకు ధైర్యముగ జపానును యుద్ధము మానవ లెనని అంతర్జాతీయ సమితి వారు చెప్పుజాలకున్నారు. అంతర్జాతీయ ధర్మకాస్త్రములు, అంతర్జాతీయసమితి దుర్బలలగు బాతులపట్ల లాభించును గాని బలాశ్వులగు బాతుల నేమి చేయజాలవు. దీనికి ప్రస్తుతము సాగుచున్న చీనాజపాను పోరాటమే ప్రత్యక్షవిదర్శనముని వేరొకసారి తెలుపవక్కరలేదు.

అంతర్జాతీయకాస్త్రమున నేమో జనసామాన్యము వకే కాక, చారిత్రక విషయమును రాజనీతికాస్త్రమును పకనీయగ్రంథములుగ చదువని పట్టభద్రులగునూడ తెలియని పరిస్థితులందు మూర్ఖనారాయణరావుగా రీ గ్రంథమును ప్రకటించి, అంతర్జాతీయ రాజకీయములం గుత్తె పాములు బావువారలకే గాక జనసామాన్యమునకు గూడ ఉపకారము చేసినవారైరి. అంతర్జాతీయపు ఒడంబడికలు, శాసనములు, నియమములు ఎంత నిర్వర్తకములో

జపానుచర్యయే చాటుచున్నది. చీనా జపానుతగాదా సంవర్ధకున ఈగ్రంథమును పఠించుచో ఎంతవరకు ఈ వియమములగు ఒడంబడికదారులు మన్నించుచున్నారో తెలియగలదు.

గ్రంథము చిన్నదైతము ప్రభావనూత్రములు సంగ్రహముగ ఎల్లరకు తెలియవలయుల వ్రాయబడినవి. ఇట్టి గ్రంథములు వ్యాప్తి గాంచవలె నన్న తక్కువభరను నిర్ణయించవలెను. 0-4-0 ధరమనిర్ణయించిన ఈగ్రంథకర్త కృషి ఫలించునని నమ్ముచున్నాడను.

జరుగుమిల్లి సాంబశివరావు, బి. ఏ.

తిజ్యై అక్బర్ మాహి

గ్రంథకర్త:—‘వైద్యధూమణి’, హాజీ డి. రహానుల్లా బేగ్ సాహెబ్ గారు (రాజమండ్రి). ప్రథమ సంపుటము. వెల ౬-౦-౦ లు.

ఇది యొక యాంధ్ర యూనానివైద్యగ్రంథము. ఇందు ‘యూనానివైద్యప్రశంస’ యనెడికీర్తి క్రింద, యూనానివైద్యచరిత్రము, శిరస్సు మొదలు పాదముల వరకుగల యవయవముల సద్విశ్రవరణము, తత్త్వవయవ జన్మరోగములు, వాని నివార చికిత్సలు, రోగపరీక్షావిధానము మున్నగువని గలవు. ఈగ్రంథము ప్రాచీన యూనాని వైద్యముతానుసారముగ వ్రాయబడినందున ఆయాగ్రంథకర్తలపేర్లు, వారిమతభేదములుగూడ వాచశ్చక్రములైన స్థలములందు వేర్కొనబడినవి. ‘ఆయుర్వేదసద్ధి వసు సరించి యూనానిమతానుసారముగ’ పంచకర్మల మొదలైన విందు గలవు. మూలికాదులలో క్యాఫ్, యాత్ర, శేవ్యా, మర్చత్, తైలాదుల తయారుచేసుకొనుపద్ధతి మాత్రమున్నది. రస, విష, లోహాది రసాషధముల విందు వ్రాయలేదనియు, ‘...అంధభాషలో గ్రామ్యు పదములతో ఆంధ్రీకరించితిని’ అనియు గ్రంథకర్తగారే తమతీతిలో వ్రాసికొనుచు, నట నే మన్న నమగూడ గోరుచున్నారు. అచ్చుతప్పులు మితిలేక యున్నవి. ‘వస్తుపర్యాయపదములు’ అనెడికీర్తి క్రింద, యూనాని

వైద్యపరిభాషయందు పాఠశ్రీ, ఆర్యశ్రీ మున్నగుభావలయందుండునట్టి, ఈగ్రంథమున అచ్చటచ్చట వ్రాయబడిన కొన్ని మూలకములమాత్రము తెలుగు, సంస్కృతము, హిందీ మొదలగుభావలలో పర్యాయపదములు వ్రాయబడియున్నవి. కొన్నిటిని 'ప్రసిద్ధవాచము' గల మూలకములలో తేల్చిరి. కొన్నిటిని వేరయందు గూడ తేల్చక యొకమూలందుమాత్ర ముదాహరించినందున యూహన 'వైద్యతరులకు' క్రమము గల్గించును. ఇంకను రెండువాల్యములు ముద్రణమునందున్నవని తెలియుచున్నది గాన, గ్రంథకర్తగా రాసెపుటముల యందైన ఇట్టి లోపముల సవరించికొనెదరుగాక. ఈ పరకు యూహనీవైద్యగ్రంథము లాంగ్రభాషలో చాల కొద్దిగను, సంగ్రహముగనుమాత్రమే ప్రచురింపబడియుండి నందున, ఆంగ్రజేశమున ఈవైద్యమున కెక్కుడు ప్రచారము లేదు. ఇట్టితరీ, గ్రంథకర్తగారు అనేక యూహనీవైద్యగ్రంథముల బరిశీలించి విపులముగ గ్రంథమును వ్రాసి యాంగ్రలోకమున కర్పించినందులకెంతయు అభినందనములు.

వైద్యగ్రంథము వలయువారు గ్రంథకర్తగారికే వ్రాసి, వారి చేత్రాలున్న పుస్తకమును మాత్రమే తెప్పించుకొనవలయును.

— ౨. —

ఖల్జీరాజ్యపతనము (చరిత్రాత్మకనాటకము)

గ్రంథకర్త: సుంకమెడ వేంకటసుబ్బరావుగారు, కళాభవనము, శ్రీరేవునము, గుంటూరుజిల్లా. డెమిస్ట్రేజి; ౧౧౯౦ ఫ్రులు. పరి. రు. ౧.

ఈ నాటకమునకు మార్కక విశాంతతోడుగారి బంగారీకృతి. కళచరిత్రాత్మకమయ్యెను ముఖ్యాంశములందు వివర్యాసములు గాన్పించుచున్నది. పాత్రల నామములు చరిత్రప్రసిద్ధములే కాని వీలము కలయులే యొక్క భావనాపుటమున వీటిలో సొకముం బొందినది.

ఆంగ్లీకరణముంగూర్చి, 'మంతుమూట' వ్రాసిన మండపాక పార్వతీశ్వరకాస్త్రిగారిట్లునుడివియున్నారు: 'ఈ నాటకము కేవలాంగ్లీకరణము కాదు. నూతనరచన యును గాదు. వంగభాషలో నున్న యొక నాటకము నాధారము:తేజీకొని స్వామశ్రమమున కళకు మెఱుంగుచెట్టి కవి యీ నాటకమును వ్రాసియున్నాడు.' ఇదెంతవరకు సత్యమో బంగారీమార్కకను పఠించినవారే నిర్ణయింప నర్హులు.

నాటకముందలి కథావస్తువు కడుంగదు మెచ్చు కోదగియున్నది. కళల కల్పనలందు బంగారీలకు పెట్టి పది పేరుగదా! అల్లాయుద్దీను ఖల్జీ గుజరాతు ప్రభువగు కరుగసింగును పాఠశ్రీకొలి, ఆతని కుతులను తెగటార్చి, వానిని కమలను చెఱవట్టును. అల్లాయుద్దీను మోహపరవ శుండై కమలకు దానిపేడగును. కాని భర్తృ వియోగమున కును, పుత్రవాకమునకును ప్రతీకారముసేయుటకు కృత నిశ్చయయైన కమల ఆద్యుతస్థవిధానముచే నల్లాయుద్దీను ఆజ్ఞవలన వాతని కుమారుడు ఖలేర్ మసియూనట్టును, ఖల్జీ సేనాని, నమ్మినబంటు, కళూర్ ఖాన్ వలన నానప్రమాట్లు తెనునట్లును కార్యము సాధించును. కాని కళలో చిత్తము నాకర్షించుపాత్రలు ఖలేరును, ఆతని ప్రేయసి, మోతీయాయును, ఖలేరు సౌమ్యుడు, సత్యవాది, ఉదారుడు. మోతీయా దూపు వాల్చిన హృదయాను రాగము, స్త్రీబుద్ధి నవిశ్వసించినవాడై ఖలేరు తమ్ము నిరాకరించినందులకు, మోతీయా ఆతనిని ఛాయవలె ననుసరించి ఆతని ప్రాణముల తెదురుపచ్చినయొగ్గును తా వాహ్వనించి, ఆహుతియై, ప్రియునిపై పగడిర్చుకొన్నవగును. కమల అల్లాయుద్దీనుపై పగడిర్చుకొనుటకును, దీనికిని గలవ్యత్యాసము కళకు మెఱుంగును గూర్చుచున్నది. మోతీయా పాత్రము మేష్టియగునాటకములనుండి సంగ్రహింపఁబడినదియు, కృత్రిక స్త్రమనమున వోకింతపోషణ మంది విషాదాంతమున కాయుత్తమైనది. పాత్రలపటాటోపము ముగాక మానవత్వముంబ్రసించుటవలన నీకృతి ఆదరింపఁబడియున్నది.

ఆంగ్రానువాదమున పద్యములందు భావదూర్షియై లేకున్నను, భాషాపూర్వవయిండుక కొఱవడినది. నాటక

మరియు పద్యములయొక్కగడయే వేటు. బహుశః ప్రదర్శనోపయోగార్థము, ప్రకృతరంగావసరములబట్టి అనువాదములు పద్యములను రచించిరి గావలయు. వచనమునను విజాతీయత కొంతగలదు. వాక్యరచనమున నొక్కొక భాష కొక్కొక మర్యాద స్థిరపడియుండును. చిన్న ఉదాహరణము—

“ఇరానీ, ఇది కేవల మొక యకారణమైన సంజేహము.....”

ఇంతకన్న “నీ సంజేహము నిరాధారము” అనుట తెలుగున సంభాషణక్రమము ననుసరించుట యగును.

పద్యరచన కుదాహరణము:—

తే. గీ. ఆవయవేంబను నీబహుభాంధకార
బంధురంబున సరకహంబుకంటె
స్వర్గరాజ్యంబునకు ముఖద్వారమైన
మరణగర్భంబు సర్వోత్తమంబు కాదె.

నీ. నేడుగా నాయెసో నిలుపునఁ గార్చెడు
చలులవారకవన్నీ కాంతిగాంచె!

నేడుగా వారక్తశీర్ సుధూతాక్ష

యాశ్రుధారావర్ష మంతమయ్యె!

నేడుగా నాశ్చర్య నిర్ణీతదేహంబు

శ్రీమంతమై పువర్ణీత మయ్యె!

నేడుగా నాలెనూ నిర్దుక్త లేజంబు

కులపయోరాశికొ దెలివి సూర్య!

గీ. నేడు గద! కాశ్యోరఖ్యాతి నిలువ నెంచి
గర్భవాసంబునందు వక గాంచినట్టి
పుణ్యఫల మందె నాజన్మభూమి యహః!
భస్మమయ్యె నాజన్మంబు భస్మమయ్యె!

శ్రీనాథకవి జీవితము

గ్రంథకర్త:—దిలువూరి వీరభద్రరావు గారు
ప్రకాశకులు: ఆద్యపుస్తకాలయము, రాజమహేంద్రవరము.

ఆంధ్రభావతీని నుమా కొకకథాబ్జము తన ముఖసంకేతమున నిలిపి ప్రోచిన శ్రీనాథకవి సార్వభౌముని జీవితచరిత్ర మిం దుల్లేఖింపఁబడినది. పకల విద్యావేదాభుజైన యాచుపాకవి దక్షిణగర్భాబాంధ్రరాజాస్థానంబుల సమ్రాట్యములగు మన్న వలంబడినవవాఁడును, అమాత్యవ్యాపారి ముఖ్యులకు, మరాఠీపతులకు ననూనగ్రంథరాజంబుల సంకీర్తము చేసినవాఁడును, దాదాపు ఎనుబదివర్షంబు లిహాలోకయాత్ర సమీపవాఁడును నగుట, వారిని జీవితచరిత్ర మిందుమిం చొకకథాబ్ది ఆంధ్రదేశ చరిత్ర ముగా పరిగమించినది. అందునను గ్రంథకర్తలు “ఆంధ్రచరిత్ర” నిర్మాత లగుటవలన సీగ్రంథము 300 పుటలకు పెరుగుట ఆశ్చర్యము గాదు. శ్రీనాథుని జీవితముం నూర్చిన పుస్తకగ్రంథము లన్నింటిని వీరు ప్రస్తావించి, ఆయావాదములను వివరించి విమర్శించి యున్నారు. అట్లు విమర్శన వచ్చినవారిలో ముఖ్యులు కీ! తే|| క. వి. లక్ష్మణరావుగారు, కీ! తే|| వీరేశలింగము పంతులుగారు, బ్ర|| శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు నై యున్నారు. ఈగ్రంథము తొలఁద ప్రకటితమైనదిదత్తేశ్వర ప్రభాకరశాస్త్రిగారి “శృంగార శ్రీనాథము” ప్రకాశిత మయ్యెను, కావున నాగ్రంథములనూర్చిన విమర్శ కొంత యీద్వితీయ ముద్రణమునఁ గలదు.

వీరభద్రరావుగారి సిద్ధాంతముప్రకారము శ్రీనాథుఁడు క్రీ! శీ! ౧3౮౦ సంవత్సరమున జనన మందెను. ౧3౯౪ సం|| న మధుత్తైరాట్టరితమును, ౧3౯౮ సం||న కాలివావాన సప్తశతీని, ౧౪౦౦ సం|| ప్రాంతమున పండితారాధ్యచరితమును, ౧౪౧౦-౧౫ సం|| మధ్య కాలమున శృంగారనైషధమును, ౧౪౨౧ సం|| ప్రాంతమునవార విలాసమును, ౧౪౨౮ సం||నకు ముక ఆనఁగా ౧౪3౦ సం|| ప్రాంతమున భీమేశ్వర పురాణమును, ౧౪౪౦ సం|| ప్రాంతమున కాశిఖండమును, ౧౪౫౦ సం|| ప్రాంతమున శివరాత్రి మాహాత్మ్యమును విరచించి ౧౪౬౦ సం|| ప్రాంతమున స్వర్ణమండై యుండవలయును. వల్లభిరాయవిరచిత మనంబున శ్రీదాధిరామమును శ్రీనాథుఁడే రచించియుండుననిగూడ వీరిద్వధ విశ్వాసము. పల్నాటి వీరచరితము శ్రీనాథశత్రుము

గాదను నభిప్రాయమును అభిప్రాయమును మూలముననుసరించి వేదాంతమును, గాని కారణములను తెలుపరింప లేదు.

శ్రీనాథునిజన్మస్థలమును కాల్యుట్టిన మేదో యీ గ్రంథమునను నిర్ణయముగా నిర్ధారితముగా లేదు. నెల్లూరుమండలమందలి కృష్ణావట్టణముని తాము పూర్వము చేసిన యూహను వదులుకొని కాశీపట్టణమో, కలవటమో యననని తలంచుచు, ఇప్పుటికి కాశీపట్టణముగానే భావించుచుండవచ్చునని వీరభద్రరావుగారు ఆవిషయమును ముగించినారు. వీరేశలింగముగారు “కాల్యుట్టణము” అని భావించి శ్రీతైత్తిలము గానోపునని తమ కాలమునాటికి నిర్ధారించి యుండిరి. ఖండితముగాఁ జెప్పట కారధారములు లేనపుడు, శ్రీనాథుని జన్మస్థలము కాల్యుట్టణమనియే స్మరించుకొనుచుండవచ్చును.

శ్రీనాథుడు తెలుగురాయనింగూర్చి కన్పూరికై ప్రార్థించుచు క్రిందివాట్యువును జెప్పెనని ప్రతీతగదా—

“అక్షయ్యంబను పాంపరాయని తెలుం
గానీక! కన్పూరికా
భిక్షదానమునేయరా ముకలిరా
ద్వైపందారక స్వామికా;
దాక్షిణ్యమపురీచిచార వరిగం
ధర్మాప్సకోభామిని
వక్షోజద్యయకుంభివంధములపై
వాసించు తద్వాసనక”.

ఇది శ్రీనాథకృతమే గాదను నొక యభిప్రాయమును వీరభద్రరావుగారు గ్రంథమున జేసినారు. కాని దీని రచయిత లేవరని తమయూహనామో తెలిపిన బాసం జేసినది. అనామికా వసుల చాలను. చరిత్రకారుల పరిశోధనలతో సరిపడకపోయిన పద్యములను, గ్రంథములను తల్లి లేనిబిడ్డలం జేయుట తగదు. శ్రీనాథునివానికిఁ గాక మరొకరి కాపద్యము సాక్ష్యముననా? ప్రభాకరశాస్త్రిగారు కాశిఖండముందలి

“ఈజోగేష్ నిమిరతోలు సత్కివులు లే
రీసేటికాలంబునక

దాక్షిణ్యమచగళ్య భీమవర గం
ధర్మాప్సకోభామిని
వక్షోజద్యయ గంధపారఘస్థుని
దైవరాజ్య భారంబు న
ధ్యక్షించుక కవి సార్వభౌమ భవదీ
య ప్రాశంసాహిత్యముల్.”

అను పద్యము సుదాహరించినను వీరభద్రరావుగారికి “అక్షయ్య” పద్య కర్తృత్వము శ్రీనాథునిదని నిశ్చయము పుట్టవచ్చును వేఱులేన్ను లేదు. కాని వీరి అనిశ్చయమునకు “భిక్షదానమునేయరా” అను సేకవచన ప్రయోగమే ప్రబలకారణమేని దానికి సమాధముగా నీ క్రిందిపద్యమును చదువుకొనవచ్చును—

“ఖండి విఘ్నం మరణాణి నిండుకొలువై
మూర్ఖున్న వో నీకరా
ధ్యసంబుక నుతియించురా యవదిలి
ప్రాచంద్ర సారంగనా
భిసముత్పాదిత తాళవృంతపవన
క్రేంభోలవప్రక్రియా
వసకోదందిత సారసారభరణ
వ్యాలోల కోలంబుముల్.”

శోభోక్తరుం దైన యవదిలివృత్తము “లిప్తం దబ్బుఁజే
యిమ్ముపికా” అనుటగూడ పరికింపఁదగును. కవుల సంబోధనామయరూపమును వీరభద్రరావుగా తెలుంగని వారా!

కర్తృత్వమును కేంకించుటయే కాక పద్యమున కర్థము ప్రాయములతోఁ గూడ వీరువేటొక తెన్నుఁ ద్రొక్కి, ‘స్వామికా’ వేఱువీసి దాక్షిణ్యమ భిషేక్యరస్వామిక కన్పూరికా భిక్షదానమునేయముని కవి తెలుగురాయని హెచ్చరించుచున్నాడని యూహించిరి. ఆ పక్షమున ‘సుకవిరాద్వైపందారక’ అను సంబోధనప్రయోజకత్వము వరయవలసియుండును. జేవునికి కన్పూరిని గావ్కనిమ్మను నపుడు, ఆ కన్పూరి వేక్యాజనవక్షోజములపై వాసించు నులేయని మోహపెట్టుట మాత్రము భక్తిని ప్రకాశింపఁ జేయదు.

“అక్షయ్య” పద్య కర్తృత్వాద్యములం గూర్చి శంకింపఁబడినది. వేములవాడ భీమకవిచాటు మోక్షతియిట్టిదే కలదు.

“ఘనం దేవ వేములవాడవంశజాడ వా
మౌరామధీమేళనం
దనుడదే దివ్యునిమొక్కత ప్రకటనా
వాకావ్యభువ్యుండ భీ
మన నామేరు వివంగః కెప్పితిఁ జెలుం
గాధీశ! కన్తూరికా
ఘనపారాదినుగంధపద్మపులు వే
గం దెప్పి లాలింపురా.”

ఇరువురు కవులును కన్తూరిభీక్షనే కోరినారు; సంబోధనలో“రా” వచులరేదు. శ్రీవాళుఁడు భీమకవి విట్లుమకరించువా యనిన,

“వదియింతు వేములవాడ భీమవర్ధంః
నందందలీల మోక్షొక్కమాటు”

అని యెప్పు దిగవా!

‘దీనావరటంకాల తీరమాడించితి’ పద్యము శ్రీవాళునిదని వీరభద్రరావుగారు నమ్ముచున్నాఁడో లేదో తెలియదు గాని, శ్రీవాళుఁడు సర్వజ్ఞసింగభూపాలుని దర్శించియుండుట సంభవము గాదని, లేచర్ల వెల్గోటి వారి వంశచరిత్రతో కొన్ని పుటలు నింపియున్నారు. శ్రీవాళుఁడు దర్శించిన సర్వజ్ఞాఁడు జేతాళవాడని కడవతరమువాఁడు గాఁడు; పదవతరము సింగనువాయని; శ్రీవాళుఁడు పూర్వయు గావోపు; వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు పోల్చుకొన్న సర్వజ్ఞాఁడు నరేంద్రలో లేడు—అని వీరి సిద్ధాంతము. ఏదెట్లున్నను, ‘దీనావరటంకాల’ పద్యము నకు సంబంధమును రూపింపవలెననిపాఠ్యుల చరిత్రకారు లకుఁగలదు. శ్రీవాళుకృతము గావని దీనినిగూడ ప్రోపి పుచ్చుట పరమసాహసమగును.

మఱియొక లఘు విషయము—వామన భట్ట బాణుని వేమధూపాలీయము చివరను

“సుగుణాలంకృతి సుధగా
సుకృతి రియం భట్టరాగభవదీయా,

అధరయతిభిభుతవళు ముఖ
ముఖిరే వీణానినాద మాధుర్యమ్.”

అను శ్లోకమును, శ్రీవాళుని పొరచిలూపమునందలి “వాణిజ్యచరిత కంఠ రావణి ప్రస్తాయమానవాగ్విభవనదేవాణీ నఖముఖ ముఖిరే వీణా నిక్వాణనిధి కవిత్వఫణికిక.”

అనుపద్యమును, పెదకోమటి వేమనిరచిత పాహిత్య చింతామణిలోని

“వాణివళముఖ ముఖిరే
వీణామాధుర్యధుర్య వాగ్వృత్తిః,
భవ్యభవ్యభవ్యభవ్య
పెదకోమటి వేమధూపతి ర్మయతి.”

అను శ్లోకమును శట్టపామ్యము, తెలిపాచ్యక్యముం గలిగి యుండుటంబట్టి వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు ఈ మాఁడును శ్రీవాళు కృతములై యుండవచ్చునని శంకించుట వీరభద్రరావుగారికి రుదంపనందున, “వలలిత్యాసనానుడనశ్రీవాళుఁడు పెదకోమటి వేమారెడ్డిని, వామనభట్టము, తిరుయి పెట్టిని శొక్కయుయ్యలలోనే యుంచి యొక పేజీలపాట పొడి జోకొట్టినవాడని తేలుచున్నది” అని వ్రాసిరి. వైపద్యశ్లోకరచనము శ్రీవాళునిదని రూఢిగా చెప్పే సమర్థుడనుగాను కాని వీరభద్రరావుగారి వాదవార్ధ్యము నిండుక పరిశీలింపవలెను. పలు పురంగూర్చి శ్రీవాళుఁడొకేరిత ప్రస్తుతించుట అరుదుగాదు. యాడుఁడు—

“రమ్యపద్మనికురంబ రామమాంబ.”
కాళిభంజము.
“శివ్యులగ్గుణనికురంబ యొమ్మమాంబ.”
శివరాత్రిమాహాత్మ్యము.

“ధూరినగ్గుణనికురంబ నూరమాంబ.”
భీరంగిపురకావనము.
“సరసపద్మనికురంబ కారదాంబ.”
‘దీనావరటంకాల’ చాటుపు.

ఇదియును ఒకేవిధముగాకా?

వీరభద్రరావుగారు శ్రీనాథుని యశస్సంక్రమణకు విషయలోపత్యకశంకంబును తుడిచివైచ నీ గ్రంథమును సంకల్పించితిమని చెప్పి, వీరేశలింగముగారును, ప్రభాకర కాశ్మీ గారును, రామకృష్ణకవిగారును శ్రీనాథునివలె శంకించిన వేక్యాప్రియత్వమును దూరీకరింప నాహుసించి శ్రీనాథుని చాటువుల కన్నదెచ్చిరి. "కాకా విశ్వేశ్వర గలిసే వీరాశక్తి రత్నాంబరంబు లేరా యే దిచ్చు" అను పద్యమును నై లింపవర్చములంబట్టి శ్రీనాథుని కడ మొట్టయని ఘోషించుచుండుదానిని, కాటికి కాలఁ జూచుకొనియున్న యెఱువదేండ్ల వృద్ధు రత్నాంబరము లకు కన్నారికి దేవులాడె ననుట విశ్వసించరావను విమ ర్శతోఁ ద్రోసివుచ్చఁజూచిరి. శ్రీనాథుఁ డీపద్యమున లెన పూర్వవైధవమును, ప్రకృతదైవ్యమును ఏకదృష్టిని సమవలీకించి కలియుగవీరము కట్టమని లెలపోసి, స్వర్ణాభిమఖండయ్యెవని లెలంపవలయును గాని, రత్నాం బరారులు ప్రకృతావసరములుగా దేవులాడెవని లెలం చుట లెగదు.

శ్రీనాథుని వేక్యాప్రియత్వమును వీరేశలింగము గారు ప్రత్యేకాపరాధముగా నెందిరని నేను లెలంపను. భోగిలాలయము, శృంగారపరాయణతయు శ్రీనాథుని దాదారామవేక్యాగృహముల కెలయించియుండిన మండ వచ్చును. ఆకాలమున వేక్యాలోలెను హింసాసంఘు మంతగా గర్హించుస్థితిలో లేనమోయని వీరేశలింగము గారు శంకించుట పూర్వలపై పాపము చేయుట గాదు. ఒక్కొక్కకాలమున నీతిధర్మములు చెప్పేఱుప్రమాణము లం గలిగియుండును. వేక్యార్చితయముంజూర్చి ప్రకృ తులకుండు విముఖత్వము పూర్వము లేకయుండవచ్చును. ప్రక్కప్రక్క వే యయ్యును క్రాంతలు, రెండుపదార్థము కాలములందు ఇంగ్లాండులో జనుల వీతిలో నెంత భేద ముండెనో ఆంగ్లచరిత్ర నెఱిగిన వారికిఁ దెలియుంగదా. ఈకాలమున నే యాంధ్రకవియైనవ వేక్యాభవ 'వక్షోజవ్య యగంధహరఘృణ ద్వైరాజ్యభారంబు వధ్యక్షింతు' నని లెనపాహిత్యము నన్నించునా, ఇతరు లన్నించిన వార్షిం చునా? శ్రీనాథుఁడు వేక్యాలోలఁడై యావనమున విరి

విగా నాన్పించిన భవమును వ్యయముచేసికొని, వార్ధక్య మునఁ గట్టకులపాలయ్యెననుట అలెనినించించుట గాదు. ముతముతియైన ఆంధ్రకవిఘాత్యటికి వారవనితామధురాధ గోదిలే సుధారసధారలవయ కవిత్వమాధునికలైనే గాని, కవి యనుపూజ్యత చెడలేదు. శ్రీనాథునికిని కవివార్ధక్యముఁ డనుపూజ్యత అదివీతికారణమునం తెడదు. రాజులకే గాక కవిరాజులకును వేస్యలపరిచయ మొక కాలమున పరిపాటి యైయుండెనేమో.

వీరభద్రరావుగారి గ్రంథమునం దుభిక్షేపశోరణి నరసముగా లేదని వ్రాయుటకు విచారముచున్నది. వీరేశ లింగముగారి యెడ వీరి యభిక్షేపణలు ప్రతినిష్ఠారములై యున్నవి. ఆంధ్రులచరిత్రను నిర్మించిన వీరభద్రరావు గారివలెనే, ఆంధ్రకవులచరిత్రను నిర్మించిన వీరేశలింగము గారును ఆంధ్రలోకముయొక్క కృతజ్ఞతఁ జూఁజూనిన వారు గదా. యశఃకాయులైనవారియెడ మామలాభావ ణములు విస్తృతవాగ్ధములు. చారిత్రకుల సిద్ధాంతములు పరిశోధన లెప్పయిన కొలంది తాఱుమాఱుచుండును. అందులన చరిత్రకారులు మందమనులని చెప్ప సాహ సించరాదు. ప్రభాకరకాశ్మీగారిని తమమిత్రులని పేర్కొన్నను వారియెడంజూప రావుగారికలము పోటు చారుణము. 'శృంగార శ్రీనాథము' ను 'చమ త్కార ప్రభాకర'మని పరిపాసింతుట మర్యాద గాదు. లేను గ్రంథవాసుమున శృంగారము నేతివీరచంటిదను ప్రభాకరకాశ్మీగారి వివరెత్తిని పలుమారు ఉద్ఘా టించుటయుఁ బాడిగాను.

వాచ ప్రతివాచముల పెంపకముతో పెరిగిన యీ గ్రంథమును సంక్షేపించి, శ్రీనాథుని జీవితమును సంగ్ర హముగా వ్రాయుచో వీరభద్రరావుగారు సామాన్య పాఠకలోకమునకు, విద్యార్థి లోకమునకు ముపకారు లయ్యెదరు. ప్రస్తుత మిందుండు చరిత్రాంకములు విస్తార మయ్యును, చరిత్రాభిమానులకే ప్రత్యేకపక్షవాదము లుగా నున్నవి.

(గు. వెం. శు.)

ప్రభుత్వధనము - మన బీదతనము

అనువాదకులు: శనివారపు సుబ్బారావు, బాంధ్రపు సత్యనారాయణరావుగారు; జాతీయ గ్రంథాలయ, విశాఖరము, క్రొనుమెజా: ౨౦౦ ఫుటలు, మొదల ౦-౧౦-౦.

రాజ్యాంగవిషయములయందు మనదేశ మిదివరకు కంటే పెంతెయో ప్రబోధము గాంచినదాన్నియు, ముఖ్యమును సాంప్రదగ్రంథ సమన్వయమునందు గాంచనను నూతనప్రచురణములయందు దిట్టి పరిణామము విశేషముగ గనుపించును. ఏదో కొన్ని గ్రంథములు ప్రకటింపబడినను వానిసంఖ్య బహుస్వల్పము. వీనిలోపటే, ప్రజలలో నిప్పుటికంటే పెక్కుడు ప్రబోధము గలిగియుండక పోవుటకు కారణమనిమాడ చెప్పవచ్చును. భారతదేశీయుల కెల్లరకును ముచరియములను జె. పి. కుమారప్పగారు మొదట నీగ్రంథమునందలి వ్యాసములను ఆంగ్లమున “యంగు ఇంక్షిమా” పత్రికయందు ప్రచురించెను. పిమ్మట వానిని “Public Finance and our Poverty” అను పేరుతో గ్రంథరూపమున ప్రకటించిరి. నాని నీగ్రంథము ఆంధ్రానువాదము.

ప్రభుత్వము బలంబింపవలసిన ఆర్థిక సిద్ధాంతముల గురించిన కాస్త్రవర్ష కీ గ్రంథము ద్వేషంపబడలేదు. గత సూరు, నూటయేబదివత్సరములలో మనదేశమున ప్రభుత్వమువారలంబించుచున్న ఆర్థిక పద్ధతులను, వాని వలన గలుగుచున్న ఫలితములను మాత్రమే గుబోధముగ, సప్రమాణముగ నీగ్రంథమున చర్చింపబడినను. ఈవిషయములు పాఠకుల హృదయములయందు గాఢముగ వాటుకొనజేయుటకు గాను కుమారప్పగారు మొట్టమొదట బ్రిటీషు ప్రభుత్వము ప్రారంభకాలమున దేశముయొక్క స్థితిని, పిమ్మట నేటికాలపు స్థితిని కన్నులకు గట్టినటుల వర్ణించిరి. ఇందులకుగాను, గ్రంథకర్త చాలవరకు పాశ్చాత్యోపముఖుల యభిప్రాయములనే ప్రమాణముగ నైకొనియుచుచాలించుటచే నావర్ణనలు పక్షపాతభూయిష్టములని తలంచుట కేమాత్రమును నిలులేకుండలేనిది. గాన కేతాబ్జాదియందు విషయ పాఠ్యార్థగారి పాత్యముప్రకారము “నించు

పంటలలో కులకూగెడు మనోహరమును నీతేత్రము”; “చేతిపనులలోను, ఆకేకవిధములను పనిపాటులలోను విండి కనుపించి, హృదయరంజకమును నాన్వశ్యము”; “ఫలవంతములను వ్యవసాయభూములను, నిరంతరము గట్టపడి పనితీయుప్రజలను, వాటివైశ్యవ్యవస్థలలోను, కాంతిమఖములలోను వర్ధిల్లు పట్టణములను చూచునపు డాదేశపు రాజ్యాంగపద్ధతి ప్రజల కమితముగియునే చేపూర్ణమవు” దని తట్టకమానదని తప్పెనెంటు కర్నలు తూరువారు మెదిలుగాగల పెక్కుండ్రచే వర్ణింపబడిన భూభాగము భరతవర్షము. ప్రస్తుత మాంగ్లసామ్రాజ్య ప్రధానమంత్రియగు రాంసేమాట్లావ్యాగారు “ఈదేశము గుండా మన మెన్నిదినములు ప్రయాణము చేసినను, ఎక్కడ నాదివను దేశప్రజలు ప్రాణాపశిష్టములైనతమ శరీరముల నిర్దుకొనను చీవనోపాధికారకు పాప మెప్పుడు నేదోయొక పనియందే నిమగ్నులై యుండుటనే చూడగలము. హిందూదేశము కటికవారివ్యవసాయ వాస స్థానమైనది” అని వర్ణించినది, “గ్రామమలేర్వాత గ్రామము చూచుచు పోవునపుడు పురుషులును, అంతకంటే పెక్కుడుగా స్త్రీలును, బిడ్డలును దినమున కొక్కసారి యైన తిండి దొరకిన జాలుమి యల్లాదును పడురాగలను నాచిన ఎవరికి బాలి వొడమకుండును” అని డాక్టరు జె. ఓర్వీల్లుగారు దుఃఖాశ్రుల రాల్చినది, ౨౦-వ శతాబ్దపు భారతవర్షముదివయమై, గాన కేతాబ్జాదికల్ల సిరి సంపదలతో దులకూను నిదేశము ఆ కేతాబ్జాంతమున కిట్టి దుర్భరమును నేవరికమున కాలవాల మునుటకు కారణ మేమియో తెలిసికొనవలసియున్నదని కుమారప్పగారి హెచ్చరిక.

ప్రభుత్వమువారు పన్నుల విధింపరాదని కుమారప్పగారివాదన గాదు. కాని, పన్నుల విధించుటయందును, సదరురాచిని చెచ్చించుటయందును నూడ, ప్రజలసంపద వధివృద్ధిపరమనవియ, ప్రజలసంపదను శిథిలమొనర్చునవియు పదకూలం గలవు. భరింపలేనివారిపై పన్ను విధించునో నాభార మాతనిని శిథిలమొనర్చి ఆలేని సంపాదనకై సంతమొందించును. వచ్చిన ఆదాయమును తిరిగి ప్రజోపయోగకరములగు కార్యములకు

పిల్లల ఆరోగ్యమార్గము

కుటుంబని

క్రాసు: ౬౪ పుటలు. వెల ౫ ఆ.

క్రాసు: ౩౨ పుటలు. వెల ౧ ఆ.

గ్రంథకర్తలు: డి. వి. వట్టేశ్వరాచారి, బి. వీ., యల్. డి. పి. పద్మనాభాచారి, ప్రకాశకులు: యమ్. పి. రాజన్ అండ్ కంపెనీ, ౧౨, రంగళాయి నాయకుపేరి, పెరంబూరు, మదరాసు.

గ్రంథకర్త: కోలా బాలరామరావుగారు. ప్రకాశకులు: శ్రీ బ్రహ్మచమద్రాలయాధికారి, పెంటపాడు, ప. గోదావరి.

దురభ్యాసములు: ౧. పాడుము

డెమిస్ట్రేషన్: ౩౬ పుటలు. వెల ౧ ఆ.

అనందరామశతకము

పద్యములు. కావ్యకర్త: వేదవతి మార్యవారా యణకాస్త్రి గారు, సంస్కృతోపాధ్యాయులు, బోర్డు హైస్కూలు, తణుకు.

క్రాసు పైకా ౨౨ పుటలు. వెల ౬ ఆ.

ఇది 'ఆనందరామా! ప్రభో!' అను మకుటము గల శ్రీరామస్తుత్యాత్మకమయిన వృత్తశతకము. రచయిత: ముత్తవపెద్ది సత్యనారాయణ గారు, సోమవరం. మద్రాసు పట్టాభిరామ మద్రాక్షరశాలయందు, వీరూరు.

ఆరోగ్యవీక్ష

డెమిస్ట్రేషన్: ౩౬ పుటలు.

ప్రకాశకులు: డి నేషనల్ హెల్త్ & థేరీ వీక్ కమిటీ, కాలింకోట—౧౯౩౨.

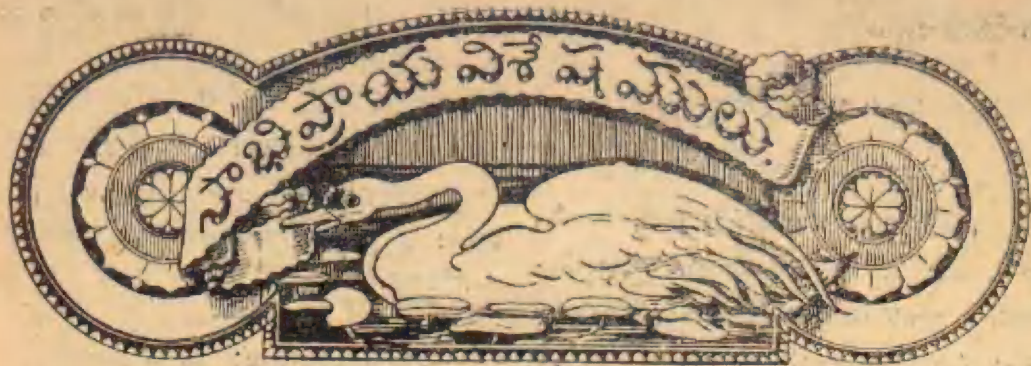
బ స వ పు రాణ ము వెల 2-8-0

గ్రంథకర్త:—పాల్కురికి సోమనాథకవి

పరిష్కర్త:—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు

పరిశీలన శతాబ్దమున వెలసిన శైవమత ప్రతిపాదకమగు ద్విపదకావ్యము. ఇందు శైవ మతోద్ధారకు డగు బసవేశ్వరునియు, తత్పూర్వులు, తత్ప్రమకాలినులు నగు శివభక్తులయు చరిత్రములను సరసముగను, పాశకులు మనసుకరగి తన్మయులగునట్లుగను కవి వర్ణించినాడు. గ్రంథమున మృదుమధురము లగు జానుదెనుగు పలుకుల జాలువార్చి రచనమున ముద్దులు గురిపించినాడు. గ్రంథము భిన్నభిన్నమండలములకు కేటవిన పెక్కు తాళపత్రమార్పకలతో సరిచూచి పరిష్కరింపబడినది. పాఠాంతరములు సూచింపబడినవి. పరిష్కర్త రచించిన అమూల్యమగు వీక్ష (129 పుటలు) ఇందుగలదు. ఆకాలపు టపూర్వపారస్వతచారిత్రకవిశేష ముల లెక్కకు మిక్కిలిగ నందు పరిష్కర్త యేర్చికూర్చినారు. విద్యార్థిలోకమునకు, అధునిక కవికుమారులకు నిది యత్యంతోపకారకము.

మేనేజరు: ఆంధ్రగ్రంథమాల, 6-7, తంబుశెట్టిపేరి, జార్జిటౌను, చెన్నపురి.

మదరాసు సేవాసదనము

సేవాసదనము స్త్రీజాతి అభ్యుదయమున కేరుపడిన సాంఘికసంస్థ. ఇచ్చట స్త్రీలు స్వతంత్రజీవనము చేసికొనుటకు దగిన సామర్థ్యమును పొందుదురు. విద్య, చేతికాదులు మొదలయిన విచ్చట స్త్రీలకు నేర్పబడును. ఇందు సంపన్నులగువారికేకాక భర్త పరిత్యజించినవారికి, తల్లిదండ్రులు లేనివారికి, విగతభర్తృకలయినవారికి ప్రవేశము కలదు.

ఇచట ప్రకృతము నాలుగవఘారము వరకు విద్య నేర్పబడును. అల్లికపని, కుట్టుపని, నేత, బుట్టదారిపని, జీసీపని, పేముపని, జంత్రి గాత్రసంగీతము ఇచ్చానుసారము నేర్పబడును. ధాత్రీవృత్తి (Nursing), మంత్రి సానితనము, ఉపాధ్యాయవృత్తి-ఇవి నేర్పబడును. విద్యార్థినులు సేవాసదనముననే నివసించి శిక్షణమును పొందుటవలన వీరియందు మైత్రి, అన్యోన్యసహకారబుద్ధి నెలకొని వీరి భావిజీవితము శరోపకారపరాయణమయి ధన్యమగుటకు అవకాశము గలదు.

అదినుండి గౌరవకార్యదర్శిపదము నధిష్ఠించియున్న శ్రీమతి ముత్తా వెంకటసుబ్బ

రావునతిగాలి కుశలపర్యవేక్షణమున నదనము

శ్రీమతి ముత్తా వెంకటసుబ్బరావు సతీగారు

చుక్కగా నిర్వహింపబడుచున్నది. స్వార్థరహితమయిన శ్రీమతినంపుసేవకు ధన్యవాదములు. స్త్రీజనాభ్యుదయము నాకాంక్షించు పలువురు దూరాశయులు చాలినంతసొమ్ము నొసగుచు నదన నిర్వహణమునకు తోడ్పడుచున్నారు.

సేవాసదనము ఎనిమిదిన్నర ఎకరముల వైశాల్యముగలిగి ఆరోగ్యవర్ధకమయిన ప్రదేశమున నెలకొనియున్నది. ప్రధానకార్యాలయ

ముగాక ప్రత్యేకభవనములు ఆయిదు గలవు. ప్రత్యేకభవనముల నొక్కొక్కదానియందు పంచైండు గురు మొదలు పదునైదుగురువఱకు విద్యార్థినులు నివసించును. వీరిలో వంతుల ప్రకార మొక్కొక్కరు నిర్వహణము పూని తక్కినవారి సాకర్యములను సమకూర్చుచుండును. ఇందువలన వీరికి గృహనిర్వహణ సామర్థ్యము నలవడును. సంఘ సేవాపరాయణులు ఏదేసినవేల రూపాయల నిచ్చి యీ ప్రత్యేకభవనముల గట్టించియిచ్చిరి. మరిరెండు భవనము లిట్టివి త్వరలో నిర్మింపబడుటకు వాగ్దానము గలదు. ఇది యెంతయు మెచ్చుకొనదగినది.

మూడేండ్లకుమున్ను సేవాసదనమున నేడ్గురు బాలికలుమాత్ర ముండిరి. నేడు నూటపదునల్గురున్నారు. వీరిలో చెన్నరాష్ట్రమునందలి యెల్లమండలములవారును గలరు. జాతి, మాతృభాష మున్నగువానినిబట్టి వీరి సంఖ్య యీక్రిందిపట్టికలవలన విశదము కాగలదు—

౧—జాతి	
బ్రాహ్మణులు	౪౨
వైశ్యులు	౮
వైశ్యభిన్న బ్రాహ్మణేతరులు	౪౫
ఆదిద్రావిడులు	౮
దేశీయకైస్తవులు	౧౧

—

౧౧౪

౨—భాష

అరవము	౫౩
తెలుగు	౪౭
మలయాళము	౫
కన్నడము	౪
మహారాష్ట్రము	౩
కొంకణము	౧
తుళు	౧

—

౧౧౪

౩—వయస్సు

౧౨ ఏండ్లకు లోబడినవారు	౨౪
అంతకుపైబడి ౨౦ " "	౬౫
" " ౩౦ " "	౨౧
౩౦ " పైబడినవారు	౪

—

౧౧౪

౪—సాంఘికము

విశంతువులు	౩౮
వివాహితలు	౪౭
అవివాహితలు	౨౯

—

౧౧౪

సేవాసదనమున వివిధశాఖల శిక్షణమును బడసి పరీక్షలయందు తీర్థలయినవారు ముప్పదియేడ్గురుద్యోగముల బడసి స్వతంత్ర జీవనమును గడపుకొనుచున్నారు. సేవాసదనమున చేరినవలను నేర్పినవారు తయారు

చేసిన వస్తువులు ప్రశస్తములు. అవి విక్రయింపబడుచున్నవి. విద్యా పరిశ్రమశాఖల వారు కొంతగ్రాంటు నిచ్చుచున్నారు.

సేవాసదనము ఇంకను చేయవలసిన పని గలదు. పైతరగతుల విద్య నేర్పటకు యత్నము జరుగవలెను. బీదలగు బాలికలకు ఇంకను ఎక్కుడుమందికి ఉచితభోజనాదుల నొసంగి వారిని సంఘ సేవకు తగినవారినిగా జేయవలెను. ఇదియంతయు ధనములేక జరుగదు. మహాదారులగు శ్రీమంత్రులు, మహారాజులు, జమీందారులు మున్నగువారలు ఆపారముగ ధనము నొసగి సేవాసదనము సుప్రతిష్ఠిత మగునట్లు చేయదగుదురు.

విద్యయందును, నాగరకతయందును చెన్నరాష్ట్రమున జనసామాన్యము వెనుక బడియున్నది. అందు స్త్రీలమాట చెప్పబనిలేదు. కావున పురుషులకుబలె స్త్రీలకు, విద్య, విజ్ఞానము, నాగరకత నేర్పి వారి సభివృద్ధికిం దేవలసియున్నది. ఇట్లుగటకు దేశమున పలువోటుల నిట్టి స్త్రీవిద్యాలయములు బయలుదేరవలసిన యావశ్యకత అధికముగా గలదని నేఱుగ చెప్పబనిలేదు. (సదన చిత్రములుకొన్ని ఈసంచికయందు గలవు.)

* * * *

ఆంధ్రగీర్వాణ విద్యావీతము-కొవ్వూరు

కీ. శే. శ్రీ తల్లాప్రగడ సూర్యనారాయణ రావుగారిచే నెలకొలుపబడిన యీ విద్యావీతముతాలూకు ౧౯౩౧ వ సంవత్స

రపుచరిత్ర యిటీవల వెలువడినది. దీనివలన స్వీకరించుకొనుములు తెలియవచ్చుచున్నవి:

“కార్యదర్శియగు వల్లూరి సూర్యనారాయణరావుగారి కృషిచే సాలీనా మారు రూపాయ లిచ్చు సభ్యులు ఇరువదియిద్దరు చేరిరి. క్రొత్తగా నొకయుపాధ్యాయుడు నియమింపబడెను. సభ్యులచందాలు సరిగా వసూలు కాకపోవుట చేత తరువాతసంవత్సరమునకు కావలసిన ఆదాయముననుండి సయితము వ్యయింపబడెను.

రాజమహేంద్రవరము. కీ. శే. వాడేపు జోగయ్యమ్మారావు జమీందారిగారు ఇరువదివేలరూపాయలు రొక్కము నిచ్చిరి. దాని పయివచ్చు వడ్డీలో సాలునకు వేయిరూపాయలు వెచ్చించి భోజనాదిసౌకర్యములతో విద్యార్థులకు వేదము నేర్పవలెను. కార్యదర్శి వల్లూరి సూర్యనారాయణరావుగారు పండ్లదువేలురూపాయల నొసగిరి. దీనిపై వచ్చు వడ్డీ మొత్తమున కొంతమాత్ర ముపాధ్యాయులవేతనమునకును, తక్కినదంతయు శాస్త్ర విమర్శ, పరిశోధనాదికార్యములకును వినియోగపడవలెను. ద్రోణరాజు వెంకటచలం పంతులుగారు (పూర్ణ) తమతండ్రిగారి ఉత్తమ గ్రంథసముదాయమును, తదభివృద్ధికై అయిదు ఎకరముల పొలమును ఒసగిరి. ఇంక కొందరు శాశ్వతసభ్యులు చేరి. తాము ఏటట చెల్లించవలసిన మారురూపాయలు సరిగా చెల్లుచుండుటకు స్థిరాస్తిని తనభాషేసియిచ్చినారు.

విద్యాపీఠమున విద్య నభ్యసించినవిద్యార్థుల సంఖ్య, పరీక్షలఫలితములు బాగుగానున్నవి. ఆత్మసంపత్సరముమొదలు ప్రమోదసంపత్సరమువరకు 'సాహిత్యవిద్యార్ప్రవీణ'కు చదివిన ఇరువదిముగ్గురిలో Preliminary పరీక్షయందు ఏడుగురు, Final పరీక్షయందు ముగ్గురు జయమును గాంచిరి. ఉభయభాషాప్రవీణకు చదివినవారిలో Preliminary పరీక్షయందు పందొమ్మిండు, Final పరీక్షయందు ఐదుగురు కృతార్థులయిరి. ధనాభావముచే కొన్ని తరగతు లాగిపోయినవి. ముందొకయేడాది కూడ ఇటులే జరుగవలెను: విద్యాపీఠము నందలి యుపాధ్యాయులుకూడ ధనాభావమును గుర్తించి ఒకసంవత్సరము తగ్గజీతమును పుచ్చుకొనుట కంగీకరించిరి. విద్యాపీఠమునకు దానమొసగబడిన భూములలోని ఆదాయము భూదాతల అశ్రద్ధవలన నిలిచి పోయినది. పూజానిధికి రావలసిన చందాల సొమ్ము దాదాపు ఖండించువేల రూపాయలు వసూలు కావలెను. రావలసినసొమ్మును రాబట్టి విద్యాపీఠమును జక్కగా నిర్వహించుటకు పాలకసంఘమువారు పూనుకొని యున్నారు. "

సంస్కృతాంధ్రసాహిత్యములను, శాస్త్రములను బోధించుట, సంస్కృతభాషయందు గల శాస్త్రగ్రంథముల నాంధ్రీకరింపజేయుట, ఆర్యమతసంప్రదాయములను బోధించుట మున్నగునవి యీవిద్యాపీఠము నాశయములు. విద్యార్థులభోజనాదులకయి వేతనములుకూడ

నొసగబడుచున్నవి. తనయాశయముల నెరవేర్చు విద్యాపీఠము యథాశక్తిని పాటుపడుచుండుట ప్రశంసించదగినది. అందును కార్యదర్శిగారి కృషి ప్రత్యేక ప్రశంసార్హము.

ఈకాలమున, ప్రాచ్యవాఙ్మయ విజ్ఞానాభ్యాసము ప్రాచీనపద్ధతుల ననుసరించినది కాదు. అందువలన విద్యార్థుల కెందును గట్టి పాండిత్య మలవడకున్నది. 'విద్యాకే', 'ఉభయభాషాప్రవీణ' బిరుదాంకితుల విద్యాపాటవమును బరికించిన నీవిషయము విశదము కాగలదు. వారికి బ్రసాదించబడిన విద్యాభ్యాసవిధాన మట్టిది. విద్యార్థులు పూర్వము గురువులయండ జేరి, వారికి శుశ్రూషచేయుచు వారిదయకు పాత్రులై విద్యాసముపార్జనము గావించుచుండిరి. వారికి తాము కరచిన శాస్త్రములయందు నిరుపమానపాండిత్య మలవడుచుండేది. వారు నల్లే తమశిష్యులకు ప్రసాదించుచుండేదివారు. ఏమూలచూచిన నప్పుడు విద్యదృష్టాంతములు విలసిల్లుచుండేదివి. వారు నేర్చినవిద్యలు వారిప్రాయధులకముషయము ద్రితములయి సర్వకాలసర్వావస్థలయందును వారి జ్ఞాననేత్రమునకు ప్రత్యక్ష మగుచుండేది. ఆర్యవిజ్ఞానము ఆదినుండియు నట్లే ప్రవర్తిల్లినది. దీనికి మహారాజపోషణము ప్రోద్బుద్ధియొండేది. నేటి కట్టివిజ్ఞానము పోషణములేక కృశించిపోయినది. తదర్జనాసక్తియు నన్నగిల్లినది. ఇటులయినచో మున్ముందు కొన్నార్థకు ప్రాచ్యవిజ్ఞానసంపద గగన

కుసుమము కాగలదు. ప్రాచీనపద్ధతుల ననుసరించి విద్య నార్జించి ఆయాశాస్త్రములయందు పరినిష్ఠితమగు పాండిత్యమును సంపాదించిన వార లిప్పుడు కొలదిమందియే కలరు. వారికి దరువాత ఇక నట్టివారు ఎట్లుండగలరు, అట్టి విద్యానముపార్జనవిధానమున కవకాశమే లేనపుడు? ఇట్టిది భారతీయభాషలకు, విజ్ఞానమునకు ఇప్పుడు ప్రాప్తించిన దురవస్థ. దీనిని తొలగించుటకు మరల ప్రాచీనవిధాన మావశ్యకము.

స్వతంత్రగురుకులములు మన దేశమున పెక్కు వెలయవలసియున్నవి. ప్రాచీనార్య

విజ్ఞానము మరల పునరుద్ధరణమును బడసి చిరప్రతిష్ఠితము కావలసియున్నది.

ఈయాంధ్రగీర్వాణ విద్యాపీఠము గురుకులము కావలెననిన అపారముగ ధనము కావలెను. ఆర్యవిద్యాభిమాను లగు, నుదార హృదయులెల్లరు నీవిద్యాపీఠము క్రమముగ గురుకులామగుటకు వలసిన ధనసాహాయ్యమును గావింపదగుదురు. ప్రకృతము విద్యాపీఠమునకు వాగ్దానముచేసిన ధనమును వారు వారు చెల్లించి ప్రతిష్ఠాపకుల సదాశయములు, పాలకుల పరిశ్రమ, ఫలవంతములయి విద్యాపీఠము పురోభివృద్ధిని గాంచి శాశ్వతముగ నెలకొనుటకు కారకు లగుదురుకాక!